Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/collectionofwrit0000leon_x3c3

Baycrest Centre
for Geriatric Care

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

FORM # 215-1152

געקליבענע

שריפטען

— פון —

לעאָניד אַנדרעעוו

איבערזעצט פון

מ. קאַטץ.

ערשטער באנד.

היברו פאבלישינג קאמפאני

52-50 עלדרידזש סטריט, ניו־יאָרק.

די מארסעליעזע

דאָס איז געווען א מענש א גאַרנישט. א נשמה פון א האָז און א געדולד פון א בהמה. וועו זיין פינסטערער מזל האָט איהם, ווי אויף חוזק, אַריינגעוואַרפען צו אונז אין אונזערע רייהען, האָבען מיר געלאָכט, מיר האָבען זיך געקאטשעט פאר געלעכטער. ס'טרעפט דען וועו עס איז אזא מיאוסער, אזא גראָבער טעות. איך האָב אויף מיין לעבען ניט געזעהען א מענש זאָל האָבען אזוי פיעל טרעהרען און זיי זאָלען זיך גיסען אזוי אָפט פון די אויגען, פון דער נאָז, פון'ם מויל, אקוראט ווי א שוואם, וואָס איז אָנגעזאָפט מיט וואַסער און פער־קווטשט אין פויסט. אין אונזערע רייהען האָב איך אויך געזעהן מאנסביליען וווינענדיג, נאָר זייערע טרעהרען זיינען געווען פייער, וואָס פלעגט פערטרייבען וויילדע חיות. פון די דאָזיגע שטאָלצע טרעהרען פלעגט דאָס פנים ווערען אלט, און די אויגען יונג: ווי א פייערדי־גער שטראָם, וואָס רייסט זיך פון דער טיעפענישע פון דער ערד, פלע־גען זיי אויסברענען סימנים אויף אייביג און בעגראבען אונטער זיך גאַנצע בערג פון נישטיגע השגות און קליינינקע דאגות. און ביי איהם וועו ער פלעגט זיך אויסווויינען, פלעגט נאָר דאָס נעזעלע רויט ווערען און דאָס טיכעלע פלעגט ווערען נאס. אפנים, אז ער פלעגט דאָס נאָבדעם טריקענען אויף א שטריקעלע, אז ניט — פון וואנען האָט ער גענומען אזוי פיעל טיכעלעך?

און די גאַנצע צייט פון'ם גלות פלעגט ער אבשאָגען די שוועלען ביי די נאטשאלניקעס, ביי אלע נאטשאלניקעס, וויפיעל עס איז נאָר געווען און וויפיעל ער האָט נאָר געקענט אויסטראבטען; ער פלעגט זיך בוקען, פלעגט וויינען, פלעגט שווערען, אז ער איז גאָט די נשמה שולדיג, ער פלעגט בעטען מען זאָל רחמנות האָבען אויף זיינע יונגע יאָהרען, ער פלעגט צוזאָגען, אז וויפיעל ער וועט לעבען וועט ער זיין גוט און פרום און וועט ניט עפענען דאָס מויל נאָר אויף צו דאנ־

אינהאלט פערצייכנים:

די מאַרסעלייעזע 5
ג ע ל ע כ ט ע ר 9
דער גלאָקען-קלאַנג 17
דאָס שווייגען 26
דער תהום 46
אַזוי איז געווען 67
די וואַנד 104
אין קעלער 116
ו ו א ל י א 132
ח ש ך 151
די קריסטען 224
אַ פרוינד 248

COLLECTION OF WRITINGS by LEONID ANDREIEV

Translated into Yiddish by M. KATZ

Copyright 1912, Hebrew Publishing Company, New York.

— איהר וועט לאנג הונגערען ?

— לאנג, — האָב איך האַרט געענטפערט.

— און שטיל־ערהייט וועט איהר גאָר ניט עסען ?

— די מאמינקע וועט אונז שיקען קיבעלעך, — האָב איך געענט־ פערט ערנסט. ער האָט א קוק געטהאָן אויף מיר ניט גלויבענדיג, א שאָקע׳ געטהאָן מיט׳ן קאָפּ און איז אַוועק מיט א זיפּץ. און אויפ׳ן אַנדערען טאָג איז ער געקומען, גרין און געל פּאר פּחד :

— טייערע חברים, איך וויל אויך הונגערען מיט אייך.

און אלע האָבען איהם געענטפערט אין איין קול :

— הונגער אליין.

און ער האָט געהונגערט ! מיר האָבען ניט געגלויבט, ווי איהר גלויבט ניט, מיר האָבען גערעכענט, אז ער עסט עפּעס שטיל־ערהייד, און די וועכטער האָבען אויך גערעכענט דאָס אייגענע. און וועו ער איז צום סוף הונגער פּערשלאפט געוואָרען מיט הונגער־טיפוס, האָ־ בען מיר נאָך געקנייטשט מיט די פּליייצעס ; קליינער, אומגליקליכער חזיר ! נאָר אייגער פון אונז, — דער, וואָס פּלעגט קיין מאָל ניט לא־ כען, האָט געזאָגט מיט א פינסטערען פּנים :

— ער איז אונזער חבר. קומט צו איהם.

ער האָט גערעדט פון הילף, און די רייד זיינע זיינען געווען נישטיג, ווי זיין גאנץ לעבען. וועגען זיינע טהייערע ביכלעך, וועגען דער מאמינקע מיט די ברידערלעך האָט ער גערעדט ; ער האָט געבע־ טען קוכלעך, — זיסע, צוקער־זיסע קוכלעך, און האָט געשוואָרען, אז ער איז ניט שולדיג, און האָט געבעטען מחילה. און ער האָט גע־ רופען זיין פאטערלאנד, זיין ליעבע פראנקרייך האָט ער גערופען, — אה, פערשאָלטען זאָל וועלען דאָס שוואכע מענשליכע האַרץ ! ער האָט אונז אויף שטיקער דאָס האַרץ גערייסען מיט אָט דעם רופען : ליעבע פראנקרייך !

וועו ער איז געשטאָרבען, זיינען מיר אלע דאביי געווען. פאר׳ן טויט איז ער געקומען צו זיך און איז געלעגען שטיל, אזא קליינינקער, א שוואכער, און שטיל זיינען מיר געשטאנען, מיר — זיינע חברים. און מיר אלע, אלע ווי איינער, האָבען געהערט ווי ער האָט געזאָגט :

וועו איך וועל שטאָרבען, זינגט איהר מיר די „מאַרסעלייעז".

דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וועו די אויגען זיינע זיינען

קען און בעטען און לויבען, און יענע פלעגען פון איהם לאכען, זיי פלעגען איהם רופען ווי מיר : „קליינער אונגליקליכער חזיר" און פלעגען איהם שרייען :

— הער נאר, דו, חזיר !

און ער פלעגט לויפען, ווען מען האט איהם געוואפען : ער האט אלץ געוואלט אויף א בשורה, אז מען שיקט איהם אהיים און יענע פלעגען פשוט פון איהם חוזק מאכען. זיי האבען געוואוסט, ווי מיר, אז ער איז ניט שולדיג, נאר מיט זיינע ליידען האבען זיי געדעכענט אבשרעקען אנדערע קליינינקע חזירים, — כאטש יענע האבען, דוכט זיך, אזוי אויך גענוג מורא. ער פלעגט קומען צו אונז אויך ווען די איינזאמקייט פלעגט איהם טרייבען מיט איהר פחד, נאר אונזערע פנים'ער פלעגען זיין שטרייגג, אונזער הערצער פערשלאסען, און קיין שליסעל פלעגט ער ניט קאנען געפינען. ער פלעגט ווערען אב־ הענדיג, פלעגט אונז רופען טייערע חברים און פריינד, און מיר פלעגען שאקלען מיט די קעפ און זאגען :

— היט זיך ! מען וועט דערהערען.

און ער פלעגט נאך קוקען אויף דער טיהר — אט דער קליינינקער חזיר. נו, זאגט איהר, האט מען זיך געקענט איינהאלטען ? מיר פלע־ גען אנהויבען לאכען, כאטש אונזער קול איז געווען אבגעוועהנט דער־ פון. ער פלעגט ווערען אביסעל פרעהליכער און לעבעדיגער, פלעגט זיך צוזעצען נעהענטער און דערצעהלען, און ווייגען איבער זיינע טייערע ביכעלאך, וואס ער האט גאלאזען אויפ'ן טיש, איבער זיין מאמינקע און זיינע ברידערלאך, וואס ער ווייסט גאר ניט פון זיי — צו לעבען זיי, צו זיינען זיי געשטאַרבען פון פחד און ביינקען.

דער סוף פלעגט זיין, אז מיר פלעגען איהם ארויסטרייבען.

ווען ס'האט זיך אנגעהויבען דער הונגער, — איז אויף איהם גע־ פאלען א טויט־שרעק, א מורא'דיג־קאמישער שרעק. ער האט זעהר ליעב געהאט די אבילה, אט דער קליינינקער חזיר, און ער האט זעהר מורא געהאט פאר זיינע טייערע חברים און האט זעהר מורא געהאט פאר נאטשאלסטווא. אהן א קאפ האט ער זיך ארומגעדרעהט צוויישען אונז און אפט געווישט דעם שטערען. כ'וויים ניט, צו איז אויף איהם געווען טרעהרען, צו שוויים. ער האט מיך געפרעגט מיט א האלב מויל :

געלעכטער

אום האלב זיבען בין איך געווען זיכער, אז זי וועט קומען, און מיר איז געווען שרעקליך פרעהליך. מיין מאנטל איז געווען פער־שפילעט בלויז אויף איין אויבערשטען העקל און האט זיך צובלאזען פון דעם קאלטען ווינד, אבער איך האב קיין קעלט ניט געפיהלט; מיין קאפ איז געווען גדלות'דיג אבגעווארפען אויף צוריק, מיין סטודענ־טישע היטעל איז שוין געזעסען אויף דער סאמע פאטילייצע; אויף בע־גענטע מאנסלייט האבען מיינע אויגען געקוקט גנעדיג און געהוי־בען; אויף פרויען — ארויסרופענדיג און צערטליך: הגם עס איז שוין אריבער פיער טעג ווי איך האב געליבעט נאר זי איינע, אבער איך בין געווען אזוי יונג, און מיין הארץ איז געווען אזוי רייך, אז בלייבען אין נאנצען גלייכגילטיג צו אנדערע פרויענצימער האב איך ניט געקאנט. און מיינע טריט זיינען געווען שנעלע, דרייסטע, פלי־הענדיגע.

ווען עס איז געווען א פערטעל צו זיבען איז מיין מאנטעל געווען פערשפילעט אויף צוויי קנעפלעך, און געקוקט האב איך בלויז אויף פרויען, אבער שוין ניט מיט אן ארויסרופענדען און צערטליכען בליק, נאר גיכער מיט אבשטוים. מיר איז נויטהיג געווען נאר איין פרויענצימער — די איבעריגע האבען זיך געקאנט געהן צום טייפעל: זיי האבען מיר בלויז געשטערט און מיט זייער אויסערליכע עהנליכ־קייט צו איהר האבען זיי נאר געווירקט, אז מיינע בעווענונגען זעלען זיין אונזיכער.

ווען עס איז געווען פינף מינוט צו זיבען איז מיר געווארען היים. און צוויי מינוט צו זיבען איז מיר געווארען קאלט.

אום זיבען גלייך האב איך זיך איבערצייגט, אז זי וועט ניט קומען.

אום האלב נייען האב איך מיט זיך פארגעשטעלט די אונגליק־

געווען טרוקען, און מיר — מיר האָבען געווויינט, געווויינט אלע — ביז איינעם, און ווי פייער, וואָס פערטרייבט ווילדע חיות, האָבען געגלויהט אונזערע טרעהרען.

ער איז געשטאָרבען, און מיר האָבען איבער איהם געזונגען „מארסעלייזע". יונג און שטארק האָבען געקלונגען אונזערע שטימען אין דער גרויסער לייד פון פרייהייט, און מעכטיג האָט אונז צוגעברומט דער גרויסער ים, און אויפ'ן רוקען פון זיינע ריעזיגע וועלען האָט ער געטראָגען קיין פראנקרייך אי דעם בלייכען פּחד אי די בלוטרויטע האָפנונג. און ער איז אונז געבליבען אויף אייביג א פאָהן — אָט דער גאָרנישט מיט א גוף פון א האָז און מיט א גרויסער מענשליכער נשמה. אויף די קניע פאר דעם העלד, חברים און פרויינד!

מיר האָבען געזונגען. אויף אונז האָבען געקוקט די ביקסען, זייערע אייזענס האָבען געקלונגען מיט א בייזער, און די שארפע שטאָלנע שטיקעס ווי די גיפטיגע צייהן פון א שלאנג, האָבען זיך געצויגען צו אונזערע הערצער, — און אלע מאל העכער, — אלע מאל פרעהליכער האָט געקלונגען דאָס מעכטיגע לייד. אויף די עדעלע הענד פון די קעמפפער האָט שטיל זיך געוויעגט דער שוואַרצער אדלר.

מיר האָבען געזונגען „מארסעלייזע".

בען געזונגען. זיי האָבען מיר נעראנקט פאר דעם פּאַרשלאָג און האָבען געציילט וויפיעל מזומן געלט זיי האָבען. אין א האלבע שטונדע ארום האָבען מיר איבער'ן שטאָדט צונויפגעקליעבען אלע איינזאכע, אלע ביינקענדע סטודענטען, און וועו עם האָבען זיך אָנגעקליעבען אונזערע א צעהן פרעהליך־שפרינגענדע טייוואָלים, זיינען מיר אַרייַנגעפאָהרען צו א פּאריק־מאכער, וועלכער איז אויך געווען א קאָסטיומער, און מיר האָבען אָנגעפילט דאָס הויז מיט קעלט, יונגקייט און געלעכטער.

מיר איז נויטהיג געווען עפּעס, וואָס זאָל אויסדריקען טרויער, שעהנקייט און אָנציהענדע ביינקשאפט, און איך האָב א בעט געטהאָן:

— גיט מיר א קאָסטיום פון א שפּאָנישען אדעליגען.

דער שפּאָנישער אדעליגער האָט געמוזט זיין זעהר א לאָנגער, ווארים אין זיינע קלייַדער בין איך פערשוואונדען אין גאנצען, אז עס האָט זיך פון מיר קיין ברעקעלע ניט ארויסגעזעהן און איך האָב זיך דערפיהלט אזוי אינזאם, ווי אין א אונגעהייער בריטען זאל, אין וועלכען עם זיינען קיין מענשען ניטא. ארויסגעהענדיג פון דעם קאָסטיום, האָב איך א בעט געטהאָן עפּעס אָנדערעס.

— צו ווילט איהר ניט א קאָסטיום פון א קלאָאון? א בונטער מיט גלעקלעך.

— פון א קלאָאון! האָב איך אויסגעשריען מיט פּראַכטונג.

— נו פון א באָנדיט. אזא דאָזיגע הוט און א קינזשאל.

— א קינזשאל! — אָט דאָס פאסט זיך טאקע צו וואָס איך דאַרף. לייַדער אָבער, איז דער באָנדיט, וועמעס קלייַדער מען האָט מיר גענעבען, געווען נאָך גאָר א ניט־דערוואקסענער. ריכטיגער געזאָגט, דאָס איז געווען א פערדאָרבענער אינגעל פון א יאָהר אכט. זיין שטיקעל הוט האָט ניט געגרייכט אפילו צו מיין פאטיליצע, און פון די סאמעטענע הויזקעס האָט מען מיך קוים געקאָנט ארויסשלעפען, ווי פון א פאסטקע. דער פּאָזשקאָסטיום האָט ניט געטויגט — געווען דורכאוים אין פלעקען, ווי א טיגער. דער מאָנאָכען־קאָסטיום איז געווען צולעכערט.

— וואָס זשע דויערט עס ביי דיר? עס איז דאָך שוין שפּעט! — האָבען מיך געטריבען אייליגענדיג די חברים, וועלכע זיינען שוין ג־

ליכסטע בעשעפענישׂ אויף דער וועלט. דער מאנטל איז געווען פערשפילעט אויף אלע קנעפלעך, דער קראגען אויפגעשטעלט, און די היטל אראבגערוקט ביז דעם בלוי־געווארענעם נאז; די האר אויף די שלייפען, די ברעמען און די וואנצעם זיינען געווארען וויים פון פראסט, און די צייהנער האבען געקלאפט איינער אן דעם אנדערען. פון מיין שלעפעדיגען גאנג און איינגעבויגענעם רוקען האט מען מיך געקאנט רעכענען פאר נאך גאר א מונטערען אלטען מאן, וועלכער גהעט צוריק פון צו־גאסט אין הקדש.

און דאס אלעס האט אנגעמאכט — זי! אה, טייפ . . . ניין, מען דארף ניט: עס קאן זיין, אז מען האט זי ניט געלאזען גהען, און אפשר איז זי קראנק, אדער געשטארבען . . . געשטארבען! — און איך זידעל זי.

II.

— דארט איז היינט אויך יעווענעניא ניקאלאיעווונא, — האט מיר געזאגט מיין חבר, א סטודענט, ניט מיינענדיג קיין זאך דערביי: ער האט ניט געקאנט וויסען, אז איך האב געווארט אויף יעווגעניא ניקאלאיעווונא אויפ'ן פראסט פון זיבען ביז האלב נייען א זייגער.

— אזוי גאר! — האב איך געענטפערט טיעפזיניג, און פון האר־צען איז ארויסגעשפרונגען: אה, טייפ . . .

דארט — ד. ה. אויף דעם אבענד ביי די פאלאזאוו'ס. די פאלאזאוו'ס זיינען מענשען, ביי וועלכע איך בין קיין מאל ניט געווען. אבער היינט וועל איך דארט זיין.

— סיניארי! — האב איך פרעהליך א געשריי געטהאן — היינט איז ווייה־נאכט; היינט זיינען אלע פרעהליך — לאמיר אויך פרעה־ליך זיין.

— אבער ווי? — האט טרויעריג זיך איינער אבגערופען.

— אבער וואו? — האט זיך אבגערופען אן אנדערער.

— לאמיר זיך אויספוצען און מיר וועלען פאהרען בעזוכען אלע אבענדען, — האב איך בעשלאסען.

און זיי, די דאזיגע אונפיהלענדע מענשען, זיינען ווירקליך פרעהליך געווארען. זיי האבען געשריען, זיינען געשפרונגען און הא־

III.

דאָס איז נעווען אַבסאָלוט די אָריגינעלסטע מאַסקע. נאָך מיר זיי־נען נאָכגעגאַנגען גאַנצע רעדלעך מיט מענשען, מען האָט מיך געדרעהט, געשטויסען, געשלעפּט, געקנייפּט — און ווען איך האָב זיך, א אויס־געמאַרטערטער, מיט כעס א קעהר געטאָן צו מיינע פערפאָלגער — האָט זיי אָנגעכאַפּט א מורא׳דיגער געלעכטער. דעם גאַנצען וועג בין איך געווען אַרומגערינגעלט און געשטיקט פון א דונערנדען וואָלקען פון געלעכטער, און דער געלעכטער־שטורם האָט זיך געוואָקט צוזאַ־מען מיט מיר, און איך האָב זיך ניט געקאָנט אַרויסריסען פון דעם דאָזיגען רינג פון וואַנזיניגער שמחה. מינוטען־וויים האָט עס מיך אַליין אויך פערכאַפּט: איך האָב געשריען, געזונגען, געטאַנצט, און די גאַנצע וועלט האָט זיך געדרעהט אין מיינע אויגען שכור׳ער־הייד. און ווי ווייט זי איז געווען פון מיר, די דאָזיגע וועלט! און ווי עלענד בין איך געווען אונטער דער דאָזיגער מאַסקע!

ענדלעך, האָט מען מיך געלאָזען צורוה, מיט כעס און מיט פּחד, בייז און צערטלעך האָב איך אויף איהר א קוק געטהאָן און געזאָגט:

— דאָס בין איך.

די געדיכטע ברעמען האָבען לאַנגזאַם און מיט פערוואונדערונג זיך אויפּגעהויבען, א גאַנצער בינטעל שווארצע שטראהלען האָט א שפּריץ געטהאָן אויף מיר — און א געלעכטער, ווי די פריהלינגס זונן, האָט מיר געענטפערט.

— יא, דאָס בין איך. דאָס בין איך! — האָב איך ג׳טענה׳ט, און האָב געשמייכעלט — פאר וואָס זייט איהר ניט געקומען היינט?

אָבער זי האָט געלאַכט. פרעהלעך האָט זי געלאַכט.

— איך האָב זיך אזוי צומאַטערט. אזוי צוואוועהטאָגט איז מיין האַרץ, — האָב איך מיט געבעט געפאָדערט פון איהר אן ענטפער.

אָבער זי האָט געלאַכט. דער שווארצער גלאַנץ פון איהרע אויגען איז פערלאָשען געוואָרען, און אלץ בונטער האָט זיך צוברענט דער שמייכעל. דאָס איז געווען די זונן, אָבער א ברענענדע זונן, אָהן רחמנות, אכזרי׳ש.

— וואָס איז מיט איך?

וועז אָנגעטהאָן. עס איז געבליבען איין אייניציגער קאָסטיום — פון א פּראָמינענטען כינעזער.

— דער׳אנגט דעם כינעזער! — האָב איך א מאָך געטהאָן מיט׳ן האַנד, און מען האָט מיר געגעבען דעם כינעזער. דער טייוועל וויסט וואָס דאָס איז אזוינס געווען! איך רייד שוין ניט וועגען דעם קאָסטיום גופא. איך וועל אויך שווייגען וועגען די מאָדנע אידיאָטישע קאָ׳ירטע שטיוועל, וועלכע זיינען געווען אויף מיר צו קליין, זיינען ארויפגע־קראָכען בלויז ביז העלפט, און דער הויפט טהייל האָט געשטעקט פון ביידע זייטען פוס, ווי צווויי אונפערשטענדליכע פליגלען. איך וועל אויך גאָר נישט זאָגען וועגען דער ראָזער שמאָטע, וועלכע האָט פער־דעקט מיין קאָפּ ווי א מין פּאַריק און האָט זיך צוגעבונדען מיט פערדים צו די אויערען, פון וואָס די אויערען זיינען אויפגעהויפען געווארען, און זיינען געווען אָנגעשטעלט ווי ביי א פליעדער־מויז.

— אָבער א מאַסקע!

דאָס איז געווען, אויב מען קאָן זיך אזוי אויסדריקען, א רוהניות׳־דיגע פיזיאָנאָמיע. זי האָט געהאַט א נאָז, אויגען און א מויל, און דאָס אלעס איז געווען רעגעלמעסיג, אויף דעם ריכטיגען פלאַץ, אָבער אין איהר איז ניט געווען קיין שום מענשליכעם געשטאַלט. אפילו אין קבר קאָן א מענש אזוי רוהיג ניט זיין. זי האָט ניט אויסגעדריקט ניט קיין אומעט, ניט קיין פרייד, ניט קיין התפעלות — זי האָט לחלוטין גאָר נישט אויסגעדריקט. זי האָט אויף אייך געקוקט גלייך און רוהיג — און אייך פלעגט אנכאפען א קייכענדער געלעכטער, וועלכען איהר האָט ניט געקאָנט צוריקהאלטען. מיינע חברים האָבען זיך געקייקעלט פון געלעכטער איבער די דיוואָנעס, זיינען צופאלען אונמעכטיג אויף די שטולען און האָבען געמאַכט מיט די הענד. דאָס וועט זיין די אָרי־גינעלסטע מאַסקע, האָבען זיי געזאָגט. איך האָב שיער ניט געווינט. נאָר וועז איך האָב א קוק געטהאָן אין שפיגעל האָט מיך אויך אָנגע־כאַפט א געלעכטער. יא, דאָס וועט זיין די אָריגינעלסטע מאַסקע.

— אונטער קיינע אומשטענדען זאל מען ניט אראָבנעהמען די מאַסקעס — האָבען זיך צונויפגעררעט די חברים אויפ׳ן וועג — לאָמיר זיך געבען אייניע די אַנדערע א וואָרט.

— א וואָרט! א וואָרט! . . .

וועגען די יסורים פון וואַרטען, וועגען די גיפטיגע טרעהרען פון וואַהנזיניגער אייפערזוכט און ביינקשאפט, וועגען מיין האַרץ, וואָס איז איבערפילט מיט ליעבע, האָב איך געראַטט. און איך האָב געזען, ווי איהרע ברעמען האָבען געוואָרפען א געדיכטען שאָטען אויף די בליייך־געוואָרענע באַקען. איך האָב געזעהן, ווי דורך זייער מאַטער וויסקייט האָט א לייכט געטהאָן אַן אויפגעפלאַמטער רויטער פייער, און ווי איהר גאַנצער עלאַסטישער קערפער האָט זיך ניט וועלענדיג געבויגט צו מיר. זי איז געווען פערקלידעט אלם די געטין פון דער נאכט און, אין גאַנצען א רעטזעלהאפטע, אזוי ווי מיט א דונקעל־הייט פון שוואַרצען שלייער בעצויגען, בליצענדיג מיט בריליאַנטע שטערען, איז זי געווען שעהן, ווי דער פערגעסענער חלום פון דער וויטער קינדהייט. איך האָב גערעדט — און טרעהרען זיינען אַנגע־לאָפען אין מיינע אויגען, און מיט פרייד האָט געקלאפט מיין האַרץ. און איך האָב דערזעהן, דערזעהן, ענדליך, ווי א מילדער, רחמנות׳־דיגער שמייכעל האָט צוגעפענט איהרע ליפען, און מיט א ציטער, האָ־בען זיך אויפגעהויבען איהרע ברעמען. לאַנגזאם, מיט פּחד, און מיט אונענדליכען פערטרויען האָט זי אקעהר געטהאָן צו מיר איהר קעפּעלע, און . . .

אזא געלעכטער האָב איך נאָך קיין מאל ניט געהערט !

— ניין, ניין, איך קאָן ניט ! . . . — האָט זי כמעט געשלוכצט און, פערוואַרפענדיג דעם קאָפּ, האָט זי וויעדער אויסגעשאָסען מיט א קלינגענדען שטראָם פון געלעכטער.

אָה, וועו מען וואָלט מיר כאָטש אויף איין מינוט געגעבען א מענשליכען פּנים ! איך האָב געביסען די ליפען, טרעהרען זיינען ge־פלאָסען איבער מיין צוהיצטע געזיכט, און זי, די דאָזיגע אירדאַטי־שע פיזאַנאָמיע, אין וועלכער עס איז אלעם געווען רעגעלמעסיג, נאָז, אויגען און ליפען, די דאָזיגע פיזאַנאָמיע, האָט געקוקט מיט איהר אונ־בעוועגליך שרעקליכער גלייכגילטיגקייט. און וועו איך בין אוועק־געגאַנגען הינקענדיג אויף מיינע קאַלירטע פים, האָט זיך צו מיר נאָך לאַנג צוגעטראַגען דער הילביגער געלעכטער : אזוי ווי פון אן אונ־געהויערע הויבקייט וואָלט געפאַלען אראָב א זילבערנער שטרייף וואַ־סער און וואָלט זיך מיט א פרעהליכען געזאַנג צושאַטען, אבשלאַגענדיג זיך אין דעם האַרטען פעלז.

— דאָס זייט איהר ? — האָט זי געזאָגט, איינהאַלטענדיג איהר געלעכטער — וואָס פאר א קאַמישער איהר זייט ! . . .

מיינע אקסלען האָבען זיך ארונטערגעלאָזען, דער קאָפּ האָט זיך איינגעבויגען, און אין מיין פּאָזע איז געווען אזוי פיעל פערצווייפלונג. און אין דער צייט וואָס זי האָט מיט א שטילען שטראַהלענדען שמייכעל אויפ'ן פּנים, געקוקט אויף די יונגע פרעהליכע פּאָרלאַך, וועלכע האָבען זיך פערבייגעטראָגען פערבּיי אונז טאַנצענדיג, האָב איך צו איהר גערעדט :

— שעהמט זיך צו לאַכען. פיהלט איהר דען ניט הינטער דער קאַמישער מאסקע מיין לעבעדיגען לייִדענדען פּנים ? איך האָב דאָך זי אָנגעטהאָן בלויז צוליעב דעם, כדי צו קאָנען געהן זעהן אייך. איהר האָט מיר געגעבען האָפנונג אויף אייער ליעבע, און שוין נעהמט איהר זי צוריק אזוי שנעל, אזוי אכזר'יש. פאר וואָס זייט איהר ניט גע־קומען ?

האַסטיג, מיט אן ענטפער אויף די מילדע שמייכלענדע ליפּען, האָט זי זיך א קערהר געטהאָן צו מיר — און אן אכזר'ישער געלעכטער האָט איהר אָנגעכאפט מיט דער גאַנצער מאכט. קייכענדיג, כמעט ווייַנענדיג, פאַרדעקענדיג דעם פּנים מיט איהר פערפיומירטען טא־שענטיכל, האָט זי קוים מיט שוועריע מיה ארויסגערעדט :

— גיט א קוק . . . אויף זיך. פון הינטען אין שפּיעגל . . . אָה, ווי איהר זעהט אויס ! . . .

אָנרוקענדיג די ברעמען, צונויפדרייקענדיג די צייהנער פון וועה־טאָג, מיט א פערגליווערטען פּנים, פון וועלכען עס האָט אָבגע־שטראָמט דאָס בלוט, האָב איך א קוק געטהאָן אין שפּיעגל, — אויף מיר האָט געקוקט אן אידיאָטיש־רוהיגע, אונבעוועגליך־גלייכגילטיגע, אונמענשליך ניט־ריהרעוודיגע פיזיאָנאָמיע. און איך . . . איך האָב זיך צולאַכט ; און מיט נאָך א ניט־פערגליווערטען געלעכטער, אָבער שוין מיט א שוידער פון ערווועקטען כעס, מיט דעם וואהנזין פון פער־צווייפלונג, האָב איך אָנגעהויבען רייִדען, כמעט זיך צושריען :

— איהר טהארט מעהר נישט לאַכען !

און וועז זי איז אנטשוויגען געוואָרען, האָב איך צו איהר שטיל געדרעדט וועגען אונזער ליעבע. און קיין מאָל האָב איך ניט געדרעדט אזוי גוט, וואהרים ; קיין מאָל האָב איך זי ניט געליעבט אזוי שטאַרק.

דער גלאָקען־קלאַנג

אין יענעם הייסען און אונגליק־בריינגענדען זומער האָט געבראַנט אַלעס. עס האָבען געבראַנט שטעדט, שטעדטלעך און דערפער: דער וואַלד און דאָס פעלד זיינען שוין פאַר זיי מעהר קיין שמירה ניט געווען: אונטערטעניג האָט אויפגעפלאַמט אפילו דער אונבעשיצטער וואַלד, און ווי אַ רויטער טישטוך האָט זיך צושפרייט דער פייער איבער די אויסגעטריקענטע לאַנקעס. בייטאָג האָט זיך אין פרעסענדען רויך בעהאַלטען די רויטע, פערשלייערטע זונן, און ביינאַכט האָבען זיך אין פערשיעדענעווינקלען פון הימעל צופלאַמט דער שווייגענדער מאָרגען־שטערן און אבענד־שטערן; זיי האָבען זיך געוויגט אין שוויי־גענדען פאַנטאַסטישען טאַנץ, און די זאָנדערבארע געמישטע שאַ־טענס פון מענשען און בוימער זיינען געקראָכען איבער דער ערד, ווי אונבעוואוסטע נאַכט־ברואים. הינט האָבען אויפגעהערט צו האַווקען מיט זייער בעגריסענדער בילעריי, וועלכע רופט דעם וואַנדערער און באָט איהם אין אַ דאַך און לאַסקע; לאַנג און טרויעריג האָבען זיי גע־וואַיעט, אַדער האָבען בייז געשווייגען, בעהאַלטענדיג זיך הינטער די דילען. מענשען, ווי הינד, האָבען געקוקט אויפער אויף דעם אַנדערען מיט בייזע און צושראָקענע אויגען און האָבען גערעדט הויך וועגען שרפות און וועגען געהיימע אונטערצינדער. אין איין פערוואַרפענעם דאָרף האָט מען ערמאָרדעט אן אלטינקען וואַנדערער, וועלכער האָט ניט געקאָנט זאָגען, וואוהין ער געהט; און דערנאָך האָבען וויבער בעווויינט דער דער'הרג'עטען און זיי האָט פערדראָסען פאַר זיין גרויער באָרד, וועלכע האָט זיך צונויפגעקלעפט פון דעם שווארצען בלוט.

אין יענעם הייסען און אונגליק־בריינגענדען זומער האָב איך ge־וואָהנט אין איינעם פון די פריצישע הייזער, וואו עס זיינען געווען פיעלע אלטע און יונגע פרויען. בייטאָג האָבען מיר געארבייט און גערעדט און וויינינג געטראכט וועגען די שרפות, אָבער ווי עס פלעגט

IV.

מיר זיינען געגאַנגען אהיים צושאַטען איבער דער ליינג פון דער שלאָפענדער גאַס און וועקענדיג די נעכטליכע שטילקייט מיט מונטערע אויפגערעגטע שטימען, און א חבר זאָגט צו מיר :

— דו האָסט געהאַט א קאָאַסאָלען ערפאָלג. איך האָב נאָך קיין מאָל ניט געזעהן, אז מען זאָל אזוי לאַבען . . . וואַרט, וואָס טהוסט דו ? פאַרוואָס רייסט דו די מאַסקע ? ברידער, ער איז פון זינען אַראָב ! זעהט, ער צורייסט זיין קאָסטיום ! ער ווייגט ! ! . . .

דערזעהן עפעס שרעקלעכעס און אונגעוועהנלעכעס, וואס האָט אנגע־
פילט מיין הארץ מיט אן אונרוהיגען פחד, און מיינע פיס האָבען אָנ־
געהויבען צו ציטערען פון שוידער. איך האָב געזעהן דעם הימעל,
אָבער ניט דעם פינסטערען רוהיגען, נעבטלעכען הימעל, נור א רא־
זען הימעל, ווי ער איז קיין מאל ניט, ניט בייטאג און ניט ביינאכט.

די מעכטיגע ליפעס זיינען געשטאנען ערנסט און שוויגזאם און,
ווי מענשען, האָבען זיי אויף עפעס געווארט, און דער הימעל איז אונ־
נאטירליך געוואָרען אלץ ראזיגער, און ווי א רויטער שוידער זיינען
דורכגעלאפען איבער'ן הימעל די אימה'דיגע אבלייכטונגען פון דער
אונטען ברענענדער ערד. לאנגזאם זיינען ארויפגעשוואומען און זיך
צוגאנגען אין דער הויך קנויללענדע זיללען און אין דעם גופא, וואס
זיי זיינען געווען אזוי שוויגזאם, ווען אונטען האָט אלץ געקריצט און
געקנאקט, אין דעם וואס זיי זיינען געווען אזוי ניט געהיילט און גרויס־
ארטיג, ווען אונטען האָט זיך אלץ געצאפעלט — דעריין איז געווען
א רעטענישׂ און יענע שרעקליכע אונאטירליכקייט, ווי אין דער רא־
זע בעפארבונג פון הימעל. די הויכע ליפאָווע בוימער, ווי זיי וואל־
טען זיך בעדיינקט, האָבען אלץ מיט איין מאל אנגעהויבען איבער־
צושמועסען זיך מיט זייערע שפיצען און אויף אזוי פלוצלונג זיינען זיי
אנשוויגען געוואָרען, און אויף לאנג געבליבען פערגליווערט אין בוי־
זער ערוואַרטונג. עס איז געוואָרען שטיל, אזוי ווי אויף דעם גרונד
פון תהום. איך האָב געפיהלט ווייט אהינטער מיר דאָס הויז, וואס
איז געווען פול מיט צושראקענע מענשען; ארום מיר האָבען זיך
פארזיכטיג געשטופט די ליפאָווע בוימער, און פאראוים האָט זיך
שוויגזאם געוויגט דער רויט־ראזער הימעל, ווי ער איז קיין מאל ניט,
ניט בייטאג, ניט ביינאכט.

און נאָך שרעקליכער און אונפערשטענדליכער איז ער פאר מיר
געווען דערפאר, וואס איך האָב איהם געזעהן ניט אין גאנצען, נאר
אין די דורכליכטונגען צווישען די בוימער.

II.

עס איז געווען נאכט, און איך האָב אונרוהיג געדרעמעלט, ווען
צו מיר אין אויער האָט ארייגעדרונגען א טעמפער און אבגעריסענער

אָנקומען די נאַכט, האָט אונז אָנגעכאַפּט אן אימה. דער ווירטה פון דעם מאיאנטעק, פלעגט אָפט אוועקפאָהרען אין שטאָדט; דעמאָלט האָבען מיר גאַנצע נעכט ניט געשלאָפען און צושראָקענע פלעגען מיר ארומגעהן בעוואַכען דעם הויף, זוכענדיג אונטערצינדער. מיר האָבען זיך צוגעדריקט איינער צום אַנדערען, האָבען גערעדט קוים הער־באָר, און די נאַכט איז געווען א שווייגענדע און ווי פינסטערע משונה'־דיגע מאַסען האָבען זיך ערהויבען די בנינים. זיי האָבען אונז אויס־געוויזען אונבעקאַנט, ווי מיר וואָלטען פריהער זיי קיינמאָל ניט גע־זעהן, און שרעקלעך ניט פעסט האָבען זיי אונז אויסגעוויזען, אקוראַט ווי זיי וואָלטען ערוואַרטען דעם פייער און זיינען שוין געווען פאַרטיג פאַר איהם. איין מאָל האָט פאַר אונז עפעם ליכטיגעם א בלאַנק גע־טהאָן אין דעם שפאַלט פון וואַנד. דאָס איז געווען דער הימעל, און מיר האָבען געמיינט, אז ס'איז פייער, און די פרויען האָבען זיך מיט קולות אַוואַרף געטהאָן צו מיר, דאן נאָך כמעט א קליין אינגעל, און האָבען געבעטען בעשיצונג.

. . . און איך אליין האָב פון שרעק פערלאָרען דעם אָטהעם און האָב זיך ניט געקאָנט ריהרען פון אָרט . . .

אמאָל פלעג איך שפּעט אין דער נאַכט אויפכאַפּען זיך פון דער הייסער, צואוואַרפענער בעטעל און דורכ'ן פענסטער אַרויסקריכען אין גאָרטען. דאָס איז געווען אן אלטער גרויסאַרטיג־בייזער גאָרטען, וועלכער האָט אויף דעם שרעקליכסטען שטורם געענטפערט בלויז מיט אן איינגעהאלטענעם הוזשען. אונטען איז אין איהם געווען פינסטער און טויט־שטיל, ווי אויף דעם דעק פון תהום, און פון אויבען האָט זיך געהערט א ניט קלאָהרע שאָרשען און רוישען, אזוי ווי א ווייטער געשפּרעך. בעהאלטענדיג זיך פון וועמען, האָט זיך אימיצער ג'ע־גנב'עט אונטער מיר אויף מיין סליאד און האָט אַריינגעקוקט איבער'ן אקספל; איך בין צוגעקומען צום ברעג פון גאָרטען, וואו אויף א הויכען בארג איז געשטאַנען א צאַם, און א הינטער'ן צאַם ווייט ארונטער זיינען זיך צולאָפען די פעלדער, וועלדער און פון פינסטער־נים בעהאלטענע דערפלעך.

די הויכע, טרויעריג־שווייגענדע ליפאָווע בוימער זיינען זיך צו־גאנגען פאר מיר, — און צוויישען זייערע דיקע שוואַרצע שטאמען, אין די לעכער פון צאַם, אין דער לעהרקייט צווישען די בלעטער האָב איך

אבער זייערע שטימען האט מען ניט געהערט איבער די קורצע און מעכטיגע קלעפ פון דער צוואוויגטער גלאק־צונג.

איצט זיינען שוין די קלאנגען געווען קלאהר און פינקטליך און זיינען געפלויגען מיט א וואהנזיניגען אימפעט, ווי א מחנה צוצונ־טערטע שטיינער. זיי האבען זיך ניט געדרעהט אין דער לופט, ווי די שטילע טויבען פון אבענד־קלאנג. זיי האבען זיך ניט צופלייצט אין דער לופט ווי א לאשטענדע כוואליע פון דעם געהויבענעם תפילה־רוף. זיי זיינען געפלויגען גלייך, ווי די מורא'דיגע שלוחים און אנזאגער פון אונגליק, וועלכע האבען קיין צייט ניט אומצוקוקען זיך אהינטער, און זייערע אויגען זיינען ברייט צועפענט פון שרעק.

— באם ! באם ! באם ! — זיינען זיי געפלויגען מיט ניט איינגעהאלטענעם אימפעט, און די שטארקע האבען איבערגעיאגט די שוואכע, און אלע צוזאמען האבען זיך איינגעטרונקען אין דער ערד און האבען דורכגענומען דעם הימעל.

און אויך אזוי גלייך, אזוי ווי זיי, בין איך געלאפען איבער דעם גרויסען צוואקערטען פעלד, וואס האט דונקעל געשימערט מיט א בלוטיגען אבנלאנץ, ווי די הויט פון אן אונגעהויערע שווארצע חיה. איבער מיין קאפ, אונגעהויער הויך, האבען זיך פליסיג אריבערגע־טראגען איינצעלנע בונטע פונקען, און פארואוים איז געווען א שרעק־ליכע דארפישע שרפה, אין וועלכער עס קומען אום אין איין שייטער־הויפען הייזער, טהירען און מענשען.

דארט, אונטער דער ליניע פון שווארצע בוימער רונדע און שארפע, אזוי ווי שפיזען, האט זיך געשלייגעלט ארויף דער פלאם, האט גדלות'דיג אויסגעבויגט די האלז ווי א צורייצטער פערד, איז געשפרונגען, האט אבגעווארפען פון זיך פייעריגע שטיקער צום שווארצען הימעל און האט זיך רויבעריש אויסגעבויגט ארונטער נאך נייעם פאנג. אין מיינע אויערען האט געווישט פון שנעלען לויפען, דאם הארץ האט האסטיג און שטארק געקלאפט און, איבעריאגענדיג די קלעפ פון הארצען האבען געקלאפט גלייך מיר אין קאפ און אין ברוסט די קלאנגען פון גלאק. און אין זיי איז געווען אזוי פיעל פער־צווייפלונג, עפעס ניט ווי א קופערנער גלאק וואלט עס קלינגען, נאר ווי אין טויטען־קראמפף וואלט זיך עס צאפלען דאם סאמע הארץ פון דער פיעל־יסורים'דיגער ערד.

קלאנג, אזוי ווי ער וואלט געקומען פון אונטער די דילען, וואלט ארײן און פערגליווערט ווערען אין מארק, ווי א קיילעבדיגער שטיין. נאך איהם האט זיך ארויסגעריסען א צווייטער, אויך אזא קורצער און שוועכער, און מיין קאפ איז געווארען שוואר און שמערצליך, ווי עס וואלטען אויך איהם געטריפט געריכטע טראפענס צושמאלצענע בליי. די טראפענס האבען געעגבערט און דורכגעברענט דעם מארק; זיי זיינען געווארען אלץ מעהר, און באלד האבען זיי מיט א געדיכטען רעגען פון אבגעריסענע, אימפעדיגע קלאנגען אנגעפילט מיין קאפ.

— באם! באם! באם! — האט פון ווייטען ארויסגעשליידערט אימיצער א הויכער, געזונדער און אונגעדולדיגער.

איך האב געעפענט די אויגען און האב גלייך פערשטאנען, אז דאס איז דער קלאנג פון גלאק — אן אנזאג, אז עס ברענט דאס נאך־העכסטע דאך: סלאבאדקי. אין צימער איז געווען פינסטער, און דער פענסטער פערמאכט, נאר פון ווייטען אימה'דיגען רוף האט ער זיך אין נאנצען, מיט די מעבעל, בילדער און וואזענעס, ווי ארויסגעדוקט אין דרויסען, און עס האבען זיך ניט געפיהלט ניט קיין וועגד, ניט קיין סופיט.

איך געדיינק ניט, ווי איך האב זיך אנגעטהאן, און איך וויים ניט, פאר וואס איך בין געלאפען אליין, און ניט מיט מענשען. אדער זיי האבען מיך פערגעסען, אדער איך האב ניט געדיינקט וועגען זייער עקזיסטענץ. דער גלאק־קלאנג האט גערופען מיט א מין צושטעהן און טויב, ווי די קלאנגען וואלטען געפאלען ניט פון דער דורכזיכטיגער לופט, נור ווי זיי וואלט ארויסגעשליידערט פון זיך די אונגעמאסטענע גראבקייט פון ד'רערד, און איך בין געלאפען.

אין דעם ראזען שיין פון הימעל זיינען פערלאשען געווארען אין־בערן קאפ די שטערען, און אין גארטען איז געווען משונה ליכטיג, ווי עס איז קיין מאל ניט, ניט בייטאג און ניט אין די קעניגליכע לבנה־נאכט, און וען איך בין צוגעלאפען צום צאם, האט אויף מיר דורך די עפענונגען אקוק געטהאן עפעם בונט־רויטעם, ברויזענדעם, וואס האט זיך געווארפען מיט פערצווייפלונג. די הויכע ליפאוע בוי־מער, ווי פערשפריצטע מיט בלוט, האבען געציטערט מיט זייערע רונדע בלעטער און האבען שרעקענדיג פארקאטשעט זיי אויף צוריק,

געבויגען צום וואסער, אויסצוגעפינען דעם גרונד, האָט אויף מיר פון דעם שווארצען תהום געקוקט דאָס געשפענסט פון א פייעריגען מענשען, און אין זיינע צוקרימטע געזיכטציגע, אין זיינע צופלאָנ־ טערטע האָאָר, וועלכע זיינען געווען ווי אויפגעהויבען אויף זיין קאָפּ פון עפעס א מורא׳דיגער קראפט — האָב איך ניט געקאָנט דערקענען זיך אליין.

— וואָס זשע איז דאָס אזוינס ? מיין גאָט ! — האָב איך געבעטען, אויסשטרעקענדיג די הענד.

און דער גלאָק־קלאַנג האָט גערופען. איצט האָט ער שוין ניט געבעטען — ער האָט געשריען, ווי א מענש, געיאָמערט און ג־ שטיקט זיך. די קלאַנגען האָבען פערלאָרען זייער גליכמעסיגקייט און האָבען זיך געהויבען איינער אויף דעם אַנדערען, האַסטיג, אָהן אָב־ קלאַנג, שטאַרבענדיג, געבוירענ־ווערענדיג און וויעדער שטאַרבענ־ דיג. און וויעדער האָב איך זיך אנגעבויגען צום וואסער און האָב דער־ זעהן אין איין רייהע מיט מיין אָבשפּיגלונג אויף אַנאַנדער פייעריגען געשפענסט, א הויכער, א גלייכער אין, צו מיין שרעק, אן עהנליכער צו אמעניען.

— ווער איז דאָס ? — האָב איך א געשריי געטהאָן, אומקו־ קענדיג זיך. לעבען מיין פלייצע איז געשטאַנען א מענש און האָט שווייגענדיג געקוקט אויף דער שרפה. זיין פנים איז נעווען בלייך, און נאַסעם, נאָך ניט פערטרוקענטעם בלוט האָט פערדעקט זיין באָק און האָט גענלאַנצט, אָבשפּיגלענדיג דעם פייער. געקליידעט איז ער געווען אייגפאך, פויעריש. עס קאָן זיין, אז ער איז שוין דא געווען, ווען איך בין געקומען צולויפען, זייענדיג אויך אזוי ווי איך פערהאלטען פון׳ם זומף ; ס׳קאָן זיין, אז ער איז געקומען דערנאָך, אָבער איך האָב זיין אָנקומען ניט געהערט און האָב ניט געוואוסט ווער ער איז.

— עס ברענט — זאָגט ער, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דער שרפה. אין די דאָזיגע אויגען איז ארומגעשפּרונגען דער אָבגע־ שפּיגלעטער פייער, און זיי האָבען אויסגעזעהן אונגעהויער גרויסע און גלעזערנע.

— ווער ביסט דו ? פון וואַנען ? — האָב איך א פרעג גע־ טהאָן — ביי דיר געהט בלוט.

— באַם ! באַם ! באַם ! — האָט ארויסגעשליידערט פון זיך די צופלאַקערטע שרפה, און עס איז געווען שווער צו גלויבען, אז די דאָזיגע מעכטיגע און פערצווייפלטע געשריייען גיט ארויס פון זיך דאָס גלאָקען־טורעמל פון דער קירכע. אזא קלייניגקעם און דינעם, אזא רוהיגעם און שטילעם, ווי א יונג מיידעל אין א ראָזע קליידעל.

איך בין געפאלען. אנשפּאַרענדיג זיך מיט די הענד אויף די שטיקער טרוקענע ערד, און זיי האָבען זיך צושאָטען אונטער מיינע הענד ; איך האָב זיך אויפגעהויבען און בין ווייַדער געלאָפען, און מיר אנטקעגען איז געלאָפען דאָס פייער און די צורופענדע קלאנגען פון גלאָק. עס האָט זיך שוין געהערט, ווי עס קנאַקט דער בוים, זייענדיג אויפגעפרעסטען פון פייער, עס האָט זיך שוין געהערט דאָס פיעל־קולות'דיגע געשריי פון מענשען מיט זייערע טענער פון פערצווייפלונג און שרעק. און וועז עס איז שטיל געוואָרען דאָס שלאנגען־דיגע זשיפען פון פייער, האָט זיך קלאָהר אויסגעצייכענט א לאנגער יאָמערדיגער קלאַנג : דאָס האָבען געיאָמערט די ווייבער, און עס האָבען גערעוועט די בהמות, זייענדיג בעפאלען פון א מוראַ'דיגע אימה.

א וואסער זומפּ האָט מיך אבגעשטעלט. דער בריייטער פערוואקסענער זומפּ איז געווען וויייט צושפרייט צו רעכטס און צו לינקס. איך בין פערקראכען אין וואסער ביז די קניע, דערנאָך ביז דער ברוסט, אבער דער זומפּ האָט מיך געגומען איינזויגען און איך האָב זיך אומגעקעהרט צום ברעג. אנטקעגען, גאנץ נאָהענט, האָט געבושעוועט דער פייער און האָט ארויסגעשליידערט צום הימעל וואלקענס מיט גאלדיגע פונקען, ווי פייעריגע בלעטער פון א ריעזיגען בוים ; אין דער שוואַרצער ראָם פון זומפּגראָז האָט אבגעלאנצט דאָס זומפּוואסער, ווי א בלישצענדע שפּיגעל — און דער גלאָקען־קלאנג האָט אלץ גערופען, פערצווייפלט, אין טויטליכע מאטערנים :

— געה זשע ! געה !

III.

איך האָב זיך געצאפעלט אויפ'ן ברעג, און אהינטער מיר האָט זיך געצאפעלט מיין שוואַרצער שאָטען, און וועז איך האָב זיך אנ־

— שוויג ! — האָב איך זיך געבעטען.

און ער האָט געשמייכעלט און האָט געזונגען, צוואויגענדיג אהער און אהין דעם קאָפּ, און אין זיינע גלעזערנע אויגען האָט זיך צוברענט א פייער. שרעקליכער פון דער שרפה איז ער געווען דער דאָזיגער משוגע'נער. איך האָב זיך א קעהר געטהאָן און האָב זיך געווארפען לויפען אין דער ליינג פון'ם ברעג. אבער איך האָב נאָך ניט צייט געהאט צומאכען עטליכע טריט, ווי גלייך מיט מיר איז אויסגעווארפען אהן רויש זיין לאנגע פיגור אין דער צופלאטערטער העמד. ער איז געלאָפען שווייגענדיג אזוי ווי איך מיט לאנגע, קיין מאל ניט מיער־ווערענדע טריט, און שווייגענדיג זיינען געלאָפען אי־בער'ן צוגראבענעם פעלד אונזערע שוואַרצע שאטענס.

אין טויטליכע יסורים האָט זיך געשטיקט דער גלאָק און האָט גע־שריען ווי א מענש, וועלכער ערווארט שוין ניט קיין הילף, און פאר וועלכען עס איז שוין ניטא קיין האָפנונג. און שווייגענדיג זיינען מיר געלאָפען ערגעץ אין דער פינסטערנים, און לעבען אונז זיינען געשפרונ־גען אונזערע שוואַרצע שאטענס.

מיט זיינע לאַנגע מאָגערע פינגער האָט ער אָנגעריהרט זיין באַק, האָט א קוק געטהאָן אויף זיי, און האָט וויעדער אויסגעשטעלט די אויגען אויף דער שרפה.

— עס ברענט — האָט ער וויעדערהאָלט, ניט צאָהלענדיג אויף מיר קיין אויפמערקזאמקייט — אַלעס ברענט.

— וווייסט דו ניט, ווי מען געהט אריבער אהין ? — האָב איך געפרעגט, אַברוקענדיג זיך : איך האָב געטראָפען, אז דאָס איז איינער פון די וואהנזיניגע, וועלכע דער אונגליק־בריינגענדער זומער האָט געבוירען געוג.

— עס ברענט ! — האָט ער געענטפערט — אָהאָ־האָ־האָ ! עס ברענט האָט ער זיך צושריען און צוגאַבט, צערטליך קוקענדיג אויף מיר און וויגענדיג זיין קאָפּ. דער געדיכט־געוואָרענער גלאָקען־קלאַנג איז פלוצלונג אנטשוויגען געוואָרען, און דער פלאקער האָט זיך נאָך שטארקער צוקנאקט. דער פלאם האָט זיך בעוועגט ווי א לעבעדיגער און מיט לאַנגע הענד געצויגען זיך, ווי אין חלשות, צו דעם אנט־שוויגענ־געוואָרענעם גלאָקענ־טורעם. איצט נאָהענטערהייד האָט דאָס טורעמל אויסגעזעהן הויך און אנשטאט א ראָזע קלייד איז עס געווען אָנגעצויגען אין א רויטער. אויבען אין דער שוואַרצער עפנונג, וואו עס האָבען זיך איינגעפונען די גלאָקען, האָט זיך בעוויזען א רוהיגער איינגעהאלטענער פייערל, עהנליך אויף דעם פלאם פון א ליכט, און ער האָט זיך אבגעשפיעגעלט מיט בלייכע שטראהלען אויף זייערע קופערנע זייטען. און וויעדער האָט זיך צושוידערט דער גלאָק, שי־קענדיג די לעצטע וואהנזיניג פערצווייפעלטע געשרייען און איך האָב זיך וויעדער צוצאפעלט אויפ'ן ברעג און אהינטער מיר האָט זיך גע־צאפעלט מיין שוואַרצער שאטען.

— איך וועל געהן ! וועל געהן ! — האָב איך געענטפערט אי־כיצען, וואָס האָט מיך גערופען. און דער הויכער מאן איז זיך רו־היג געזעסען הינטער מיר, ארומכאפענדיג זיינע קניע מיט די הענד, און האָט הויך געזונגען, נאָכאמענדיג דעם גלאָקען־קלאַנג :

— באם ! . . . באם ! . . . באם ! באם !

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָב איך געשריען אויף איהם און ער האָט געזונגען אלץ העכער, אלץ פרעהליכער :

— באם ! באם ! באם !

אלגא סטעפאנאוונא איז שנעל אויפגעשטאנען און האט געבע־
טען מיט א ציטערנדיגען בקשה־קול :

— נאר ניט בייזער זיך אויף איהר, פאטער ! דו ווייסט דאך,
וואס זי איז פאר א . . .

וועראס צימער האט זיך אייגנעפונען אויפ'ן אויבערשטיבעל, און
דער שמאלינקער הילצערנער טרעפ האט זיך געבויגען און געקרעכצט
אונטער די שווערע טריט פון פאטער איגנאטיוס. זייענדיג א הוי־
כער, א שווערער, האט ער אנגעבויגט דעם קאפ, ער זאל זיך
ניט אבשלאגען אן די דילען פון דעם אויבערשטען עטאזש און האט
זיך געקרימט, ווען זיין פרוי'ס ווייסע יאקעל האט לייכט בעריהרט זיין
פנים. ער האט געוואוסט, אז פון זייער געשפרעך מיט ווערא וועט
נאר נישט ארויסקומען.

— וואס ווילט איהר ? — האט א פרעג געטהאן ווערא, אויפ־
הויבענדיג איין נאקעטע האנד צו די אויגען. די אנדערע האנד איז
געלעגען פון אויבען אויף דער ווייסער זומערדיגער דעקע און האט זיך
כמעט ניט אבגעטהיילט פון דער דעקע, אזוי ווייס, דורכזיכטיג און
קאלט איז זי געווען.

— וועראטשקא . . . — האט אנגעהויבען די מוטער, האט
זיך אבער צוכליפעט און איז אנטשוויגען געווארען.

— ווערא ! — האט געוואגט דער פאטער, זוכענדיג ווייך צו
מאכען זיין טרוקענע און הארטע שטימע. — ווערא, זאג אונז, וואס
איז מיט דיר ?

ווערא האט געשוויגען.

— ווערא, פארדיענען מיר דען ניט, דיין מוטער און איך, אז
דו זאלסט אונז פארטרויען ? ליעבען מיר דען דיך ניט ? האסטו דען
ווענען עס איז נעהענטערע פון אונז ? זאג אונז פון וואס דו ליידסט
און גלויב מיר, אן אלטען און געניטען מענשען, אז דיר וועט גרינ־
גער ווערען. און אויך אונז. גיב א קוק אויף דער אלטער מאמע, ווי
זי ליידט . . .

— וועראטשקא ! . . .

— און מיר . . . — די טרוקענע שטימע האט א ציטער גע־
טהאן, ווי אין איהר וואלט זיך עפעס איבערבראכען, — און מיר,
מיינסטו איז גרינג ? זעה איך דען ניט, אז דיך פרעסען עפעס

דאס שווייגען

I.

אין איין מאָוואר לבנה־נאכט, ווען די סאָלאָוויעץ האָבען געזונגען, איז אין קאָבינעט צום פּאָטער איגנאַטיוס אַריינגעגאַנגען זיין פּרוי. איהר פּנים האָט אויסגעדריקט יסורים, און דאָס קלייגע לעמפּל האָט געציטערט אין איהרע הענד. צוגעהענדיג צום מאָן, האָט זי א ריהר געטהאָן זיין אָקסל און האָט געזאָגט מיט א שלוכץ:

— פּאָטער, לאָמיר געהן צו ווערָאָטשקען!

ניט א קעהר טהאָנדיג זיין קאָפּ, האָט פּאָטער איגנאַטיוס א קוק געטהאָן איבער די בריל־ען פון אונטערן שטערען אויף דער גלח׳טע, און האָט געקוקט לאַנג און צודרינגלִיך, ביז וואַנען זי האָט א מאָל געטהאָן מיט דער האַנד און האָט זיך ניט אַראָבגעלאָזען אויף דעם נידרִיגען דיוואָן.

— וואָס זייט איהר בוידע פאַר . . . אונערבארמליכע! — האָט זי אַרויסגערעדט לאַנגזאַם און שטאַרק אונטערגעשטריכען די לעצטע זילבען, און איהר גוטער, ווייכער פּנים האָט זיך פאַרקרימט מיט א גרימאַסע פון וועהטאָג און פערהאַרטונג, ווי זי וואָלט מיט איהר פּנים וועלען וויזען, וואָס פאַר א האַרטע מענשען עס זיינען איהר מאָן און איהר טאָכטער.

פאָטער איגנאַטיוס האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט זיך אויפגעהויבען. ער האָט פערמאַכט דעם בוך, האָט אַראָבגענומען די בריל־ען, האָט זיי אַריינגעלייגט אין שיידעל און האָט זיך פערטראַכט. זיין גרויסער שוואַרצער באָרד, דורכגעשטרייפט מיט זילבערנע פעדים, האָט זיך מיט א שהנעם בויג אויסגעלייגט אויף זיין ברוסט און האָט זיך לאַנגזאַם געהויבען, ווען ער האָט טיף געאָטהעמט.

— נו, לאָמיר געהן! — האָט ער געזאָגט.

גאר נישט, אזוי, מיר איז עפעס אומעטיג אביסעל. דאס וועט ארי־
בער. ווירקליך געהט בעסער שלאפען, און איך ווייל אויך שלאפען.
און מארגען אדער וועז ניט איז — וועלען מיר רעידען.

פאטער איגנאטיוס האט זיך מיט אמאל א הויב געטהאן, אזוי
אז דער שטוהל האט זיך אבגעקלאפט אן וואנד, און ער האט א נעהם
געטהאן זיין פרוי ביי דער האנד.

— לאמיר געהן!

— ווערטשקא! . . .

— לאמיר געהן, זאג איך דיר! — האט א געשריי געטהאן פא־
טער איגנאטיוס, — אז זי האט שוין אויף גאט פארגעסען, איז וואס
פאר א בעטרעף האבען מיר שוין! . . . וואס פאר א בעטרעף הא־
בען מיר!

מיט גוואלד כמעט האט ער ארויסגעפיהרט אלגא סטעפאנאוונא
און, וועז זיי זיינען ארײַנגעגאנגען די טרעפ, האט אלגא סטעפא־
נאוונא, געהענדיג מיט לאנגזאמע טריט, געמורמעלט בייז:

— או־או־או! דאס האכטו, גלח, געמאכט זי פאר אזא. פון
דיר האט זי דאס איבערגענומען אזא מאניער, און דו ביסט פארצאנט־
וואַרטליך דערפאר. אך, ווי אונגליקליך איך בין . . .

און זי האט זיך צוואוויינט, פינטלענדיג נאכאנאנד מיט די אוי־
גען, ניט זעהענדיג די טרעפלעך און שטעלענדיג די פום אזוי, ווי
אונטען וואלט געווען א תהום, אין וועלכען זי האט געוואלט אריין־
פאלען.

פון דעם טאג אן האט פאטער איגנאטיוס אויפגעהערט צו רעידען
מיט דער טאכטער, אבער זיא איז געבליבען ווי זי וואלט עס גאר
ניט בעמערקט. פונקט אזוי ווי פריהער איז זי ענטוועדער געלעגען
ביי זיך אין צימער, אדער ארומגעגאנגען הין און צוריק און האט
אפט געריבען מיט די הענד די אויגען, ווי זיי וואלטען געווען ביי
איהר פארשאטען מיט שטויב. און צונויפגעדריקט פון די דאזיגע
צוויי שווייגענדע מענשען האט זיך די גלח'טע, וועלכע האט ליעב גע־
האט שפאס און געלעכטער, פארלאדען און האט געציטערט, ניט ווי־
סענדיג וואס צו רעידען און וואס צו טהאן.

אמאל פלעגט ווערא ארויסגעהן שפאצירען. אין א וואך ארום
נאך דעם אויבענ־געבראכטען געשפרעך איז זי איין אבענד אריסגע־

יסורים . . . אָבער וואָס איז עס ? און איך, דיין טאַטע, דיין טאַטע, וויים גאָר ניט פון וואָס דו לײדעסט אזוי. דערף דאָס אזוי זיין ?

וועראַ האָט געשווייגען. פאַטער איגנאַטיום האָט מיט א בעזונ־דער פּאַרזיכטיגקייט אַפּיהר געטהאָן מיט דער האַנד אויף זיין באָרד, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אז די פינגער וועלען זיך ניט וועלענדיג איינטרינקען אין׳ם באָרד, און ער האָט געערדט וויטער :

— דו ביסט געפּאַהרען קיין פּעטערבורג געגען מיין ווילען, — האָב איך דען דיך פּארפּלוכט, דו ניט־געהאָרכזאמע ? אָדער בין איך אפשר געווען ניט גוט צו דיר ? נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? אָט איז ער דיר, דיין פּעטערבורג ?

פאַטער איגנאַטיום איז אַנטשווייגען געוואָרען, און איהם האָט זיך פאַרגעשטעלט עפּעס גרויסעס, געמויערטעס, שרעקליכעס, פול מיט אונבעוואוסטע סכנות און מיט פרעמדע, גליכגילטיגע מענשען. און דאָרט איז געווען אן עלענדע, א שוואכע זיין וועראַ, און דאָרט האָט מען זי אונגליקליך געמאַכט. א בייזער האַס האָט זיך אויפגע־הויבען אין פאַטער איגנאַטיום׳ס נשמה געגען דער שרעקליכער און אונפערשטענדליכער שטאָדט, און א כעס געגען זיין טאָכטער, וועל־כע שווייגט, שווייגט עקשנות׳דיג.

— וואָס האָט עס צוטהאָן מיט פּעטערבורג, — האָט בייזלעך געזאָגט וועראַ און האָט פּארמאַכט די אויגען. — און מיר איז קיין זאך ניט. געהט בעסער שלאָפען, ס׳איז שפּעט.

— וועראַטשקא ! — האָט א יאָמער געטהאָן די מוטער, — טאַכ־טער, זאָג דאָך מיר !

— אך, מאַמע ! — האָט אונגעדולדיג איבערגעשלאָגען איהרע רייד וועראַ.

פאַטער איגנאַטיום האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטוהל און האָט זיך צולאַכט.

— נו, הייסט עס, גאָר־נאָרנישט ? — האָט ער א פרעג געטהאָן איראָניש.

— פאַטער, — האָט שנעידענד געזאָגט וועראַ, אויפהויבענדיג זיך אין בעט, — דו ווייסט, אז איך לייב דיך און מאַמעניו. אָבער . . .

מיט פּאָרשענדע אויגען געקוקט אויף איהם, און ער, פיהלענדיג די בליקען וואָס זיינען געווענדעט אויף זיין רוקען, האָט געזוכט אויסצוגליכען זיין ברייטען געזונדען רוקען, און האָט געטראכט ניט וועגען דער געשטאָרבענער טאָכטער, נאָר וועגען דעם, ניט צו פערליערן זיך.

— פערהאָרטעוועטער גלח ! — האָט ווינקענדיג אויף איהם געזאָגט דער טישלער קאָרזענאָוו, וועמען ער האָט ניט אָבגענעבען 5 רובל, וואָס איהם האָט געקומט פאר פענסטער־ראָמען.

און אַזוי איז פאָטער איגנאָטיום, א האָרטער און גלייכער, געגאָנגען ביז'ן בית־עולם און אַזא האָט ער זיך אויך אומגעקערט צוריק. און בלויז ביי דער טיהר אין זיין פרוי'ס ציממער האָט זיך זיין רוקען עטוואָס איינגעבויגען ; אָבער דאָס האָט געקאָנט זיין דערפון, וואָס די מעהרסטע טיהרען זיינען געווען צו נידריג פאר זיין געוואוקס. אַרויינגעהענדיג פון דער ליכטיג, האָט ער קוים געקאָנט צוקוקען זיך צו דער פרוי'ס פּנים, נאָר וועז ער האָט זי דערזעהען, האָט ער זיך געוואונדערט, וואָס איהר פּנים איז אַזוי רוהיג, און אין די אויגען קיינע טרערהרען. און אין די אויגען זיינען ניט געווען קיינע סימנים פון כעס, קיינע יסורים, — זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען שווער, פער'עקשנ'ט, ווי דער גאַנצער דיקער, קראפטלאָזער קערפער, וואָס האָט זיך איינגעפרעסט אין דער פּערענע.

— נו, וואָס, ווי פיהלסט דו זיך ? — האָט א פרעג געטהאָן פאָטער איגנאָטיום.

אָבער שטום זיינען געווען די ליפּען ; געשוויגען האָבען אויך די אויגען. פאָטער איגנאָטיום האָט אַרויפגעלייגט די האַנד אויפ'ן שטערן ; ער איז געווען קאַלט און פייכט, און אַלגע סטעפּאַנאָווגא האָט מיט קיין בעווענונג ניט אויסגעדריקט, אז זי פיהלט די בעריהרונג. און וועז פאָטער איגנאָטיום'עס האַנד איז אוועקגענומען געוואָרען, האָבען אויך איהם געקוקט אונבעוועגליך צוויי גרויסע, טיעפע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזעהן כמעט שווארץ איבער די צובריטעטע שוואַרצ־אפּלען, און אין זיי איז ניט געווען ניט קיין טרויער, ניט קיין צארן.

— נו, איך וועל געהן צו זיך, — האָט געזאָגט פאָטער איגנאָטיום, וועמען עס איז געוואָרען קאַלט און אימה'דיג.

גאַנגען ווי געווען‌הלעך. און מען האָט זי שוין א לעבעדיגע ניט געזעהן; וואָרום אין דעם דאָזיגען אָבענד האָט זי זיך א וואָרף גע־טהאָן אונטערן צוג פון אייזענבאַהן, און דער צוג האָט זי איבערגע־שניטען אויף העלפט.

בעת דיגט האָט איהר פאָטער איגנאַטיום אַליין. זיין פרוי איז אין קלויסטער ניט געווען, וואָרום ביי דער נאַכריכט וועגען וואַרט׳ס טויט האָט איהר געטראָפען א שלאג. ביי איהר האָבען אָבגענומען די הענד, די פים און דער לשון, און זי איז געלעגען אונבעוועגלעך אין דעם האַלב־פינסטערען צימער, וועו די גלאָקען האָבען געקלונגען אין גלאָקען־טורעם, אין איין רייהע מיט איהר צימער. זי האָט געהערט ווי אַלע זיינען ארויסגעגאַנגען פון קלויסטער, ווי געגען זייער הויז האָבען די זינגער געזונגען, און זי האָט געזוכט אויפצוהויבען א האַנד, איבערצו׳צלם׳ען זיך, אָבער די האַנד האָט ניט געפאָלגט; זי האָט געוואָלט זאָגען: אַריע, וועראַ, — אָבער דער צונג איז געלעגען אין מויל א גרויסער און א שווערער. און איהר פאָזע איז געווען אזוי רוהיג, אז אויב אימיצער וואָלט אויף איהר א קוק טהאָן, וואָלט ער א טראַכט טהאָן, אז דער דאָזיגער מענש רוהט אָדער שלאָפט. בלויז איהרע אויגען זיינען געווען אָפען.

אין קלויסטער צו דער לויה זיינען געווען א מאַסע מענשען, פא־טער איגנאַטיום׳ס בעקאַנטע און אונבעקאַנטע; און אַלע פערזא־מלטע האָבען בערוירט וואָס וועראַ איז געשטאָרבען מיט אזא שרעק־ליכען טויט, און זיי האָבען געוזכט צו געפינען אין פאָטער איגנא־טיום׳ס שטימע און אין זיינע בעווענונגען די סימנים פון שווערע יסורים. זיי האָבען ניט ליעב געהאַט פאָטער איגנאַטיום דערפאַר, וואָס ער איז געווען אין זיינע בענעהמונגען שטאַלץ און האַרט, האָט פיינד געהאַט זינדיגע און האָט זיי ניט מוחל געווען, און אליין איז ער אין דער זעלבער צייט געווען א בעל־מקנא און א זשעדנער, האָט זיך בענוצט מיט יעדער געלעגענהייט. וואָס מעהר צו בעקומען פון דער געמיינדע. און אַלעמען האָט זיך געווילט זעהן איהם א בעל־יסורים, א צובראָכענעם און זעהען ווי ער אנערקענט, אז ער איז דאָפעלט שולדיג אין דער טאָכטערס טוידט: אלס אן אכזר, א פא־טער און א שלעכטער גאָטעס־דיענער, וועלכער האָט זיין אייגענעם פלייש און בלוט ניט געקאָנט אויסהיטען פון זינד. און אַלע האָבען

II.

פון דעם טאָג אָן פון דער לויה איז אין דעם קליינעם הייזעל אָנ־געקומען א שווייגען. דאָס איז ניט געווען א שטילקייט, וואָרים שטיל־קייט — איז בלויז די אבוועזנהייט פון קלאַנגען, און דאָס איז ג׳ע־ווען אזא כין שווייגען, וואָס די, וועלכע שווייגען, וואָלטען דוכט זיך געקאָנט ריידען, נאָר זיי ווילען ניט. אַווי האָט געטראכט פאָ־טער איגנאַטיוס, ווען ער איז אַריינגעגאַנגען אין דער פרוי׳ס צימער און האָט בעגעגענט דעם פער׳עקשנ׳טען בליק, אזא שווערער בליק, ווי די גאַנצע לופט וואָלט פערוואַנדעלט געוואָרען אין בליי און האָט געדריקט אויפ׳ן קאָפּ און אויפ׳ן רוקען. אַווי האָט ער געטראכט, ווען ער האָט זיך צוגעקוקט צו דער טאָכטערם נאָטען, אין וועלכע עם האָט זיך פערזיעגעלט איהר שטימע; אַווי האָט ער געטראכט, ווען ער האָט געזעהן איהרע ביכער און איהר גרויסען, מיט פּארבען געמאָלטען פּאָרטרעט, וועלכען זי האָט געבראכט מיט זיך פון פּעטער־בורג. ווען ער פלעגט זיך נעהמען איינקוקען אין פּאָרטרעט איז ביי איהם שוין געווען איינגעפיהרט א בעוואוסטע אָרדנונג: צוערשט פלעגט ער קוקען אויף דער באנק, וועלכע איז אין פּאָרטרעט געווען בעלויכטען, און ער האָט זיך פּאָרגעשטעלט אויף דער באק דעם סקאז, וועלכער איז געווען אויף וואראם טויטער באק, און וועגען וועלכען ער האָט ניט פּארשטאַנען פון וואַנען עם איז געקומען. און יערען מאָהל האָט ער זיך פּארטראכט וועגען די סבות: ווען דאָס וואָלט געווען דערפון, וואָס דער צוג האָט דאָ געטראָפען, וואָלט דאָס דאָך צושמעטערען דעם גאַנצען קאָפּ, און וואַראָם טוידטער קאָפּ איז געווען לחלוטין אונבעשעדיגט.

מעגליך, אז אימיצעגם א פוס האָט א קלאַפּ געגעבען, ווען מען האָט אויפגעקליבען דעם קערפּער, אָדער א ראַץ געטהאָן, ניט וועל־לענדיג, מיט א נאָגעל?

אָבער לאַנג טראכטען וועגען די איינצעלהייטען פון וואַראָם טוידט איז געווען שרעקליך, און פאָטער איגנאַטיוס איז איבערגע־גאַנגען צו די אויגען פון פּאָרטרעט. זיי זיינען געווען שוואַרצע, שעהנע, מיט לאַנגע ברעמען, פון וועלכע עם האָט זיך אונטען אַוועק־

ער איז דורכגענאַנגען דעם זאַל, וואו אַלעס איז געווען ריין און צוגעקלײבען, ווי תמיד, און, בעצויגען מיט וויסע ציבלען, זיי־נען געשטאַנען די הויכע פאַטלען, אַזוי ווי טויטע אין תכריכים. אויף איין פענסטער איז געהאַנגען א דראַטענע שטייגל, אָבער זי איז גע־ווען פוסט און די טיהרלעך אָפען.

— נאַסטאַסיא ! — האָט פאַטער איגנאַטיום א געשריי געטהאָן, און איהם האָט אויסגעוויזען, אַז זיין שטימע איז צו גראָב און איהם איז געווארן אונאַנגענעהם, וואָס ער שרייט אזוי הויך אין די דאָזיגע שטילע צימערן, וועו עס איז ערשט נאָך דער טאַכטערס לויה. — נאַסטאַסיא ! — האָט ער א רוף געטהאָן שטילער, — וואו איז דער קאַנאַריק ?

די קעכין, וועלכע האָט געווינט אזוי פיעל, אַז דער נאָז איז ביי איהר געשוואָלען געווארן און איז געווארן רויט, ווי א בוראק, האָט געענטפערט גראָב :

— וואָס איז צו וויסען וואו ? אַוועקגעפלויגען !

— פאַרוואָס האָסטו אַרויסגעלאָזען ? — האָט בייז אָנגעוואָל־קענט זיינע ברעמען פאָטער איגנאַטיום.

נאַטאַסיא האָט זיך צוריקווינט און, אָבווישענדיג די טרעהרען מיט די ברעגען פון איהר קאַרטונענע קאַפּטיכעל, האָט זי געזאָגט מיט טרעהרען :

— די נשמה'לע . . . דער פרייליינס . . . קאָן מען זי דען האַלטען ?

און דעם פאַטער איגנאַטיום האָט זיך געדוכט, אַז דער גאַלער פרעהליכער קאַנאַריק, וואָס האָט תמיד געזונגען מיט אָנגעבויגע־נעם קעפעל, איז ווירקליך געווען ווערס נשמה, און אז וועו דער קאַנאַריק וואַלט ניט אַוועקגעפלויגען, וואָלט מען ניט געקאָנט זאָגען, אַז ווערא איז געשטאַרבען. און ער איז נאָך שטאַרקער אין כעס גע־ווארן אויף דער קעכין און האָט א געשריי געטהאָן :

— אַרויס ! — און וועו נאַסטאַסיא האָט ניט גלייך געטראָפען אין טיהר, האָט ער צוגעלייגט : — שוטה !

עק, האָט דער דראָט אָנגעהויבען טרויסלען זיך און קלינגען שטיל, איינגעהאלטען און יאמערליך. פאָטער איגנאטיום האָט מיט שמחה און מיט פחד געכאפט דעם דאזיגען קלאנג, וואָס ווערט געווירען און, אָנשפּאַרענדיג זיך מיט די הענר אויף די הענטלעך פון פאטעל, אויסציהענדיג זיין קאָפּ פאָראויס, האָט ער געוואָרט, ווען דער קלאנג וועט צוקומען צו איהם. אָבער דער קלאנג פלעגט זיך איבער־רייסען און אנטשווינגען ווערען.

— נאָרישקייט ! — האָט בייז געזאָגט פאָטער איגנאטיום און האָט זיך אויפגעהויבען פון פאטעל, אלץ נאָך א גלייכער און א הויכער. אין פענסטער האָט ער געזעהן דעם בריייטען אָפענעם פלאָטץ בענאָסען מיט זונען־ליכט, געפלאסטערט מיט רונדע, גלייבע שטיי־נער, און אנטקעגען די געמויערטע וואנד פון דער לאנגער שטאהל אָהן פענסטער. אויפ'ן ווינקעל פון גאס איז געשטאנען א איזוואָז־טשיק, אזוי ווי אן אויסגעהאקטער פון ליים, און עס איז געווען אוג־פערשטענדליך, פארוואָס שטעהט ער דא, ווען שטונדען נאכאנאנד האָט זיך ניט געווייזען קיין אירבייגעהער.

III.

אויסערן הויז איז דעם פאָטער איגנאטיום אויסגעקומען צו רע־דען פיעל : מיט די כלי־קודש און מיט די מיטגליעדער פון זיין קיר־כען־געמיינדע, ווען ער פלעגט פראָווען גאָטעס־דיענסט, און א מאהל מיט בעאָנטע, וואו ער האָט נעשפּיעלט אין פרעפעראנס ; נאָר ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אהיים, האָט ער געדיינקט, אז ער האָט דעם גאנצען טאג געשווינגען. דאָס איז געקומען הערפון, וואָס מיט קיינעם פון די אלע האָט פאָטער איגנאטיום ניט געקאָנט רייד־דען ווענען יענעם עיקר און וועגען דאָס יענע וויכטיגסטע פאר איהם, וועי־גען וואָס ער האָט געטראכט יעדע נאכט : פארוואָס איז געשטאָרבען ווערא ?

פאָטער איגנאטיום האָט ניט געוועלט פארשטעהן, אז איצט קאָן מען זיך שוין דאָס ניט הערוויסען, און ער האָט געטראכט אז מען קאָן זיך נאָך הערוויסען. יעדע נאכט, — וואָס זיי זיינען אלע פאר איהם איצט געוואָרען שלאָפלאָזע, — האָט ער זיך פארגעשטעלט יע־

געלייגט א געריכטער שאָטען, און דערפון האָבען די וויסלעך אויס־געזוכט בעזונדער קלאָהר, אזוי ווי ביידע אויגען וואָלטען געווען איינגעפאסט אין א שווארצער טרויער־רעמעל. דער אונבעוואוסטער, אבער טאַלאַנטפולער מאלער, האָט אין זיי אריינגעגעבען א זאָנדער־בארען אויסדרוק: אזוי ווי צוויישען די אויגען און דאָם, אויף וואָם זיי האָבען געקוקט, וואָלט געלעגען א דינינקע, דורכזיכטיגע הייטעל. דאָם איז געווען אביסל עהנליך אויף דעם שווארצען דעקל פון א פיאַנא, אויף וועלכען עם האָט זיך אוועקגעלייגט א דינינקער, אונ־בעמערקבארער לאגער פון זומער־שטויב, וווייכערמאכענדיג דערמיט דעם גלאַנץ פון די פאַליטע האָלץ. און ווי פאָטער איגנאַטיוס פלעגט ניט אוועקשטעלען דעם פאָרטרעט, פלעגען די אויגען פאָלגען נאָך איהם ניט אבטרעטענדיג, אבער האָבען ניט גערעדט, האָבען גע־שווייגען; און דאָם דאָזיגע שווייגען איז געווען אזוי קלאָהר, אז מען האָט איהם, דוכט זיך געקאָנט דערהערען. און ביסלעכווייז האָט פאָטער איגנאַטיוס אָנגעהויבען צו דיינקען, אז ער הערט דאָם שווייגען.

יעדען אין־דער־פריה, נאָך גאָטעס־דיענסט, איז פאָטער איגנא־טיוס אריינגעקומען אין זאַל, האָט בעוואָרפען מיט איין בליק דאָם פוסטע שטייגעל און דעם גאנצען בעקאַנטען צימער, האָט זיך גע־זעצט אין פאטעל, האָט פערמאכט די אויגען און האָט געהערט, ווי דאָם הויז שווייגט. דאָם איז געווען עפעם משונה'דיג. דאָם שטיי־געל האָט געשווייגען שטיל און ווייך, און עס האָבען זיך געפיהלט אין דעם דאָזיגען שווייגען טרויער און טרעהרען, און א וווייטער, פער־שטאַרבענער גלעזעכטער. דאָם שווייגען פון דער פרוי איז געווען עקשנות'דיג, שווער ווי בלייַ, און שוידערליך, אזוי שוידערליך, אז אין דעם הייסעסטען טאָג איז פאָטער איגנאַטיוס'ען געוואָרען קאַלט. לאַנג, קאַלט, ווי א קבר, און געהיימניספול, ווי דער טויט, איז געווען דאָם שווייגען פון דער טאָכטער.

און אזוי ווי פאר זיך אליין וואָלט געווען פיינליך דאָם דאָזיגע שווייגען, און אזוי ווי דאָם שווייגען גופא וואָלט ליידענשאפטליך געווילט איבערגעהן אין ווארט, אבער עפעם מעכטיגעם און טעמ־פעם, ווי א מאשין, האָט געהאַלטען דעם שווייגען אונבעוועגליך און אויסגעצויגען ווי א דראָט. און ערגעץ־וואו, אויף דעם וווייטען

וואָס זי וויל ? איך האָב פאַרציכטעט אויף דעם רעספּעקט פון א פּאָטער, איך האָב מיט הכנעה געבויגען מיין נאַקען, וועז זי האָט ניט מורא געהאַט פאר מיין פּלוך און איז אַוועקגעפאַהרען . . . אַהין. אוז דו, — האָסט דו דען ניט געבעטען זי בלייבען ? האָסטו דען ניט געווויינט, אַלטע, ביז וואַנען איך האָב געהייסען אַנטשוויגען וועדען ? האָב איך זי דען געבוירען אַזא האַרטהערציגע ? האָב איך דען צו איהר ניט גערעדט פון גאָט, פון הכנעה, פון ליעבע ?

פּאָטער איגנאַטיוס האָט שנעל א קוק געטהאָן אין דער פרוי'ס אויגען — אוז האָט זיך אַבגעקעהרט.

— וואָס האָב איך מיט איהר געקאָנט טהאָן, אז זי האָט ניט געוואָלט עפּענען איהרע יסורים ? בעפּעהלען. — האָב איך בעפּעהלט ; בעטען, — האָב איך געבעטען ! וואָס זשע ? רעבענסט דו, האָב איך זיך געראַרפט שטעלען אויף די קניע פאַר א מיידעלע, אוז ווייגען, ווי אַן אַלטע באבע ! אין קאָפּ . . . פון וואַנען וויים איך, וואָס ביי איהר אין קאָפּ טהוט זיך ! אכזר'ישע, האַרצלאָזע מאָכטער !

פּאָטער איגנאַטיוס האָט א קלאַפּ געטהאָן מיט'ן פויסט אויף דער קניע.

— קיין ליעבע איז אין איהר ניט געווען — אָט וואָס ! וועגען מיר איז שוין אָבגערעדט, נו איך בין שוין, ווי בעוואוסט . . . דיך אָבער — האָט זי דען געליעבט ? דיך אָבער, וועלכע האָט געווויינט.... אוז האָט זיך ערניידריגט ? . . .

פּאָטער איגנאַטיוס האָט זיך קלאַנגלאָז צולאַכט.

—גע־ע־ליעבט ! דאָס איז דאָך עס, אַלס א טרויסט פאר דיר האָט זי אַזא טוידט אויסגעקליבען. אן אכזר'ישער, שענדליכער טוידט. איז געשטאַרבען אויפ'ן זאמד, אין בלאָטע . . . ווי א ה־הונד, וועל־כען מען האָקט מיט'ן פוס אין דער מאַרדע.

פּאָטער איגנאַטיוס'עס שטימע האָט אָנגעהויבען קלינגען שטיל אוז הייזעריג :

— א שאַנדע איז מיר ! א שאַנדע אויף דער גאַנצער ארויסצו־געהן ! א שאַנדע פאר'ן אַלטאר ארויסצוגעהן ! א שאַנדע פאר גאָט ! אכזר'ישע, אונווירדיגע טאָכטער ! אין קבר פארפלוכטן דארף מען דיך . . .

נע מינוט, וועלן ער און די גלח׳טע זיינען אין מיטען נאכט געשטאנען לעבעדיג ווערא׳ס בעטעל און ער האָט זיך געבעטען: „זאָג!" און וועלן ער פלעגט אין זיינע עראינערונגען דערגעהן ביז אָט דעם וואָרט, האָט זיך שוין דאָס ווייטערדיגע איהם פאַרגעשטעלט ניט אזוי, ווי עס איז געווען. זיינע פערמאכטע אויגען, וועלכע האָבען אין זייער פינסטערנים אויפגעהאלטען דאָס לעבעדיגע, ניט פערדונקלטע בילד פון יענער נאכט, האָבען געזעהן, ווי ווערא הויבט זיך אויף אין איהר בעט, שמייכלט און זאָגט . . . אָבער וואָס זאָגט זי? און דאָזיגע וואָרט ווערא׳ס, וואָס איז ניט ארויסגעזאָגט געווארען און וואָס האָט געראַרפט ענטשיידען אלעס, איז דוכט זיך געווען אזוי נאָהענט, אז וועלן מען זאל אָבבויגען דעם אויער און פאַרהאלטען דאָס קלאַפען פון הארץ, וואלט מען איהם אט־אט דערהערען, און אין דערזעלבער צייט איז עס אזוי אונענדליך, אזוי האָפנונגסלאָז וויט. פאָטער איגנאַטיוס פלעגט אויפשטעהן פון בעט, אויסשטרעקען די צונויפגעלייגטע הענד פאַראויס און טרייסלענדיג מיט זיי, האָט ער געבעטען:

— ווערא! . . .

און אלס אן ענטפער פאר איהם דערויף איז געווען דאָס שווייגען.

איין מאָהל אין אן אבענד איז פאָטער איגנאַטיוס אריינגעקומען אין אלגא סטעפאַנאָווונא׳ס צימער, וואו ער איז שוין ניט געווען ביי א וואָך צייט, האָט זיך געזעצט ביי איהר צוקאָפענס און, אבקעהרענדיג זיך פון דעם עקשנות׳דיגען, שווערען בליק, האָט ער געזאָגט:

— מוטער! איך וויל רייזען מיט דיר וועגען ווערא. דו הערסט?

די אויגען האָבען געשוויגען, און פאָטער איגנאַטיוס האָט אויפגעהויבען זיין שטימע, האָט גערעדט שטרייניג און הערשעריש, ווי ער האָט גערעדט צו די וואָס קומען זיך צו איהם מתּודה זיין:

— איך וויים, דו טראכסט, אז איך בין געווען די אורזאכע פון ווערא׳ס טוידט. אָבער בעריינק, האָב איך זי דען גלייבט וויניגער, איידער דו? ווי זאָגדערבאַר דו אורטהיילסט . . . איך בין געווען שטרייניג, אָבער האָט איהר דאָס דען געשטערט צו טהאָן

געגומען — דאָרט, וואו עס האָט געדארפט זיין ווערא׳ס פנים. לאַנג איז ער אזוי געלעגען ; דאָס געזאנג איז געווארען שטארקער און איז דערנאָך אנטשווינגען געוואָרען, און ער איז אלץ געלעגען, און זיינע שוואַרצע, לאַנגע האָאר האָבען זיך צישאָטען אויף זיין פלייצע און דער בעט.

די לבנה איז אריבער און אין צימער איז געוואָרען פינסטער, ווען פאָטער איגנאַטיוס האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט געשעפּצעט, אריינלעגענדיג אין זיין קול די גאנצע קראָפט פון דער לאַנג־איינגע־האלטענער און לאַנג ניט־דערקענטער ליעבע און ער האָט זיך איינגע־הערט אין זיינע ווערטער אזוי, ווי דאָס וואָלט הערען ניט ער, נאָר ווערא.

— טאַכטער מיינע, ווערא ! פּארשטעהסט דו, וואָס דאָס בע־דייט : טאַכטער ? טאַכטער׳ל ! האַרץ מיינס און בלוט מיינס, און לעבען מיינס. דיין אלטער . . . אלטינקער טאָטע, א גרויער שוין, א שוואכער שוין . . .

פאָטער איגנאַטיוס׳עס שולטערען האָבען אנגעהויבען צו ציטע־רען, און זיין גאנצע שווערע פיגור האָט זיך צואוויגט. אונטערדרי־קענדיג זיין שוידער, האָט פאָטער איגנאַטיוס געשעפּצעט ווייך, צערטליך, ווי צו א קליין קינד :

— דיין אלטינקער טאָטע . . . בעט דיך. ניין, ווערָאטשקא, ער איז מתפלל צו דיר. עס ווייניט. ער האָט קיין מאהל ניט געווייניט. דיינע יסורים, מיין קינד, דיינע ליידען — זיי זיינען דאָך אויך מיי־נע. זיי זיינען מעהר אידער מיינע.

פאָטער איגנאַטיוס האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— זיי זיינען מעהר, ווערָאטשקא. נו, וואָס איז פאַר מיר, פאַר אן אלטען מאַן, דער טויט ? און דו . . . ווען דו וואָלסט ווייסען, וואָס פאַר אן עדעלע, וואָס פאַר א צערטליכע, וואָס פאַר א שוואכע דו ביסט ! געדיינקסט דו, ווען דו האָסט זיך פארשטא־כען א פינגער, און בלוט האָט א טריף געטהאָן, און דו האָסט זיך צואוויינט ? קינד מיינס ! און דו ליעבסט דאָך מיך, ליעבסט שטארק, איך וויים. יעדען אין־דער־פריה קושט דו מיין האנד. זאָג, זאָג, וועגען וואָס ביינקט דיין קעפּעלע, און איך, מיט אָט די הענד

וועז פאָטער איגנאַטיוס האָט א קוק געטהאָן אויף דער פרוי, איז זי געווען אין אונמאַכט, און איז געקומען צו זיך ערשט אין עטליכע שטונדען אַרום. און וועז זי איז געקומען צו זיך, האָבען איהרע אויגען געשוויגען, און מען האָט ניט געקאָנט פאַרשטעהען, געדיינקט זי, וואָס פאָטער איגנאַטיוס האָט צו איהר געזאָגט, אָדער ניין.

אין דער זעלבער נאַכט — דאָס איז געווען א לבנה־נאַכט אין מאַנאַט יולי, א שטילע, וואַרעמע און קלאָנגלאָזע נאַכט — האָט פאָטער איגנאַטיוס אויף די שפיץ פינגער, אז זיין פרוי און וואַרטער־קע זאָלען ניט הערען, זיך אויפגעהויבען אויף די טרעפ און איז אריין אין וואַראַ׳ס צימער. דער פענסטער אין אויבער־שטיבעל איז ניט געעפענט געוואָרען זינט וואַראַ איז געשטאָרבען, און די לופט איז געווען טרוקען און הייס, מיט א לייכטען ריח פון צוגעברענטעם, וואָס האָט זיך געלאָזט הערען פון דעם אָנגענגליהטען בלעבענעם דאָך פון א גאַנצען טאָג.

עפּעס אונבעוואָהנטעם און פערוואָרפענעם האָט געווהט אין דער דירה, אין וועלכער אַזוי לאַנג איז שוין קיין מענש ניט געווען, און וואו די וועגד, די מעבעל און אַנדערע זאכען האָבען אַרויסגענע־בען פון זיך א דינעם גערוך פון שטענדיגען פוילען. די לייכטיגקייט פון דער לבנה איז געפאַלען וויי א קלאָהרער שטרייף אויפ׳ן פענסטער און אויף די דיעלען און, אן אָבגעלויכטענער פון די ווייסע, זאַרגפול אויסגעוואַשענע ברעטער, האָט די דאָזיגע לייכטיגקייט, ווי א שי־מערענדער פאַרטאָג, בעלויכטען די ווינקלען, און די ווייסע, ריינע בעט מיט צוויי קישעלעך האָט אויסגעזעהן ווי עפּעס לופטיגעס ווי א געשפענסט.

פאָטער איגנאַטיוס האָט געעפענט דעם פענסטער — און אין צי־מער האָט זיך אריינגענאַסען מיט א בריייטען שטראָם די פרישע לופט, וועלכע האָט געשמעקט מיט שטויב, מיט דעם נאָהענטן טייכעל און מיט ליפאָווע בליהונג; קוים הערבאר האָט זיך צוגעטראָגען דאָס געזאנג פון א כאָרוס: וואַהרשיינליך איז מען געפאַהרען אין א שי־פעל און מען האָט געוונגען. טרעטענדיג שטיל מיט זיינע באַרפיכע פיס, עהנליך צו א ווייסען געשפענסט, איז פאָטער איגנאַטיוס צו־געגאנגען צו דער ליידיגער בעט, האָט אונטערגעבויגען די קניע און איז געפאַלען מיט׳ן פנים אַראָפ אויף די קישעלעך, האָט זיי אַרומ־

אויפ'ן סאמע סוף איז געשטאנען א ווייסער טויער פון אריינפאהר אויפ'ן בית־עולם, עהנליך צו א שוואַרצען, אייביג אפענעם מויל, בעזויכט מיט גלאנצינג צייהנער. ווערא'ס קבר איז געווען ווייט אין דער טיעפענים פון בית־עולם, דאָרט וואו עס האבען זיך געענדיגט די זאמד־בעשאטענע שטענגלעך, און פאר פאטער איגנאטיוס איז אויסגעקומען לאנג צו פלאנטערען זיך אין די שכאלע שטענגלעך, וועלכע האבען זיך געצויגען ווי געבראכענע ליניעס צווישען די גרינע בערגלעך, פון אלעמען פארגעסענע און פון אלעמען פערלאזענע. פלעצערוויז האבען זיך בעגעגענט איינגעבויגענע, פון אלטקייט פארגרינטע מצבות, צובראכענע גראטעס און גרויסע, שווערע שטיינער, וואס זיינען איינגעוואקסען אין דר'ערד און דריקען זי מיט עפעס אן אלטער בייזקייט.

צו איינעם פון אזעלכע שטיינער האט זיך צוגעפרעסט ווערא'ס קבר. דער קבר איז געווען בעדעקט מיט נייע, גלל־גענארענע דארן־צווייגלעך, אבער ארום איהם איז אלעס געווען גרין. דער בריים־צואואקסענער קוסט פון נוס־בוימער האט אויסגעשטרעקט איבער'ן קבר זיינע בייגזאמע צווייגען מיט די פוכינע, שארסטקע בלעטער. אוועקזעצנדיג זיך אויף א בענאכטבארטען קבר און אבאטהמענדיג זיך, האט פאטער איגנאטיוס אומגעקוקט זיך ארום; ער האט געוואַרפען א בליק אויף דעם וואלקענלאזען, ווייסטען הימעל, וואו עס איז געהאנגען אין פולער אונבעוועגליכקייט די צו־צונטערטע זונען־קויל — און דא ערשט האט ער דערשפירט יענע טיעפע, אונפערגלייכלעכע שטילקייט, וועלכע הערשט אויף א בית־הקברות, וועו עס איז ניטא קיין ווינד און עס רוישט ניט די פארשטארבענע בלעטער־וועלט.

און וויעדער איז ארויפגעקומען פאטער איגנאטיוס'ען דער גע־דאנק, אז דאס איז ניט קיין שטילקייט, נאר א שווייגען. און דאס שווייגען האט זיך צוגאסען ביז די סאמע געמויערטע וועלט פון בית־עולם, איז שווער אריבערגעקראכען איבער זיי און האט פארטרונקען די שטאדט. און דער סוף פון'ם שווייגען איז בלויז דאָרט — אין די גרויע, האָרט און פער'עקשנ'ט־שווייגענדע אויגען.

פאטער איגנאטיוס האט א צוק געטהאן מיט זיינע קאלט־געווא־רענע אקסלען און האט אראבגעלאזען די אויגען צו אונטען, אויף

וועל איך דערשטיקען דיינע ליידען. די דאָזיגע הענד זיינען נאָך קרעפטיג, ווערא.

פאָטער איגנאַטיום האָאר האָבען זיך א צאפּעל געטהאָן.

— זאָג !

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך איינגעזויגען מיט די אויגען אין וואַנד און האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענד.

— זאָג !

אין צימער איז געווען שטיל, און פון טיעפער ווייטקייט האָט זיך דורכגעטראָגען א לאַנגער, איבערגעריסענער פייף פון לאָקאָמאטיוו.

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך אומגעקוקט ארום מיט זיינע בריוט־צועפענטע אויגען, ווי פאר זיי וואָלט זיך ערהויבען די שרעקליכע גע־שטאַלט פון דעם צוקאַלעטשעטען קערפער ; ער איז לאַנגזאם אויפ־געשטאַנען פון די קניע און האָט מיט א אונזיכערער בעווענונג צוגע־טראָגען צום קאָפּ זיין האַנד מיט די צושפּרייטע און אנשטרייגענד־אויסגעגלייכטע פינגער. אָבטרעטענדיג צו דער טיהר, האָט פאָטער איגנאַטיום א שעפּצע געטהאָן :

— זאָג !

און אלם ענטפער דערויף איז געווען דאָס שווייגען.

IV.

אויף מאָרגען, נאָך דעם אוינזאמען מיטטאָג, איז פאָטער איג־נאַטיום אַוועק אויפ'ן בית־עולם — דאָס ערשטע מאָל נאָך דער טאָכ־טערס טויט. עס איז געווען היים, מענשענלאָז און שטיל, ווי דער דאָזיגער הייסער טאָג וואָלט געווען בלויז א העל־בעלויכטענע נאַכט, אָבער פאָטער איגנאַטיום האָט מיט בעזונדערער מיה אויסגעגלייכט זיין רוקען, לויט זיין געוואָהנהייט, האָט בייז געקוקט אויף ביידע זייטען און האָט געטראַכט, אז ער איז נאָך אלץ ווי פריהער ; ער האָט ניט בעמערקט די שרעקליכע שוואַכקייט אין די פים און אז זיין לאַנגער באָרד איז געוואָרען אין גאַנצען וויים, ווי ער וואָלט גע־שלאָגען געוואָרען פון פראָסט. דער וועג צום בית־עולם האָט זיך גע־צויגען איבער א לאַנגער, גלייכער גאַס, אַביסעל ארויף־באַרג און

פון אויער און האָט זיך צונעלייגט מיט'ן אויער צו די האַרטע, שטע־
כיגע דאַרנריטלעך.

— ווערא, זאָג!

און מיט אַן אימה האָט דערפיהלט פאָטער איגנאַטיום, אז אין
זיין אויער גיסט זיך אַריין עפּעס קבר־קאַלטעס און גליווערט זיין
כּאָרך, און אז ווערא רעדט, — אָבער זי רעדט אַלץ מיט דעמזעלבי־
גען לאַנגען שווייגען. און אַלץ אונרוהיגער און שוידערליכער ווערט
דאָס שווייגען, און ווען פאטער איגנאַטיום האָט אָבגעריסען מיט
גוואַלד דעם קאָפּ פון דר'ערד, בלייך ווי א טויטער, האָט זיך איהם
געדוכט, אז די גאַנצע לופט ציטערט, שוידערט און טרויסעלט זיך
פון'ם הוושענדען שווייגען, אזוי ווי עס וואַלט זיך אויפהויבען א
ווילדער שטורעם אויף דעם דאָזיגען אימה'דיגען ים. דאָס שווייגען
שטיקט איהם. דאָס שווייגען קייקעלט זיך אַריבער איבער זיין קאָפּ
ווי אייז־כוואַליעס און בעוועגט זיינע האָאָר; און דאָס שווייגען
שטויסט זיך אָן אין זיין ברוסט, וואָס יאָמערט אונטער די קעפּ.

ציטערנדיג מיט'ן גאַנצען קערפּער, וואַרפענדיג אויף בייד זיי־
טען שארפע און פלוצלונגע בליקען, הויבט זיך אויף פאָטער איגנא־
טיום לאַנגזאם און זוכט מיט א לאַנגער געמארטערטער אנשטריינונג
אויסצוגלייכען זיין רוקען און צו־צוגעבען א שטאַלצען אויסזעהען זיין
ציטערנדען קערפּער. און דאָס געלינגט איהם. לאַנגזאם טרייסעלט
ער אָב זיינע קניע, טהוט אָן זיין הוט, צלם'ט איבער דריי מאָהל
דעם קבר און געהט מיט גלייכע, פעסטע טריט, אָבער ער דערקענט
ניט דעם בעקאַנטען בית־עולם און פערלירט דעם וועג.

— פערבלאַנדזשעט! — גיט א לאַך פאָטער איגנאַטיום און
שטעלט זיך אָב דאַרט, וואו די שטענלעך פערצווייגען זיך.

אָבער ער שטעהט בלויז אַיין כעקונדע און, ניט טראכטענדיג,
גיט ער זיך א קעהר צו לינקס, וואַרום שטעהן און וואַרטען טאָר מען
ניט. דאָס שווייגען טרייבט. דאָס שווייגען ערהויבט זיך פון די גרי־
נע קברים; מיט שווייגען אַטהמען די טרויעריגע גרויע מצבות און
מיט דינע, שטיקענדע שטראָמען קומט עס ארוים פון אַלע פּאַרען פון
פון דער ערד, וועלכע איז אָנגעזעטיגט מיט גופים. אַלץ שנעלער
ווערען פאָטער איגנאַטיום'ס טריט. א בעטיבטער דרעהט ער זיך
אויף איינע און דיזעלבע וועגלעך, שפרינגט איבער קברים, שטויסט

וואָרט. ער האָט לאַנג געקוקט אויף די געלע־געוואָרענע קורצינקע גראָז־שטיינגלעך, וואָס זיינען אַרויסגעריסען געוואָרען פון ערגעץ צוזאַמען מיט דער ערד און האָבען ניט בעוויזען אייגנצואוואקסען זיך אין דעם פרעמדען באָדען, — און ער האָט זיך ניט געקאָנט פאָרשטעלען, אַז דאָרט, אונטער די דאָזיגע גראָז, אויף צווויי אַרשין פון איהם, ליגט וואָרא.

און די דאָזיגע נאָהענטקייט האָט אויסגעוויזען אונבעגרייפליך און האָט ערוועקט אין האַרצען א זאָנדערבאַרע אונרוהיגקייט. יענע, וועגען וועלכע פאָטער איגנאַטיוס איז געווען נעוואָרען צו טראַכטען, ווי וועגען א פערשוואונדענער אויף אייביג אין חושך־טיעפקייט פון דאָס אונענדליכע, איז געווען דאָ, דערביי . . . און עס איז געווען שווער צו פאָרשטעהן, אַז זי איז פונדעסטוועגען ניטאָ און וועט קיינמאָל ניט זיין. און איהם האָט זיך געדוכט, אַז וועז ער זאָל זאָגען עפעס אזא וואָרט, וועלכעס ער האָט געשפירט כמעט אויף זיינע לייפען, אָדער וועז ער זאָל מאַכען עפעס אזא מין בעוועגונג, וועט וואָרא ארויסגעהן פון קבר און וועט אויפשטעהן וויעדער אזא הויכע, שעהנע, ווי זי איז געווען. און ניט נאָר וועט זי אַליין אויפשטעהן, נאָר עס וועלען אויפשטעהן אַלע מתים, וועלכע מען קאָן אזוי שרעקליך שפירען אין זייער טריאומפירענד־קאָלטען שווייגען.

פאָטער איגנאַטיוס האָט אַראָבגענומען זיין בריט־ראַנדיגען שוואַרצען הוט, האָט צונומען זיינע וועלענאַרטיגע האָאָר און האָט געזאָגט מורמלענדיג :

— וואָרא !

איהם איז געוואָרען אונבעקוועם, וואָס אימיצער א זייטיגער קען איהם דערהערען, און ער איז אויפגעשטאַנען פון קבר און האָט א בליק געטהאָן איבער די מצבות. קיינער איז ניט געווען, און ער האָט שוין א זאָג געטהאָן אויפ'ן קול :

— וואָרא !

הויך און מיט פאָרוגנגען האָט גערופען דער קול, און וועז ער איז אַנטשוויגען געוואָרען, האָט זיך אויף א מינוט געדוכט, אַז אונטען ערגעץ האָט געקלונגען א ניט־קלאָהרער ענטפער. און פאָטער איגנאַטיוס האָט זיך נאָך א מאָל אַרומגעקוקט, האָט אַבגעשאָרט די האָאָר

מיט זיין גאנצען גרויסען קערפּער האָט ער זיך אַ ציה געטהאָן צו דער פרוי — אין האָט בעגעגנט דעם בליק פון גרויע אויגען. אין זיי איז ניט געווען ניט קיין מיטלייד, ניט קיין צאָרן. עס קאָן זיין, אז די פרוי האָט איהם מיחל געווען אין האָט אויף איהם רחמנות גע־האַט, אָבער אין די אויגען איז ניט געווען ניט קיין רחמנות און ניט קיין מחילה. זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען.

. . . . . .

און געשוויגען האָט דאָס גאנצע פינסטערע פוסט־געוואָרענע הויז.

זיך אַן אויף גראטעס, פֿאַרשטעכט זיך די הענד פון די שטעכינע, בלעבענע קראַנצען, און עס רייסען זיך שטיקער פון׳ם וויבען שטאָף. בלויז איין געדאנק וועגען אַרויסגעהן איז געבליבען ביי איהם אין קאָפּ. ער צאפּעלט זיך פון איין זייט אויף דער אַנדערער זייט און לויפט ענדליך שטיל, אָהן רויש, אַ הויכער, אין אונגעוועהנליכער מיט צו־בלאָזענע פּאָלעס פון זיין מאנטעל און מיט האָאר וואָס שוועבען אין־דער־לופט. ערגער ווי פּאר אַן אויפגעשטאַנענעם מת פון קבר, וואָלט זיך יעדערער דערשרעקען, בעגעגנענדיג די דאָזיגע וויל׳דע פיגור פון׳ם לויפענדען, שפּרינגענדען און מאכענדען מיט די הענד, און דערזעהענדיג זיין צוקרימטען וואהנזיניגען פּנים, און הערענדיג די דומפּע הייזעריגקייט, וואָס קומט ארויס פון זיין צועפּענטען מויל.

מיט דעם גאַנצען אימפּעט איז פּאָטער אינגאַטיום אַרויסגע־שפּרונגען אויף דעם אָפּענעם פּלאַטץ, ביים סוף פון וועלכען עס האָט זיך געזעהען די ניט הויכע וווייסע בית־עולם־קירכע. ביי דער טיהר אויף א נידריגען בייגקעל האָט געדרעמעלט אן אלטינקער, קענטיג א ווייטער וואַנדערער, און לעבען איהם האָבען זיך געקריגט אין געזידעלט, שפּרינגענדיג איינע געגען דער אַנדערע, צווויי אַלטע בעטלערקעס.

וועז פּאָטער אינגאַטיום איז צוגענאַנגען צום הויז, איז שוין גע־וועז פינסטער, און אין אַלגא סטעפּאַנאָוונאַם צימער האָט געברענט פייער. ניט אויסטהוענדיג זיך און ניט אַראָבנעהמענדיג זיין הוט, א פערשטויבטער און אַבגעריסענער, איז פּאָטער אינגאַטיום שנעל דורכגענאנגען, איז אַריין צו זיין פרוי, און איז געפאלען אויף די קניע.

— מוטער . . . אַלגא . . . האָב דאָך אויף מיר רחמנות ! — האָט ער געשלוכצט. — איך געה פון זינען אראָב . . .

און ער האָט געקלאפט זיין קאָפּ אן ברעג טיש און האָט געשלוכצט שטורמדיג, יסורים׳דיג, ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאל ניט געווויינט. און ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ א פערזיכערטער, אז באלד וועט געשעהן א נס, און זיין ווייב וועט אַנהויבען רעדען און וועט אויף איהם רחמנות האָבען.

— ליעבליכע מיינע !

געענדערט געווארען פון דעם, וואס פאראוים איז נעווארען פינסטער. נור האַרציג און שטיל האָט זיך געצויגען זייער געשפּרעך, ווי אקלאָה־רער, רוהיגער שטראָם, און גערעדט האָבען זיי אלץ וועגען איינם: וועגען דער קראפט, דער שעהנקייט און דער אונשטערבליכקייט פון לעבע. זיי זיינען ביידע געווען זעהר יונג: זי איז אלט געווען ניט מעהר פון זיעבצעהן, ניעמאָוועצקי מיט פיער יאָהר עלטער, און בייד עא האָבען זיי געטראָגען שילער־קאָסטיומען: זי אין בעשיידענעם ברוינעם קלייד פון א גימנאזיסטקע, ער איז דעם שעהנעם מונדיר פון א סטודענט טעכנאָלאָג. און פונקט אזוי ווי די רעדע, אזוי איז אלעם אין זיי געווען יונג, שעהן און ריין: שלאנקע, בייגזאמע פי־גורען, ווי דורכגעוועבטע מיט לופט, א לייכטער, קרעפטיגער טראָט און פרישע שטימען, אזוי אז אפילו אין איינפאכע ווערטער האָט גע־קלונגען א פערטראכטע צערטליכקייט, ווי עס קלינגט דער שטראָם אין א שטילער פריהלינגס־נאכט, ווען נאָך ניט דערגאנצער שנעע איז אראָב פון די פינסטערע פענסטער.

זיי זיינען געגאנגען, פלעגען אראָבקערען דאָרט, וואו עס פלעגט זיך פארקירעווען דער אונבעקאנטער וועג, און צוויי לאנגע, אלץ שמאלער ווערענדע שאָטענס האָבען זיך בעווענגט פאראוים. אבער זיי האָבען ניט געזעהן קיין שאָטענס און האָבען גערעדט, און ריי־דענדיג האָט ער ניט אראָבגענומען די אויגען פון איהר שעהנעם פנים, אויף וועלכען די ראָזיגע זונן־אונטערגאנג האָט ווי איבערגעלאָזען א טהייל פון איהרע וווייבע צערטע פארבען, און זי האָט געקוקט אראָב, אויף דעם שטעגעל. אבשטויסענדיג מיט איהר זונען־שירעם די קליי־נע שטיינדלעך און האָט נאָבגעקוקט, ווי פון אונטערן דונקלען קלייד האָט זיך גלייכמעסיג ארויסגערוקט דאָס איינער און דאָס א צוויי־טער שארפער ברעג פון קלייענם שיכעל. א גראָבען האָט איבערגעהאקט דעם וועג און זיי האָבען זיך אויף אן אוינענכליק אבגעשטעלט. זי־נאָטשקא האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט זיך אומגעקוקט ארום מיט א פערשלייערטען בליק און האָט א פרעג געטהאָן:

— ווייסט איהר וואו מיר זיינען? איך בין דאָ נאָך קיין איין מאל ניט געווען.

ער האָט מיט ווייניג אויפמערקזאמקייט ארומגעקוקט דעם פלאץ.

דער תהום

I.

דער טאָג האָט זיך שוין געהאַלטען ביים ענדיגען, און זיי בייַ־דע זיינען אַלץ נעגאַנגען, האָבען אַלץ גערעדט און האָבען ניט גע־מערקט ניט די צייט, ניט דעם וועג. אין פאַראויס, אויף דעם פלאַ־כען בארג האָט געדונקעלט א קליין וועלדעל, און דורך די צווייגען פון די בוימער האָט געפלאַמט די זונן, ווי א רויטע צו־צונטערטע קויל, האָט געצונדען די לופט און האָט זי פערוואַנדעלט אין א פייע־ריג־גאַלדיגען שטויב. אַזוי נאָהענט און אַזוי בונט איז די זונן גע־וועז, אז אַלעס ארום איז ווי פערשוואונדען און בלויז זי אַליין איז געבליבען; און זי האָט בעפארבט דעם וועג און אויסגעגלייכט איהם. די אויגען פון די גהענדע האָבען אָנגעהויבען וועה־צו־טהאָן, זיי האָ־בען זיך צוריקגעקהרט, און מיט איין מאָל איז פאר זיי אַלעס פאַר־לאָשען געוואָרען, אַלעס רוהיג און קלאָהר געוואָרען, אַלעס קליין און אָבגעצייכענט געוואָרען.

ווייט ערגעץ, פאַר א וועלט אָדער מעהר, האָט דער רויטער זונן־אונטערגאַנג ארומגעכאפט דעם הויכען שטאַם פון דער סאָסנע, און ער האָט געברענט אין מיטען פון דאָם ארומיגע גרין, ווי א ליכט אין א פינסטערען צימער; מיט א רויטען אויסגוס האָט זיך בעדעקט פאַראויס דער וועג, אויף וועלכען יעדער שטיין האָט אָבגעווארפען פון זיך א לאַנגען שוואַרצען שאַטען; ווי מיט א גאַלדיג־רויטען שיין האָבען געלויכטען די האָאָר פון׳ם מיידעל, דורכגעוועבט מיט זונען־שטראַלען. איין דינעס געגרייזעלטעס האָאָר האָט זיך אָבגעטהיילט פון די איבריגע און האָט זיך געוויגט אין דער לופט, ווי א גאַלדענער שפין־וועבס.

זייער געשפּרעך איז ניט איבערגעריסען געוואָרען און איז ניט

די לאַנגע קאָמישע שאָטענס זיינען פערשוואונדען, דער שטויב פון וועג איז געוואָרען אזוי גרוי און קאַלט, אָבער זיי האָבען דאָס ניט בעמערקט און האָבען געריידט. זיי האָבען ביידע איבערגעלעזען פיעל גוטע ביכער, און די ליכטיגע געשטאַלטען פון מענשען, וועלכע האָבען געלעבט, האָבען געליטען און זיינען אומגעקומען פאַר ריינער ליעבע, האָבען געשוועבט פאַר זייערע אויגען. אין זכרון האָבען אויפגעלעבט שטיקער פון לאַנג איבערגעלעזענע געדיכטע, אָנגעקלייידט אין די בגדים פון הארמאָנישען קלאַנג און זיסער ביינקשאפט פון דער ליעבע.

— איהר געדיינקט ניט פון וואַנען דאָס איז ? — האָט געפרעגט ניעמאָוועקי, דערמאָהנענדיג זיך : „ . . . און וויעדער מיט מיר איז די, וועלכע איך ליעב — פון וועלכער בעהאַלטען האָב איך, קיין וואָרט ניט זאָגענדיג, מיין גאַנצע ביינקשאפט, מיין גאַנצע ליעבע . . .״

— ניין. — האָט געענטפערט זינאָטשקא און פאַרטראַכטערהייט האָט זי וויעדערהאָלט : — „מיין גאַנצע ביינקשאפט, מיין גאַנצע ליעבע״ . . .

— מיין גאַנצע ליעבע — האָט מיט אן אונווילליגע עכּא זיך אָבגערופען ניעמאָוועקי.

און וויעדער האָבען זיי זיך דערמאָהנט. זיי האָבען זיך דערמאָהנט אויף די ריינע מיידלעך, ווי וויסע ליליען, וועלכע האָבען אָנגעטהאָן די שוואַרצע נאַנען־קלייידער ; די, וועלכע ביינקען איינזאם אין׳ם פּאַרק, וואָס איז פאַרשאָטען מיט הערבסט־בלעטער און וואָס זיינען גליקליך אין זייער אונגליק ; זיי האָבען זיך דערמאָהנט אויף די מענער, שטאַלצע, ענערגישע, אָבער ליידענדע און בעטענדע ליעבע און מיטלייד פון א פרויען־האַרץ. טרויעריג זיינען געוואָן די אַרויסגערופענע געשטאַלטען. אָבער אין זייער טרויער איז ליכטיגער און ריינער ערשינען די ליעבע. גרויס ווי די וועלט, קלאָהר ווי די זונן און וואונדערליך שעהן איז זי אויסגעוואקסען פאַר זייערע אויגען, און קיין זאַך איז ניט געווען, וואָס זאָל זיין מעכטיגער און שעהנער פון איהר.

— וואָלט איהר געקאָנט שטאַרבען פאַר דעם, וועלכען איהר

— יאָ, איך וויס. דאָרט הינטער דעם דאָזיגען באַרג איז די שטאָדט, גיט אַ האַנד, איך וועל אייך העלפען.

ער האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנד, גיט קיין ארבייטס־האַנד, אַ דינע און וויסע, ווי ביי אַ פרויענצימער. זינאָטשקא האָט גע־פיהלט פרעהליך, איהר האָט זיך געוואָלט אריבערשפרינגען דעם גראָבען אַליין, לויפען, שרייען „דעריאָגען!" — אָבער זי האָט זיך איינגעהאַלטען האָט אָנגעבויגט דעם קאָפּ מיט וויכטיגע דאָנקבאַר־קייט און האָט אַביסעל מיט כורא דערלאַנגט איהר האַנד, וועלכע האָט נאָך געהאט די צארטע אָנגעבלאָזענקייט פון אַ קינדערשע הענ־טעל. און איהם האָט זיך געוואָלט שמערצליך צונויפפרעסען דאָס ציטעריגע הענטעל, אָבער ער האָט זיך אויך איינגעהאַלטען, האָט זיך האַלב פערנייגט, האָט העפליך אָנגענומען איהר האַנד און האָט זיך בעשיידען אָבגעקהרט, וועג ביי איהר האָט זיך אויפגעדרעקט אַבי־סעל די פום ביים אריבערשפרייזען.

און וויידער זיינען זיי געגאַנגען און האָבען גערעדט, אָבער זיי־ערע קעפּ זיינען געווען פול מיט דער עמפּפינדונג פון זייערע נאָהענט געוואָרענע הענד אויף אַ כאָמענט. זי האָט נאָך געפיהלט די טרו־קענע הילף פון זיי האַנד און פון זיינע קרעפטיגע פינגער; איהר איז געווען אנגענעהם און אַביסעל געגען געוויסען; און ער האָט גע־שפירט די געהארכזאַמע וויכקייט פון איהר קלייגע הענטעל און האָט געזעהן דעם שוואַרצען סילועט פון איהר פום און דעם קלייגעם שי־כעל, וואָס האָט נאָאיוו און צארט ארומגעכאַפּט איהר פיסעל. און עס איז געווען עפעס שארפעם, אונרוהיגעס אין דער פערשלייערטער פאַרשטעלונג פון אַ שמאָלינקען שטריף וויסע אונטערקליידלעך און שלאַנקע פיסעל. מיט אַן אונבעוואוסטע וויליענסקראפט האָט ער די פאַרשטעלונג פאַרשטיקט. און דאָן איז איהם געוואָרען פרעהליך, און זיין הארץ האָט דערפיהלט אזוי בריים און פריי אין ברוסט, אז איהם האָט זיך געוואָלט זינגען, ציהען זיך מיט די הענד צום הימעל און שרייען: „לויפט, איך וועל אייך דעריאָגען" — די דאָזיגע אַלטע פאַרמולע פון אורשפרינגליכע לעבע צווישען וועלדער און רוי־שענדע וואַסער־פאַלען.

און פון די דאָזיגע אַלע וויכשונגען זיינען צוגעקומען טרעהרען צום האַלדז.

— יאָ, אונטערגעגאנגען — האָט ער זיך אָבגעריסען מיט פּלוצלינגער שארפער בייגקשאפט.

דאָס ליכט איז פּאַרלאָשען געוואָרען, די שאָטענס זיינען פּאַרשטאָרבען, אין אָלעם אַרום איז געוואָרען בלייך, שטום און אָהן לעבען. פּון דאָרט, וואו פּריהער האָט געשיינט די צוצונטערטע זונן, זיינען אָהן רויש געקראָכען ארויף־צו שוואַרצע מאַסען וואָלקען און האָבען טריט פּאַר טריט אויפגעפרעסען דעם ליכטיג־בלויען חלל. די וואָלקען האָבען זיך געקנויפּט, האָבען זיך צונויפּגעשטויסען און האָבען שוואר געענדערט די אָבציכענונג פון אַלערליי משונה'דיגע ברואים און האָבען זיך אָהן חשק געקוקט פּאַרווערטס. אַזוי ווי זיי אַליין וואָלט געיאָגט געגען זייער וויל עפּעס אַן אונגעהייערע שרעקליכע קראפט. אָבגעריסען פון אנדערע, האָט זיך איינזאם געצאפּלט א ליכטיגער וואָלקענדיל, שוואַך און צושראָקען.

II.

זינאָטשקא'ס באָקען זיינען בלייך געוואָרען, די ליפּען רויט געווארען, כמעט בלוטיג, די שוואַרצ־עפּעל זיינען ברייטער געוואָרען, פּערדונקלענדיג די אויגען, און זי האָט שטיל געשעפּצעט:

— איך האָב מורא. דאָ איז אַזוי שטיל. האָבען מיר פּאַרבלאָנדושעט?

ניעמאָוועצקי האָט אָנגערוקט זיינע געדיכטע ברעמען און האָט פּאַרשענד בעקוקט דעם פּלאַץ.

אָהן דער זונן, אונטער דער פּרישען אָטהעם פון דער נאָהענטער נאַכט, האָט דער פּלאַץ אויסגעזעהן ניט נאַטפּרייַנדליך און קאַלט; אין אַלע זייטען האָט זיך צוואוואַרפען דאָס גרויע פעלד מיט נידריגע, ווי צוגעטראָטענע גראָז, מיט לייַמיגע גראָבענס, בערגלעך און טהאָלען. פּיעל גריבער זיינען געווען ארום, טיעפע פּלאַכע, גרויסע און קלייַנע, פּערוואקסען מיט קריכענדיג־צעפּעדיגע גראָז; די שטילע פּינסטערקייט האָט זיך אין זיי שוין אוועקגעלייגט פּאַר דער נאַכט; דאָס, וואָס דאָ זיינען פּריהער געווען מענשען, האָבען עפּעס געטהאָן, און איצט זיינען זיי ניטאָ, האָט געמאַכט דעם פּלאַץ נאָך וויסטער און טרויעריגער. דאָ און דאָרט זיינען געשטאַנען קוסטעם

לעבט ? — האָט א פּרעג געטהאָן זינאטשקע, קוקענדיג אויף איהר האלב־קינדערשע האנד.

— יאָ, איך וואָלט געקאָנט — האָט ענטשלאָסען געענטפערט ניעמאָוועצקי, קוקענדיג אויף איהר אָפּען און אויפריכטיג — און איהר ?

— יאָ, איך אויך. — זי האָט זיך פּאַרטראַכט — דאָס איז דאָך אזא גליק : שטאַרבען פּאר דעם געלעבטען מענשען. מיר וואָלט זיך דאָס זעהר געווען לעט.

זייערע אויגען האָבען זיך בעגעגענט, קלאָהרע, רוהיגע, און זיי האָבען עפּעס גוטעס געשיקט אייניער דעם אנדערען, און די ליפּען האָבען געשמייכעלט. זינאָטשקא האָט זיך אָבגעשטעלט.

— וואַרט ! — האָט זי געזאָגט, — ביי אייך איז א פּאָדים אויפ'ן מונדיר.

און זי האָט מיט פערטרויען אויפגעהויבען איהר האנד צו זיין שולטער און האָט פּאַרזיכטיג מיט צוויי פינגער אראָבגענומען דעם פּאָדים.

— אָט ! — האָט זי געזאָגט, און וועראנדיג ערנסט, האָט זי א פּרעג געטהאָן — פּאר וואָס זייט איהר אזא בלייכער און מאגערער ? איהר לעבט פיעל, איהר זייט צופיעל בעשעפטיגט, יאָ ? ניט ערמיעדעט זיך צופיעל, מען דארף ניט.

— ביי אייך זיינען בלויע אויגען און אין זיי זיינען ליכטיגע פּינטעלעך, ווי פונקען — האָט ער געענטפערט, בעקוקענדיג איהרע אויגען.

— און ביי אייך זיינען שוואַרצע. ניין, קאַרע, וואַרעמע. און אין זיי . . .

זינאָטשקא האָט ניט דערלעדט, וואָס אין זיי איז, און האָט זיך אָבגעקאָהרט. איהר פּנים האָט זיך לאַנגזאם געוויטעלט, די אויגען זיינען געוואָרען שהמעוודיג, און די ליפּען האָבען אונווילליג געשמייכעלט און ניט וואַרטענדיג אויף ניעמאָוועצקי, וועלכער האָט געשמייכעלט און איז געווען פון עפּעס צופריעדען, האָט זי א געה געטהאָן פּאַראוים, אָבער האָט זיך באלד אָבגעשטעלט.

— זעהט, די זונן איז שוין אונטערגעגאנגען ! — האָט זי אויסגעשריען מיט טרויעריגער איבערראשונג.

עפּעל, אין מיט לייזגעוואָרענע בענדלעך. זי האָט ניט אַ קוק געטאָן אויף די פּאַרבייגעהענדע. די צוויטע פרוי איז האלב געלעגען לעבען איהר, מיט'ן קאָפּ פּאַרוואָרפען. איהר פּנים איז געווען גראָב, בייט, מיט מענערשע געזיכטסציגע, און אונטער די אויגען האָבען געבראָנט צוויי רויטע פלעקען, עהנליך אויף צוויי עריש־בעקומענע זעיִן. זי איז געווען נאָך שמוציגער פון דער ערשטער און האָט געקוקט אויף די פּאַרבייגעהענדע אויפּמערקזאם און גלייך. ווען זיי זיינען צוריבער האָט זי זיך צוזונגען מיט אַ געדיכטע, מענערשע שטימע:

„פּאַר דיר אַליין, מיין גוט־לעבען,
האָב איך ווי אַ שמעקענדע בלום געבליהט . . .“

— ווארקא, די הערסט? — האָט זי זיך געוועגדעט צו איהר שווייגענדער חבר'טע און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך הויך און גראָב צולאַכט.

ניעמאָוועצקי האָט געקענט אזעלכע פרויען, שמוציגע אפילו דאָן, ווען זיי טראָגען רייכע און שענע קליידער; ער איז געווהנט געווען צו זיי, און איצט זיינען זיי פּאַרבייגעלאָפּען פּאַרבי זיין בליק אין זיינען פּאַרשוואינדען, ניט איבערלאָזענדיג קיין סלייַד. אָבער זינאָטשקא, ווועלכע האָט פּאַרבייגעהענדיג זיי כמעט בעריהרט מיט איהר בעשיידענעם ברוינעם קלייד, האָט דערפיהלט עפּעס אַ פיינדליכקייט, פּערדרום אין בייזקייט, ווּאָם האָט זיך אויף אן אויגענבליק ערוועקט אין איהר נשמה. אָבער אין עטליכע מינוט אַרום איז דער דאָזיגער אייגדרוק פּאַרגלעט גערוואָרען, ווי דער שאָטען פון אַ וואָלקען, ווּאָם לויפט שנעל אַריבער איבער דער גאָלדיגער לאנקע. און ווען פּאַרבי זיי זיינען דורכגעגאנגען צוויי: אַ מאַנספּערזאָן אין אַ היטעל און זשאקעט, אָבער בארפוס, און אויף אזא שמוציגע פרוי, האָט זי זיי געזעהן, אָבער האָט עס שוין ניט געפיהלט. ניט אָבגעבענדיג זיך קיין רעכנונג ווארום, האָט זי לאַנג נאָכגעקוקט דער פרוי און זי איז געווען אַביסעל פּאַרוואונדערט, פּאַר ווּאָם ביי איהר איז אזא דינעם קלייד, ווּאָם קלעפּט זיך ארום די פּים, ווי עס וואָלט געווען אַ נאַסע, און ביים שוים איז אַ בריטער שטרייף פון פעטע שמוץ, ווּאָם האָט זיך איינגעפרעסען אינ'ם צייג. עפּעס אונרוהיגעס, קראַנקהאפטעס און שרעקליך האָפנונגלאָזעס איז געווען אין דער שמאטעדיגער בעוועגונג פון דעם דינעם און שמוציגען שוים.

און וועלדלעך, אזוי ווי צונויפגענאכענע און פערריכטעטע הויפענס פון קאלטען טומאן, און האבען געמאכט דעם איינדרוק, ווי זיי וואלטען ווארטען צו הערען, וואס וועלען די פארוואלפענע גריבער זיי זאגען.

ניעמאוועצקי האט פארשטיקט אין זיך דעם שווערען און דונקעלען געפיהל פון אונרוהיגקייט, וואס האט זיך אין איהם איצט ערוועקט, און האט געזאגט :

— ניין, מיר האבען ניט פארבלאנדזשעט. איך ווייס דעם וועג. פריהער דורכ'ן פעלד און דערנאך דורך יענעם וועלדעל. האט איהר מורא ?

זי האט מוטהיג א שמייכעל געטהאן און האט געענטפערט :

— ניין. איצט ניט. אבער מען דארף געהן גיכער אהיים, טהעע טרינקען.

שנעל און ענטשלאסען, האבען זיי אנגעהויבען צו גהן פארווערטס, נאר באלד זיינען זייערע טריט געוואָרען לאנגזאמער. זיי האבען ניט געקוקט אין קיין זייט, אבער זיי האבען געפיהלט די בייזע פיינדליכקייט פון דעם צוגראבענעם פעלד, וועלכער האט זיי ארומגערינגעלט מיט טויזענד דונקעל אונבעוועגליכע אויגען, און דאס דאזיגע געפיהל האט זיי נאהענטער געמאכט איינעם צום אנדערען און האט אין זיי ארויסגערופען עראינערונגען פון קינדהייט. דאס זיינען געווען ליכטיגע עראינערונגען, בעשטראהלטע פון דער זון, בעלויבטענע פון בליהענדע גרינקייט, ליעבע און געלעכטער. עפעס אזוי ווי דאס וואלט געווען ניט לעבען, נאר א בריייטעס, ווייבעס ליעב, און די קלאנגען פון דעם ליעד — דאס זיינען געווען זיי אליין, צוויי קליינינקע טענער : איינער א הילכיגער און ריינער, ווי קליינגעדער קריסטאל, דער אנדערער אביסל דומפער, אבער בונט — ווי א גלעקעל.

מענשען האבען זיך געווויזען — צווויי פרויען, וואס זיינען געזעסען אויף דעם ברעג פון א טיפען, לייטענער גרוב. איינע איז געוועסען פארלייגט א פוס אויף א פוס און האט צודרינגליך געקוקט ארונטער ; דאס טיכעל אויף איהר קאפ האט זיך אויפגעהויבען, ווייזענדיג איהרע צופלאנטערטע האאר ; דער רוקען אויסגעהויקערט ארויפשלעפענדיג איהר שמוציגען יאקעל מיט גרויסע בלומען, ווי

און זייערע שטימען האָבען געקלונגען הויך און משונה'דיג עלענד אין דער פערפרוירענער לופט.

— וואר זיינען עס די דאָזיגע פרויען ? פון וואנעט נעהמען זיי זיך אזוי פיעל ? — האָט געפרעגט זינאָטשקא פאַרציטערט און שטיל.

ניעמאָוועצקי האָט געוואוסט וואר די דאָזיגע פרויען זיינען און איהם איז געוואָרען שרעקליך, וואָס זיי איז אויסגעקומען צו געהן אין אזא פערדאָרבענער און געפעהרליכען פלאץ ; ער האָט אָבער רוהיג געענטפערט :

— איך ווייס ניט. אזוי. מען דאַרף וועגען זיי ניט רעידען. באלד וועלען מיר דורכגעהן דעם וועלדעל, און דאָרט וועט זיין די ראָנאטקא און די שטאָדט. שאָדע וואָס מיר זיינען אזוי שפעט אַרויס־געגאַנגען.

איהר איז פאַרגעקומען קאָמיש, וואָס ער זאָגט שפעט, וועו זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען ערשט פיער א זייגער, און זי האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און א שמייכעל געטהאָן. אָבער זיינע ברעמען זיינען נאָך אלץ געווען אַרונטערגעלאָזען, און זי האָט פאַרגעלייגט, טרויסט־לעך און בערוהיגענד.

— קומט לאָמיר געהן שנעלער. מיר ווילט זיך טהעע. און דער וואלד איז שוין נאָהענט.

— קומט.

וועו זיי זיינען אַריין אין וואלד און די שפיצען פון די בוימער זיינען שטיל צונויפגעקומען זיך איבער זייערע קעפּ, איז שוין גע־וואָרען זעהר פינסטער, אָבער היימליכער און רוהיגער.

— גיט מיר די האַנד — האָט פאַרגעשלאָגען נעמאָוועצקי. זי האָט אונענטשלאָסען דערלאָנגט די האַנד, און די לייכטע בעריהרונג האָט ווי פעריאָגט די פינסטערניס. זייערע הענד זיינען געווען אונ־בעוועגליך און האָבען זיך ניט געדריקט איינע צו דער אַנדערער ; זי־נאָטשקא האָט זאָגאר א ביסעל אָבגערוקט זיך פון איהר בעגלייטער, אָבער זייער גאָנצע בעוואוסטזיין האָט זיך קאָנצענטרירט אויף דער שפּירונג פון דעם קלייניגקען פלאץ אין קערפּער, וואו עס האָבען זיך בעריהרט זייערע הענד. און עס האָט זיך וויעדער געוואָלט רעידען וועגען שעהנהייט, וועגען דער גאהיימער קראפט פון ליעבע, אָבער רעידען אזוי, אז דאָס שווייגען זאָל ניט געשטערט ווערען, רעידען

און ווידער זיינען זיינען זיי געגאנגען און האבען געריידט, און אהינטער זיי האט זיך אנגערוקט דער פינסטערער וואלקען און האט געווארפען פאראוים א דורכזיכטיגען שאטען. אויף די צושפרייטע זיי־טען האבען זיך שיטער דורכגעלויכטען גלעץ, קופערנע פלעקען און האבען זיך באלד בעהאלטען אונטער דער אנקומענער שווערער, דונ־קעלער מאסע. און די פינסטערנים איז אלץ געדיכטער געווארען אונ־בעמערקטערהייט און אזוי שטיל, אז ס׳איז געווען צו גלויבען און עס האט זיך געדוכט, אז דאס איז נאך אלץ טאג, אבער שוין א שווער־קראנקער טאג, וועלכער שטארבט שטיל. איצט האבען זיי געריידט וועגען יענע שרעקליכע געפיהלען און געדאנקען, וועלכע בעזוכען דעם מענשען ביינאכט, וועז ער שלאפט ניט און וועז קיין קלאנג און קיין רייד שטערען איהם ניט.

— קאנט איהר זיך פארשטעלען אונענדליכקייט ? — האט גע־פרעגט זינאטשקא, צוליגענדיג צום שטערען איהר ווייכע הענטעל און שטארק פארזשמורענדיג די אויגען.

— ניין. אונענדליכקייט . . . ניין. — האט געענטפערט ניע־מאוועצקי פארמאכענדיג די אויגען.

— און איך זעה זי אמאל. דעם ערשטען מאל האב איך זי גע־זעהן, וועז איך בין נאך געווען א קלייניקע. דאס איז אזוי ווי פוה־רען. שטעהט איין פוהר, א צווייטע, א דריטע און אזוי ווייט, ווייט אהן א סוף, אלץ פוהרען, פוהרען . . . דאס איז שרעקליך — זי האט א ציטער געטהאן.

— אבער פאר וואס עפעס פוהרען ? — האט א שמייכעל גע־טהאן ניעמאוועצקי, אבוואהל ער האט געפיהלט אונאנגענעהם.

— איך ווייס ניט. פוהרען. איינע, צוויי . . . אהן א סוף.

די פינסטערנים איז גנב׳יש געווארען געדיכטער, און דער וואלקען איז שוין ארויבער איבער זייערע קעפ, און איז געגאנגען פארואים ווי ער וואלט זיך איינקוקען אין זייערע בליק־געווארענע ארבגעלאזענע פנים׳ער. און אלץ אפטער זיינען ארויסגעווארקסען די פינסטערע פי־גורען פון אבגעריסענע, שמוציגע פרויען, ווי זיי וואלטען ארויסגע־ווארפען געווארען פון די אויסגעגראבענע גריבער אויף דער אויבער־פלעכע און אונרוהיג האבען זיך געשלומפערט זייערע נאסע שויסען. אמאל איינצין־וויז, אמאל צו צוויי, צו דרייי זיינען זיי ערשיענען,

איהם א קוק געטהאן, און האבען דערנאך מיט דער זעלבער צודרינג־ליכקייט אויסגעשטעלט זייערע אויגען אויף זינאטשקא.

— מיר איז שרעקליך — האט בלויז מיט די ליפען געמורמעלט זינאטשקא.

ניט הערענדיג די ווערטער, האט ניעמאוועצקי זי פארשטאנען פון דער שווערקייט פון איהר אננעלעהנטע האנד. זוכענדיג אנצוהאלטען א רוהיגען אויסזוהן, אבער פיהלענדיג דאם שוידערליכע, וואם וועט גלייך פאסירען, האט ער אנגעהויבען צו שטעלען גלייכע און פעסטע טריט. און די דריי פאאר אויגען זיינען נעהענטער גע־ווארען, האבען א בליק געטהאן און זיינען געבליבען הינטערן רוקען. „מען דארף לויפען" — האט א טראכט געטהאן ניעמאוועצקי און האט זיך אליין געענטפערט: — „נייז, מען טאר ניט לויפען".

— דאם איז עפעס א כירלע פון א אינגעל, אפילו א פערדרוס אנצוהויבען זיך מיט איהם — האט געזאגט דער דריטער פון די זי־צענדע, א פליכעוואטער, מיט א שיטערען רויטען בערדעל — און די מיידעלע איז א שהנינקע, גיב גאט אלעמען אזא.

אלע דריי האבען זיך עפעס ניט וועלענדיג צולאכט.

— פריצ'ל, ציה אויף א וויילע, צווויי ווערטער בלויז! — האט מיט א געריבטער באסאווע שטימע א זאג געטהאן דער הויכער און האט א קוק געטהאן אויף זיינע חברים. יענע האבען זיך אויפ־געהויבען.

ניעמאוועצקי איז געגאנגען ניט אומקוקענדיג זיך.

— מען דארף ווארטען, ווען כען בעט — האט געזאגט דער רוי־טער — אז ניט קאן כיין דאך אויך קריגען אין האלז און נאקען.

— מען זאגט דאך דיר עפעס! — האט א ברום געטהאן דער הויכער און אין צוויי שפרינג האט ער דעריאגט די געהענדע. זיין כאסיווע האנד האט זיך אראבגעלאזען אויף ניעמאוועצקי'ס אקסעל און האט איהם א שאקעל געטהאן; א קעהר טהאענדיג זיך, האט ניעמאוועצקי הארט לעבען זיין פנים בעגעגענט א פאאר רונדע, אויפ־געטארטשטע און שרעקליכע אויגען. זיי זיינען געווען אזוי נאהענט, ווי ער וואלט אויף זיי קוקען דורך א פערגרעסערונגס גלאז און האט קלאהר אונטערשיידעט די רויטע אדערלעך אויפ'ן ווייסעל און די געלבליכע מאטעריע אויף די ברעמען. ארויסלאזענדיג זינאטשקא'ס

ניט מיט ווערטער, נאר מיט בליקען. און זיי האָבען געטראכט, אז מען דארף א קוק טהאָן, און זיי האָבען געוועלט, אָבער זיי האָבען זיך ניט ענטשלאָסען.

— און אָט זיינען וויעדער מענשען — האָט פרעהליך געזאָגט זינאָטשקא.

III.

אויף דעם שטיק פעלד, וואו עס איז געווען ליכטיגער, זיינען געזעסען ביי אן אויסגעליידיגטער פלאש דריי מענשען און האָבען געשוויגען, און האָבען אויסווארטענדיג געקוקט אויף די צוקומענדע. אייגער א ראזירטער, ווי אן אקטיאר, האָט זיך צולאכט און האָט אזוי א פייף געטהאָן, ווי דאָס וואלט בעדייטען:

— אָהא!

ביי נעמאָוועצקי'ן איז אייגעפאלען דאָס הארץ און איז ווי פארשטאָרבען אין שרעקליכער אונרוהיגקייט. אָבער אזוי ווי אונטערגעשטויסען פון הינטען, איז ער געגאנגען גלייך אויף די זיצענדע, לעבען וועלכע עס האָט זיך געצויגען דאָס שטעגעל. יענע האָבען געווארט, און דריי פאָאר אויגען האָבען געקוקט פינסטער, אונבעוועגליך און שרעקליך. און פיהלענדיג א דונקלען פערלאנג צו געפינען חן אין די אויגען פון די דאָזיגע פינסטערע אָבגעריסענע מענשען, אין וועמעס שווייגען עס האָט זיך געפיהלט א דראָהונג, און וועלענדיג אָנווייזען זיי אויף זיין אונבעהילפיגקייט און עהווקען אין זיי מיטגעפיהל, האָט ער א פרעג געטהאָן:

— ווי גיהט מען דא צו דער ראָגאטקא? דורך דאנען?

אָבער זיי האָבען ניט געענטפערט. דער ראזירטער האָט עפעס אונבעשטימט און אבלאכענדיג א פייף געטהאָן, און די איבריגע צוויי האָבען געשוויגען און האָבען געקוקט מיט א שווערער און בייזער צורדרינגליכקייט. זיי זיינען געווען שיכור, טהיריש געריצט און זיי האָט זיך געוועלט לעבע און חורבן. דער רויטער אבגעשמאלצענער האָט זיך אויפגעהויבען אויף זיינע עלענבויגענס, האָט דערנאָך אונטשלאָסען אָנגעשפאָרט זיך, ווי א בער, אויף זיינע לאפעס און איז אויפגעשטאנען מיט א שווערען זיפץ. זיינע חברים האָבען אויף

זיי האָבען געשפּיעלט אין כאַפּענישׂ — און נאָך איהר האָט זיך מיט דראָבנע טריט נעיאָגט דער גערָאזירטער, אָניאָפּענדיג זיך. און דער־נאָך האָט ניעמאָוועצקי געשפּירט אַרום זיך אַ פּוסטקייט און האָט זיך מיט אַ פערשטאָרבענעם האַרצען נעקייקעלט ערגעץ אַרונטער, האָט זיך מיט'ן נאַנצען קערפּער אַ זעץ געטאָן אין דר'ערד און האָט פער־לאָרען דאָס בעוואוסטזיין.

דער הויכער און דער רויטער, וועלכע האָבען אַראָבגעוואָרפען ניעמאָוועצקי'ן אַראָב־באַרג, זיינען געשטאַנען אַ ווייַלע, צוהערענ־דיג זיך, וואָס עס קומט פּאַר אונטען. אָבער זייערע פּנים'ער און אויגען זיינען געווען געוועדעט צו דער זייט וואו זינאָטשקא איז נע־בליבען. פון דאָרטען האָט זיך דערהערט אַ הויכער, צוגעשטיקטער פּרויען־נעשריי, וועלכער איז באַלד פערשטאָרבען. און דער הויכער האָט בייז אַ געשריי געטאָן:

— דער לומפּ! — און האָט זיך געלאָזט לויפען גלייך, ברעכענ־דיג צווייגען, ווי אַ בער.•

— איך אויך! איך אויך! — האָט מיט אַ דינינקער שטימע געשריען דער רויטער און האָט זיך אַ לאָז געטאָן נאָך איהם. ער איז געווען אַ שוואַכער און איז געבליבען אָהן אָטהעם; אין אַ געשלעג האָט מען איהם צוקאַליעטשעט אַ קניע און איהם האָט שטאַרק פאַר־דראָסען, וואָס ער, וועלכער איז געווען דער ערשטער וועמען עס איז אַרויף דער גראַנק וועגען מיידעל, וועט זי איהם אָנקוקען דעם לעצטען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט, האָט אַ ריב געטאָן מיט'ן האַנד די קניע, האָט אויסגעשנייצט די נאָז און האָט ווידער געגומען לויפען, שרייענדיג מיט אַ יאָמער:

— איך אויך! איך אויך!

דער פינסטערער וואַלקען איז זיך שוין צוקראָכען איבער'ן גאַנ־צען הימעל און עס איז אָנגעקומען די חושך'דיגע, שטילע נאַכט. אין דער פינסטערנים איז באַלד פערשוואונדען די קורצינקע פיגור פון דעם רויטען, אָבער לאַנג נאָך האָט זיך געהערט דאָס טופּען פון זיינע פיס, דער רויש פון די צורוקטע בלעטער און זיין טרויסעלדיגער, יאָמערליכער געשריי:

— איך אויך! בריידערלעך, איך אויך!

שטומע האנד, איז ניעמאָוועצקי אַריינגעקראָבען צו זיך אין קעשענע און האָט געשטאָמלט :

— געלר ! . . . נאָט אייך געלר. איך וועל מיט פערגניגען . . .

די אויסגעקאָטשעטע אויגען זיינען אלץ רונדער געוואָרען און האָבען גלוויכטען. און ווען ניעמאָוועצקי האָט פון זיי אַראָבגענומען זיינע אויגען איז דער הויכער אָבגעטרעטען אויף צוריק און האָט מיט אמאל פון אונטען ארויף געגעבען א קלאפ נעמאָוועצקי'ן אונטער'ן באק. ניעמאָוועצקי'ס קאָפ איז אָבגעשפרונגען, זיינע צייהנער האָבען א קנאק געטהאָן, זיין היטעל האָט זיך אַרונטערגעלאָזען אויפ'ן שטערען און איז אַראָבגעפאלען, און א הויב־טהאָנ'דיג די הענד איז ער אַנידערגעפאלען אויף הינטען. שווייגענדיג, אהן אן אויסגעשריי, האָט זיך זינאָטשקע א קעהר געטהאָן און האָט גענומען לויפען מיט אמאל מיט דער גאנצער האַסטיגקייט, אויף וועלכער זי איז געווען פעהיג. דער גראזירטער האָט א געשריי געטהאָן לאנג און משונה־דיג :

— האַ־אַ־א ! . . .

און מיט דעם געשריי האָט ער זיך א יאָג געטהאָן נאָך איהר.

שאָקלענדיג זיך. איז ניעמאָוועצקי אויפגעשפרונגען, ער האָט נאָך אָבער ניט בעוויזען צו שטעלען זיך גלייך, ווי א זעק אין פאַטיליצע האָט איהם וויעדער אַראָבגעשלאָגען פון די פיס. יענע זיי־נען געווען צווויי, און ער איינער, א שוואכער און ניט קיין געווהנטער צום קאמפף ; ער האָט אָבער לאנג גראנגעלט זיך, געגראָבעלט מיט די נעגעל, ווי עס שלאָגט זיך א פרויענצימער, האָט געכלויפעט פון קראפטלאָזער פערצווייפלונג און האָט זיך געביסען.

ווען ער איז שוין אין גאנצען אָבגעשוואכט געוואָרען, האָט מען איהם אויפגעהויבען און געטראָגען ; ער האָט זיך איינגעשפאַרט, אָבער אין קאָפ האָט גערוישט, ער האָט אויפגעהערט פארשטעהן וואָס מיט איהר טהוט זיך, און איז אָהן קרעפטען אַראָבגעהאנגען אין די טראָגענדע הענד. דאָס לעצטע, וואָס ער האָט געזעהן, איז געווען — א שטיקעל רויטע באָרד, וועלכע איז געקראָבען כמעט צו איהם אין מויל, און אהינטער איהר די פינסטערקייט פון וואלד און דאָס העלע יאקעל פון'ם לויפענדען מיידעל. זי איז געלאָפען שווייגענדיג און שנעל, אזוי ווי זי איז געלאָפען מיט עטליכע טעג צוריק, ווען

טער. און די דאזיגע פרויען, וועלכע זיי האבען בעגעגענט אזוי פיעל, זיינען אויך געווען א חלום.

— דאס קאן ניט זיין — האט ער געזאגט מיט בעשטיפטהייט און האט שוואך א שאקעל געטהאן מיט'ן קאפ — דאס קאן ניט זיין.

ער האט אויסגעשטרעקט די האנד און האט אנגעהויבען זוכען דאס היטעל, אבער האט ניט געפונען. און דאס וואס זיין היטעל איז ניט געווען האט מיט אמאל געמאכט פאר איהם אלעס קלאהר, און ער האט פערשטאנען, אז דאס וואס האט פאסירט איז ניט קיין חלום, נאר א שרעקליכע וואהרהייט. אין א מינוט ארום, אבישטאר־ בענדיג פון שרעק האט ער שוין געגומען קלעטערען ארויף, פלעגט זיך אברייסען צוזאמען מיט א שטיק ערד, וואס האט זיך צושאטען און ער האט זיך אנגעכאפט פאר די בייגזאמע צווייגען פון קוסט און האט וויעדער געקלעטערט.

ארויסקריבענדיג פון גראבען, האט ער געגומען לויפען גלייך, ניט בעטראכטענדיג קיין זאך און ניט אויסקלייבענדיג וואוהין צו לויי־ פען, און ער איז געלאבען לאנג, לאנג און געדרעהט זיך צווישען די בוימער. וויעדער אזוי פלוצלונג, ניט באדיינקט, האט ער אנגע־ הויבען לויפען אין דער אנדער זייט, און וויעדער האבען צווייגען גע־ ראצט זיין פנים, און וויעדער האט אלעס אנגעהויבען אויסזעהן ווי א חלום. און ניעמאוועקיין האט זיך געדוכט, אז אמאל האט שוין מיט איהם פאסירט עפעס אזעלכעס : פינסטערנים, ניט געזעהענע צווייגען, וואס ראצען דעם פנים, און ער לויפט מיט פארמאכטע אויגען און מיינט, אז דאס אלעס איז א חלום. ניעמאוועקי האט זיך אבגעשטעלט, האט זיך דערנאך געזעצט אין אן אונבעקווועמער און ניט געווהנטער פאזע פון א מענשען, וואס זיצט גלייך אויף דר'ערד. און ער האט א טראכט געטהאן וועגען היטעל און האט גע־ זאגט :

— דאס בין איך. מען דארף זיך טויטען. מען דארף זיך טויטען, וען דאס זאל אפילו זיין א חלום.

ער איז אויפגעשפרונגען און איז וויעדער געלאפען, האט זיך אבער באדיינקט און איז אוועק לאנגזאם, דונקעל פארשטעלענדיג זיך יענעם פלאץ, וואו מען איז זיי בעפאלען. אין וואלד איז געווען לחלוטין פינסטער, בלויז וויילע־וויז פלעגט זיך דורכריסען א בלייי־

IV.

אין ניעמאָוועצקי׳ס מויל האָט זיך אָננעגנומען ערד און האָט גע־קרימט אונטער די צייהנער. און דאָס ערשטע, דאָס שטאַרקסטע, וואָס ער האָט דערפיהלט, וועגן ער איז געקומען צו זיך, איז געווען דער געריכטער און רוהיגער ריח פון ערד. דער קאָפּ איז געווען פאר־טויבט, ווי אָננעגאָסען מיט בלייַ, אַזוי אז ס׳איז שווער געווען איהם א קערהר צו טהאָן; דער גאַנצער קערפּער איז געווען אָבגעלאָזען און עם האָט שטאַרק געשמערצט אן אקסעל, אָבער קיין ביין איז ניט גע־ווען צובראָכען אָדער עפּעם צוקאַליעטשעט. ניעמאָוועצקי איז געזע־כען אין האָט לאַנג געקוקט ארויף, קיין זאַך ניט טראַכטענדיג, און קיין זאַך ניט געדיינקענדיג. גלייך איבער איהם איז אראָבגעהאַנגען א קוסט מיט שווארצע בריטע בלעטער און צווישען זיי האָט זיך דורכ־געזוהען דער ריינ־געוואָרענער הימעל. די וואָלקענס זיינען אריבער, ניט ארויסטריפענדיג קיין איין טראָפּען רענען און די לופט איז געווען טרוקען און לייכט; הויך אויפ׳ן מיטען הימעל האָט זיך אויפגעהויי־בען די לבנה מיט א דורכזיכטיגען, שמעלצענדען ברעג. ער האָט דערלעבט די לעצטע נעכט און האָט געלויכטען קאַלט, טרויעריג און עלענד. קלייַנע שטיקלעך וואָלקען האָבען זיך שנעל דורכגעטראָגען אין דער הויך, אָבער האָבען ניט פארדעקט די לבנה און האָבען פאר־זיכטיג פארבייגעשוועבט פארבי איהר. אין דער איינזאַמקייט פון דער לבנה, אין דער פארזיכטיגקייט פון די הויכע, העלע וואָלקענס, אין׳ם בלאָזען פון׳ם ווינד האָט זיך געפיהלט די געהיימניספולע טיעף־קייט פון דער נאַכט, וואָס האָט געהערשט איבער דער ערד. ניעמאָווע־צקי האָט זיך דערמאָנט אַלעס וואָס איז געשעהן און האָט ניט גענלויבט. אַלזאָ וואָס האָט פאַסירט איז געווען אזוי שרעקליך און אזוי ניט עהר־ליך אויף אן אמת, ווייל דער אמת קאָן דאָך ניט זיין אזא שרעקלי־כער, און ער אַליין זיצענדיג אין מיטען נאַכט און קוקענדיג פון אונ־טען ארויף אויף דער איבערגעקאהרטער לבנה און לויפענדע וואָלקענס, — אַלעס דאָס איז געווען אזוי משונה, אז ס׳איז ניט געווען עהנליך אויף א ווירקליכקייט. און ער האָט א טראַכט געטהאָן, אז דאָס איז א געזעהנליכער, שרעקליכער חלום, זעהר א שרעקליכער און שלעכ־

אזוי ווי דער קערפער וואָלט דערוואַרעמט געוואָרען אונטער דער בע־ריהרונג פון זיין האנד. ווייל־ווייז פלעגט ער אַבריסען זיין האַנד שנעל, אַבער ווייל־ווייז פלעגט ער די האַנד פאַרהאַלטען. און פונקט אזוי, ווי איוּ זיך אליין, אהן א היטל, אן אַבגעריסענער, האָט זיך איהם געדוכט, אז דאָס איז ניט ער אין דער ווירקליכקייט, אזוי האָט זיך איהם אויך געדוכט וועגען דעם דאָזיגען שטומען ווייב־ליבען קערפער, און ער האָט מיט דעם דאָזיגען נאַקעטען קערפער ניט געקאָנט פארבינדען די פארשטעלונג וועגען זינאַטשקא'ן.

און דאָס, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען, וואָס מענשען האָבען גע־טהאָן מיט דעם דאָזיגען שווייגענדען ווייבליכען קערפער, האָט זיך איהם פאַרגעשטעלט אין דער גאַנצער אבשייליכער קלאָהרקייט — און דאָס האָט זיך אַבגערופען אין אַלע זיינע גליעדער מיט עפעם א משונה'דיגער, ריידענדיגער קראפט. און ער האָט זיך א ציה געטהאָן אזוי, אז זיינע קנעבלעך האָבען א קנאַק געטהאָן און ער האָט אוים־געשטעלט טעמפּע אויגען אויף דעם וויסען פלעק און האָט אָנגעוואַל־קענט זיינע ברעמען, ווי א מענש וועט ער איז פאַרטראכט. דער שרעק פאר דאָס וואָס האָט פאַסירט איז אין איהם פארגליווערט געוואָרען, האָט זיך צונויפגעקנויפט אין איין שטיק און איז געבליבען ליגען אין זיין נשמה, ווי עפעם א וויטיגע און מאַכטלאָזע זאך.

— גאָט מיין גאָט, וואָס זשע איז דאָס ? — האָט ער וויעדער־האָלט. אָבער דער קלאַנג איז געווען ניט קיין אמת'ער, עפעם אזוי ווי א געמאַכטער.

ער האָט אָנגעטאַפּט דאָס הארץ : עס האָט געקלאפט, אָבער גליייכמעסיג ; און וועז ער האָט זיך אָנגעבויגען צום סאָמע פנים, האָט ער געשפירט א שוואַכען אטהעם, ווי זינאַטשקא וואָלט ניט גע־וועז אין טיעפען אונמאַכט, נאָר ווי זי וואָלט איינפאַך געשלאָפען. און ער האָט זי שטיל א רוף געטהאָן :

— זינאַטשקא, דאָס בין איך.

און דאָ גלייך האָט ער דערפיהלט, אז עס וועט צוליעב עפעם זיין גוט, וועז זי וועט נאָך לאַנג ניט אויפוואַכען. מיט א פערהאל־טענעם אטהעם האָט ער זיך שנעל אומגעקוקט ארום זיך, האָט פאר־זיכטיג געגלעט זי איבער דער באַק און האָט צוערשט א קוש געטהאָן איהרע פערמאַכטע אויגען, דערנאָך די ליפּען, וועלכע האָבען זיך

כער שטראהל פון דער לבנה און האָט אבגענארט, בעלייכטענדיג די ווייסע שטאמען ; און עס האָט זיך געדוכט אז דער וואלד איז פול מיט אונבעוועגליכע און עפעס שווייגענדע מענשען. און דאָס אלעס איז שוין א מאל געווען, און דאָס אלעס איז ווי א חלום.

— זינאאידא ניקאלאיעוונא ! — האָט גערופען ניעמאָוועצקי, הויך ארויסרייַענדיג דאָס ערשטע וואָרט, אבער שטיל דאָס צווייטע, ווי צוזאמען מיט דעם קלאנג וואלט ער פארלירען די האפנונג, אז איכיצער וועט זיך אברופען. און קיינער האָט זיך ניט אבגערופען.

דערנאָך איז ער ארויף אויף א שטענדל, וועלכען ער האָט דערקענט און איז דערנאנגען ביז'ן פעלד. און דא האָט ער וויעדער פארשטאנען, אבער אין נאנצען פארשטאנען, אז דאָס אלעס איז אמת, און פון שרעק האָט ער זיך צוצאפעלט, שרייענדיג :

— זינאאידא ניקאלאיעוונא ! דאָס בין איך ! איך !

קיינער האָט זיך ניט אבגערופען ; ניעמאָוועצקי האָט זיך א קאהר געטהאָן מיט'ן פנים אהין, וואו עס האָט געראַרפט זיין די שטאדט און ער האָט אויסגעשריען אבגעטהיילטע זילבען :

— היל־פע ! . . . היל־פע ! . . .

און ער האָט זיך וויעדער צוצאפעלט, עפעס מורמלענדיג, שאַרענדיג אין די קוסטעם, וועלן נאהענט לעבען זיינע פים איז ווי ארויפגעשוואומען א ווייסער, מוטנער פלעק, ווי א פערגליווערטער פלעק פון א שוואכעם ליכט. דאָס איז געלעגען זינאטשקא.

— מיין גאָט ! וואָס זשע איז דאָס דא אזוינס ? — האָט מיט טרוקענע אויגען, אבער מיט א קול פון א יאמערנדען מענשען, געזאגט ניעמאָוועצקי און, שטעלענדיג זיך אויף די קניע, האָט ער א ריהר געטהאָן די ליגענדע. זיין האַנד האָט אנגעטראָפען א נאקעטען קערפער, א גלאַטען, שטייפען, קאלטען, אבער ניט קיין טויטען, און ניעמאָוועצקי האָט מיט א ציטער אבגעצויגען די האַנד.

— ליעבינקא מיינע, טייבעלע מיינע, דאָס בין איך — האָט ער געמורמעלט, זוכענדיג אין דער פינסטער איהר פנים. און ער האָט וויעדער אויסגעשטרעקט זיין האַנד אין אן אנדער ריכטונג און האָט זיך וויעדער אנגעשטויסען אויף נאקעטעם ; און אזוי, וואוהין ער האָט ניט א ציה געטהאָן זיין האַנד, האָט ער אומעטום געטראָפען דעם דאזיגען נאקעטען פרויען־קערפער, א גלאַטען, א שטייפען, און

וועלבער ער איז הייַנט געגאַנגען אין וועלכע האָט גערעדט וועגען אונ־ענדליכקייט, אָבער האָט ניט געקאָנט פֿאַרשטעהן ; ער האָט געוווכט צו דערפֿיהלען דעם שרעק פֿון דעם געשעהענע, אָבער דער שרעק איז געווען צו גרויס, אויב דאָס זאָל זיין אַן אמת, אין ער האָט דעם שרעק שוין ניט געפֿיהלט.

— זינאַידא ניקאָלאַיעווגא ! — האָט ער א געשריי געטהאָן מיט געבעט. — פֿאַר וואָס זשע איז דאָס ? זינאַידא ניקאָלאַיעווגא ?

אָבער שטום איז געבליבען דער אויכגעמאַטערטער קערפֿער אין מיט אונפֿערשטענדליכע וועדטער האָט זיך ניעמאָוועצקי אַראָבגעלאָ־זען אויף די קניע. ער האָט געבעטען, געפֿטראַשעט, געדרעדט אז ער וועט זיך א כיתה אָנטהאָן, אין האָט געטרויסעלט די ליגענדע, הויבענדיג זי, קאהרענדיג אין דריקענדיג זי צו זיך אין כמעט אייג־טריקענדיג זיך אין איהר מיט זייַנע נעגעל. דער וואַרעם־געוואַרענער קערפֿער האָט זיך אונטערגעבען זיינע אנשטרייַנגונגען, האָט גע־האַרכזאָם געפֿאַלגט זיינע בעוועגונגען, און דאָס אלעם איז געווען אזוי שרעקליך, אזוי אונפֿערשטענדליך און ווילד, אז ניעמאָוועצקי איז וויידער אויפֿגעשפרונגען און האָט רייסענד א געשריי געטהאָן :

— העלפֿט ! — און דער קלאַנג איז געווען א פֿאַלשער, ווי ער וואָלט עפֿעם געווען א געמאַכטער.

און וויידער האָט ער זיך אַרויפֿגעוואַרפֿען אויף דעם ניט קעמ־פֿפענדען קערפֿער, האָט געקוועטשט, געווייגט, פיהלענדיג בעפֿאָר זיך עפֿעם א מין תהום — א פינכטערען, אן אימה'דיגען, וואָס האָט געצויגען צו זיך. ניעמאָוועצקי איז שוין ניט געווען, ניעמאָוועצקי איז געבליבען ערגעץ אַהינטער, און יענער, וואָס איז איצט געווען, האָט מיט לייַדנשאַפֿטליכע אכזריות געקנעט דעם הייסען אונטערטע־ניגען קערפֿער און האָט גערעדט, שמייכלענדיג מיט דעם כיטרען שמייכעל פון א וואהנזיניגען.

— רוף זיך אָב ! אָדער דו ווילסט ניט ? איך ליעב דיך, ליעב דיך.

מיט דעם זעלביגען כיטרען שמייכעל האָט ער צוגעלייגט זיינע ווייט צוגעפענטע אויגען צו איהר סאַמע פנים און האָט געשעפצעט :

— איך ליעב דיך. דו ווילסט ניט רייַדען, אָבער דו שמייכעלסט דאָך, איך זעה. איך ליעב דיך, איך ליעב, איך ליעב.

וויך צוועפענט אונטער דעם שטאַרקען קוש. איהם האָט דערשראָקען דער געדאנק, אז זי קאָן זיך אויפכאַפען, און ער האָט זיך א ציה געטהאָן צוריק און איז פאַרשטאַרבען.

אָבער דער קערפער איז געווען שטום און אונבעוועגליך, און אין דער דאָזיגער אונבעהילפליכקייט און צוגענגליכקייט איז עפעם געווען אזוינס, וואָס איז געווען רחמנות׳דיג און רייצענד, און האָט געצויגען צו זיך. מיט טיעפער צערטליכקייט און מיט גנב׳ישער, צוּשראָקענער פאַרזיכטיגקייט האָט ניעמאָוועצקי גענומען אריופצוּארפען אויף איהר די שטיקער פון איהר קלייד; און די דאָפּעלטע בעריהרונג פון׳ם צייג און פון נאָקעטען קערפער איז געווען שארף ווי א כעסער, און אונבעגרייפליך, ווי וואהנזין. ער איז געווען אי דער בעשיצער, אי דער אָנפאַלער, און ער האָט געזוכט הילף אין דעם אַרומיגען וואַלד און אין דער פינסטערנים, אָבער דער וואַלד און די פינסטערנים האָבען איהם קיין הילף ניט געגעבען. דא האָט זיך אָבגעשפּיעלט א מאָהלצייט פון חיות, און זייענדיג פּלוצלונג אַריבערוואַרפען אויף יענער זייט פון מענשליכען, פערשטענדליכען און אייגפאַבען לעבען, האָט ער געריכט דעם ריח פון בריהענדע תאוה־לוסט, וואָס איז געווען צוגאָסען אין דער לופט, און זיינע נאָזלעכער האָבען זיך צובריייטעט.

— דאָס בין איך! איך! — האָט ער אָהן א זינען וויעדערהאָלט. ער האָט שוין ניט פאַרשטאַנען דאָס אַרומיגע און איז געווען אין גאַנצען פול מיט דער עראינערונג וועגען דעם, וויי ער האָט געזהאָן אַמאָל דעם וויסען שטריף פון איהרע אונטער־קלייַדער, דעם שווארצען סילועט פון איהר פוס און דעם שיבעל, וואָס האָט צערטליך אַרומגעכאַפט איהר פוס. און צוהערענדיג זיך צו זינאַטשקא׳ס אטהעמען, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דעם פלאץ, וואו עס איז געווען איהר פנים, האָט ער א ציה געטהאָן זיין האנד. ער האָט זיך צוגעהערט און א ציה געטהאָן וויייטער.

— וואָס זשע איז דאָס? — האָט ער הויך און פאַרצווייפעלט א געשריי געטהאָן און איז אויפגעשפרונגען פון שרעק פאר זיך אַליין. אויף איין סעקונדע האָט אין זיינע אויגען א גלאַנץ געטהאָן זי־נאַטשקא׳ס פנים און איז פאַרשוואונדען. ער האָט געזוכט צו פאר־שטעהן, אז דער דאָזיגער קערפער איז דאָס די זינאַטשקא, מיט

אזוי איז געווען

ערשטער קאַפּיטל.

אויף א פּלאַטין איז געשטאַנען א גרויסער טורעם מיט דיקע וועגד און שיטערע קלייגע פענסטערלעך. דעם טורעם האָבען געבויט פאר זיך מערדערישע ריטטער, נאָר די צייט האָט זיי שוין ווייט אוועקגעטראָגען און דער טורעם איז געוואָרען האַלב א טורמע פאר געפערליכע, וויכטיגע אַרעסטאַנטען, און האַלב א וואָהנונג. יעדער יאָהרהונדערט האָט מען צוגעבויט צום טורעם נייע געביידעם געדיכט איינע נעבען די אַנדערע, אזוי אז מיט דער צייט האָט ער אויסגעזעהן, ווי א גאַנצע שטאָדט אויף א פּלאַץ מיט א גאַנצען וואַלד קוימענס, טורעמלעך און שפּיטציגע דעכער.

פּאַרנאַכט, וועז אין מערב־זייט, פּלעגט נאָך לייכטען דער גרינלייכער הימל און אין די פענסטער פּלעגט זיך בעווייזען פייער, פּלעגט די גאַנצע שוואַרצע מאַסע פון טורעם אַננעהמען א פאַנטאַסטישען, זאַנדערבאַרען אויסזעהן און עס פּלעגט זיך דאכטען, אז אונטען נעבען טורעם איז ניט א געוועהנליכער, שטיינערנער פּלאַסטער, נאָר א זאַלציגער ים. א קוק טאָנדיג אויף יענעם אָרט פּלעגט אריינקומען אין זינען עטוואָס אַלטעס לאַנג־געשטאַרבענעם און פערגעסענעם.

אויף דעם טורעם איז געווען א גרויסער אַלטער זייגער, וועלכער פּלעגט זיך זעהען גאַנץ ווייט. ער האָט פערנומען א גאַנצען פּלאַץ, און פּלעגט אויפגעפאַסט ווערען פון איינעם אן אַלטען איינאויגיגען מאַן, וועלכען עס איז געווען בעקוועם צו קוקען דורכ'ן פערגרעסער גלאָז. דאָפון איז ער געוואָרען אן אוהר־מאַכער, ער האָט אַננעהויבען מיט קלייגע אוהרען און האָט זיך אַרויפגעשלאָגען בים־לעכווייז אויף גרויסע. דאָ, ביי דעם גרויסען טורם־זייגער, האָט

קרעפטיגער האָט ער געפֿרעסט צו זיך דעם ווייכען ווילענלאָזען קערפּער, וועלכער האָט מיט זיין לעבלאָזער נאָכגעביגקייט געוועקט די ווילדע לידענשאפֿט, און ער האָט געבראָכען די הענד און האָט קלאָנגלאָז געשעפֿצעט, האָבענדיג אין זיך בלויז נאָך איין מענשליכע פעהיגקייט — ליגען צו זאָגען.

— איך ליעב דיך. מיר וועלען קיינעם ניט זאָגען און קיינער וועט זיך ניט דערוויסען. און איך וועל מיט דיר הייראטען, אפילו מאָרגען, ווען דו ווילסט. איך ליעב דיך. איך וועל דיך א קוש טהאָן און דו וועסט מיר ענטפערען — גוט ? זינאָטשקא . . .

און מיט כח האָט ער זיך צוגעפֿרעסט צו איהרע ליפּען, פיהלענדיג ווי די צייהנער דריקען זיך אריין אין קערפּער, און אין דעם וועהטאָג און דער שטאַרקייט פון׳ם קוש האָט ער פארלאָרען די לעצטע פונקען פון דיינקען. איהם האָט אויסגעוויזען, אז איהרע ליפּען האָבען א ציטער געטהאָן. אויף איין מאָמענט האָט א בליצענדער פייעריגער שרעק בעלויכטען זיינע גערַאנקען, עפענענדיג פאר איהם דעם שווארצען תהום.

און דער שווארצער תהום האָט איהם פארשלונגען . . .

מען, די טיטלען אָבער דער בילד איז געבליעבען אונפערענדערט, אזוי ווי ער וואָלט געווען אונשטערבליך.

נאָך זיין געבאָרען ווערען און שטאַרבען, נאָך זיין אויסזעהן ווי יעדער אַנדער בשר־ודם איז ער געווען אַ מענש; אָבער אַ טראַכט טאָן'ענדיג, וואָס פאַר אַ קראַפט ער האָט, פלעגט מען גיכער דיינ־קען, אַז ער איז אַ גאָט איידער אַ מענש.

דאָס איז געווען דער צוואַנציגסטער קעניג, דאָס האָט געהיי־סען, אַז ער האָט געקאָנט מאַכען גליקליך און אונגליקליך; ער האָט געקאָנט אַוועקנעהמען פון איינעם דעם פערמעגען, די פרייהייט, די געזונדהייט און דעם לעבען. דורך איין וואָרט זיינעם פלעגען צעהנדלי־גע טויזענד מענשען געהן און, טייטען אַנדערע און שטאַרבען אַליין; און זיין נאָמען פלעגט געטהאָן ווערען אי גוטעס, אי שלעכטעס, אי גרויזאמקייט, אי וואָהלטהאַטען.

זיינע געזעטצע האָט מען געמיזט זאָ גוט פאָלגען ווי די געזעטצע פון גאָט אַליין. זיין גרויסקייט איז בעשטאַנען אויך אין דעם, וואָס גאָט ענדערט קיין מאָל ניט זיינע געזעטצע און ער האָט זיי געענדערט ווען ער האָט נאָר געוואָלט. דער קעניג איז געשטאַנען איבער דעם לע־בען; ביי'ן געבאָרען ווערען פלעגט יעדער צוזאמען מיט די נאַטור, שטעדט און ביכער געפינען אויך אַ קעניג און ביי'ן שטאַרבען אויך יעדער צוזאַמען מיט די נאַטור, שטעדט און ביכער איבערלאָזען אויך אַ קעניג.

די געשיכטע פון לאַנד האָט דערצעהלט פון גוטע, ערעלע און גרויסאַרטיגע קעניגע און אָבגלייך אויף דער וועלט זיינען שטענדיג געווען בעסערע מענשען פון זיי, דאָך איז אַלעמען אויסגעקומען גאַנץ גלייך, וואָס גראַדע דיעזע האָבען די גאַנצע דעה איבער דאָס לאַנד. עס האָט אָבער אויך פאסירט זעהר אָפט, אַז דער קעניג איז געווען דער ערגסטער אויף דער וועלט, אַ געוויסענלאָזער, אַ גרויזאַמער און אפט אויך אַ וואַהנזיניגער — אָבער אויך דאַן איז ער פערבליעבען דער געהיימניספאָלער איינער, וועלכער הערשט איבער מיליאָנען און זיין מאַכט איז געוואקסען צוזאַמען מיט זיין פערברעכען. אַלע האָבען איהם געהאַסט און געפלוכט, אָבער ער איז פערבליעבען דער הערשער איבער זיי; די ווילדע מאַכט זיינע איז געוואָרען אַ רעט־זעל און מען האָט אָנגעהויבען מורא האָבען פאַר איהם ניט נאָר ווי

ער זיך געפיהלט זעהר גוט ; ער פלעגט ליעב האבען ארײנצוגעהן ביי טאג און ביי נאכט אין די זײגער קאמער און קוקען, ווי עס דרעהן זיך די גרויסע, שוועדע רעדער און ווי עס וויעגט זיך ארום דער גרויסער פענדעל, שנייד־ענדיג די לופט מיט זיין גלייכמעסיגען ארומישפרינגען.

אויפהויבען זיך אין דער הויך אין איין זײט, פלעגט דער פענדעל זאגען : „אזוי איז געווען", נאכהער אראפפאלענדיג אונטען און אויפהעבענדיג זיך אין דער אנדערער זײט, פלעגט ער צולעגען : „אזוי וועט זיין".

מיט אזעלכע וועדטער פלעגט דער איין־אויגיגער אוהר־מאכער איבערגעבען דעם מאנאטאנעם, געהיימניספאלען קלאפען פון דעם זייגער. „פון שטענדיגען ארומגעהן ארום דעם זייגער איז דער אלטער געווארען א פילאסאף", פלעגען פיעלע דאן זאגען.

איבער די אלטע שטאדט וואו דער טורעם איז געשטאנען, און איבער דאם גאנצע לאנד איז געשטאנען איין מענש — דער רעטזעל־האפטער הערשער פון שטאדט און פון לאנד, און זיין געהיימנים־פאלע כאכט איז געווען אזוי אלט ווי די שטאדט. געהיימען האט ער קעניג און זיין בייגאמען איז געווען „דער צוואנציגסטער" נאך די צאהל פון זיינע פארגענגער ; ווי קיינער האט ניט געדיינקט דעם אנפאנג פון דער שטאדט, אזוי האט קיינער ניט געוואוסט ווען דיעוע זאנדערבארע מאכט האט זיך אנגעפאנגען. זא ווייט מען ווייסט, האט זיך דיעזער רעטזעלהאפטער בילד אויסגעמאלט אויף אין דעם טיעפס־טען פערגאנגענהייט ; אימער דער געהיימניספאלער בילד פון אייגעם, וועלכער הערשט איבער מיליאנען.

עס איז געווען א צייט, פון וועלכע די מענשען ווייסען גאר נישט צו דערצעהלען, דאם איז דער שטומער אלטערטהום, אבער דיעזער שטומער פלעגט אויך אמאל אויפמאכען די ליפען : דא פלעגט ער ארבווארפען א שטיין, דא א שטיקעל פליטע, אויסגעמאלט מיט פערשיעדענע צייכענס, דא א ציעגעל פון א איינגעפאלענע וואנד און די צייכענס, וואס זיינען אויסגעמאלט אויף זיי דערצעהלען אונז, אז אין די אלטע צייטען איז שוין געווען איינער, וועלכער האט געהערשט איבער מיליאנען. עס האבען זיך געביטען די נע־

פאטער אדער גרויספאטער, גוט געקאנט די הערשער, וועלכע האבען רעגיערט מיט הונדערט אדער צוויי הונדערט יאהר פריהער.

דערפאר פלעגט אויך דאס געזיכט פון יעדער הערשער, וועלכער האט רעגיערט איבער מילליאנען, ליעגען אין סטעמפל פון א געהיימנים און א פורכטבארער רעטזל: אזוי רעטזלהאפט און געהיימניספל זעהט אויס שטענדיג דאס געזיכט פון א מת, וויל, דורך די געווהנליכע, בעקאנטע געזיכטס־ציגע קוקט ארויס דער געהיימניספלער און מעכטיגער טויט.

אזוי הויך איבער דעם לעבען איז געשטאנען דער קעניג.

מענשען זיינען געשטארבען, גאנצע דורות זיינען פערשוואונדען גענארט אין דר'ערד און ביי די קעניגע פלעגען זיך אומבייטען בלויז די נעמען, ווי ביי א שלאנג די פעל. נאך דעם עלפטען פלעגט קומען א צוועלפטער, נאכהער א פינפצעהנטער, דאן וויעדער אן ערסטער, פינפטער, צווייטער און אין דיעזע קאלטע צאהלען איז געלעגען בעהאלטען א מין אונפערמיידליכקייט ווי אין די בעווענונג פון דעם פענדעל, וואס פלעגט אבקלאפען די מינוטען.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

צווייטער קאפיטעל.

מיט אמאל איז אין דער מלוכה גוועארען א רעוואלוציאן — א געהיימניספלער אויפשטאנד פון מילליאנען מענשען. עטוואס אונבעגרייפליכעס האט דא פאסירט מיט דעם שטארקען בונד צווישען דעם קעניג און דעם פאלק. דער בונד האט אנגעהויבען גאנץ אונבעמערקטערהייט לויז צו ווערען און פאנאנדער צופאלען אזוי ווי א קערפער, פון וועלכען עס איז ארויסגעפלויגען דער לעבען. אין לאנד זיינען נאך געשטאנען דער זעלבער טהראן, דער זעלבער פאהאטז און דער זעלבער „צוואנציגסטער" — די מאכט אבער האט ביסלעכווייז געגוסס'ט; קיינער האט ניט געוואוסט, ווען זי וועט שטארבען און פיעלע האבען געדאכט, אז זי איז מעהר ניט קראנק. דאס פאלק האט אויפגעהערט צו געהארכען — און פון די פיעלע קליינינקע אויפשטענדע איז אויסגעוואקסען א גוואלדיגע בעווענונג.

און ווי דאס פאלק האט נאר אויפגעהערט צו פאלגען, האבען זיך

פאר א מענשען, זאנדערן ווי פאר א זאך, וואם דער שכל קאן ניט בעגרייפען.

דאפון שטאמט עס, וואם אלעס, וואם אויף דער וועלט איז עדעל, עהרליך און מענשליך, האט פראטעסטירט און געשטריטען געגען דיעזע מאכט און געוזכט איהם צו מאכען שוואכער, וועהרענד טיראני, אונמענשליכקייט און פערדארבענהייט האבען איהר געשטיצט און געמאכט נאך שטארקער. דאפון שטאמט עס, וואם מיט טוגענדען און וואהלטהאטען האבען זיך ניט געקאנט אויסצייכענען אפילו די בעסטע קעניגע, וועהרענד זייערע שלעכטקייט און גרויזאמקייט פלעגען איבערשטיגען אלעס, וואם דער גיהנום אליין קען אויסטראכטען. לעבען האט דער קעניג ניט געקאנט געבען אבער דערפאר האט ער שטענדיג געגעבען טויט, און וואם העכער דער טראהן איז געשטאנען, אלץ מעהר מענשליכע בייגער זיינען געלעגען אונטער איהם.

אין אנדערע לענדער זיינען אויך געוועסען אויף טראהנען קענגע, פון וועלכע יעצט איז שוין ניטא קיין זכר, עס זיינען געווען אויך צייטען, וועו אין א געוויסע מלוכה, פלעגט דער געהיימנים־פאלער הערשער פערשווינדען, אבער קיין מאל האט נאך ניט פאסירט, אז די גאנצע וועלט זאל זיין לויז פון זיי. עס פלעגען אוועקגעהן וויעדער יאהרהונדערטע, אזן אין דער מלוכה פלעגט פלוצלונג וויעדער ווערען א טראהן און וויעדער פלעגט זיך אויף איהם ארויפזעטצען א געהיימנים־פאלער, און אונבעגרייפליכער, און מיט זיין אונבעגרייפליכקייט בעצווינגען מענשען; שטענדיג האבען זיך געפונען אזעלכע, וועלכע האבען איהם ליעבער געהאט ווי זיך זעלבסט, מעהר ווי די פרוי און קינדער און געווען בערייט צו געהן פאר איהם אין פייער און וואסער.

דער צוואנציגסטער און זיינע פארגענגער פלעגען זיך זעלטען ווייזען פאר דעם פאלק, דערפאר אבער פלעגען זיי איהם שטענדיג מזכה זיין מיט זייערע פארטרעטער, אויסשטעלענדיג זיי איבעראל, וואו זיי האבען נאר געקענט: אויף מטבעות, אויף לייגוואנד, אויף גיפס און ז. וו. אויף יעדער טריט און שריט פלעגט מען רק זעהן דעם זעלבען געזיכט פון דערזעלבער רעטזעלהאפטער פערזאן. דערפאר פלעגען אויך אזעלכע מענשען, וועלכע האבען ניט געקאנט זייער

פאר נאכט איז די שמחה געווען שוין פאראיבער. אויף יעדער געזיכט איז געלעגען יעצט א חמארע און אין די אויגען איז געווען קענטיג א מין פערדאכט: א מיבטרויען צו דעם יעניגען, וואָס האָט טויזענ־דער יאָהרען געגארט זיין פאָלק מיט אַלע טריקס. אין פאלאסט איז דונקעל, די גרויסע פענסטער קוקען פערטרויערט: דאָרטען, אינ־וויניג, קלעהרט מען איבער עטוואָס, דאָרטען מאכט מען עפעם כשופֿ. דאָרטען שלעפט מען א בונד מיט דער פינסטערנים און מען רופט ארויס פון איהר די הענקער, אום אָנצושיקען זיי אויף דעם קאָפּ פון פאָלק, דאָרטען וואשט מען אָב יעדער מאָל דעם מויל נאָך די פאלשע קושען אין מען וואשט אָב דאָס קינד, וועלכעם איז פער־שמוצט געוואָרען דאדורך, וואָס דאָס פאָלק האָט זיך אן איהם אָנגע־ריהרט. פיעלייכט איז דאָרט קיינער ניטא. פיעלייכט געפינט זיך אין די גרויסע שוואַרצע וואלען קיינער ניט, הויז דעם ערמארדעטען אריסטאָקראט. מען דארף א געשריי טהאָן, מען דארף איהם ארויס־רופען, אויב דאָרט איז נאָך דא א לעבעדיגע נשמה.

— עס לעבע „דער צוואַנציגסטער"!

דער בלאסער, פערמאטערטער נאכט־הימעל קוקט אראָב אויף די בלאסע געזיכטער, וועלכע האָבען געקוקט צום הימעל. די צושרא־קענע וואָלקענס פליהען און די גרויסע פענסטער שיינען מיט פאלשען ליכט.

— עס לעבע „דער צוואַנציגסטער"!

דער סאָלדאט, וואָס שטעהט אויף דער וואַך בלאָנדזשעט אויף ארום אין דער מיינע; ער האָט פערלאָרען זיין ביקס און שמייכעלט אונטער. דער שלאָם אין די אייזערנע טיהרען בריאָזעט; אויף די הויכע, אייזערנע שטיינגלאָך פון דעם צאם זיינען אויסגעוואקסען שוואַרצע אונגעהויערע פריכטע, איינגעשרומפּפטע קערפער, אויס־געשטרעקטע הענד, עטוואָס בלאסער פון דעם הימעל אן שוואַרצער פון דער ערד. עס ציהען זיך מחנות שוואַרצע וואָלקענס, וועלכע קוקען אראָב אונטען. עס הערען זיך געשרייען, איינער האָט אָנגע־צונדען א פאקעל און די פענסטער פון פאלאסט האָבען זיך בעדעקט מיט א נעבעל, אָנגעגאָסען זיך מיט בלוט און צוגעדרוקט זיך צו די מענגע. אויף די וועגד האָט עטוואָס א טאנץ געטהאָן און ארויפנע־שפרונגען גלייך אויפ'ן דאך. דער שלאָם שווייגט, די רעשאטקע איז

גלייך אויפגעדעקט זיינע אלטע, הונדערטיעהריגע וואונדען און ער האט אנגעהויבען שפירען הונגער, אונגערעכטיגקייט און אונטערדרי־קונג. דאס פאלק האט אנגעהויבען שרייען און פאדערען גערעכטיג־קייט, כיט אמאל האט ער זיך א הויב געטהאן וויי א צאַרניגע, ווי־טענדע חיה, וועלכע איז פעהיג נקמה צו נעהמען אין איין מינוט פון די יעניגע וועלכע האבען איהר געהאלטען אין צוואנג, פאר לאנגע יאהרען פון קוואל און ערניעדערונג.

אזוי ווי זיי האבען זיך ניט צוזאמען געהרעדט צו פאלגען, אזוי האבען זיי זיך ניט צוזאמען גערעדט צו מאכען אן אויפשטאנד, און אין איבעראל האט מען אנגעהויבען צו רעבעלען. ניט וויסענדיג אלזין צולייב וואס און ווי אזוי, האבען די מענשען אנגעפאנגען צוצורוקען זיך צום טהראן אלזין נעהענטער און נעהענטער; צום סוף זיינען זיי אונטערגעגאנגען צו טהראן אזוי נאהענט, אז זיי האבען שוין גע־האלטען איהם מיט די הענד; דאס איז נאך געווען וועניג פאר זיי און זיי האבען געכאפט א קוק טהאן אויף אין קעניגס שלאפצימער און געפרובט זעטצען זיך אויף דעם קעניגס שטוהלען. דער קעניג מיט די קעניגין האבען זיך הן'עוודיג אונטערגעשמייכעלט און דאס פאלק האט געווייגט פון נחת, שטעהענדיג אזוי נאהענט פון דעם „צוואנציגסטען".

די פרויען האבען געגלעט פארזיכטיג מיט זייערע פינגער די סא־מעט און די זייד פון די קעניגלייכע קלייידער און די מענער האבען זיך געשפיעלט מיט דעם קעניג'ס קינד.

דער קעניג האט זיך פערנייגט, די קעניגין האט בלאס וועריג־דיג געשמייכעלט, און פון דעם זיטיגען צימער האט אריין גערונען דורך די שפאלטען וואס אונטער'ן טהיר א גאנצער שטראם שוואַרצע בלוט: דאס איז געווען די בלוט פון אן אריסטאקראט, וועלכער האט בענאנגען זעלבסטמארד. דערזעהענדיג, אז צו דעם קעניגס קלייידער האבען זיך צוגעריהרט שמוציגע פינגער. בייס אוועקגעהן פון פאלאטץ האבען אלע געשריען: — עס לעבע „דער צוואנציג־סטער".

איינער האט געמאכט עפעס א קרומע מינע, אבער עס איז גע־ווען אזוי פרעהליך דארטען, אז ער האט אויך פערגעסען באלד זיין פערדרוס און אנגעהויבען שרייען: עס לעבע „דער צוואנציגסטער".

א זאָנדערבאַרע בעוועגונג מיט'ן האַנד, א הערשערישע און אַלטע בעוועגונג, אזוי אַלט ווי די הערשאפט אַליין, ווייזט דעם עולם, אז מען זאָל שווייגען און א שטילע, אונבעקאַנטע שטימע לאָזט ארויס עפעם זאָנדערבארע אַלטע ווערטער:

— עס פרעהט מיר זעהר, וואָס איך קוק אויף מיין גוטעם פאָלק.

און מעהר ניט? נאָר דאָס איז הפנים וועניג? עס פרעהט איהם! איהם דעם צוואַנציגסטען פרעהט! זיי ניט בייז אויף אונז, צוואַנציגסטער; מיר ליעבען דיר און דו ליעב אונז. אויב דו וועסט אונז ניט ליעבען, וועלען מיר וועדער אריינברעכען צו דיר אין זאַל, אין עס־צימער, אין שלאָף־צימער און מיר וועלען דיר צווינגען, אז דו זאָלסט אונז ליעב האָבען.

— עס לעבע דער צוואַנציגסטער, עס לעבע דער קיניג, עס לעבע דער הערשער.

— קנעבט!

וער האָט עס געזאָגט „קנעבט"? די פאקלען וועלען אויסגעלאָשען, זיי געהן אַוועק. וויעדער בעוועגען זיך בלאסע פייערלעך, די פענסטער וועלען דונקעל, בעציהען זיך מיט א נעבעל, גיעסען זיך מיט בלוט און זוכען אימעצען אין דער מענגע.

די וואַלקענס לויפען ארומקוקענדיג זיך, איז עס ווירקליך געוען ער אָדער עס האָט זיך בלויז אַבגעדוכט? מען האָט איהם געזאָלט אָנטאָפען, צוריהרען זיך מיט די הענד צו זיינע קלייידער, צו זיין געזיכט: ער האָט געזאָלט אָנהויבען שרייען פון שרעק אָדער פון שמערץ.

דער עולם געהט זיך פאַנאַנדער שווייגענדיג, פול מיט די דונקעלסטע עראינערונגען, פארגעפיהל און שרעק. די גאַנצע נאכט טראָגען זיך איבער די שטאָדט שרעקליכע חלומות.

דריטער קאַפיטעל.

דער קעניג האָט שוין געהאט בדעה צו אַנטלויפען. פיעלע מענשען האָט ער בעצויבערט, אַנדערע האָט ער איינגעשלעפערט און עס האָט שוין געהאלטען נאָר נאָהענט דאפון, אז ער זאָל וויעדער פריי ווערען; אָבער איינער פון די טרייעסטע זיהן פון פאטערלאנד האָט

בעוואקסען געוואָרען מיט מענשען און איז גלייך פערשוואונדען — דאָס פאַלק בעוועגט זיך — עס לעבע „דער צוואַנציגסטער" !

הינטער די פענסטער האָבען זיך א וויי געטהאָן בלאסע פייער־לעך, א העסליכע געזיכט האָט זיך צוגעקוועטשט צום שויב און איז גלייך פערשוואונדען. אלעם ווערט ליכטיגער. די ליכט וואקסען, פערמעהרען זיך און שאקלען זיך ארום אין אלע זייטען ווי אין א טאנץ אדער א פראָצעסיאָן. די פייערלעך רוקען זיך נאָהער צו אייר־נע צו די אַנדערע, פערנייגען זיך און אויף דעם באַלקאָן געהן ארויס דער קעניג מיט די קעניגין. זייערע געזיכטער זעהן זיך זעהר שלעכט און עס קען זיין, אז דאָס זיינען גאָר ניט זיי.

— פייער, „צוואַנציגסטער", פייער ! מען זעהט דיר גאָר ניט.

דאָס פאקעל ליכט האָט א ליכט געטהאָן אביסעל אָן א זייט און אין א דונקעלען העהל האָבען זיך בעוויעזען צוויי רויטליכע, ציטערנ־דע געזיכטער. די וואָס זיינען געשטאַנען פון וויי־טען האָבען אָנגע־הויבען שרייען : — דאָס זיינען ניט זיי. דער קעניג איז אַנטלאָ־פען !

אָבער די וואָס זיינען געשטאַנען פון דער נאָהענט האָבען זיי דערקענט און אָנגעהויבען צו שרייען מיט שמחה :

— עס לעבע „דער צוואַנציגסטער"!

די רויטע געזיכטער בעוועגען זיך לאַנגזאַם ארויף און אראָב דאָ שיינענדיג מיט א רויטען פייער, דאָ בלאָס וועראנדיג אין שאָטען : דאָ פערנייגען זיי זיך פאר דעם פאַלק. דאָס פערנייגען זיך פאר דעם פאַלק דער נייגצעהנטער, דער פיערטער, דער צווייטער ; דאָס פערנייגען זיך אין רויטליכען רויך יענע רעטזלהאפטע בעשעפענישׂ, וועלכע בעוויצען אזא אונבענרייפליכע, פאסט געטליכע מאכט און הינטער וועלכע עס בעהאלטען זיך מאַרדטהאטען, הינריכטונגען, גרויסקייט און מורא.

עס וויל זיך הערען עפעס א לעבעדיגע שטימע, וואָרים וועו ער קומט מיט זיין פייערדיגע געזיכט און שווייגט אוז איז אזוי שרעקליך צו קוקען אויף איהם, ווי אויף דעם טייוועל, וועלכער איז נאָר וואָס ארויסגעקראָכען פון גיהנום.

— רייד צוואַנציגסטער ! רייד !

זיטצען צו הויז. עס האָבען א היל̈ך געטהאָן די גלאָקען און זייערע מעלאנכאָלישע טענער האָבען זיך צוגאָסען וויט אין דער לופט. זייט די שטאָדט עקזעסטירט איז נאָך קיין מאָל ניט געוועזן אין איהר אזא טויט שטילקייט ווי יעצט, די מאגאזינען זיינען געשלאָסען, ארום די פאנטאנען איז לעער, און אין די גאסען זעהט מען ניט א לעבעדיגען נפש. ארום די וועגד טאנצען ארום דערשראָקענע קעטען, ניט ווי־כענדיג אויב עס איז איצט טאָג אָדער נאכט אין עס איז אזוי שטיל, אז מען קען הערען ווי זיי שטעלען זייערע פיסלעך אויף די שטיינער.

ענדליך זיינען די קעטען אויך פערשוואונדען פון די גאסען. אויף אלע גאסען גענהן ארום קופקעלעך בעוואפענטע מענשען. זיי רעדען הויך און שטאמפען מיט זייערע פיס. זיי זיינען ניט פיעל. אבער דאָס לארעם וואָס זיי מאכען איז פיעל גרעסער, ווי פון די הונדערט טויזענד מענשען, וועלכע בעוועגען זיך געוויהנליך דורך די גאסען.

די טרייע זיהן פון פאלק האָבען געפונען 10 טויזענד פעררעטהער און אריינגעוואָרפען זיי אין געפענגנים. יעצט איז אויף די טורעמס א פערגעניגען צו קוקען. זיי זיינען אָנגעשטאָפט פון אויבען ביז אונטען מיט אזוי פיעל שמוטציגען פערראטה, אז עס דוכט זיך, אז זיי וועלען דאָס ניט אויסהאלטען און פאנאנדער פאלען.

דיעזען אבענד איז אין שטאָדט געווען אן אילוימינאציאָן. די הייזער זיינען וויעדער פוסט געוואָרען און אין גאס האָבען זיך ארוים־געשאָטען אונצהליגע פאלקס־מאססען. פרעהליך זיינען זיי געגאנגען איבער'ן שטאָדט פון איין ענד ביז צום אנדערען. פון דער וויטטען האָט מען געקענט בלויז בעמערקען, ווי א גרויסע, שוואָרצליכע מאסע דרעהט זיך אהער און אהין, ווי זיי גיעסען זיך צוואמען און פאלען וויעדער פאנאנדער.

אויף א פאָנאר האָט זיך ארומגעוויעגט אייגער א געהאנגענער, דאָס איז געווען א פעררעטהער, וועלכער האָט ניט געהאט דעם מזל צו דערשלעפען זיך א לעבעדיגער ביז'ן געפענגנים. זיינע אויסגעצויגענע פיס האָבען זיך אָבגעקלאפט אין די קעפ פון די וואָס האָבען גע־טאנצט אין גאס און עס האָט אויסגעזעהן אז ער טאנצט אויך, אז ער איז דער דיריזישער פון די טענץ. נאָכהער האָט מען זיך אוועקגעלאָ־זען צום טורעם און פאריסענדיג די קאָפ האָט מען געשריען דורך די דיקע וועגד :

איהם דערקענט אונטער דער מאסקע פון א שמוציגען דיענער. ער האט ניט געוואלט גלויבען אין אנפאנג זיינע אייגענע אויגען און האט ארויסגענומען פון טאש א מטבע, אום צו זעהן אויב דאס איז ווירקליך דאס געזיכט פון דעם קעניג. אין איין מאמענט האבען א קלונג געטהאן די גלאקען, פון די הייזער זיינען ארויסגעלאפען דער־שראקענע בירגער און געשריען:

„יע, דאס איז ער."

יעצט זיצט ער שוין אין דעם גרויסען, שוואַרצען טורעם מיט די דיקע וועגד און קלייניגקע פענסטערלאך. איהם היטען יעצט די טרייסטע זיהן פון פאלק, וועלכע לאזען זיך מיט גאר ניט אונטערקוי־פען. אום צו מאכען זיך א ביסעל פרעהליך לאזען איהם די היטער איך געזיכט דעם רויך פון זייערע ציגארען, וועלן ער געהט ארויס אויפ'ן הויף דורכשפאציידען זיך, אום ער זאל ניט האבען די מעגליכ־קייט צו פערפיהרען אימיצען פון די פערבייגעהענדע, האבען די הי־טער פערקלאפט פון אונטען אלע פענסטערלאך און פון אויבען האבען זיי ארומגעשטעלט מיט ברעטער, אזוי, אז אויסער די וואלקענס קאן ער קיינעם ניט זעהן. אבער ער איז שטארקער. אנשטאט צו לאכען האט ער זיך געמומען יעצט צו ווייגען מיט רחמנות־טרערען. דורך די וועגד פון געפענגנים זוכט ער ארויסצורופען א פערראטה. אומעדום ערשיינען פעררעטהער און פרייגד, ארום די גרענצען פון לאנד שטעהן די הערדשער פון די בענאכבארטע מלוכות מיט גאנצע ווילדע מחנות פון מוטער־מערדער, וועלכע האבען זיך פערזאמעלט, אום צו געהן טויטען זייער מוטער — די פרייהייט.

אין די הייזער, אין די גאסען, אין די הערפער, אין די פא־לאצען פון פאלקס־פערזאמלונג — איבעראל הערשט פערראטה. וועה איז דעם פאלק! איהם האבען פערראטהען די יעניגע, וועלכע זיינען געווען די ערשטע אויפצוהויבען די פאהן פון דער רעוואלוציאן. וועה איז צום פאלק! איהם האבען פערראטהען די יעניגע, וועלכע ער האט אבגעגעבען זיין נשמה. איהם פערראטהען פאלקס פערטרעטער מיט עהרליכע געזיכטער און פלאמענדע רעדען, וועלכע זיינען אנגע־שטאפט מיט אימיצענס גאלד.

כען האט געמאכט איבער'ן גאנצען שטאדט אן אונטערזוכונג; עס איז ארויסגעגעבען געוואָרען א בעפעהל, אז 12 אוהר זאלען אלע

מען. דורך די דיקע וועגד פערשפרייט נאך דער איינגעשפארטער הערשער פערראטה.

וועה איז צו די פרייהייט ! פון מערב זייט קומט אן טרויערי־גע נאכריכטען איבער קריג, איבער געשלעגען, איבער א נארריש־טהייל פון פאלק, וועלכער האט געגומען וואפפען און ווייל קעמפפען געגען די פרייהייט. פון אלע זייטען רוקען זיך אונטער אימער נעהענ־טער די הערשער. וואס זיינען ארבעגעקראכען פון זייערע טהראנען, מיט זייערע באנדען. פון וואנען א וואלקען זאל ניט אנקומען, בריינגט ער אימער א געפעהרליכע כמארע ; דער איינגעשפארטער אין דעם טורעם וועדט מונטערער פון דיעזע נייעס און דעם פאלק וועדט רק טרויעריגער אויפ'ן הארצען.

וועה צו דעם פאלק ! וועה צו די פרייהייט ! די לבנה איז בייי־נאכט העלל און לייכט ווי איבער חורבות. אבער די זון פערגעהט יעדער אבענד אין א נעבעל, עס לויפען אן אויף איהר נאנצע מא־סען שוואדצע, קרומע, צודרעהטע וואלקענס און שטיקען איהר. זיי קוועטשען און דריקען איהר ביז זיי וועדען פערשוואנדען הינטער דעם האריזאנט.

אויף א מינוט האט זיך איהם איינגעגעבען א קוק צו טהאן צווי־שען די וואלקענס און וואס פאר א פערטרויערטער, פערקימערטער, שטראהל עס האט זיך בעוויעזען ! דאס איז גוועגן א צארטער, פלינ־קער שטראהל, וועלכער האט זיך צוגעטוליעט צו די שפיטצען פון די בוימער, הייזער און קירכען, א קוק געטהאן מיט גרויסע העלע און שרעקליכע אויגען, איז דונקעל גענוואדצען, אנגעהויבען שמעלצען און פערלאשען גענוארצען. אין דעם וויייטען אקעאן האט זיך ארבגעלא־זען א וואלקען־מאססע ווי א בערג־קייטע, אוועקשלעפענדיג מיט זיך די זון. וועה איז צום פאלק, וועה איז צו די פרייהייט !

און דער איין־אויגיגער וועכטער פון טורעם־זייגער געהט זיך ארום מיט זיין פערגרעסער־גלאז צווישען די רעדלאך און די פרו־זשינעס און קוקט זיך מיט נחת אויף די בעווענגונגען פון דעם פענ־דעל.

— אזוי איז געווען, אזוי וועט זיין.

איין מאל, בשעת ער איז נאך געווען יונג, איז דער זייגער עט־וואס קאליע געוואדצען און האט זיך אבגעשטעלט אויף צווי טעג. און

— טויט דעם צוואנציגסטען ! טויט !

אין די פענסטערלאך פון טורעם האָט זיך געזעהן א פייערל ; דאָס האָבען די טרייע זיהן פון פאלק געהיט דעם טיראן. נאָכדעם ווי מען האָט זיך בערוהיגט, זעהענדיג, אז ער וועט שוין ניט קענען אנטלויפען, האָט מען ווייטער געשריען אויף שפּאָס : טויט דעם צוואנציגסטען !" אויף דעם אָרט פון איניגע שרייערס זיינען אונטערגעקומען נייע. די גאנצע נאכט זיינען איבער'ן שטאָדט ארומגעפלויגען שרעקליכע חלומות און אזוי ווי גיפט האָט געברענט איהרע געדערים, די טורעמס און די טורמען, וועלכע זיינען געווען אנגעפילט מיט פערראטה.

די פעררעטהער האָט מען געטויטעט. די מאסען האָבען געכאפט העלצער, שטיינער און צווויי טעג נאָך דער רייהע גערראָשען אין די טורעמס, ביז זיי האָבען שוין ניט געהאט מעהר קיין כח. די ערד האָט שוין ניט געקענט איינזויגען מעהר די פעטע בלוט און מען האָט נעמוזט אונטערבעטען שטרוי, אָבער די שטרוי האָט אויך דורכגעווייקט. זיעבען טויזענד פעררעטהער האָט מען ג'הרג'עט ! זיעבען טויזענד פעררעטהער זיינען אריין אין דר'ערה, אום אָבצוריניגען די שטאָדט און געבען די פרייהייט א נייעם לעבען.

וועדער איז מען געגאנגען צום צוואנציגסטען און בעוויזען איהם די אבגעהאקטע קעפּ און די ארויסגעריסענע הערצער און ער האָט אויף זיי געקוקט. אין די פאלקס־פערזאמלונג איז געווארען א רעש, א סומאטאכע : מען האָט געזוכט דעם מענשען, וועלכער האָט געהייסען אויסשטעכען די פעררעטהער און מען האָט ניט געפונגען. וואר האָט דאָך געהייסען ? דו ? אפשר דו ? וואר האָט דאָס געהאט די העזה צו געבען אוא בעפעהל אָהן די ערלויבנים פון די פאלקס־פערזאמלונג ? אנדערע לאבען אונטער אביסעל, — קענטיג, אז זיי וועלען עפעס.

— איהר מערדער !

— ניין מיר זיינען נימ קיין מערדער, מיר האָבען רחמנות אויף אונזער פאטערלאנד און איהר האָט רחמנות אויף די פעררעטהער. דער פערראטה וועלט נאָך אימער ניט קלענער און רייסט זיך אריין רעכטען הארצען פון פאלק. אזוי פיעל צרות שוין געהאט, אזוי פיעל בלוט שוין פארגאסען און דעם פערראטה קען מען ניט אויסרא־

טהראָן. זיי שטעהן יעצט פאר די פרייהייט ! דער אלטער דעפוטאט, ביי וועלכען דער קאָפּ האָט געציטערט געוועהנליך פון אלטקייט, האלט יעצט דעם קאָפּ שטאָלץ און יונג. ער האָט אָבגעהוקט פון זיך די פריינד, וועלכע האָבען איהם אונטערגעהאלטען, און שטעהט אליין — די פרייהייט האָט דאָ געשאפען א וואונדער. דיעוע מענשען, וועלכע לעבען צווישען שטענדיגען שטורם, בונטען און בלוט, האָבען שוין לאנג ניט געווייניט, און יעצט שטעהן זיי און וויינען.

די גרויזאמע אדלער־אויגען, וועלכע־האָבען געקוקט אזוי רוהיג אויף די בלוטיגע זון פון דער רעוואלוציאָן, האָבען ניט אויסגעהאלטען דעם צארטען שטראהל פון פרייהייט און פאנאנדער געווייניט זיך.

אין דעם זאל איז שטיל. הינטער די פענסטער הערט זיך א געוויש. וועראנדיג אימער שטארקער און גרעסער, פערליערט ער זיין שארפקייט מיט זיין גלייכקייט און מעכטיגקייט דערמאהנט ער דעם רויש פון דעם אונענדליכען ים. יעצט זיינען אלע דיעוע מענשען פריי. פריי איז דער, ווער עס שטארבט, פריי איז דער, ווער עס וועלט געבוירען, פריי איז דער, ווער עס ליעבט. פערניכטעט איז געוואָרען די גהייימניספאָלע מאכט פון אייגעם, וועלכער האָט גהאלטען טויזענדע יאָהרען אין קייטען פיעלע מיליאָנען. עס זיינען פאנאנדערגעפאלען די שוואכע גענעלבען פון טורמעם און איבער דעם קאָפּ שיינט א קלאָהרער הימעל.

— פרייהייט — שפּטשעט אייגער אזוי שטיל און צארט, ווי ער וואָלט דערמאהנען דעם נאָמען פון א גליעבטע.

— פרייהייט ! — שרייט א צווייטער קוים כאפענדיג דעם אטהעם פון פרייד, פול מיט בעגייסטערונג און שטרעבען.

— פרייהייט — שרייט דער אייזען.

— פרייהייט — זינגען די סטרונעס.

— פרייהייט — מורמעלט דער בריזענדער ים.

דער אלטער דעפוטאט איז געשטארבען. זיין הארץ האָט ניט אויסגעהאלטען די אונענדליכע פרייד און איז געבליעבען שטעהן. און דער לעצטער קלאָפּ זיינער איז געווען : פרייהייט. דער גליקליכסטער פון די מענשען ! אין דעם גהייימניספאלען שאטען פון קבר וועט ער אָוועקטראָגען מיט זיך דעם זיסען חלום איבער די יונגע פרייהייט. מען האָט ערוואַרטעט אז אין שטאָדט זאלען פאָרקומען אונ־

דאָס איז געווען אזוי שרעקליך, אז עס האָט אויסגעזען אזוי ווי די צייט האָט אָנגעהויבען פאַלען מיט איהר גאַנצער כּאָסע. ווען כּען האָט דעם זייגער צורעכט געמאַכט איז וויעדער אלץ גוט געוואָרען. יעצט שוויסט די צייט דורך די פינגער, זי פאַלט טראָפען ווייז, און צושנייט זיך אויף קליינינקע שטיקעלאָך.

דער קופערנער קאָפּ פון פּענדעל גלאַנצט, בשעת ער בעוועגט זיך דונקעל, און א טויב שטעהט אויפ'ן געזיכט און וואַרקעט:

— אזוי איז געווען, אזוי וועט זיין.

פיערטער קאַפּיטעל.

די טויזענדיעהריגע מאַנארכיע איז שוין געווען צושמעטערט. שטימען קלייבען האָט מען שוין געדארפט. עס האָבען זיך אויפגעהויבען פון די ערטער אלע, ווער עס איז נאָר געווען אויף די פאַלקס־פערזאַמלונג און פון אונטען ביז אויבען איז זי פול געוואָרען מיט שטעהענדיגע מענישען. דער קראַנקער דעפוטאַט, וועלכען מען האָט געבראכט צו די פערזאַמלונג אויף א שטוהל, האָט זיך אויך אויפגעהויבען.

אונטערגעהאַלטען פון זיינע פרייַנד, האָט ער אויסגעגליכט זיינע אלטע, צושלאָגענע פים און אויפגעשטאַנען; ער האָט אויסגעזעהען ווי א הויכער אויסגעטריקענטער בוים, וועלכער שטעהט אָנגעשפּאַרט אויף צוויי יונגע בוימעלאָך.

— די רעפובליק ווערט אָנגענומען איינשטימיג — האָט אויסגעשריען איינער מיט א דינינקער שטימע אין וועלכע עס האָט זיך געפיהלט אן אונבעשרייבליכע שמחה.

אָבער אלע שטעהן. עס געהט אוועק איין מינוט, די צווייטע; אויפ'ן פלאץ, וואָס איז אָנגעפילט מיט עראוארטענדע מאַסען, האָט א הילך געטהאָן א דונערנדער געשריי, און דאָ איז נאָך אלץ שטיל און רוהיג ווי אין א קירכע; די שטרענגע, ערנסטע געזיכטער זיינען אזוי ווי פערגליווערט געוואָרען אין זייער עהרענהאַפטער שטאַלצער פּאָזע. פאר וועמען שטעהן זיי? קיין קעניג איז שוין ניטא.

עס איז שוין ניטא אויך קיין גאָט, דער קעניג און טיראן פון הימל — ער איז שוין אויך אַרונטערגעוואָרפען פון זיין הימלישען

ארויסגערוקט א רונקעלער שאטען און א שוואכע, מאטע שטימע האָט געענטפערט :

— בירגער, ער שלאָפט.

— וואר זייט איהר, בירגער ? איהר האָך מיר איבערגע־שראקען : איהר גענט שטיל ווי א קאטץ.

פון פערשיעדענע זייטען האָבען זיך אונטערגערוקט נאָך אייניגע רונקעלע שאטענס און האָבען זיך אָבגעשטעלט שווייגענדיג פאר די אָנגעקומענע.

— פאר וואָס ענטפערט איהר ניט ? אויב איהר זייט א טייוועל, טאָ וועט פערשוואונדען : די פאָלקס־פערזאמלונג האָט אָבגעשאפט אלע שדים און אלע רוחות.

דער אונבעקאַנטער האָט זיך אָבגערופען :

— מיר היטען דעם טיראן.

— אייך האָט די קאָמונע אוועקגעשטעלט דאָ ?

— ניין, מיר שטעהן דאָ פון זיך אליין. מיר זיינען געווען דאָ 37 מענשען, אייגער פון אונז איז געשטאָרבען און יעצט זיינען מיר 36. שוין מעהר ווי צוויי מאָנאָט, ווי מיר וואָהנען דאָ ביי דיעזע וועג ; מיר זיינען שוין מיער געוואָרען.

— די נאציאָן איז אייך דאנקבאר. איהר ווייסט וואָס היינט האָט פאסירט ?

— יאָ, מיר האָבען עטוואָס געהערט. מיר היטען דעם טיראן.

— איהר האָט געהערט, אז איצט איז א רעפובליק — פרייהייט?

— יאָ, מיר היטען דעם טיראן.

— לאָמיר זיך צוקוסען, ברידער !

די קאלטע ליפען האָבען זיך צוגעריהרט צו די הייסע ליפען.

— מיר זיינען פערמאָטערט געוואָרען. ער איז זעהר שלעכט און געפעהרליך. מיר קוקען טאָג און נאכט אין די פענסטער און אין די טיהרען. מיר קוקען אלע דאָרטען, אין יענע פענסטער. איהר קענט איהם יעצט ניט געפינען. זאָגט איהר, אז עס איז פרייהייט ? דאָס איז זעהר גוט. אָבער מיר דארפען געהן אויף אונזערע ערטער. זייט רוהיג, בירגער, ער שלאָפט, מיר בעקומען נאכריכט, יעדע האלבע שטונדע. ער שלאָפט.

רוהען, אבער עס איז גאר נישט געווען. דער פריהייטס־אטהעם האט אויסגעעדעלט די מענשען און ארויסווייזענדיג זייער שמחה זיינען זיי געווען צארט, אזוי ווייך, אזוי בעשיידען, ווי מערבען. זיי האבען אפילו ניט געטאנצט. זיי האבען כמעט ניט געזונגען; זיי האבען מעהר ניט ווי געקוקט איינע אויף די אנדערע, מעהר ניט ווי געגלעט איינע די אנדערע, פארזיכטיג צוריהרען זיך מיט'ן האנד: אזוי איז אנגענעהם צו גלעטען א פרייען מענשען און קוקען איהם אין די אויגען! קיינעם האט מען ניט אויפגעהאנגען.

עס האט זיך געפונען איינער א נארר, וועלכער האט א געשריי געטהאן: „עס לעבען דער צוואנציגסטער" און איז שוין בעריט אריינצופאלען ביי די אויפגאריצטע מאסע אין די הענד און צוריסען וועהרען אויף שטיקער. איניגע האבען זיך אויפגערענט, אבער די מיסטע האבען מעהר ניט ווי געוואונדערט זיך און אנגעקוקט דעם שרייער, ווי א קאמפאניע לייריג־געהער, שטעהענדיג ביי'ן ים קוקען אן אן אפפע, וואס קומט אן מיט'ן שיף פון בהאזילי־ען.

מען האט איהם אבגעלאזען.

אין דעם צוואנציגסטען האט מען זיך דערמאהנט ערשט שפעט אין דער נאכט.

אייניגע בירגער, וועלכע האבען זיך ניט געקענט שיידען מיט דיעזען גרויסען טאג און וועלכע האבען בעשלאסען ארומצושפאצירען די גאנצע נאכט, האבען זיך דערמאהנט צופעליג אן דעם צוואנציג־סטען און אוועקגעלאזען זיך צום טורעם.

ער איז געווען אזוי ווי צוואמענגענאסען מיט'ן הימעל און אין דעם מאמענט, וועו די בירגער זיינען אונטערגענאנגען איז איבער'ן טורעם געשטאנען א שטערן. דער קלייניגקער שטערן איז אונטער־גענאנגען גאנץ נאהענט, א בליץ געטהאן און פערשוואונדען געוואהרען אין דער פינסטערניס. גאנץ נעדריג אונטער דר'ערד האבען גלייכט צוויי קלייניגקע פענסטערלעך, דאס האבען געוואכט די היטער.

עס האט געשלאגען צוויי אוהר.

— ער וויים, אדער ניט? — האט איינער פון די אונטערגעקו־מענע געפרעגט, איינקוקענדיג זיך אויף די שווארצע מאסע און סטא־רענדיג זיך צו פערשטעהען איהם. פון לעבען דער וואנד האט זיך

וועלכער אפעלירט צום פאָלק, אז ער זאָל האָבען רחמנות. פונקט ווי ער וואָלט ניט געווען גליקליכער אויף יעצט אפילו פאר פיעלע טויזענדע אונגליקליכע, וועלכע האָבען קיין מאָל ניט אָנגעזעהן די שיין און וועלכע מען וויל נאָך אויף ווייטער בריינגען פאר א קרבן צוליעב איהם. ווער קען ערב זיין, אז מאָרגען וועט די לאנד וויעדער ניט משוגע ווערען און בעטען אויף די קניע פערצייהונג ביי דעם קעניג אין וויעדער אוועקזעצען איהם אויף דעם טהראָן, וועלכער איז צושטעטגעווארען מיט אזוי פיעל צרות, מיט אזוי פיעל שמערצען! אויפגערעגט פון כעס און מורא הערט זיך צו דאָס פאָלק צו די רעדען פון די פאָלקס־פערזאמלונג. עפעס זאָנדערבארע רעדען, שרעקליכע ווערטער! די פאָלקס־פערטרעטער רעדען גאָר דערפון, אז צום קעניג טהאָר מען זיך ניט צוריהרען, אז דעם קעניג טהאָר מען ניט משפט'ן, וויל ער איז א קעניג. הייסט דאָך דאָס, אז די קעניגע עקזיסטירען נאָך! אין ווער זאָגט דאָס? דאָס זאָגען מענשען, וועלכע האָבען פיינד די טיראניי, די זיהן פון פאָלק, וועלכע קומען ארויס פון יעדע שיכטען, וואָס האָבען איבערגעטראָגען אויף זיך די גרויזאמקייט אין גע־מיינע הערשאפט פון די קעניגע. א שרעקליכע בלינדקייט.

די מייסטען הויבען שוין אן צו נייגען זיך אויף דעם צד פון קעניג. פון טורעם, וואו דער קעניג איז איינגעשפאַרט געהט א כין געלעכטער, וועלכער קריכט אריין אין די היללינגע קאמערען פון פאָלקס־שלאָס, פערבלענדעט די אויגען און שטיקט די יונגע פרייהייט — די יונגע כלה, וועלכע שטאַרבט אונטער דער חופה מיט דעם בריוט־קראנץ פון וויסע בלומען אויפ'ן קאָפּ. טרויער און פערצווייפלונג גנב'ען זיך אריין אין די הערצער און פיעלע העגד זוכען וואפען, זייענדיג בעריים בעסער צו שטאַרבען פאר פרייהייט, איידער צו לעבען אונטער טיראניי.

עם הערען זיך געשרייען פול מיט טויט־פעראכטונג:

— איהר ווילט אז אין לאנד זאָל זיין איין מענש און 35 מיליאָן בהמות?

— יא, זיי ווילען. זיי האָבען ארָאבגעלאָזען די אויגען און שווייגען. זיי זיינען שוין מיעד געווארען צו ראָנגלען זיך; צו פער־לאנגען — און אין זייער נענעצען, אין זייערע פאַרבלאָזע, קאָלטע רעדען שפירט זיך שוין דאָס בילד פון א טהראָן . . .

די שאטענס האָבען זיך אָבגערוקט און פערשוואונדען געוואָרען אזוי ווי זיי וואָלטען אַרײַנגעקראָכען אין דר׳ערד. דער שוואַרצער טורעם איז געוואָרען אזוי ווי העכער און פון דעם לינקען שפיטז האָט זיך אַרויפגעצויגען צום שטאָדט צו א פינסטערער פֿאַרמלאָזער וואָלקען. עס האָט אויסגעזעהן אזוי ווי דער שטורעם וואקסט און ציהט אויס די הענד. אין דעם געדיכטען פינסטערנים פון וואנד האָט מיר א מאָל א בליטז געטהאָן א פייער און איז פערלאָשען געוואָרען — דאָם איז געווען א מין סיגנאָל. איבער׳ן שטאָדט האָט זיך אויסגעשפרייט א וואָלקען און איז גאָל געוואָרען פון דעם פייער־שיין. עס האָט אָנגעהויבען שפריטצען א רעגען. עס איז געוואָרען שטיל און רוהיג.

שלאָפט ער ווירקליך ?

פינפטער קאַפּיטעל.

עס זיינען פערבייגעגאנגען נאָך עטליכע טעג, אין וועלכע דאָם פאָלק האָט זיך ניט געקענט ענוג אָנפרעהען מיט דעם געוסס פון פרייהייט, — ערשט מיט אמאָל האָבען זיך וויעדער אָנגעהויבען ארומטרָגען נאַכריכטען פון מיסטרויען און מורא. די נאַכריכט, אז מען האָט איהם אַראָפּגעוואָרפען פון זיין טהראָן, האָט דער טיראן אויסגערט מיט פערדעכטיגער רוהיגקייט — ווי קען בלייבען רוהיג א מענש, וועלכער הערט, אז מען האָט צוגענומען פון איהם די קעניגליכע קרוין, וועז ער וואָלט ניט אויסגעטראכט עפּעם שרעקליכעם ?

און ווי קען בלייבען רוהיג א פאָלק וועז ער וויים, אז צווישען איהם וואָהנט איינער א רעטזעלהאפטער, וועלכער בעזיצט דעם וואונדערליכען כח צו בע׳כשופ׳ן מענשען ? זייענדיג שוין אַראָבגעוואָרפען פון טהראָן, בלייבט ער נאָך אלץ פורכטבאר ; איינגעשפּאַרטערהייד ווייזט ער נאָך אַרויס זיין טיוועלשע מאכט, וועלכע פערשפרייט זיך גאנץ ווייט.

די וואָס געפינען זיך נעבען איהם נאָהענט ווייזען קוקענדיג אויף זיינע צרות. מען האָט געזעהען ווי א פרוי האָט געקושט די קעניגין אין האנד, מען האָט געזעהן ווי איינער פון דעם קעניג׳ס היטער האָט זיך אָבגעווישט א טרעהר פון אויג ; מען האָט געהערט א רערנער,

שיעדענע בילדער. די וואָס זיצען איבער טיהר דוכט זיך אָב, אז זיי שטעהן אויף א בריק און קלייבען זיך צו שווימען. אין א מינוט ארום קומען זיי צו בעזינגונג: אָה, דאָס איז דאָס פאָלק! און אין אָלעמענס הערצער וואקסט דער שטאָלץ, דאָס בעוואוסטזיין פון שטארקייט און דורשט צו א גרויסע, נאָך ניט געזעהענע פרייהייט. א פרייעם פאָלק! וואָס פאר א גליק. טראָם, טראָם, טראָם.

שוין אכט שעה ווי דאָס פאָלק געהט און עס איז נאָך ניטא קיין ענד. פון אָלע זייטען הילכען רעוואָלוציאָנערע לידער. קיין ווערטער הערט מען כמעט ניט; עס הערען זיך נאָר די מוזיקאָלע טאקטי־קען. צו די וואפען בירגער! זאמלט זיך אין באטאָליאָנען! לאָמיר גאהן!

— לאָמיר גאהן!

מען גאהט.

שטימען קלייבען דארף מען שוין ניט. די פרייהייט איז וויעדער גערעטעט.

זעקסטער קאַפּיטעל.

עס איז אָנגעקומען דער גרויסער טאָג — דער טאָג, וואָס מען האָט געראַרפט משפט'ן דעם קענig. די געהיימניספאָלע מאכט, וועלכע איז אָלט ווי די וועלט, דארף אָבגעבען חשבון פאר דעם פאָלק, וועלכען זי האָט געהאָלטען הונדערטע יאָהרען אין שקלאפערי. די מאכט, וועלכע איז בערויבט יעצט פון איהרע קלינגענדיגע גלעק־לעך און איהר גאָלדענעם טהראָן, וועלכע איז בערויבט פון איהר גאנצען יחוס און פון אָלע איהרע נאַרישע טיטלען, — דיעזע מאכט דארף זיך יעצט שטעלען נאקעט פאר דעם פאָלק און געבען איהם א קלאהרע רעכנונג; פאר וואָס איז זי געווען א מאכט, וואר האָט איהר געגעבען די קראפט און דאָס רעכט צו הערשען דורך, איין מענש איבער גאנצע מיליאָנען, צו בעגאהן אָלערליי פערברעכען און גוואָלד־טהאטען, צו בערויבען איינעם די פרייהייט, אָדער פער־אורטהיילען צום טויט? דער צוואנציגסטער איז שוין פון אנפאנג אן פעראורטהיילט דורך דאָס געוויסען פון גאנצען פאָלק; קיין [illegible] אויף איהם איז ניטא און עס קען ניט זיין. דער צוועק פון

די רעדען אויף דער פּאָלקס־פערזאַמלונג זיינען דונקעל און אין שווייגען פיהלט זיך שוין פערראטה. די פרייהייט — די אָרימע כלה אין וויסע בלומען — שטאַרבט אַוועק אין מיטען האָכצייט.

ששש! . . . אין דרויסען הערט זיך עפעס אַ גרויסער טאַפּטשען מיט די פיס. מען גיהט! עס הערט זיך אַ גערוש אַווי ווי פון צעהנדליגע באַראַבאנען.

טראַם . . . טראַם . . . טראַם . . . עס גיהן די פּאַרשטעדט. זיי גיהן פערטהיידיגען די פרייהייט. טראַם־טראַם־טראַם. — וועה איז צו די פערראטהער.

— דאָם פּאָלק בעט ערלויבנים צו שטעלען זיך פאר די פערזאַמלונג.

קען מען דען אָבהאַלטען די שנעע־בערג, וועו זיי האַלטען אין פאַלען? וועד קען זאָגען צו אן ערד־ציטערנים: „מעהר ווי ביז אַהער טהאָרסט דו ניט אונטערגיהן?"

די טיהרען מאַכען זיך פאַנאַנדער און עס בעווייזען זיך די פאַרשטעדט. אָבגעברענטע געזיכטער, אבגעדעקטע הערצער, שמאַטעס פון אַלערליי פארבען אנשטאט קלייד־ער. אין די אונרוהיגע בעווענונגען פיהלט זיך מוטה. די אויגען ברענען מיט פייער. עס טארטשען פיקעס, קאָסעס, אייזענס און צאַם־פלעקער. דאָ שטעהט צוזאַמען מענער, פרויען און קינדער. טראַם, טראַם, טראַם . . .

— עס לעבען די פערטרעטער פון פּאָלק! . . . עס לעבע די פרייהייט! טויט צו די פערראטהער!

די דעפוטאַטען שמייכלען אונטער, און פערניגען זיך העפליך. פון דיעזע אונענדליכע בעווענונג הויבט אן צו שווינדלען דער קאָפּ. אַלע געזיכטער זעהן אוים ווי איינס. אַלע געשרייען וועהרען צוזאַמענגאַסען אין אַ געריכטען, אייגטאַניגען גערוש. דער טאַפּטשען מיט די פיס וועהרט עהנליך צום קלאַפען פון רעגען איבער'ן דאך: אַ ריעזיגער דאך און ריעזיגע טראַפענס.

עס גיהט אַוועק אַ שטונדע, צוויי, דריי. עס איז שוין אָנגעקומען די נאַכט. ביידע טיהרען, סיי די, דורך וועלכע דאָם פּאָלק גיהט אַרויס, זיינען שווארץ ווי צוויי אָפענע אָבגרונדען. די מאַטע אויגען, וועלכע קוקען אויף די גרויסע פּאָלקס־מאַסען הויבען אָן פּאַרצושטעלען זיך פער־

רוהע זאל ניט געשטערט ווערען אדער מען האט דאס טאקע מורא געהאט פאר'ן קעניג — דאס האט קיינער ניט געוואוסט ; אבער אלע האבען געוואוסט, אז מען דארף זיך פערטיג מאכען, אז מען דארף ארויסרופען און איינזאמלען אלע כוחות, וועלכע זיינען דא ביים פאלק.

לאנג, לאנג האט זיך טאג נאך טאג אנגעהויבען ; די געלע וואלקענס, פוכיגע, שמוציגע, אזוי ווי זיי וואלטען געווען אויס־געווישט מיט א בלאטיגען טוך, זיינען עקשנות'דיג געהאנגען איבער די שפיצען פון די קלויסטערס ; און בלויז אין דעם מאמענט, ווען דער קעניג איז ארויסגעגאנגען פון שלאס האט זיך אצונד געטהאן די זון אין דעם דורכגעריסענעם פלאץ צווישען די וואלקענס. א גוטער סימן פאר'ן פאלק, א שטרייענג ווארנונג פאר דעם טיראן.

געפיהרט האט מען איהם אזוי : אין דעם דורכגאנג צווישען די צווויי שורות חיל האבען זיך בעווענט בעוואפענטע מחנות : איין מחנה, די צווייטע . . . די צעהנטע — מען קען ניט איבערצעהלען ; דערנאך די הארמאטען. זייערע רעדער דונערן איבער די שטיינער ; דונערן, דונערן, דונערן ; דערנאך ענדליך רוקט זיך שווער צווי־שען די ביקסען, שפיזען און שווערדען א שוואדרע קארעטע. און וויעדער הארמאטען און מחנות. און אויף דעם גאנצען גרויסען שטה פון פיעלע מיילען פאר דער קארעטע, ארום איהר און הינטער איהר — א טויטע שטילקייט. אין איין ארט אויף דעם גרויסען פלאץ הא־בען אייניגע נאר גאנץ אונזיכער א געשרייי געטהאן :

— טויט דעם צוואנציגסטען !

אבער די מאסע האט דעם געשרייי ניט אונטערגעכאפט און די בעזונדערע שטימען זיינען באלד אנטשווויגען געוואורען. אזוי פאסירט דאס אין געוויסע אויף א ווילדען דבר־אחר, עס גיבען א ביל נאר די קלייגע הינטלאך, און יענע וועלכע עס צוריייסען טאקע און ווערען צוריסען, יענע שווייגען, זאמלענדיג אין זיך האס און קראפט.

אין דער פערזאמלונג קומט פאר אן איינגעהאלטענער טומל און געשפרעכען. שוין עטליכע שטונדען ווי זיי ווארטען אויף דעם טי־ראן, וואס שלעפט זיך אזוי לאנגזאם, און זייענדיג אויפגערעגט געהן זיי ארום הין און צוריק איבער די קאריאדרען, בייטענדיג יעדע ווילע דעם פלאטץ פון אונגעדולד, זיי לאכען אהן אורזאכען, רעדען

משפט'ן איהם בעשטעהט נאָר דאַרין, אז פאר דער הינריכטונג זאָל ער ענטדעקען זיין געהיימניספולע האַרץ און בעקאַנט מאַכען דאָס פאָלק ניט מיט די מעשים, נאָר מיט די געדאַנקען און די געפיהלען פון א קעניג.

די צוויבער שלאַנג וואָס האָט אויפגעפרעסטן מיידלאַך און האָט געהאַלטען די גאַנצע מדינה אין שרעק, איז געבונדען געוואָרען אין קייטען און איז ארויסגעשלעפט געוואָרען אויפ'ן מארק־פלאַץ און מענשען וועלען באַלד דערזעהן זיין הויט מיט די שופען, זיין צוויי־פאַכען צונג, זיין שרעקליכע מויל פון וועלכע עם שפּאַרט פייער.

אָלע האָבען זיך עפּעם געשראָקען. אויך די שטילע גאַסען האָט שוין פון ביינאַכט אָן געמאַרשירט מיליטער, פון אָלע זייטען איז דער חיל געקומען, בעדעקענדיג דעם גאַנצען מארק־פלאַץ, די גאַסען, אָלע דורכגאַנגען — דער גאַנצער וועג פון קעניג איז אויסגעשטעלט געוואָרען פון ביידע זייטען מיט וועגן פון שפּיזען און פון בייזע, שטרייגע אוג'נרלות'דיגע געזיכטער. איבער די דונקעלע בנינים פון די מויערען און די קלויסטערס, די שפּיציגע און פיעקעדיגע, וועלכע זיינען געווען ווי פערשטעלט אין דער דונקעלהייט פון פארטאָג, האָט בלייך אָנגעהויבען ליכטיג צו ווערען דער גרויער פערוואָלקענטער הימעל, דער קאַלטער שטאַדטישער הימעל, וואָס זההט אוים אזוי אָלט ווי די הייזער, וואָס זיינען פערדויכערט און פערפינסטערט פון שטויב און אָלטקייט. אקוראט ווי דאָס וואָלט געווען א גראַווירטעם בילד אין איינעם פון די זאַלען פון אַלטען ריטערליכען שלאָס.

די שטאַדט האָט געשלאָפען אין אימה'דיגער ערוואַרטונג פון דעם גרויסען שרעקליכען טאָג און איבער די גאַסען האָבען שטיל, אייגהאַלטענדיג זייערע שווערע טריט, זיך בעווענט גאַנצע מחנות פון בירגער, וועלכע זיינען פערוואַנדלט געוואָרען אין סאַלדאַטען; מיט א חצופות'דיגע רודערי, ארבאַלזענדיג זייערע מאַרדערס צו דער ערד זיינען דורכגעקראָכען און ביי יעדען הארמאט האָט געפינקעלט דער רויטליכער פייערל פון דעם קנייט. געקאַמאַנדעווען האָט מען שטיל, האַלב־גערעדט, כמעט געשעפצעט — אזוי ווי מען וואָלט מורא געהאַט אויפצוועקען די וואָס שלאָפען אונרוהיג און קענען זיך לייכט אויפכאַפען. האָט מען דאָס מורא געהאַט אז דעם קעניגס

טישען פאָלק, זיי האָבען ארויסגערופען דעם שאטען פון געהיימער הערשאפט, און איצט — קאָלט זיינען זיי ווי די געלעהרטע אנאָטאָמען, ווי די ריכטער, ווי די תלמידים; זיי וועלען שוין אונטערזוכען דעם בלויען שיין, וועלכער שרעקט אזוי ווי אונווייסענדע און אבערגלויבישע, זיי וועלען צונעהמען זיינע שיינבארע גלייעדער, זיי וועלען אויסגעפינען דעם שווארצען סם פון דער טיראניי און וועלען דיעזען גיפט איבערגעבען צו דער לעצטער הינריכטונג.

נאָר אָט ווערט שטיל דרויסען און די שטילקייט ווערט טיף־און שווארץ אזוי ווי דער הימל בייגאָכט. מיט א גערודער קומען צו נעהענטער די הארמאטען. אינעווייניג ווערען אלע אנשוויגען. ביים אריינגאנג איז א לייכטע בעוועגונג. אלע — זיצען — זיי דאר־פען בעגעגענען דעם טיראן זיצענדיג. זיי שטריינגען זיך אן צו בלייבען גלייכגילטיג. די הארמאטען, מחנות און געוועהר שטעלען זיך ארום דער געבוידע, ווי מיט אן אייזערנעם רייף וואלט ארומגענומען ווערען דאָם הויז.

עפעם א קלייניגקעם איז אריינגעגאנגען.

קוקענדיג פון די אויבערשטע וויטע בייגק זעהט זיך ווי דאָם איז א גראָבינקער אונגעוויקסיגער מענשעלע מיט שנעלע אונזיכערע בעוועגונגען. פון דער נאָהענט איז דאָם א פעטער מענש פון א מיטלען וואוקם מיט א גרויסען נאָז, וועלכער איז געוואָרען רויט פון קעלט. אויף זיין פנים איז צומישט וווייכקייט, ניכטיגקייט, פוסטקייט און דומהייט. ער דרעהט מיט'ן קאָפּ, וווייסט ניט צו זאָל ער גריסען אָדער ניט. ער שטעהט אויף זיינע צונומענע פיס, ניט ווי־סענדיג צו כעג ער זיך זעצען אָדער ניט. אלע שוויגען. נור פון הינטען שטעהט א שטוהל, זעצט ער זיך, פריהער אויף א ברעגעלע, דערנאָך וווייטער, און שפּעטער שוין אין גאנצען. ער נעהמט דערנאָך אן גדלות'דיגע האלטונג. עם שיינט אז ער האָט קאטער. ער נעהמט שנעל ארויס זיין טיכעל און שנייצט דעם נאָז מיט אימפּעט און מיט הנאה. ער מאכט זיך באלד צורעכט, בעהאלט די נאָז־טיכעל און בלייבט מאיעסטעטיש שטיל ווי אבגעשטאָרבען. ער איז פערטיג.

דאָם איז געווען דער צוואנציגסטער.

עפעס לעבעדיג צווישען זיך. פיעלע אבער זיצען אונבעוועגליך, אזוי ווי אויסגעהאקטע סטאטוען — זייערע פנים'ער זיינען אויך אזוי ווי פערשטיינערט. יונגע פנים'ער, אבער אלטע, טיעפע קנייטשען, אזוי ווי איינגעהאקט מיט א האק; הארטע האָר; די אויגען — ארייגעקראכענע טיף אונטערן שטערן, בייז, אדער אויסגעסטאר־טשעטע ארויס, גרויסע, אזוי ווי זיי וואלטען גאר קיין ברעמען ניט געהאט, זיי ברענען ווי די פאקלן אין דעם שווארצען צאם פון טורמע. ניטא אויף דער וועלט אזא שרעקליכע זאך, אויף וועלכע דיעזע אויג־גען וואלטען ניט געקענט קוקען אהן פחד; ניטא אויף דער וועלט קיין מורא'דיגע זאך, קיין הארטהערציגע, טרויעריגע, דונקעלע, פאר וועלכע דיעזע בליקען וואלטען א ציטער געטהאן. אזוי ווי צו־גליהטער אייזען איז אנגעפלאמט ביז ווייסקייט, אזוי האבען זיי זיך צוגליהט פון דעם פייער פון דער רעוואלוציאן. יענע מענשען, וועל־כע האבען אנגעהויבען צוערשט דיעזע גרויסע בעוועגונג, זיינען שוין לאנג געשטארבען, זיינען צוזעעט און צושפרייט געוואָרען איבער דער ערד, זיינען פערגעסען געוואָרען; פערגעסען געוואָרען זיינען אויך זייערע גראנקען, זייערע ערווארטונגען און זייערע פאנ־טאזיען.

דער געוועזענער שטורעם, וועלכען עס האבען געמאכט די רעדעם פון יענע מענשען, ווייזט איצט אוים אזוי ווי א גלעקעל צום שפיעלען זיך אין האנד פון א קינד; זייער גרויסע פרייהייט, וועגען וועלכער זיי האבען געטרויעמט זעהט אוים איצט אזוי ווי א וויג־בעטלע פאר א זויג־קינד פארצויגען מיט א דינער דעקע צו בעשיצען דאם קינד פון פליגען און פון דעם שיין פון ליכטיגען טאג. קליינינקע, משונה'־דיגע מענשלעך, קארליקעס, וועלכע האבען אונטערגענראבען א בארג. אבער דיעזע — אויסגעהאדעוועטע אין שטורעם און לעבענ־דע אין די שטורעמס; די ליבלינגס קינדער פון פירכטערליכע טעג, פון פערבלוטיגטע קעפ, וועלכע מען טראגט אנגעשטאכענע אין דער הויך אויף די פיקעס אזוי ווי די קאוואונעס, דאם זיינען קינדער פון דיקע פליישיגע הערצער, פון וועלכע מען פרעסט ארויס דאם בלוט; דאם זיינען מענשען פון גרויסע, ריזיגע רעדעס, וואו יעדעס וואָרט איז שארפער פון קינזשאל און יעדער געדאנק איז אונערבארמדיגער אלס פולפער. זיי געהארכען בלויז דעם וויללען פון דעם מאיעסטע־

אבער די דעפוטאטען זיינען געווען ערנסט, זעהר ערנסט, זאגאר בלייך. ווי פערגרעסערונגס־גלעזער אזוי זיינען אנגעשטעלט זייערע אויכגעקאטשעטע אויגען אויף דעם צוואנציגסטען, קוקען אויף איהם לאנג און מישונה — אין קעהרען זיך אב פארכמורעטע. אנדערע האבען אין גאנצען פערמאבט די אויגען: קענטיג אז זיי איז גלווען עקעלהאפט צו קוקען אויף דעם טיראן.

— בירגער — דעפוטאטען! מורמעלט איינער פון די פרייהליכע אונבעקאנטע — איהר גיט נאר א קוק ווי די אויגען ברענען ביי דעם טיראן.

— יא.

— ווי ער האט דאס זיך אנזויגען אין אונזער בלוט!

— יא.

— אפנים איהר זייט ניט פון די פלוידערזעק, בירגער!

קיין ענטפער. און דארט אונטען פלאפלט עפעם דער צוואנציגסטער. ער פערשטעהט ניט אין וואס כיין קען איהם בעשולדיגען. ער האט תמיד געליעבט זיין פאלק און דאס פאלק האט איהם געליעבט. און אויך איצט האט ער ליעב דאס פאלק, ניט קוקענדיג אויף אלע בעליידיגונגען און אויב מען מיינט, אז פאר'ן פאלק איז בעסער א רעפובליק: ער האט נאר נישט דאגענען.

— פאר וואס זשע האסט דו געבראכט אנדערע טיראנען?

— איך האב זיי ניט גערופען זיי זיינען אליין געקומען.

— א ליגנערישער ענטפער: עס זיינען געפונען גלווארען די געהיימע דאקומענטען, וועלכע עס בעווייזען דעם פאקט, אז עס זיינען אנגענאגנען די פערהאנדלונגען. אבער ער לייקענט — גראב און נאריש, אזוי ווי דער ערשטער געכאפטער זשוליק, וועלכען מען האט געכאפט ביי דער האנד. ער בעליידיגט זיך זאגאר: ער האט נאר אין אמת'ען תמיד געמיינט נאר דעם פאלק'ס טובה. עס איז ניט וואהר, אז ער איז א הארטהערציגער — ער האט אלע מאל בעגנאדיגט, וועמען מען האט נאר געקענט בעגנאדיגען; עס איז ניט וואהר, אז ער האט רואינירט די מלוכה: ער האט אויך זיך אליין אויסגעבעטן אזוי ווייניג, ווי יעדער ניט רייכער בירגער. ער איז קיין מאל ניט געווען צופאזען, קיין מאל ניט געפלושעווען. ער האט

זיעבענטער קאַפּיטעל.

מען האָט ערווארט א קעניג, און ערשיינען איז נאָר א ליץ. מען האָט ערווארט דעם צויבער־שלאַנג, די דראכע און געקומען איז נאָר א בורזשוי, מיט א גראָבען נאָז און מיט א נאָז־טיכעל. לעבערלַיך, משונה און עפּעס נאָר אונאַנגענעהם. צו האָט מען דאָס ניט אונטער־געשטעלט וועמען ?

— דאָס בין איך דער קעניג — זאָגט הויך דער צוואַנציגסטער.

יאָ דאָס איז ער : ווי לעבערלַיך ער איז ! אָט איז דיר א קעניג ! מען האָט געשמייכעלט, געקוועטשט מיט די פּלייצעס, שיער ניט אויסגעפּלאַצט אין א געלעכטער און מען האָט זיך איבערגעקוקט איינער צום אַנדערען מיט שפּאַס, מיט בעגריסונגס צייכענס, אזוי ווי מען וואָלט איינער דעם צווייטען געפרעגט :

— ווי געפּעהלט ער דיר ?

די דעפּוטאַטען — זיי זיינען שוין געווען זעהר ערנסט, מורא'־דיג ערנסט, זאָגאר בלייך ; מסתמא האָבען זיי געפּיהלט אזוי גע־דריקט דורך דער פּראַנטוואַרטלַיכקייט, אָבער דאָס פּאַלק האָט זיך שטיל אמוזירט. ווי האָט זיך דאָס פּאַלק אַריינגעכאַפּט אהער אין ער פּערזאמלונג ? נאָר אזוי ווי עס רייסט זיך דורך וואַסער : אַריינגערונען — דורך די הויכע פענסטער, דורך שפּאַלטען עפּעס, כמעט ווי דורך די שלַיסעל־לעכער דורכגעקראָבען. הונדערט אב־געריסענע, פּאנטאַסטישע געקלַיידעטע אין אלע מינים מלבושים, אָבער זעהר העפּלַיכע און פריינדלַיכע פרעמדע פנים'ער. וועז אזא האָט זיך אבגעשטויסען אן א דעפּוטאַט, האָט ער גלייך א פרעג געטהאָן :

— שטער איך אייך ניט בירגער ?

זעהר העפּלַיכע, גאנצע גערייכטע שווארצע נעסטען, אזוי ווי פויגלען, קלעפּען זיי צו די פענסטער און פּארשטעלען דעם שיין, און זיי טעלעגראפירען עפּעס מיט די הענד אראָב, אויפ'ן פּלאַץ. עס שיינט, אז עטוואס לעבערלַיכעם געבען זיי איבער צו די אונטען שטעהענדע.

פים אן אונגעהויערע גרוב, א האלב־פינסטערע, א פערדויכערטע. ערגעץ וואו רעדט מען הויך, מען אפּאדירט ; ער האָט אפּנים גע־ענדיגט.

אונטען אויף דעם גרונד, צווישען צווייי צושמאלצענע ליכט, זעהט זיך די פיגור פון דעם צוואנציגסטען. ער וויסט דעם שטערן מיט'ן טיכעל, ער בייגט זיך איבער'ן טיש און בורטשעט עטוואס אונפערשטענדליך — דאָס לעזט ער זיין ערשטע פערטהיידיגונגס רע־דע. ווי היים איהם איז ! אך, דו צוואנציגסטער ! דו ביסט דאָך א קעניג. העבער אביסל די שטימע, כאָטש ניט צו שאנדע דעם האק און דעם תליון !

ניין. ער פלאפעלט עפעס — דער טראגיש־ערנסטער דומקאפ !

אבטער קאפיטעל.

אויף די דעכער זיינען פיעלע געשטאנען און געקוקט אויף די הינריכטונג פון דעם קעניג ; נאָר אויך אויף די דעכער איז געווען צו וועניג פלאץ פאר אלעמען, און מאנכע זיינען אזוי געבליעבען און האָבען ניט זוכה געווען צו זעהען ווי מען הינריכט קעניגע. און די הויכע, שמאלע הייזער, מיט דיעזע זאנדערבארע, שוואַרצע בע־וועגליכע האָאר אנשטאט דעכער, זיינען געשטאנען אזוי ווי לעבע־דיגע ; און די צוועפענטע פענסטער אין זיי האָבען אויסגעזעהען ווי שוואַרצע פינטעלענדע אויגען. הינטער די דעכער האָבען געשטעקט צום הימל די שארפע און טעמפע שפיצען פון די קלויסטער, נאָר אזוי ווי געוועהנליך, דוכט זיך — נאָר וועו מען זאל זיך צו זיי גוט צו־קוקען, זיינען אויף זיי מאנכע פאסען אין דער בריים צו שווארץ געווען, און האָבען זיך אויף בעווענט. דאָס איז אויך געווען דאָס פאלק. פון דאָרט האָט מען שוין גאָר גארנישט געזעהען, אבער — זיי האָבען געקוקט.

קוקענדיג פון די דעכער האָט דער עשאפאט אויסגעזעהן זעהר קליין, אזוי ווי א שפיעלצעל פאר קינדער — עפעס ווי א מין איבער־געקעהרטע קינדערשער וועגעלע מיט שטרויענע הענדלעך. די בעזונ־דערע מענשען לעבען עשאפאט — די איינציגע בעזונדערע מענשען, וועלכע האָבען זיך געזעהען אויפ'ן גאנצען פלאץ, אזוי ווי אלע אנ־

טענס האָבען זיך בעווענט און געטראָגען זיך אהין ערגעץ, אין דרוי־סען האָט אַלץ בייזער געברויזט דער אָבגרונד. אזוי ווי דער שרעקלי־כער ווינד וואָלט זיך אַרויסגעריסען פון ערגעץ — פון צפון און דרום, פון מזרח און מערב — און האָט אויפגעהויבען מיט שרעק די ציטע־רענדע מאַסטע. אָבגעריסענע לייערער — א רעווען — און אין דעם טומעל פון קולות האָבען זיך אין שרעקליכע, צייהנער־האַפטע שטרי־כען אויסגעצייכענט די אותיות, דאָם וואָרט:

— טויט! . . . טויט! . . . דעם טיראָן!

זיי זיינען געשטאַנען און האָבען געהערט און האָבען געטראָכט וועגען עפעם, די צייט איז געגאַנגען, און זיי זיינען אַלץ געשטאַנען, אונבעוועגליכע צווישען די שאטענס פון פייער און רויך און עם האָט זיך געדרוכט, אז שוין טויזענדע יאָהרען שטעהן זיי אזוי. טויזענדע דורכזיכטיגע יאָהרען האָבען אַרומגערינגעלט זיי מיט גרויסען פירכטערליכען שווייגען פון אייביגקייט, און די שאטענס האָבען זיך צושפּיעלט ווי מזיקים, און די קולות האָבען זיך ערהויבען און זיינען געפאַלען און זיינען צוגעקומען אזוי צו די פענסטער, אזוי ווי אויפ־געהויפטע וואָסער. מינוטענווייז האָט מען קלאָהר געקענט פערנעה־מען דעם געהייכען און שוידערליכען טאקט פון די כוואַליעס, וועלכע האָבען געברויזט:

— טויט! . . . טויט דעם טיראָן!

מען האָט זיך א ריהר געטהאָן.

— וואָס זשע לאָמיר געהן אהין.

—לאָמיר געהן. נאָר איינער! איך האָב געמיינט, אז הייני־טיגער טאָג וועט ענדיגען דעם קאַמפּף מיט דער טיראניי.

דער קאַמפּף הויבט זיך נאָך ערשט אָן. לאָמיר געהן!

פינסטערע קאַריידאָרען שטיינערנע טרעפ, עפעם אין גאַנצען שייווגזאַמע, קאַלטע זאַלען, פוסטע אזוי ווי די קעלערס — און פלוצלונג האָט א בליאסק געטהאָן ליכט, האָט א שפּאָר געטהאָן היץ אזוי ווי פון א צופלאַמטער שמיד־אוויוון, אין די אויערן האָט אָנ־געהויבען קלאפּען א געדיכטער געשפּרעך. אהן צוזאַמענהאנג, אן אַלגעמיינער, אזוי ווי הונדערט פאפוגייעס אין זייערע שטיגעלעך וואָלטען איבערשלאָגען איינע די אנדערע, רייד־ענדיג יעדערער דאָס אויהריגע. נאָך איין צופענטע נידריגע טיהרעל — און אונטער די

קעם, ליכטיגעם פון איין זייט, און דונקעל — פון דער אנדערער, אזוי ווי א שפילקע קעפעלע, מיט צוויי פארבען געפארבט. דאס איז געווען דער קאפ פון קעניג. ענדליך . . .

. . . יאגענדיג זיך אין שטויסענדיג מענשען האט מען ערגעץ שנעל אוועקגעפיהרט די טרונע מיט דעם קערפער און קאפ פון קעניג: מען האט מורא געהאט, אז דאס פאלק אין זיין וואוט וועט ניט שאנעווען אויף דעם טויטען קערפער פון טיראן. און דאס פאלק איז געווען מאוים'דיג. דורכגעדרונגען פון דעם אלטען שקלאפישען פחד, האט ער נאך אלץ ניט גענוויבט, אז דאס האט געקענט טרעפען, אז דער אונבעריהרבארער, ניט דערגרייכבארער, מעכטיגער הערשער האט אוועקגעלייגט זיין קאפ אונטער דעם האק פון דעם תליון — צום עשאפאט האט ער זיך מיט א בלינדער פערצווייפלונג געשטויסען: די אויגען נארען אפט און די אויערען נארען אפט — מען דארף אנטאפען דעם עשאפאט, מען דארף א ציה טהאן אין זיך דעם ריח פון דאם קעניגליכע בלוט, איינטונקען אין איהר די האנד ביז'ן עלענבויגען. מען האט זיך געשטויסען, געשטופט, געשטיקט זיך, געשלאגען, געפאלען און געקוויטשעט. עפעס א ווייכע זאך, אזוי ווי א בינדעל שמאטעס קייקעלט זיך אונטער די פיס. א צוטראטענער. נאך און נאך. דערשלאגען זיך ביז דעם הויפען צובראכענע האלץ, וועלכע זיינען געבליבען פון עשאפאט, האבען זיי מיט ציטערנדע הענד אבגעבראכען שטיקער, אבגעריסען מיט די נעגעל, ווי די הונגעריגע געבאפט גאנצע ברעוונעם און גריסען, געשלעפט אויף זיך און געפאלען מיט עטליכע טריט ווייטער אונטער דער שווערער משא. און דער המון שליסט זיך צונויף איבער דעם קאפ פון דעם גפאלענעם, און די בערעווע, אזוי ווי א לעבעדיגע שוויכט ארויף פון א שטראם, טוקעט זיך און וויזט זיך ווייטער פון אויבען אויסשטעלענדיג דעם צוהאקטען ברעג און איז ערגעץ אין גאנצען פערשוואונדען. א לוזשע פון בלוט האט מען געפונען, וועלכע איז נאך ניט איינגעזויגען געווארען אין דער ערד און ניט צוטראטען געוואלן, און מען טונקט אין איהר די טיכלעך, בגדים; פיעלע האבען געשמירט מיט'ן בלוט די ליפען און האבען אויסגעשמירט זיך אויפ'ן שטערן משונה'דיגע צייכענס — מיט דאם בלוט פון קעניג האט מען געפראווען די זאלבונג פון דער נייער מלוכה פון פרייהייט.

דערע האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין איין סאָלידע שוואַרצע מאַסע — די בעזונדערע מענשען זיינען געווען פון ווייטען עהנליך צו מוראשקעם, וועלכע האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף די הינטערשטע פיס־לעך. אָלעס האָט אויסגעזעהן פלאַך, און נאָר זיי זיינען לאַנגזאַם און שוואַר פערקליעבען זיך אויף ניט געזעהענע טרעפ צום עשאַפאָט און האָבען זיך אַרומגערוקט. און אזוי זאַנדערבאַר האָט דאָס אויסגעזעהען, וואָס נלייך מיט זיי און אַרום זיי שטעהען גרויסע מענשען מיט גרויסע קעפ, מיילער און נעזער.

די פויקען האָבען א ווירבעל געטהאָן.

צום עשאַפאָט איז אזוי ווי צוגעשוואומען א קלייניקע שוואַרצע קאַרעטקע, און ווייטער האָט מען א לאַנגע צייט גאָר נישט געקענט פאַרשטעהען, וואָס דאָרטען טהוט זיך. דערנאָך האָט זיך אָבגעטהיילט א הייפעל און האָט זיך גאַנץ לאַנגזאַם אַרויפגעהויבען אויף די אָנגעזעהענע טרעפ. דאָרט האָט זי זיך צוטהיילט, איז צוקראָכען אין אָלע זייטען און מיטען איז בלויז געבליבען אין קלייניקע.

די פויקען האָבען געווירבעלט. דאָס האַרץ איז אזוי ווי אָבגעשטאָרבען. פלוצלונג ווי מיט א מין הייזעריקייט, אזוי ווי ביכלעכווייז אָבגעריסען דורך א לאַנגער ליניע, איז אנשוויגען געוואָרען דאָס ווירבלען פון די פויקען. עס איז געוואָרען שטיל. די איינצעלנע פיגורעלע האָט אויפגעהויבען די הענטעלע, אראָבגעלאָזען און וויעדער אויפגעהויבען. דאָס פיגורעלע רעדט אפּנים, אָבער מען הערט נאָר נישט. וואָס רעדט ער? וואָס רעדט ער? א קלאַפ פון די פויקען, זיי האָבען זיך צושאַטען אין דער בריט, האָבען דורכגעריסען די לופט אויף מיליאַרדען ציטערענדע טהיילען, וועלכע שטערען צו זעהען וואָס דאָרטען טהוט זיך.

אויפ'ן עשאַפאָט הויבט זיך אָן עפעס א בעוועגונג. די קלייניע פיגורעל איז פערשוואונדען. זיי הינריכטען. עס קנאַקען שטאַרק און ווירבלען די פויקען, און פלוצלונג אויף אין מאָל, וויעדער מיט דער זעלבע אָבגעריסענע הייזעריקייט זיינען זיי אנשוויגען געוואָרען אין בער דער גאַנצער ליניע. שטיל. אויף יענעם פלאַץ, וואו עס איז נאָר וואָס געשטאַנען דער צוואַנציגסטער, איז א נייער פיגורעל מיט אן אויסגעצויגענע האַנד. און אין דער האַנד איז עפעס א קלייניצי־

ניינטער קאַפּיטעל.

דער טאָג האָט זיך געענדיגט און עס האָט זיך געהערט פּאר'ן שטאָדט די נאַכט — א שטריינגע, וואהרהייטליכע נאַכט, ווארים זי האָט ניט קיין אויגען פּאר זאכען וואָס מען זעהט. אין שטאָדט איז נאָך ליכט'ג געווען פון די פייערן, און די טייך אונטער'ן בריק איז געווען שווארץ, אזוי ווי צופיהרטע שאזשע; און נאָר דאָרט, וואו הינטער דער בריטען, אונגעלומפּערטען טורעם איז אָבגעשטאָר־בען דער בלייכער און קאַלטער זונען־אונטערגאנג, האָט די טייך טו־מאנע אָבגעגלאנצט דעם קאַלטען אבשיין פון דעם פּאַלירטען מעטאַל. אויפ'ן בריק זיינען געשטאַנען צוויי מענשען, אנשפּאַרענדיג זיך אויף א שטיין, האָבען זיי געקוקט אין דער געהיימניספּאַלער טיעפ־קייט.

—דו גלויבסט, אז היינט איז שוין אָנגעקומען די פרייהייט? — האָט געפרעגט איינער, געפרעגט שטיל, וואָרים אין שטאָדט האָבען נאָך געברענט פייערס, און די טייך אונטערן בריק איז אַלץ פינסטערער געוואָרען.

— זעה, דאָרט שווימט א טויטער קערפּער — האָט געזאָגט דער צווייטער, געזאָגט שטיל, וואָרים דער קערפּער איז געשוואָ־מען נאָהענט און האָט ווי געקוקט מיט'ן פּנים ארויף מיט דעם בלויען פּלעק פון זיין בריטען פּנים.

— גענוג אַזעלכע שווימען איצט אין טייך; זיי שווימען צום ים.

— איך גלויב אין זייער פרייהייט. זיי פרעהען זיך צופיעל מיט דעם טויט פון דעם גאָרנישט.

פון שטאָדט, וואו די פייערן האָבען נאָך געברענט, האָט זיך דערהערט א הוזשעריי פון קולות, געלעכטער און געזאנג. דאָרט איז נאָך געווען פרעהליך.

— מען מוז טויטען הערשאפט — האָט געזאָגט דער ערשטער.

— מען דארף טויטען די שקלאפען. ניטא קיין הערשאפט — עס איז בלויז דא שקלאפעריי. אָט איז נאָך א קערפּער, נאָך איינער

בעזויפען איז מען געווארען פון דער ווילדער שמחה. אהן גע־זאנג, אהן ווערטער האט מען זיך געדרעהט, געטאנצט ביז דער אטהעם האט פערכאפט ; מען איז געלאפען ערגעץ, אויפהייבענדיג צום הימל די פערבלוטיגטע שמאטעס, מען האט זיך צוגאפען, צו־שפרייט איבער'ן שטאדט, טראגענדיג מיט זיך געשריי, רויש, א משונה'דיגען געלעכטער וואס מען קאן ניט צוריקהאלטען.

זיי האבען געפרופט זינגען, אבער דאס ליער איז געווען א צו לאנגוויליגע, צו גלאטע, פליסיגע און ריטהמישע, איז מען ווייע־דער איבערגענאנגען צו געלעכטער און געשרייען. מען איז געגאנגען דאנקען די פערזאמלונג פון דעפוטאטען, פאר וואס זיי האבען בע־פריידט דאס פאטערלאנד פון דעם טיראן, אבער אויפ'ן וועג זיינען זיי נאר פערנומען געווארען מיט אברעכענען זיך מיט א פעררעטהער, וועלכער האט א געשריי געטהאן : „דער קעניג איז טויט — עס לעבע דער קעניג ! עס לעבע דער איין און צוואנציגסטער !" און זיי זיי־נען זיך צולאפען. אימיצער איז אויפגעהאנגען געווארען.

פיעלע פון די, וועלכע האבען נאך אלץ אין געהיים געליעבט דעם קעניג, האבען ניט געקענט אויסהאלטען דעם געדאנק, אז מען האט איהם הינגעריכטעט און זיי זיינען פון זינען אראב ; פיעלע, אפילו פייגלינגע, האבען זיך געזומען דעם לעבען. ביז דער לעצטער מינוט האבען זיי אלץ עפעס ערווארט, האבען אלץ אויף עפעס גע־האפט און האבען געגלויבט, אז זייערע תפילות וועלען ניט זיין אומ־זיסט ; און וועז די הינריכטונג האט פאסירט, זיינען זיי פערצווייי־פעלט געווארען, זיינען ארריינגעפאלען אין מרה־שחורה, און מאנכע פון זיי האבען געזידעלט און געלעסטערט גאט און אריינגעשטאכען זיך א מעסער אין לייב. עס זיינען געווען אזעלכע, וועלכע האבען אזוי געדורשט געמארטערט צו זיין, אבצוקומען, אז זיי זיינען ארויסגלאפען דרויסען, געלאפען אנטקעגען דער שטראמענדער לא־וא פון פאלק, און האבען וואהנזיניג געשריען :

— עס לעבע דער איין און צוואנציגסטער !

און זיי זיינען אומגעקומען.

ריג שאקלענדיג זיך, האבען אהינגעשוואומען טויטע קערפערס און זיינען פערשוואונדען אין דעם חשך, און זיי זיינען אנגעקומען אויף זייער פלאטץ און, שאקלענדיג זיך, זיינען זיי אוועק —אונצעהלינג, שטילע, טראכטענדיג עפעס וועגען זייערע זאכען, אויך אזעלכע שווערצע און קאלטע, אזוי ווי דאס וואסער וואס טראגט זיי אוועק.

און אויף דעם הויכען טהורעם, פון וואנען מען האט גאנץ פריה ארויסגעפיהרט דעם קעניג, איז שטארק געשלאפען אונטערן פאפע־דיטעל דער איין־אויגינער שומר. היינט איז ער געווען צופרידען מיט די שטילקייט פון טהורעם און האט זאגאר געזונגען — דער איין־אויגיגער האט געזונגען ! — און ביז דער סאמע פינסטערנים איז ער זיך מיט ליעבע אומגעגאנגען צוויישען די מענער. ער האט א טאפ געטהאן די שטריק, איז געזעסען אויף די טרעפלעך, שאקלענדיג מיט די פיס און בורטשענדיג, און אויף דעם פאפעדיטעל האט ער ניט אנגעהויבען צו קוקען, וואהרים ער האט זיך געמאכט, אז ער איז אויף איהם אין כעם. און דערנאך האט ער פון דער זייט א קוק געטהאן און האט זיך צולאכט — און דער דערפרעהטער פאפעדיטעל האט געענטפערט אויף מיט א געלעכטער. ער האט זיך געשאקעלט הין און צוריק, האט געשמייכעלט בריים מיט זיין מעשערנעם פנים און האט געלאכט.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין. אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

— נו־נו ? האט איהם אונטערגעגעבען חשק דער איין־אויגיקער, קייקלענדיג זיך פאר געלעכטער.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

און וועז די פינסטערנים איז אנגעקומען האט זיך דער איינאויגי־קער דא טאקע געלייגט זיך שלאפען און איז שטארק איינגעשלאפען ; אבער דער פאפעדיטעל האט ניט געשלאפען און די גאנצע נאכט האט ער זיך געטראגען איבער זיין קאפ און האט אויף איהם ארויפגעלאזען משונה'דיגע חלומות.

און נאָך אייגער. וואָס פאר א גרויסע צאָהל ! פון וואנען שווימען זיי ארויס ? אזוי פלוצלונג ווייזען זיי זיך פון אונטערען בריק.

— אָבער זיי לעבען דאָך פרייהייט.

— ניין, זיי האָבען מורא פאר'ן בייטש. וועז זיי וועלען לעבּ בעקומען פרייהייט, וועלען זיי ווערען פריי.

— לאָמיר אַווק פון דאנען. מיר ווערט ניט גוט, קוקענדיג אויף די טויטע קערפערס.

און זיי האָבען זיך אָבגעקעהרט אוועקצוגעהן, און דאָ — אין דער צייט וואָס אין שטאָדט האָבען נאָך געבּרענט די פייערען און די טיך איז געווען שווארץ ווי אויפגעלייזטע סאזשע — האָבען זיי דערזעהן עפעס שווערעס. טומאנעס, וואָס איז געבּארען געוואָרען פון פינסטערנים מיט ליכט, פון דער צייט וואָס איז געגען דעם זונען־אונטערגאנג, ווי די טיך האָט זיך פערלאָרען אין די שווארצע ברעגען און די געריכטע פינסטערקייט, האָט זיך אויפגעהויבען ווי א בריאה, מורא'דיג, פארמלאָז, בלינד, האָט זיך אויפגעהויבען און האָט זיך אָבגעשטעלט ווי אונבעוועגליך, און אָבוואָהל דאָס האָט קיין אויגען ניט געהאַט, האָט דאָס געקוקט, און אָבוואָהל דאָס האָט קיין הענד ניט געהאַט, האָט דאָס זיי אויסגעצויגען צום שטאָדט, און אָבּ־וואָהל דאָס איז געווען טויט, האָט דאָס דאָך געלעבט און נעאטהעמט. עס איז געווען שרעקליך.

— דאָס איז דער טומאן איבער'ן טייך — האָט געזאָגט אייגער.

— ניין, דאָס איז א וואָלקען — האָט געזאָגט דער צווייטער. דאָס איז געווען א וואָלקען, אי א טומאן.

— עפעס אזוי ווי עס וואָלט קוקען !

דאָס האָט געקוקט.

— עפעס אזוי ווי דאָס וואָלט הערען !

דאָס האָט געהערט.

— דאָס געהט אהער !

ניין, דאָס איז געשטאנען אונבעוועגליך, גרויס, פארמלאָז, בלינד און אויף די משונה'דיגע רונדקייט, דערפון האָבען זיך נעזעהען די רויטע אבשיינס פון די שטאָדטישע פייערס, און אונטען, ביי די פיס, איז פערשוואונדען אין די שווארצע ברעגען די שווארצע טייך און די פינסטערקייט האָט אויסגעזעהען ווי א לעבעדיגע בראה, בייז־טרויע־

— לאמיר צוברעכען ! — האב איך איינגעשטימט.

מיר האבען זיך א שלעידער געטהאן מיט אונזערע בריסט אין וואנד, און זי האט זיך בעפארבט מיט דעם בלוט פון אונזערע וואונדען, אבער איז געבליבען טויב און אונבעוועגליך. און מיר זיינען אריינגעפאלען אין פערצווייפלונג.

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז ! — האבען מיר געיאמערט און זיינען ארומגעקראכען, אבער אלע פנים'ער האבען זיך מיט עקעל אבגעקעהרט פון אונז, און מיר האבען געזעהען בלויז, רוקענס, וואס האבען אויפגעציטערט פון טיעפען עקעל. אזוי זיינען מיר צוגעקראכען ביז דעם הונגעריגען. ער איז געזעסען א צוגעשפארטער צו א שטיין, און עס האט זיך געדוכט, אז דעם גראניט אליין טהוט וועה פון זיינע שארפע, שטעכיגע לאפעטקעס. אויף איהם איז גאר קיין פלייש ניט געווען ; זיינע ביינער האבען גלאפט וועז ער האט זיך א בעווע געטהאן און די טרוקענע הויט האט געקנאקט. זיין אונטערשטע באק־בוין איז אבגעהאנגען און פון דעם פינסטערען הלל פון מויל איז ארויסגעקומען א טרוקענער, שארשיגער קול :

— איך בין הונ—גע—ריג.

און מיר האבען זיך צולאכט און זיינען זיך אוועקגעקראכען האסטיג, ביז מיר האבען זיך אנגעשטויסען אויף פיער, וועלכע האבען געטאנצט. זיי זיינען זיך צונויפגעקומען, זיינען זיך צוגאנגען, האבען זיך אומארמט אריינער דעם צווייטען און האבען זיך געדרעהט ; און פנים'ער זיינען ביי זיי געווען בלייכע, אויסגעמאטערטע, אהן א שמייכעל. אריינער האט זיך צואוויינט ווארים ער איז מיער געווארען פון אונעדליכען טאנצען און האט געבעטען אויפהערען, אבער דער אנדערער האט איהם שווייגענדיג אומארמט און געדרעהט אין א קרייז, און ער האט וויעדער אנגעהויבען צונויפצוגעהן זיך און פונאנדערצוגעהן זיך און צו יעדען טריט האט אראבגעטריפט א גרויסע, מוטנע טרעהר.

— איך ווייל טאנצען — האט ארויסגעפאנפעט פון נאז מיין חבר, אבער איך האב איהם אוועקגעשלעפט ווייטער. וויעדער איז פאר אונז געווען די וואנד, און לעבען איהם זיינען געזעסען צוויי מיט די פים אונטער זיך. אריינער פון זיי האט יעדע בעשטימטע ווייל־נאך־ווייל

די וואַנד

I.

איך און דער אַנדערער קרעציגער זיינען פֿאַרזיכטיג צוגעקראָכען צו דער סאַמע וואַנד און האָבען אַ קוק געטהאָן אַרויף. דעם אויבערשטען קאַרניז פון וואַנד האָט מען פון דאַנעט ניט געקאָנט זעהן; די וואַנד האָט זיך געצויגען גלייך און גלאַט אין דער הויך, און אזוי ווי זי וואָלט צושניידען דעם הימעל אויף צווויי העלפט. און אונזער העלפט פון הימעל איז געווען שוואַרץ־ברוין, און צום האַריזאָנט דונקעל־בלוי, אזוי אז מען האָט ניט געקאָנט פערשטעהן, וואו עס לאָזט זיך אויס די שוואַרצע ערד און וואו עס הויבט זיך אָן דער הימעל. און די שוואַרצע נאַכט האָט זיך געשטיקט, אַ צונויפגעדריקטע צווישען ערד און הימעל, און האָט געיאָמערט דומף און שוואר און מיט יעדער קרעכץ אַרויסגעשפּייט פון איהרע געדערים שוואַרצען, ברענענדיגען זאַמד, פון וועלכען עס האָבען געברענט געפֿייניגטערהייד אונזערע קרעץ־וואונדען.

— לאָמיר פֿרובירען אַריבערקלעטערען — האָט מיר געזאָגט איין קרעץ־בעפאלענער און זיין קויל איז געווען אַ פֿאַנפֿעוואטער און אויך מיט אַ פֿאסקודנעם ריח פון מויל אזוי ווי מיינער. און ער האָט אונטערגעשטעלט דעם רוקען, און איך בין אויף איהם אַרויפגעקראָכען, אָבער די וואַנד איז נאָך אלץ געווען אזוי הויך ווי פריהער. ווי דעם הימעל, אזוי האָט זי צושפאלטען אויך די ערד, און איז אויף איהר געלעגען, ווי א דיקע, זאַטע שלאַנג, האָט זיך געצויגען ביז אין תהום אריין, האָט זיך אויפגעהויבען אויף בערג, און האָט דעם קאָפּ און דעם עק בעהאלטען אונטער דעם האָריזאָנט.

— נו, אויב מיר קאָנען ניט אריבערקריכען דאן לאָמיר זי צובערעכען! — האָט פֿאַרגעשלאָגען דער קרעץ־בעפאלענער.

ניט קיין כּאַרגען. די נאַכט איז פון אונז קיין כּאַל ניט אַוועק און האָט זיך ניט אויסגערוהט הינטער די בערג, כדי צו קומען פון דאָרט א קרעפּטיגע, א קלאָהר שוואַרצע און רוהיגע. דערפאר איז זי תמיד געווען אַזא מיעדע, בייז־טרויעריגע און שטיקענדיגע. א בייזע איז זי געווען. עס פלעגט טרעפען, אז איהר פלעגט ווערען אונערטרעג־ליך הערען אונזערע אָכצען און קרעכצען, זעהן אונזערע קרעץ־וואונ־דען, אונזערע יסורים און אונזער צאָרען, און דאן פלעגט מיט א שטורעמדיגע וויילדקייט אויפקאָכען איהר שוואַרצע, טויב־אַרבייטע־דע ברוסט. זי האָט נערעווועט אויף אונז, ווי א געפאנגענע חיה, ביי וועלכער דער זינן האָט זיך צומישט און האָט צאָרענדיג געוואונקען מיט שרעקליכע פייערדיגע אויגען, וועלכע האָבען בעלויכטען העל די שוואַרצע גרונדלאָזע תהום'ען, די בייז־פינסטערע, שטאָלץ־רוהי־גע וואַנד און דעם ארעמזעליגען הייפל שוידערנדע מענשען. ווי צו א פרייַנד האָבען זיי זיך צוגעשפּאַרט צו דער וואַנד און האָבען פון איהר בעשיצונג געבעטען, און זי איז תמיד געווען אונזער פייַנד, תמיד. און די נאַכט איז אויף אונז אויפגעבראכט געוואָרען פאר אונ־זער ניכטסווירדיגקייט, פאר אונזער פייהיגקייט און האָט זיך בייז־זערדיג צוקייכט פאר געלעכטער, וויגענדיג זיך מיט איהר גרויען פלעקיגען בויך; און די אלטע פליכעוואטע בערג האָבען אונטערגע־כאפט דעם דאָזיגען קייכענדען געלעכטער פון'ם שטן. טויב־היליגע האָט די וואַנד אבגעהילכט דאָס געלעכטער, האָט זיך צוהוליעט און האָט שטיפערייש ארויסגעוואָרפען אויף אונז שטיינער, און זיי האָ־בען צוישמעטערט אונזערע קעפּ און צוקוועטשט אונזערע קערפערס.

אזוי האָבען זיי זיך צוהוליעט, די דאָזיגע ריעזען, און האָבען צוגעשריען אייגער צום אנדערען, און דער ווינד האָט זיי צוגעפייפט א ווילדע מעלאָדיע, און מיר זיינען געלעגען מיט אונזערע פּנים'ער צו דר'ערד און האָבען מיט פּחד זיך צוגעהערט ווי אין די איגעוועזענע פון דער ערד קעהרט זיך עפּעם אונגעהויערעס און בושעוועט טויב, קלאפּענדיג און בעטענדיג זיך אויף דער פרייהייט. דעמאָלט האָבען מיר אלע מתפלל געווען:

— דער'הרג'עט אונז!

אבער שטאַרבענדיג יעדע רגע, זיינען מיר געווען אונשטערבליך, ווי די געטער.

א זעץ געטהאן מיט'ן שטערען אין וואנד און נעפאלען אין חלישות, אין דער צווייטער האט ערנסט געקוקט אויף איהם, האט געטאפט מיט דער האנד זיין קאפ, און דערנאך די וואנד, און וועו יענער איז געקומען צו זיך, האט ער איהם געזאגט :

— מען דארף נאך ; איצט איז שוין נעבליעבען בלויז איין ביסעל !

און דער קרעץ־אננעשטעקטער האט זיך צוליאכט.

— וואס פאר א פתאים — האט ער געזאגט פרעהליך אנבליאזענדיג די באקען — וואס פאר א פתאים. זיי מיינען אז דארט איז ליכטיג. און דארט איז אויך פינסטער, און עס קריכען אויך ארום קרעץ־בעפאלענע און בעטען : דער'הרג'עט אונז !

— און דער אלטער ? — האב איך א פרעג געטהאן.

— נו, איז וואס דער אלטער ? — האט מיר געענטפערט צוריק דער קרעץ־בעפאלענער — דער אלטער איז דום, בלינד און הערט גאר נישט. וואר האט געזעהן דאס לעבעל, וועלכע ער האט דורכגעגבערט אין וואנד ? האסט דו געזעהן ? האב איך געזעהן ?

און איך בין אין כעס געוואָרען און האב שמערצליך א זעץ געטהאן דעם חבר איבער זיינע בלאטערען און פענכערס, וועלכע זיינען אויפגעבליאזען געוואָרען אויף זיין שארבען, און האב זיך צושריען :

— און פאר וואס ביסט דו אליין געקראכען ?

— ער האט זיך צואוויינט, און מיר האבען זיך ביידע צוואוויינט און זיינען אוועקגעקראכען וויטער, בעטענדיג :

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז !

אבער מיט שוידער האבען זיך אבגעקעהרט די פנים'ער, און קיינער האט אונז ניט געוואלט דער'הרג'ענען. די שעהנע און די מעכטיגע האבען זיי דער'הרג'עט, און אונז האבען זיי מורא געהאט אנצוריהרען. אזעלכע לומפען !

II.

פון צייט האבען מיר ניט געוואוסט, מיר האבען קיין צייט ניט געהאט, און עס איז ניט געווען ניט קיין נעכטען, ניט קיין היינט,

זען, און דאן האָב איך געשפּיט אויף איהר, געשלאָגען זי מיט די פויסטען און געשריען :

— קוקט אויף דער דאָזיגער מערדערין ! זי לאָכט פון אונז. אָבער מיין קול איז געווען פאָנאָנדערגעגאַנגען, מיין אָטהעם מיט א פאס־קודנעם ריח, און קיינער האָט מיך, דעם קרעזי־בעפאלענעם, ניט גע־וואָלט הערען.

III.

און וויעדער זיינען מיר געקראָבען, איך און דער צווייטער קרעזי־בעפאלענער, און וויעדער איז ארום אונז געוואָרען רוישיג, און וויעדער האָבען זיך אהן וועדטער געדרעהט יענע פיער, אראָבטרייס־לענדיג דעם שטויב פון זייערע בגדים און בעלעקענדיג זייערע בלוטיגע וואונדען. אָבער מיר זיינען מיעד געוואָרען, אונז האָט וועה גע־טהאָן, און דאָס לעבען איז פאר אונז א לאַסט געווען. מיין מיט־וואנדערער האָט זיך געזעצט און קלאפענדיג גלייכמעסיג איבער דר'ערד מיט זיין געשוואלענער האנד, האָט ער געפאָנפעט, רויידענדיג האסטיג שנעל :

— דער'הרג'עט אונז, דער'הרג'עט אונז !

מיט א שנוידענדער בעוועגונג זיינען מיר אויפגעשפרונגען אויף די פיס און האָבען זיך געוואָרפען אין דעם המון, אָבער דער המון האָט אָבגעטראָטען, און מיר האָבען דערזעהן בלויז רוקענס. אין מיר האָ־בען זיך געבייגט פאר די רוקענס און האָבען געבעטען :

— דער'הרג'עט אונז, דער'הרג'עט אונז !

אָבער אונבעוועגליך און טויב זיינען געווען די רוקענס, ווי די צווייטע וואנד. דאָס איז געווען אזוי שרעקליך, וועו דו זעהסט ניט קיין פנים'ער פון מענשען, נאָר בלויז זייערע רוקענס, אונבעוועגליכע און טויבע.

נאָר אָט האָט מיין מיטוואנדערער מיך אוועקגעוואָרפען. ער האָט דערזעהן א פנים, דעם ערשטען פנים, און דאָס איז געווען אזא פנים, ווי זיין אייגענער, א צוואוואנדעטער און שרעקליכער, אָבער דאָס איז געווען א פרוענצימערס פנים. און ער האָט אָנגע־הויבען שמייכלען. און איז ארומגעגאנגען ארום איהר, אויסבייגענ־

עס איז אריבער דער אויסברוך פון וואהנזיניגען צאָרן און פון הו־
ליען, און די נאכט האָט געווויינט מיט טרערען פון חרפה און האָט
שווער געזופצט, שפייענדיג אויף אונז מיט נאָסען זאמד, ווי א קראנ־
קע. מיר האָבען מיט פרייד איהר מוחל געווען דער אויסגעמאָגער־
טער און שוואכער, און זיינען געוואָרען לוסטיג, ווי קינדער. ווי א
זיסע געזאנג האָט אונז אויסגעוויזען דער יאָמער פון הונגעריגען, און
מיט פרעהליכער בענייד־ונג האָבען מיר געקוקט אויף יענע פיער, וועל־
כע זיינען זיך צונויפגעקומען, פונאנדערגענאנגען און האָבען זיך
שוויימענדיג געדרעהט אין אונענדליכען טאנץ.

און פאָאר נאָך פאָאר האָבען מיר אָנגעהויבען צו דרעהען זיך אין
קרייז און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געפונען פאר זיך פאר
א ווייב א פריינדין. און דאָס איז געווען אזוי פרעהליך, אזוי אנגע־
נעהם! איך האָב זי ארומגענומען און זי האָט געלאכט, און צייהנ־
דעלעך זיינען ביי איהר געווען וווייסינקע, וווייסינקע, און בעקעלעך
ראָזינקע, ראָזינקע. דאָס איז געווען אזוי אנגענעהם!

און מען קאָן ניט פערשטעהן, ווי דאָס האָט פאסירט, אָבער
די פרעהליך־אויסגעשטעלטע צייהנער האָבען אָנגעהויבען צו קנאקען,
דאָס קוסען איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א בייסען, און מיט א
קוויטשערייי, אין וועלכער די שמחה איז נאָך ניט פערשוואונדען גע־
וואָרען, האָבען מיר אָנגעהויבען פרעסען איינער דעם אַנדערען און
דער'הרג'ענען. און זי, מיט די וווייסינקע צייהנדעלעך, האָט מיך
אויך געשלאָגען איבער מיין שוואכען, קראנקען קאָפ און האָט זיך
מיט די שארפע נעגעלעך איינגעזויגען אין מיין ברוסט, האָט זיך
דערקליבען ביז'ן סאמע הארצען און האָט מיך, דעם קרעץ־בעפאלע־
נעם, געשלאָגען, מיך — אזא אונגליקליכען, אזא אונגליקליכען.

און דאָס איז געווען שרעקליכער איידער דער צאָרן פון דער נאכט
אליין און איידער דער הארצלאָזער קייכענדער געלעכטער פון דער
וואנד. און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געוויינט און האָב גע־
ציטערט פון שרעק, און האָב שטילינקערהייד, בסוד פון אלעמען,
געקושט די געמיינע פיס פון וואנד און האָב זי געבעטען, אז זי זאל
מיך, בלויז מיך אליין, דורכלאָזען אין יענער וועלט, וואו עס זיי־
נען ניטאָ קיין משוגעים, וואָס הרג'ענען אויס איינער דעם צווייטען.
אָבער די געמיינע ניעדערטרעכטיגע וואנד האָט מיך ניט דורכגעלאָ־

בויגענס, אמאל אויף אלע פיער און אמאל קריכענדיג אויפ'ן בויך, האט ער זיך דערקלויבען ביז דער וואנד, וואו עס האט זיך געוויגט דער געהאנגענער, און ער האט געקנאקט מיט די צייהן און האט גע־לאכט מיט פרייד, ווי א קינד. בלויז איין שטיקעלע פוס! אבער ער האט פערשפעטיגט; די אנדערע, די שטארקערע, האבען איהם איבערגעיאגט. שפארענדיג זיך איינער אויף דעם אנדערען, גראב־לענדיג זיך און בייסענדיג זיך, זיינען זיי בעפאלען דעם קערפער פון דעם געהאנגענעם און האבען געגריזעט זיינע פים און האבען מיט אפעטיט געקויט מיט די מוילער און האבען געקנאקט די צוגריזעטע ביינער. און איהם האבען זיי ניט צוגעלאזען. ער האט זיך אוועקגע־זעצט מיט די פים אונטער זיך, האט געקוקט ווי עס עסען די אנ־דערע, און האט זיך בעלעקט מיט זיין שארשיגען צונג און א לאנגער וואויען האט זיך געטראגען פון זיין גרויסען פוסטען מויל:

— איך בין הונ—גע—ריג.

— היבש קאמיש איז דאס געווען: געשטארבען איז יענער צו־ליעב דעם הונגעריגען, און דעם הונגעריגען איז ניט אנגעקומען אפילו א שטיקעלע פון זיין פוס. און איך האב געלאכט און דער אנ־דער קרעץ־בעפאלענער האט געלאכט, און זיין ווייב האט לאכענ־דיג געעפענט און צוגעמאכט איהרע פאלשע אויגען: ווינקען מיט זיי האט זי ניט געקענט, ווארים ביי איהר זיינען ניט געווען קיין ברעמען.

און ער האט געוואויעט אלץ ווילדער און העכער:

— איך בין הונ—גע—ריג.

און דאס כריפען איז פערשוואונדען פון זיין שטימע און מיט ריינע מעטאלישעש קלאנגען, שניידענדע און קלאהרע, האט זיך דער קול ערהויבען ארויף, האט אבגעשלאגען אין וואנד, איז אבגעשפרונ־גען פון איהר און איז געפלויגען איבער די פינסטערע תהום'ען און איבער די גרויע בערג־שפיצען.

און באלד האבען זיך אלע צורעווטע, אלע וועלכע האבען זיך איינגעפונען לעבען דער וואנד, און זיי זיינען געווען אזוי פיעל, ווי די היישעריקען, און זשדנע און הונגעריג זיינען זיי געווען ווי היישעריקען, און ס'האט זיך נעדוכט, אז די צוברעטע ערד גופא האט זיך צורעווען אין איהרע אונערטרעגליכע יסורים, צוועפנענדיג

דיג זיין האלז און פארשפרייטענדיג אן עפוש, און זי האט צו איהם אויך געשמייכעלט מיט איהר צופאלענעם מויל און האט ארבעלאזט די אויגען, וואס האבען קיין ברעמען ניט געהאט.

און זיי האבען חתונה געהאט. און אויך אן אויגענבליק האבען זיך אלע פנים'ער צו זיי א קעהר געטהאן, און א ברייטער, צוקייכטער געלעבטער האט צוטרייסעלט די געזונדע קערפערם: אזוי לע־כערליך זיינען זיי געווען, פריינדלענדיג זיך איינער מיט'ן צווייטען. און איך, קרעזי־בעפאלענער, האב אויך געלאכט: עס איז דאך דום חתונה צו האבען, וועו דו ביסט אזוי ניט שעהן און קראנק.

— דו נאר איינער — האב איך געזאגט אבלאכענדיג — וואס וועסט דו מיט איהר טהאן?

און דער קרעזי־בעפאלענער האט א שמייכעל געטהאן כלומר'שט גדלות'דיג און האט געענטפערט:

— מיר וועלען האנדלען מיט שטיינער, וועלכע פאלען פון דער וואנד.

— און די קינדער?

— און די קינדער וועלען מיר צו'הרג'ענען זיי. און דערנאך וועט זי איהם אין גיכען וועלען אונטרייי — ביי איהר זיינען אזעלכע פאלשע אויגען.

IV.

זיי האבען געענדיגט זייער ארבייט — יענער, וועלכער האט געקלאפט מיט'ן שטערען אין וואנד, און דער צווייטער, וועלכער האט איהם געהאלפען, און וועו איך בין צוגעקראכען איז איינער געהאנגען אויף א האקען, וואס איז געווען אריינגעשלאגען אין וואנד, און ער איז נאך געווען וואפעם, און דער צווייטער האט איהם שטי־לינקערהייד געזונגען א פרעהליך לידעל.

— גוט, זאג דעם הונגעריגען — האב איך איהם געהייסען, און ער איז געהארכזאם געגאנגען זינגענדיג. און איך האב געזעהן ווי דער הונגעריגער האט זיך ארבעגעשאקעלט פון זיין שטיין. שאק־לענדיג זיך, פאלענדיג, פערטשעפענדיג אלעמען מיט זיינע עלענ־

דער וואַנד — און אלע בליקען האָבען געפאלגט נאָך די דאָזיגע הענד ; זי האָט זיך צורעדט, און אין איהר שטימע איז געווען אזוי פיעל יסורים, אז דער פערצווייפעלטער יאָמער פון דעם הונגעריגען איז אנטשוויגען געוואָרען שעהמעוודיג.

— גיב מיר מיין קינד ! — האָט געזאָגט די פרוי.

און מיר האָבען אלע געשוויעגען און געשמייכעלט מיט בייזען צאָרן און געוואָרט וואָס וועט די וואַנד ענטפערען. און דאָן איז פון דעם שווייגענדען המון ארויסגעקומען א שעהנער און שטרענגער אלטער מאן און האָט זיך געשטעלט אין איין רייהע מיט דער פרוי.

— גיב מיר אָפּ מיין זוהן ! — האָט ער געזאָגט.

און דאָס איז געווען אזוי שוידערליך און אזוי פרעהליך ! מיין רוקען האָט זיך געקנייטשט פון קעלט, און די מוסקולען האָבען זיך צונויפגעדריקט פון דעם צופלום פון אונבעוואוסטער אימה׳דיגער קראפט, און מיין מיטוואַנדערער האָט מיך געשטויסען אין זייט, האָט געקלאפט מיט די צייהנער און דער שלעכטער גערוך פון זיין אָטהעם איז ווי א זשיפענדע בריטע כוואליע ארויס פון זיין פוילענדען מויל.

און פון המון איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט געזאָגט :

— גיב מיר אָב מיין ברודער !

און עם איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט געזאָגט :

— גיב מיר אָב מיין טאָכטער !

און עס האָבען אָנגעהויבען ארויסקומען מענער און פרויען, אלטע און יונגע, און זיי האָבען אויסגעשטרעקט זייערע הענד, און אָהן אויפהער האָט געקלונגען זייער ביטערע פאַרדערונג :

— גיב מיר אָב מיין קינד !

דאן האָב אויך איך, קרעץ־בעפאלענער, דערפיהלט אין זיך קראפט און קוראזש און איך בין ארויסגעקומען פאָראויס, און האָב א געשריי געטהאָן הויך און בייז :

— מערדער ! גיב מיר אוועק מיך אליין !

און זי, — זי האָט געשוויעגען. אזא פאלשע און געמיינע, זי האָט זיך פארשטעלט אז זי הערט ניט, און אצאָרנדיגער געלעבטער האָט צוטרויסלט מיינע צוואוואנדעטע בצקען, און א וואהנזיניגער

בריט איהר שטיינערנעם גיהנום־כויל. און עם האבען זיך ערהויבען און געצויגען צו דער וואנד אויסגעשטרעקטע ציטערנדע הענד, מאַ־ גערע, אונגליקליכע, בעטענדע, ווי א וואלד פון טרוקענע בוימער, וועלכער דער בושעוועגדיגער וויגד האט צוגעבויגען צו איין זייט, און עם איז אין זיי געווען אזוי פיעל פערצווייפלונג, אז שטיינער האַ־ בען געציטערט, און צושראקענע זיינען אנטלאפען די גרויע און בלויע וואלקענס. אבער אונבעוועגליך און הויך איז געווען די וואנד און גלייכגילטיג האט זי אבגעשפיעגעלט דאם וואויען, וועלכעם האט געשניטען און דורכגעלעבערט די גערייכטע עפוש׳דיגע לופט.

און אלע אויגען זיינען געווען גערוענדעט צו דער וואנד און די דאזיגע אויגען האבען ארויסגעשטראמט פון זיך פייערדיגע שטראה־ לען. זיי האבען געגלויבט און האבען געווארט, אז באלד וועט זי איינפאלען און וועט עפענען א נייע וועלט, און אין דער בלינדהייט פון זייער גלויבען האבען זיי שוין געזעהן ווי עם בעווענגען זיך די שטיינער, ווי עם ציטערט פון דעם גרונד ביז דעם שפיץ די שטיי־ נערנע שלאנג, וועלכע איז אנגעוויפט און אנגעפרעסטען פון מענשליך בלוט און פון מענשליכע מחות. עס קאן זיין אז טרעהרען האבען דאם געציטערט אין אונזערע אויגען און מיר האבען געמיינט, אז דאם ציטערט די וואנד, און נאך שניידענדער איז געווארען אונזער יאמער.

דער צארן און די שמחה פון נאהענטען זיעג האבען געקלונגען אין איהם.

V.

און אט וואם דעמאלט האט געטראפען. הויך אויף א שטיין האט זיך אוועקגעשטעלט א מאגערע, אלטע פרוי, מיט איינגעפאלענע טרוקענע באקען און מיט לאנגע ניט פערקאמטע האאר, וועלכע זיי־ נען גאווען עהנליך צו דער גרויער גריווע פון אן אלטען, הונגעריגען וואלף. איהרע קלייד׳דער זיינען גאווען צוריסען, צוגעפענעדיג איהרע גלאט, ביינערנע פלייצעס און די מאגערע, הענענדע בריסט, וועל־ כע האבען פאר פיעלע גענעבען לעבען און זיינען פון מוטערליכקייט אויסגעליידיגט גאווארען. זי האט אויסגעשטרעקט איהרע הענד צו

אָבער, שטאַרבענדיג יערע סעקונדע, זיינען מיר געווען אונ־ שטערבלעך, ווי געטער. און וויעדער האָט א רעווע געטהאָן דער מעכטיגער שטראָם פון מענשלעכע קערפערס און האָט מיט זיין גאַנצער קראפט זיך א שלייַדער געטהאָן אין וואַנד. און וויעדער האָט ער אָבגעפליסט אויף צוריק, און אזוי פיעל, פיעל מאָל, ביז וואַנען עס איז ניט אָנגעקומען אן ערמיעדונג, א טויטלעכער שלאָף און שטילקייט. און איך, קרעץ־בעפאַלענער, בין געווען לעבען דער סאַמע וואַנד און האָב געזעהן, אז זי הויבט זיך אָן צו שאָקלען, די שטאָלצע קעניגין, און דער שרעק פון איינפאַלען איז ווי א שוידער דורכגעלאָפען איבער איהרע שטייַנער.

— זי פאַלט איין ! — האָב איך אָנגעהויבען צו שרייַען — ברי־ דער, זי פאַלט איין !

— דו האָסט א טעות, קרעציגער, — האָבען מיר געענטפערט די ברידער. און דאן האָב איך זי אָנגעהויבען צו בעטען :

— זאָל זי שטעהן, איז אָבער דען ניט יעדער געפאַלענער קער־ פער א טרעפעל צו דעם שפיץ ? מיר זיינען פיעל, און אונזער לעבען איז א לאָסט. לאָמיר אויסבעטען מיט קערפערס די ערד ; אויף די קערפערס וועלען מיר אָנווערפען נייע קערפערס און אזוי וועלען מיר דערגרייכען ביז דעם שפיץ. און אויב עס וועט בלייבען בלויז אייַנער — וועט ער דערזעהן די נייע וועלט. און מיט פרעהליכער האָפנונג האָב איך זיך אומגעקוקט — און האָב בלויז רוקענס דערזעהן, גלייכ־ גילטיגע, פער'עקשנ'טע, מיעדע. אין אונענדליכען טאנץ האָבען זיך געדרעהט יענע פיער, זיינען זיך צונויפגעקומען און צוגאַנגען, און די שווארצע נאכט האָט ארויסגעשפייט נאָסען זאמד, ווי א קראכ־ קע ; און מעכטיג אונגעהויער איז געשטאַנען די וואַנד.

— ברידער ! — האָב איך געבעטען. — ברידער !

אָבער מיין קול האָט בלויז געפאַנפעט פון נאָז, מיין אטהעם איז געווען מיט א שלעכטען גערויך, און קיינער האָט מיך, דעם קרע־ ציגען, ניט געוואָלט הערען.

וועה ! . . . וועה ! . . . וועה ! . . .

ווילדער צארן האָט אָנגעפילט אונזערע צוהווייטאָגטע הערצער. און זי האָט אלץ געשווויגען, גלייכגילטיג און טעמפ, און דאן האָט די פרוי בייז געטרויסעלט מיט איהרע מאָגערע, געלע הענד און האָט א שלייד־ער געטהאָן אָהן רחמנות:

— דאן זיי פערפלוכט, דו, מערדערין פון מיין קינד!

דער שהנער, בייז־שטרייענגער אלטער האָט וויעדערהאָלט:

— זיי פערפלוכט!

און מיט א רעש'דיגען טויזענדע־קולות'דיגען יאָמער האָט ווידער־האָלט די גאנצע ערד:

— זיי פערפלוכט! פערפלוכט! פערפלוכט!

VI

און טיף האָט א זיפץ געטהאָן די שווארצע נאכט, און ווי א ים, וואָס איז פארכאפט געוואָרען פון'ם שטורעם, וואלט זיך א שלייד־ער געטהאָן מיט זיין גאנצער שווערער, ברויזענדער מורא'דיגער מאכט אויף די פעלזען, אזוי האָט אויפגעשטורעמט די גאנצע געזעהענע וועלט און טויזענדע אָנגעשטרייענגטע און צוצארענטע בריסטער האָט זי א שלייד־ער געטהאָן אין וואנד. הויך ביז די סאמע שווערע וואלקענס, האָט א שפריץ געטהאָן די בלוטיגע שוים און האָט זיי בע־פארבט, און זיי זיינען געוואָרען פייערדיגע און שרעקליכע און האָבען אָבגעוואָרפען א רויטען שיין ארונטער, אהין, וואו עס האָט גע־שטורעמט, געדונערט, געבליצט און געיאָמערט עפעס גאנץ קליי־נעס, אָבער מאוים'דיג צונויפגעגאָסענעס פון אונצעהליגע אזלכע קולות, שווארצע און צארענדיגע בייזע. מיט אן אָבשטארבענדען ge־וויין, פול מיט ניט אויסשפרעכענדען וועהטאג, האָט זי אָבגעפליכט צוריק — און אונבעוועגליך איז געשטאנען די וואנד און האָט געשווי־גען. אָבער ניט שעמעווידיג און בעשיידען האָט זי געשווויעגען — טרויעריג־פינסטער און רוהיג־בייז איז געווען דער בליק פון איהרע פארמלאָזע אויגען, און שטאלץ, ווי א קעניגין, האָט זי ארונטער־גלאָזען פון איהרע שולטערען דעם פורפור־מאנטל פון שנעל אבלוי־פענדען בלוט, און איהרע ברענען האָבען זיך פערלאָרען צווישען די צוקריפעלטע טויטע קערפערס.

נער וואָנד. אָבער איצט האָט ער שוין פּאר איהם ניט מורא געהאַט, און דער קערפּער איז אַוועק, איבערלאָזענדיג אַ קאַלטען סליאָד ; ער איז אַוועק — ביז דער פּאָלגענדער נאַכט.

ער פּלעגט זיך אויף אַ קורצע צייט פערגעסען, און ער פּלעגט זעהן חלומות, שרעקליכע און אונגעוועהנליכע. ער האָט געזעהן אַ וויסען צימער, מיט וווייסע דיקען און וועגד, בעלויכטען מיט אַ וויסע העלע ליכטקויט, און אַ שוואַרצע שלאַנג, וועלכע איז אַרויס־געקראָכען פון אונטער דער טיהר מיט אַ לייכטען שאַרשען, ווי זי וואָלט לאָכען. צוררייקענדיג איהר שאַרפען פּלאַטשיגען קאָפּ צום פּאָדלאָגע און שלייגלענדיג זיך, האָט זי זיך האַסטיג אַרויסגעגליטשט, איז ערגעץ וואו פערשוואונדען און וויעדער האָט זיך אין דעם שפּאַלט אונטער דער טיהר געוויזען איהר ציפּלאַטשיגטע, שוואַרצע נאָז, און ווי אַ שוואַרצע סטיינגע האָט זיך אויסגעצויגען איהר קערפּער ; און וויעדער, און וויעדער.

איין מאָל האָט ער אין חלום דערזעהן עפּעס פּרעהליכעס און האָט זיך צולאכט. אָבער אַ זאָנדערבאַרער קול האָט אַבגעקלונגען פון זיין געלעכטער, עהנליך צו אַ פערשטיקטען שלוכצען, אז עס האָט אַנגעכאַפּט אַ שרעק צו הערצן : דאָס לאַכט אָדער וויינט ערגעץ אין אונבעוואוסטע טיעפקייט די נשמה אין דער צייט, וועו דער קערפּער איז אונבעוועגליך, זוי ביי אַ טויטען.

אין זיין בעוואוסטזיין פלעגט ביסלעכווייז אַנהייבען אריינגעהן דער קלאַנג פון׳ם טאָג וואָס וועט געבוירען : דער טויבער שמועס פון פערבייגעהענדע, אַ סקריפּ פון אַ טיהר וויט ערגעץ, דער רויש פון דעם דוואַרניק׳ס בעזעם, וועלכער שאַרט אַרום דעם שנעע פון פענסטער — דער גאַנצער אונבעשטימטער טומעל פון דער אויפוואַכענדער גרויסער שטאָדט. און דאן פלעגט פאַר איהם אַנקומען דאָס שרעקליכסטע : דאָס אונערבאַרמליכע ליכטיגע בעוואוסטזיין, אז עס איז אַנגעקומען אַ נייער טאָג, און אז ער וועט באלד דארפען אויפשטעהן, כדי צו קעמפּפען פאר׳ן לעבען אָהן דער האָפנונג אויף זיעג.

מען דארף לעבען.

ער האָט זיך אַ קאָהר געטהאָן מיט׳ן רוקען צום שיין, האָט אַרויפגעוואַרפען איבער׳ן קאָפּ די דעקע, אז דער קלענסטער שטראהל

אין קעלער

I.

ער האָט שטאַרק געשיכור׳ט, האָט פערלאָרען די ארבייט, האָט פערלאָרען בעקאַנטע און האָט זיך בעזעצט אין א קעלער אינאיינעם מיט גנבים און פראָסטיטוטקעס, פארלעבענדיג זיינע לעצטע יאָהרען.

זיין קערפער איז געווען קראנק, אָהן בלוט, אויסגעניצט פון ארבייט, צופרעסען פון יסורים און פון בראנפען, און דער טויט האָט שוין געוואַכט איבער איהם, ווי א גרויער רויב־פויגעל, וואָס איז בלינד אין שיין פון דער זון און זעהענדיג אין די פינסטערע נאכט. בייטאָג האָט דער טויט זיך פערשטעקט אין די פינסטערע ווינקעלעך, און ביי נאכט פלעגט ער זיך אָהן רויש אוועקזעצען ביי איהם צוקאָפענס און איז געזעסען לאַנג ביז עס פלעגט ווערען טאָג, און ער איז געווען רוהיג, געדולדיג און פעסט אין זיין פאַרדערונג. ווען עס פלעגט אָנהייבען שימערען אויף טאָג און ער פלעגט ארויסרוקען פון אונטער דער דעקע זיין בלייכען קאָפּ, מיט די אויגען פון א געהעצטער חיה, איז שוין אין צימער געווען פוסט — אָבער ער האָט ניט געגלויבט דער דאָזיגער גענארטער פוסטקייט, ווי עס גלויבען אנדערע. ער האָט מיט פערדאכט ארומגעקוקט די ווינקעלעך, האָט מיט כיטרען האַסט א וואַרף געטהאָן א בליק הינטערען רוקען און דערנאָך, אָנלעהנענדיג זיך אויף די עלענבויגענס, האָט ער אויפמערקזאם און לאַנג געקוקט בעפאָר זיך אין דער שמעלצענדער פינסטערקייט פון דער פערגעהענדער נאכט. און דאן האָט ער געזעהען דאָס, וואָס אנדערע זעהן קיין מאל ניט ; ער האָט געזעהן ווי עס וויגט זיך א גרויער מוראַ׳דיגער קערפער, פאַרמלאָזט און מאוים׳דיג. דער קערפער איז געווען דורכזיכטיג, האָט ארומגעכאפט אלעס און אין איהם האָבען די זאכען אויסגעזעהען, ווי הינטער א גלעזער־

אזוי האבען איהם אלע גערופען מיט רעספעקט, ניט קוקענדיג אויף זיין יונגקייט, דערפאר ווייל ער איז געווען א געוואגטער און קונצי־גער גנב און נאך עפעס, וועגען וואס מען האט בלויז געהאט פער־דאכט, אבער מען האט זיך ניט ענטשלאסען צו ריידען. מעהר פון אלעם האט כיזשניאקאוו מורא געהאט פאר זייער אויפשטעהן, וואס־רים זיי ביידען האבען געהאט אויף איהם דאס רעכט, האבען גע־קאנט ארויסגעהן צו איהם, זעצען זיך אויף זיין בעטל, ריהרען איהם מיט די הענד און ברויסגען איהם דערצו ער זאל דארפען רויידען און טראכטען. מיט דוניאשאן האט ער זיך עפעס אמאל בעפרויגדעט שיכור'ערהייד, און האט פערשפראכען מיט איהר חתונה צו האבען. און הגם זי האט גלאכט און געקלאפט איהם איבער'ן פלייצע, אבער זי האט אויפריכטיג גערעכענט, אז ער איז אין איהר פערליעבט און זי איז געווען גוט צו איהם. אליין איז זי געווען א דומע, א שמוציגע, פון וועלכע עם האט זיך געהערט א פאסקודנער ריח, און זי האט אפט גענעכטיגט אין אוטשאסטאק. און מיט אבראם פעטראוויטש האט ער ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוואמען גע'שיכור'ט, געקושט זיך און צוגעשוואהרען איהם אויבערג פריינדשאפט.

וועז עם האט זיך דערהערט די פרישע, הויכע שטימע און כיזשניאקאוו האט דערקענט אבראם פעטראוויטש'עם שנעלע טריט פערביי זיין טיהר, איז ער פערגליווערט געוואהרען פון שרעק און ערוואהרטונג; ער האט א יאמער געטהאן אין דער־הויך און האט זיך נאך מעהר דערשראקען. פאר זיינע אויגען האט זיך איצט אריבער־געטראגען אין איין העלען בילד זיינע שיכרות, ווי זיי זיינען גע־זעסען אין עפעס א פינסטערען שיינק, וועלכער איז געווען בעלויכטען בלויז פון איין לאמפ, צווישען פינסטערע, זאנדערבארע מענשען וועלכע האבען געהאלטען אין איין סוד'ען זיך, און זיי האבען זיך אויף גע'סוד'עט. אבראם פעטראוויטש איז געווען בלייך און אויפגע־רעגט, האט זיך בעקלאגט אויף דעם שוועהרען לעבען פון א גנב, האט פערקאטשעט די ארבעל פון האנד און האט איהם געגעבען אנצוטאפען זיינע בייגער, וואס זיינען ניט רעגעלמעסיג צוגויפגעוואקסען, און כיזשניאקאוו האט איהם געקושט און געזאגט:

— איך ליעב גנבים. זיי האבען מוטה — און ער האט איהם

זאָל ניט קאָנען צוקומען צו זיינע אויגען, האָט זיך צונויפגעקנייטשט אין א קלייניעם הייפעל, אונטערציהענדיג די פיס צו דער סאַמער מאַרדע, און איז אַווי געלעגען אונבעוועגלעך, מורא האָבענדיג א ריהר צו טהאָן זיך און אויסצוציהען די פיס. ווי א גאַנצער בארג זיינען אויף איהם געלעגען די בגדים, מיט וועלכע ער האָט זיך איינגעדעקט פון דער פייכטער קאַלטקייט פון קעלער, אָבער ער האָט ניט געפיהלט די שווערקייט פון בארג, און זיין קערפער איז געווען קאַלט. ביי יעדען קלאנג, וועלכער האָט גערעדט וועגען לעבען האָט זיך איהם געדוכט, אז ער איז אָבגעדעקט און איז אונגעהויער גרויס, און ער האָט זיך נאָך מעהר צונויפגעדריקט און האָט קלאנגלאָז געאָמערט — ניט מיט קיין קול און ניט מיט קיין געדאנקען, ווארים ער האָט מורא געהאַט פאר זיין אייגענעם קול און פאר זיינע אייגענע געדאנקען. ער האָט צו אימיצען מתפלל געווען, אז דער טאָג זאָל ניט קומען, און ער זאָל שטענדיג קאָנען לייגען אונטער דעם בארג מיט שמאַטעס, ניט ריהרען זיך, ניט טראכטען; און ער האָט אָנגעשטריינגט זיין גאַנצען וויליען אָבצוהאַלטען דעם קומענדען טאָג און האָט זיך אייגענע שמועס׳ט, אז עס ציהט זיך נאָך די נאכט. און מעהר פון אַלעס אין דער וועלט האָט זיך איהם געווואַלט, אז אימיצער זאָל פון הינטען צולייגען א רעווָאלווער צום פאטילייצע, צו יענעם פלאטין, וואו עס פיהלט זיך א גריבעל, און זאָל אויסשיסען.

און דער טאָג האָט זיך צואוויקעלט — א ברייטער, ניט אייגענהאַלטענער, מעכטיג רופענדער צו לעבען, און די גאַנצע וועלט האָט זיך אָנגעהויבען צו בעוועגען, ריידען, ארבייטען און טראכטען. אין קעלער איז די ערשטע אויפגעשטאַנען פון שלאָף די בעל־הבית׳טע, די אלטע מאַטריאָנע, וועלכע האָט געהאַט א פינף־און־צוואַנציג־יאָהריגען לייבהאבער, און זי האָט אָנגעהויבען ארומטרעטען אין קיך, קלאפען מיט די עמערס און עסק׳ען זיך מיט עפעס ביי דער סאַמע טיהר, וואו כיזשניאקאָוו איז געלעגען. ער האָט געפיהלט ווי זי איז נאָהענט און איז פערשטארבען, ענטשלים־ענדיג זיך ניט אָבצורופען זיך, אויב זי וועט איהם רופען. אָבער זי האָט געשוויגען און איז ערגעץ אוועק; און דערנאָך, אין א צווייי שטונדען ארום, זיינען אויפגעשטאַנען פון שלאָף צווייי אַנדערע אייגוואָהנער: די צוהוליעטע מיידעל, דוניאַשאַ און די אלטעס לייבהאבער, אבראם פעטראָוויטש.

איהם געווען ברידער און שוועסטער, און נאָך פריהער — עפעס אזעלכעס, וואָס איהם קומט פאָר ווי אין א טומאָן, עפעס שהנעס, וואָס ער האָט נערופען מיטיער. זיי זיינען אלע צושטאָרבען, און אפשר קאָן זיין אז אימיצער פון זיי לעבט, אָבער איז שוין אזוי פערלאָרען נעווארען אין דער אונעדליכער וועלט, אז ס'איז אלץ איינס ווי געשטאָרבען. און ער וועט אויך באלד שטאָרבען — ער וויים דאָס. וועו ער וועט היינט אויפשטעהן פון נעלעגער, וועלען זיך איהם אונטערעכען די פיס און וועלען זיך טרויסלען, און די הענד וועלען ציטערן און וועלען מאכען אונזיכערע, משונה'ריגע בעוועגונגען, און — דאָס איז דער טויט. אָבער ביז וואנען דער טויט וועט קומען דארף מען לעבען, און דאָס איז אוא שרעקליכע אויפגאבע פאר א מענשען, ביי וועלכען עס איז ניטא קיין געלד, קיין געזונד און קיין וויבלען, אז כיזשניאקאָוו'ען כאפט אן א פערצווייפלונג. ער וואַרפט פון זיך אראָב די דעקע, פאַרברעכט די הענד און שלייערט אין חלל אזעלכע לאנגע קרעכצען, ווי זיי וואלטען דורכגענאנגען דורך טויזענד לייידענדע בריסט און זיינען דערפאר נעווארען אזוי פול, ביז די ברעגען אנגענאסענע מיט אונערטרעגליכע יסורים.

— עפען, טייוועל! — שרייט הינטער דער טיהר דוניאשא און האָקט אין טיהר כיט די קולאקעס — אז ניט וועל איך דאָך די טיהר צוברעכען!

וויגענדיג זיך און טרויסלענדיג זיך, איז כיזשניאקאָוו צוגענאנגען צו דער טיהר, האָט געעפענט און האָט שנעל, כמעט אומפאלענדיג, זיך וויעדער אוועקגעלייגט אין בעט. דוניאשא, שוין א פערקאמטע און אנגעפודערטע, האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם, צודריקענדיג איהם צו דער וואנד, האָט פערלייגט א פוס אויף א פוס און האָט מיט וויכטיגקייט א זאג געטהאן:

— און איך האָב דיר געבראכט א נייעס. קאטיא איז נעכטען שוין אוועק אויף יענער וועלט.

— וועלכע קאטיא? — האָט א פרעג געטהאן כיזשניאקאָוו. און זיין צונג האָט זיך בעוועגט שווער און אונזיכער, ווי ער וואלט געווען א פרעמדער ביי איהם אין מויל.

— האסט שוין גאר פארגעסען, — האָט זיך צולאכט דוניאשא — די דאזיגע קאטיא, וועלכע האָט ביי אונז געוואהנט. ווי האסט

פֿאַרגעשלאָגען אויסצוטרינקען ברודערשאפט, אָבוואָהל זיי זיינען שוין לאַנג געווען פֿער „דו".

— און איך ליעב דיך דערפֿאר, וואָס דו ביסט א געבילדעטער און דו פערשטעהסט אונזערע בריידער — האָט געענטפֿערט אבראם פעטראָוויטש — קוק זיך נאָר צו, וואָס פאר א האנד דאָס איז!

און וויעדער האָט זיך פאר זיינע אויגען אויסגעצויגען די ווייסע האנד, אויף וועלכער עס איז געווען א רחמנות צו קוקען איבער איהר וויסקייט און איבער דעם, וואָס מען האָט אויף איהר געקענט פערשטעהן עפעס, עפעס אזעלכעס וואָס ער קען איצט שוין ניט געדיינקען און ניט פערשטעהן; ער האָט געקושט די דאָזיגע האנד, און אבראם פעטראָוויטש האָט גדלות'דיג געשריען:

— אמת ברודער! מיר וועלען קראפֿירען, אָבער אונטערגעבען וועלען מיר זיך ניט!

און דערנאָך איז עפעס פאַרגעקומען פאסקודנעס, שמוציגעס, א פייפֿעריי, טאנצעריי, געפילדער און שפרינגענדיגע פייערען. דעמאל איז דאָס געווען פרעהליך, אָבער איצט, וועו אין די ווינקעלאך איז בעהאלטען דער טויט, און פון אלע זייטען רוקט זיך אן דער טאג מיט דער אונפערמיידליכקייט צו לעבען און טהעטיג צו זיין און קעמפֿען פאר עפעס, און בעטען וועגען עפעס, איצט — איז דאָס געווען א מאטערנעס און א פּחד.

— שלאָפסט נאָך, פריץ? — האָט אבלאכענדיג געפרעגט היגטער דער טיהר אבראם פעטראָוויטש און, ניט בעקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער צוגעלייגט: נו, שלאָף, כאפט דיך דער טיוועל.

צו אבראם פעטראָוויטש קומען צו בעזוך זעהר פיעל בעקאנטע, און אין פערלויף פון א גאנצען טאג סקריפעט די טיהר און עס הערען זיך באסאָוועט שטימען. ביי יעדען קלאפ דוכט זיך כיזשניאקאָוו'ען, או דאָס איז מען געקומען צו איהם און נאָך איהם, און ער בעהאלט זיך אלע טיעפער און הערט זיך צו לאנג, ביז וואנען ער דערקענט וועמעס שטימע דאָס איז. ער וואַרט און וואַרט א געפייניגטער, זיין גאנצער קערפֿער ציטערט אויף יעדע רגע, אָבוואָהל אין דער גאנצער וועלט איז ניטא קיינער, וועלכער זאל קומען צו איהם און נאָך איהם.

ער האָט א מאל געהאט א פרוי, א מאל, שוין לאנג צוריק, און זי איז געשטאָרבען. נאָך מיט א ליינגערע צייט פאר דעם זיינען ביי

פון טיהר, ווי נאָר זי וועט אריבערטרעטען דעם שוועל, וועט מען זי בענעמנען מיט א פייפערייו און געפילדער; א נאנצע מאססע מענשען וועט זי בעגעגנען — האָט זיך זיך געשראָקען — און אין דער מאססע וועט אויך זיין איהר פאָטער, א פערגאָווערטער, א פּראָפעסיאָנאַליזירטער און כמעט שוין גאָר אָהן אויגען; און עם וועלען זיין בעקאנטע סטודענטען, אפיציערען און מייד־לאָך. און זיי וועלען אלע אויף איהר טייטלען מיט די פינגער און וועלען שרייען:

— אָט איז א מיידעלע, וועלכע האָט געענדיגט זעקס קלאסען גימנאזיע, האָט געהאט בעקאנטע סטודענטען, קלוגע און עדעלע, זי פלעגט רויט ווערען פון אן אונפאסיגען וואָרט, און אזא האָט עם מיט זעקס טעג צוריק געבוירען א קינד אין האָספיטאל פאר קינפּעטאָרינס, זייט ביי זייט מיט אנדערע געפאלענע פרויענצימער.

אבער די נאבערעזשנע איז געווען ליידיג. פריי האָט זיך איבער איהר געטראָגען דער פראָסטיגער ווינד, האָט אויפגעהויבען א גרויסען וואלקען פון שנעע, וואס איז צוריבען געוואָרען פון פראָסט, ווי א פרעסענדער שטויב, און האָט בעדעקט מיט דעם שנעע־שטויב אלעם לעבעדיגעם און טויטעם, וואס עם האָט זיך נאָר בעגעגנעט דעם פראָסט אויפ'ן וועג. מיט א לייכטען פייפען האָט ער אַרומגעכאַפּט די איי־זערנע שטאַנגען פון די שטאקעטען און זיי האָבען געגלאנצט, ווי אבּ־געפאַלירטע, און זיי האָבען אויסגעזעהן אזוי קאַלט און אזוי עלענד, אז ס'איז געווען א רחמנות צו קוקען אויף זיי.

און אזוי קאַלט און עלענד, אבגעריסען פון מענשען און פון לע־בען, האָט זיך דערפיהלט דאָס מיידעל. אויף איהר איז געווען א קורצינגע יאקעל, דאָס זעלבע יאקעל אין וועלכען זי פלעגט געוועהנ־ליך גליטשען זיך אויף די אייז־גליטשערס און וועלכען זי האָט אין איי־לענישׂ אנגעטהאָן, אוועקגעהענדיג פון הויז. וועו זי האָט שוין אנגע־הויבען ליידען פון די ערשטע געבורט־שמערצען. און וועו דער ווינד האָט זי אַרומגעכאפּט, האָט פאַרדרעהט דאָס דינינקע קליידעל ארום איהרע פיס און האָט פערקיהלט איהר קאָפּ, איז איהר געוואָרען שרעקליך, זי זאָל ניט דערפרוירען וועדען, און די מורא פאר דער מאססע איז פערשוואונדען, און די וועלט האָט זיך צוואוויקעלט ווי אן אונענדליכער מדבר פון אייז, אין וועלכען עם זיינען ניטאָ, ניט קיין מענשען, ניט קיין ליכטיגקייט, ניט קיין וואַרעמקייט. צוויי

דו זי געקאָנט פערגעסען, וועז ס׳איז אין נאנצען בלויז א וואָך אז זי איז אוועק פון דאנען ?

— געשטאָרבען ?

— נו, יא, געשטאָרבען, ווי אלע שטאָרבען.

דוניאשא האָט נאָס געמאכט איהר קליינעם פינגערל מיט די שפייצין פון מויל און האָט אבגעווישט די פודער פון איהרע שיטערע ברעמען.

— פון וואָס ?

— פון וואָס, פון וואָס אלע שטאָרבען. וועד ווייס פון וואָס ? דאָס האָט מען מיר נעכטען דערצעהלט אין קאָפּעע־רעסטאָראַן. געשטאָרבען קאטיא, זאָגען זיי.

— האָסט דו זי געליעבט ?

— געווים געליעבט. וואָס פאר א פראגע !

דוניאשא׳ס דומע אויגען האָבען געקוקט אויף כיזשניאקאָוו׳ען מיט טעמפער גלייכגילטיגקייט, וויגענדיג איהר דיקע פוס. זי האָט ניט געוואוסט וועגען וואָס מעהר צו רעידען און האָט געזוכט צו קוקען אויף דעם לייגענדען אזוי, אז ער זאל זעהן איהר ליעבע צו איהם און זי האָט צוליעב דעם א פינטעל געטהאָן מיט איין אויג און אראָבגעלאָזען די ווינקלען פון איהרע גראָבע ליפּען.

דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען.

II.

אין דעם דאָזיגען טאָג, שבת איז דאָס געווען, איז דער פראסט אזא שטאַרקער, אז גימנאזיסטען זיינען ניט געגאנגען לעהרנען, און די פערד־רייסעס וואָס זיינען געווען בעשטימט פאר דעם טאָג זיינען אבגעליגט געוואָרען אויף אן אנדער טאָג, וואָרים מען האָט מורא געהאָט פאר דער געפאהר, די פערד זאלען זיך ניט פערקיהלען. וועז נאטאליא וולאדימיראוונא איז ארויסגעגאנגען פון׳ם האָספיטאל פאר קינפעטאָרינס, האָט זי זיך אין דער ערשטער מינוט געפרעהט וואָס ס׳איז שוין אבענד, וואָס אויף דער נאָבערעזשנע איז קיינער ניטא און קיינער וועט זי ניט בעגעגענען, א מיידעל מיט א זעקס־טאָגיגען קינד אויף די הענד. איהר האָט זיך געדוכט, אז ווי נאָר זי וועט ארויס

— א שטיקעל ניט פערפֿוירענע וואַסער — און דער בליק איז געווען געהיימניספול און שרעקליך — און פּאַראוים האָבען געקלונגען און עקשנות'דיג געדופען די ווערטער :

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

כיזשניאקאָוו, אן אָנגעקליידעטער שוין, איז וויעדער געלעגען אין בעט און האָט געווינקעלט איבער זיך ביז די אויגען זיין מאַנטל, די לעצטע זאַך וואָס איז ביי איהם פערבליבען. אין ציימער איז געווען קאַלט און אין די ווינקלען האָט אָנגעפרירט אייז, אָבער ער האָט געאָטהעמט אין פוטערנעם קאָלנער, און דערפון איז איהם געוואָרעם און בעקוועמליך. דעם גאַנצען טאָג האָט ער זיך אָבגענארט, אז מאָרגען וועט ער געהן זוכען ארבייט, מאָרגען וועט ער וועגען עפּעם בעטען מענשען, און דערווייל האָט ער בלויז געציטערט, ווי ער פלעגט דערהערען א העכערען קול הינטער דער וואַנד, אָדער א קלאַפ פון פערמאַכען די פערפֿוירענע טיהר. אָזוי איז ער געלעגען לאַנג און רוהיג, וועז אין טיהר האָט זיך דערהערט א ניט זיכערער קלאַפען, איינגעאָלטען, שנעל און שארף, ווי אימיצער וואָלט קלאַפען מיט דער צווייטער זייט פון האַנד. זיין ציימער איז געווען דער נאָהענסטער צום אַרייננאַנג און, א קעהר־טהאַנדיג זיין קאָפ האָט ער זיך צוגעהערט, ער האָט קלאָהר געהערט וואָס לעבען דער טיהר איז פאַרגעקומען. צו דער טיהר איז צוגענאַנגען מאַטריאָנא, די טיהר האָט זיך געעפענט, אימיצער איז אריין, די טיהר האָט זיך פערמאַכט, און עס האָט זיך אָנגעהויבען שווייגען פון אויסוואַרטען.

— וועמען דארפט איהר ? — האָט זיך דערהערט די אייזיגע אונפרייגדליכע פראגע פון מאַטריאָנא'ס קול. און אן אונבעקאַנטע שטימע א שטילע, געברָאכענע, האָט ווי א פערלאָרענע געענטפערט :

— איך דארף קאַטיא נעטשאיעווא. וואָהנט דאָ קאַטיא נעטשאיעוונא ?

— האָט געוואָהנט אמאָל. צו וואָס דארפט איהר זי ?

— איך דארף זי זעהר נויטהיג. איז זי אין דער היים ניטאָ ? — אין דער שטימע האָט געקלונגען פּחד.

— קאַטיא איז געשטאָרבען. געשטאָרבען זאָג איך אייך. געשטאָרבען אין האָספיטאל.

הייסע טרעהרען זיינען אָנגעלאָפען אין איהרע אויגען און זיינען פער־גליווערט געוואָרען פון פראָסט. אנבויגענדיג דעם קאָפּ האָט זי זיי אָבגעווישט אָן דעם פאַרמלאָזען פּעקעל, מיט וועלכען עס זיינען פער־נומען איהרע הענד און זי האָט אָנגעהויבען געהן האַסטיג. זי האָט איצט ניט געליעבט, ניט זיך, ניט דאָס קינד, און איהר האָט אוים־געוויזען אז זייער ביידענס לעבען איז ניט נויטהיג, אָבער זי איז געווען עקשנות'דיג געשטויסען פאַרוווערטס פון די וועגטער, וועלכע זיינען געווען ניט אין איהר מאַכט, נאָר זיינען געגאַנגען פאַראויס און האָבען גערופען:

— ניעמטשינאָווסקע גאַס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאַס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

די דאָזיגע וועגטער האָט זי איינגע'הויר'ט זעקס טעג נאָכאַנאַנד לינענדיג אין בעט און זויגענדיג דאָס קינד. דאָס האָט געהייסען, אז מען דארף געהן אויף ניעמטשינאָווסקע גאַס, וואו עס וואָהנט איהר מילך־שוועסטער, א פּראָסטיטוטקע, וואָרים בלויז ביי איהר אליין, און מעהר ביי קיינעם ניט, קאָן זי געפינען א פּלאַטץ פאַר זיך און פאַר'ן קינד. ערשט מיט א יאָהר צוריק, ווען אלעם איז נאָך געווען אזוי גוט און זי האָט שטענדיג געלאַכט און געזונגען, איז זי געווען ביי דער קראנק־געוואָרענער קאַטיא און האָט איהר געהאָלפען מיט געלד; און איצט איז געבליעבען קאַטיא דער איינציגער מענש, פאַר וועלכען זי שעהמט זיך ניט.

— ניעמטשינאָווסקע גאַס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאַס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

זי איז געגאַנגען, און דער ווינד האָט בייז געדרעהט זיך ארום איהר, און ווען זי איז ארויף אויפ'ן בריק, האָט דער ווינד מיט רציחה א וואַרף געטאָן זיך צו איהר אויף דער ברוסט און האָט מיט די אייזערנע נעגעל אינגעוויגען זיך אין קאַלטען פנים. ווי א בע־זיענטער, איז ער מיט א רויש אראָבגעפאַלען פון בריק, האָט זיך געדרעהט איבער דער שנעעאיגער גלאַטקייט פון טייך און האָט וויע־דער א ברויז געטאָן ארויף, פאַרדעקענדיג דעם וועג מיט זיינע פלאַ־טערנדע קאַלטע פליגלען. נאטאַליא וולאדימיראַוונא האָט זיך אָב־געשטעלט און האָט קראפטלאָז זיך אָבגעלעהנט אויף דער פארענטשע. טיף אונטען האָט אויף איהר א בליק געטאָן א שווארצע מאַטע אויג

דאָס אונפערשטענדליכע, וואָס האָט פאסירט. ער האָט שוין אָנגע־
בען צו פיהלען ווי עס קומט אָן די נאַכט. די רוהיגקייט איז פארביי
און פארדריקענדיג די צייהנער, האָט ער געזוכט אָבצוהאַלטען זיין
געדאנקען; אין דער פערגאנגענהייט איז געיוען געזונקענהייט, זופּ
און שרעק — און דער זעלביגער שרעק איז אויך געווען אין דער צו־
קונפט. ער האָט שוין אָנגעהויבען ביסלעכווייז וויעדער צונויפצו־
דרעהן זיך, בעהאַלטען אונטערן דעקע די פיס און די הענד, וועו
עס איז אריינגעגאנגען רוגאַשאַ, שוין אָן אָנגעקליידעטע אין א רויטער
בלוזע, אום אַרויסצוגעהן, און אביסעל שיכור'לעך. זי האָט זיך
בריטלעך א זעץ געטהאָן אויף דער בעט און האָט א פאָטש געטהאָן
מיט די קורצע הענד:

— אך דו, נאָט מיין נאָט! — זי האָט א דרעה געטהאָן מיט'ן
קאָפּ און האָט זיך צוגעלאכט — א קינדעלע האָט מען געבראכט. אוא
קלייניטשקער, און שרייען שרייט עס, ווי דער פּריסטאַוו. זאָל מיר
אזוי נאָט העלפען, ווי דער פּריסטאַוו!

זי האָט זיך פערגעניגענדליך אויסגעזידעלט און האָט קאָקעטיש
א שנעל געטהאָן כיושׂניאקאָווע אין נאָז.

— קום לאָמיר געהן א קוק טהאָן. נו שוין — וואָס איז? לאָמיר
א קוק טהאָן, דאָס איז אלעס. מאטריאנא האָט אָנגעשטעלט דעם
סאמאווער און ווייל איהם באָדען, און אבראם פעטראוויטש צובלאָזט
דעם סאמאווער מיט שטיוועל — אָט איז דיר א שפּאָס! און דאָס
קינדעלע שרייט: או־א־או, או־א־או . . . .

דוניאשא האָט געמאכט א פּנים, ווי איהר האָט זיך פּאַרגע־
שטעלט, אזוי ווי ביים קינד, און זי האָט נאָך אמאל אַרויסגע־
קוויטשעט:

— או־א־או, או־א־או! נאָר אזוי ווי דער פּריסטאַוו. ווי מיר
האָבען א נאָט! קום, נו. דו ווילסט ניט — געה צום טייוועל!
פּגר דא, דו פערפרווירענער עפעל!

און זי איז אריינגענאנגען צוטאנצענדיג. אין א האלבע שטונדע
ארום האָט כיושניאקאָוו, שאקלענדיג זיך אויף זיינע שוואכע פיס און
אנהאלטענדיג זיך מיט די פינגער אן וואנד, געשלעפט זיך צו דער
קיך און האָט אונענטשלאָסען געעפענט די טהיר.

— פארמאך, דו לאָזט אריין א קעלט! — האָט א געשריי

וויעדער א לאנגער שווייגען, אזוי לאנג, אז כיזשניאקאוו האט דערפיהלט א וועהטאג אין נאקען, וועלכען ער האט ניט געוואגט א קעהר צו טהאן אזוי לאנג ווי מענשען האבען געשווייגען. און דער־נאך האט די אונבעקאנטע שטימע ארויסגערעדט שטיל, אהן אויס־דרוק:

— אדיע . . .

אבער אפנים זי איז ניט אוועק, וואהרים אין א מינוט ארום האט מאטריאנא א פרעג געטהאן:

— וואס איז דאס ביי אייך? האט איהר דאס געבראכט עפעס פאר קאטיא'ן?

עפעס איז א פאל געטהאן אויף דער פאדלאגע, און עס האט זיך דערהערט א קלאפ פון קניע, און די אונבעקאנטע שטימע האט ארויסגעזאגט האסטיג דורך פערשטיקטע צוריקגעהאלטענע שלוכצען.

— נעהמט! נעהמט עס אום גאטעס ווילען. נעהמט! און איך . . . איך וועל שוין ווי עס איז אוועק . . .

— אבער וואס איז דאס אזוינס?

דערנאך וויעדער א לאנגער שווייגען און א שטילער געוויין, אי־בערגעריסען און האפנונגסלאז. און אין דעם דאזיגען געוויין האט זיך געהערט א טוידטליכע מיעדקייט און א שווארצע, קיין ליכטיג־קייט ערווארטענדע, פערצווייפלונג. ווי אימיצענס א מיעדע האנד וואלט קראפטלאז פיהרען איבער א שטרייגג אנגעצויגענער סטרונע, און די דאזיגע סטרונע איז צולעצט אויף דעם טהייערען אינסטרומענט, און וועז זי וועט פלאצען — וועט אויף אייביג פערלאשען וועלען דער־צערטליכער און טרויעריגער קלאנג.

— איהר האט דאך איהם שיער ניט דערשטיקט! — האט גראב און מיט כעס א געשריי געטהאן מאטריאנא — און אזעלכע נעהמען זיך דאס אויף אן קינדער צו געבוירען. איז דאס ביי אייך רעכט אזוי? וואר וויקעלט דאס אזוי איין קינדער! קומט! נו, נו, גוט, קומט זשע, זאג איך. און ווי קאן מען דאס אזוי אינווויקלען.

וויעדער איז לעבען טיהר געווארען שטיל. כיזשניאקאוו האט זיך נאך א וויילע צוגעהערט און האט זיך געלייגט צוריק, א דערפרעה־טער, וואס מען איז ניט געקומען, ניט צו איהם און ניט נאך איהם, און ער האט ניט געוואכט צו טרעפען, וואס דאס איז אזוינס געווען

טהאָן, האָט זיך אָבער באַלד צושראָקענערהייד אומגעקוקט צו דער מוטער. זי איז מיעדערהייד געזעסען אויפ'ן באנק, דער זאָל אבוע־ווארפען אהינטער, און איהרע שווארצע אויגען, וועלכע זיינען גרויס געוואָרען פון קראנקהייט און יסורים, האָבען געלויכטען מ ט א רוהי־גען גלאנץ, און אויף די בלייכע ליפען האָט געבלאָנדזשעט דער שכאל־צער שמייכעל פון א מוטער. דערזעהענדיג דאָס, האָט זיך כיישניצ־קאָוו צולאכט מיט אן איינציגען פערשפעטיגטען געלעבטער:

— חי, חי, חי!

און ער האָט אויך מיט א מין שטאָלץ אומגעקוקט זיך אין אלע זייטען. מאטריאנא האָט ארויסגענומען דאָס קינד פון מלטער אין פערווייקעלט מיט א לאקען. דאָס קינד האָט זיך צוגאָסען מיט א קלינ־געגדען געווויין, איז אָבער באלד אנטשוויגען געוואָרען; מאטריא־נא האָט אן עפען געטהאָן אביסעל דעם לאקען, האָט מיט א מין פער־שעהמטקייט א שמייכעל געטהאָן און האָט געזאָגט:

— א קערפערעל, וואָס פאר א קערפערעל, ריינער סאמעט.

— לאָז א ריהר טהאָן — האָט געבעטען זיך דוניאשא.

— וואָס נאָך?

דוניאשא האָט פלוצלונג אנגעהויבען צו טרייסלען זיך מיט'ן נאנצען קערפער און טופענדיג מיט די פיס, מיט א פערכאפטען אטהעם פון זשערנעקייט, ווי א וואהנזיניגע פון דעם וואונש, וואָס האָט איהר צנגעכאפט, האָט זיך צושריען מיט אזא הויכען קול, ווי מען האָט נאָך פון איהר קיין מאל ניט געהערט:

— לאָז! . . . לאָז! . . . לאָז! . . .

— לאָז דאָך איהר! — האָט צושראָקענערהייד א בעט געטהאָן נאטאליא וולאדימיראוונא. דוניאשא האָט זיך פלוצלונג בערוהיגט; אויף איהר פנים האָט א שיין געטהאָן א שמייכעל און זי האָט מיט צוויי פינגער פאַרזיכטיג אנגעריהרט דעם קינד'ס פליצקעלע, און נאָך איהר האָט זיך אויך א ציה געטהאָן צו דער רויטער פליצקעלע אבראם פעטראָוויטש.

— אזוי איז דאָס דאזוגע . . . . א קינד, דאָס איז אן איידע־לע, דינינקע זאך — האָט ער געזאָגט פערענטפערענדיג זיך.

נאָך אלעמען האָט אויך פערזוכט כישניאקאוו. זיינע פינגער האָבען אויף א מאמענט דערפיהלט די בעריהרונג פון עפעם לעבערי־

געטהאן אבראם פּעטראוויטש. כיזשניאקאוו האָט שנעל פּערמאכט הינטער זיך די טיהר און האָט זיך אומגעקוקט ווי א פערזינדיגטער, אבער קיינער האָט זיך צו איהם ניט צוגעקוקט, און ער האָט זיך בעררוהיגט. אין קיך איז געווען היים פון אוויוון, פון סאמאווער און פון מענשען, און געדיכטע קנויל־ען פּארע האָבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געקראָבען איבער די קאלטע וועגע. מאטריאָנא, א צוקאָכטע, א שטרייגנג, האָט געבאָדען דאָם קינד אין מולטער און האָט מיט איהרע צושפּאלטענע האָנד געפּלעסקט אויף איהם וואסער, צופּלאפּלענדיג:

— אגונאשקע! אגונאשקע! זיין וועלען מיר רייניקע, זיין וועלען מיר וויסינקע.

צו דער פּאר וואָם אין קיך איז געווען ליכטיג און פּרעהליך, צו דערפּאר וואָם דאָם וואסער איז געווען וואַרעם און וויך, נאָר דאָם קינד האָט געשוויעגען און געקנייטשט זיין רויטינקען פּנים'ל, ווי ער וואלט זיך געקליבען א נים צו טהאָן. דוניאשא האָט איבער מאטריאָנא'ס אקסל אַרייגעקוקט אין מולטער און האָט אויסגעקליעבען א פּאסענדע מינוט, וועז זי האָט געקאָנט מיט דריי פינגער אויף א פּלעסקע טהאָן וואסער אויפ'ן קינד.

— אוועק! — האָט זיך א בייזער געטהאָן די אלטע — וואוהין קריעכסט דו? מען וויים אָהן דיר אויף וואָם צו טהאָן, דאנקען גאָט, אייגענע קינדער געווען.

— שטער ניט. דאָ דארף מען זיין פּאַרזיכטיג — האָט צוגעשטימט אבראם פּעטראָוויטש — א קינד, דאָם איז אן איידעלע זאך, דא דארף מען וויסען ווי זיך צו בעגעהן.

ער איז געזעסען אויפ'ן טיש און האָט מיט וואָהלטהעטיגען פערגעניגען גקוקט אויף דעם קלייניגקען ראָזיגען קערפּערל. דאָם קינד האָט בעווענט די פינגערלעך, און דוניאשא האָט מיט א ווילדער שמחה אנגעהויבען צו צאפּלען מיט'ן קאָפּ און האָט זיך צוקוייכט פּאר גלעכטער.

— אקוראט ווי דער פּריסטאוו, ווי מיר האָבען א גאָט!

— האָסט דו ווען געזעהן א פּריסטאוו אין א מולטער? — האָט א פּרעג געטהאָן אבראם פּעטראוויטש.

אלע האָבען זיך צולאכט; כיזשניאקאוו האָט א שמייכעל גע־

בוירען געוואָרען פאר א נייעם לעבען — און לעבען וועט ער לאנג, און זיין לעבען וועט זיין שענהן. ער האָט געלייבט און אין דער זעלבער צייט אויך בעדויערט דאָס דאָזיגע נייע לעבען, און דערייך איז געווען אזא שמחה, אז ער האָט זיך צואוויינט, האָט א טרייסעל געטהאָן דעם בארג מיט שמאטעס און האָט א פרעג געטהאָן :

— פון וואָס וויין איך ?

און ער האָט ניט געפונען פון וואָס ער וויינט, און האָט געענטפערט :

— אזוי.

און אזא טיעפער זינן איז געווען אין דעם דאָזיגען קורצען וואָרט „אזוי", אז מיט נייער כוואליע פון הייסע טרעהרען האָט זיך א הויב געטהאָן די צובראָכענע ברוסט פון׳ם מענשען, וועמעס לעבען איז געווען אזוי טרויעריג און אזוי עלענד.

און צוקאָפענס ביי איהם האָט זיך אוועקגעזעצט אָהן רויש דער רויבגיעריגער טויט און האָט געוואָרט — רוהיג, געדולדיג און זיכער . . .

געס פּוכיגעס, ווי סאמעט, און אזוי צערטלעך און שוואך, ווי זיינע פינגער וואלטען געוואָרען פּרעמדע און אויך צערטליכע.

און אזוי זיינען זיי געשטאנען מיט אויסגעצויגענע העלזער, בעלייכטענע אונבעוואוסטערהייט מיט דעם שמייכעל פון זאנדערבארען גליק; אזוי זיינען זיי געשטאנען, דער גנב, די פראסטיטוטקע און דער עלענדער פערלאָרענער מענש; און דאס קליינינקע לעבען, דאס שוואכינקע לעבען האט ווי א פייערל אין מדבר, נערופען זיי אהין ערנעץ . . . און האט פערשפראכען עפעס שהנעס, ליכטיגעס און אונשטערבליכעס. און שטאלץ האט נעקוקט אויף זיי די גליקליכע מוטער, און פון אויבען, פון דעם ניעדעריגען סופיט, האט זיך ווי א שווערע, שטיינערנע, אונגעהויערע מאסטע ערהויבען דאס הויז, און אין די הויכע צימערן האבען געוואנדערט רייכע, לאנגווייליגע מענשען.

די נאכט איז אנגעקומען. א שווארצע, א בייזע איז זי אנגעקומען, ווי אלע נעכט, און זי האט זיך צושפרייט מיט א חושך איבער די וויטע שנעעאיגע פעלדער, און פערגליווערט געוואָרען זיינען פון פחד די אינזאמע צווייגען פון די בוימער, יענע צווייגען, וואס זיינען די ערשטע צו בעגריסען די אויפגעהענדע זונן. מענשען האבען זיך געגען איהר חושך געראנגעלט מיט דעם שוואכען פייער פון ליכטלעך, אבער די נאכט האט מעכטיג און בייז ארומגענארטעלט די איינזאמע פייערלעך מיט א געריכטען קרייז און מיט פינסטערנים האט זי אנגעפילט די מענשליכע הערצער. און אין פיעלע הערצער האט זי פערלאשען די שוואכע צאנקענדע פונקען.

כיזשניאקאוו האט ניט געשלאפען. צונויפדריקענדיג זיך אין א קלייע דריידעל, האט ער זיך בעהאלטען פון קעלט און פון דער נאכט אונטער דעם ווייכען בארג פון שמאטעס און האט געווייגט. ער האט געווייגט אהן אנשטרייגונג, אהן שמערץ און אהן ציטערנים, ווי עס ווייגען יענע, ביי וועלכע דאס הארץ איז ריין און אונשולדיג, ווי ביי קינדער. ער האט רחמנות געהאט אויף זיך, דעם צונויפגעדרעהטען ווי א בייגעל, און איהם האט זיך געדוכט אז ער האט רחמנות אויף אלע מענשען און אויף דאס גאנצע מענשליכע לעבען; און אין דעם דאזיגען געפיהל איז פאר איהם געווען א געהיימניספולע און טיעפע פרייד. ער האט געזעהן דאס קינד, וואס איז געבוירען געווארען, און איהם האט זיך געדוכט, אז דאס איז ער אליין ג-

ווייגען וואָרום זי האָט נאָך אין די הענד געהאַלטען א טאַשען־טיכעל.

— וואַליעטשקע, ליעבינקער! — האָט אויסגעשריען די פרוי, האָט ארומגעבאָפט זיין קאָפּ און האָט אָנגעהויבען צו קושען זיין געזיכט און די אויגען מיט איהרע מאָגערע, האַרטע ליפּען. זי האָט ניט געלאָשטשעט אַזוי ווי די מאַמע: די מאַמע קושט ווייך, זאַנפט, און זי עפעס אַזוי ווי זי וואָלט זויגען זיין פּנים. וואַליא האָט זיך אָנגעבאָזען בייזלעך און האָט מקבל געווען שטומערהייד די שטעכיגע לאַסקעס. ער איז געווען אונצופריעדען, וואָם מען שלאָגט איהם אין־בער אין מיטען לעזען אזא אינטערעסאַנטע מעשה; איהם איז גאָר ניט געפעלען געווען די דאָזיגע אונבעקאַנטע פרוי — א הויכע, מיט ביינערדיגע פינגער, אויך וועלבע עם איז קיין רינג ניט געווען. און א פאַסקודנעם ריח האָט זי געהאַט: פון איהר האָט עפעס געשמעקט מיט פייכטקייט אין פוילקייט; און פון דער מאַמען האָט זיך תמיד געהערט א געשמאַקער ריח, א פריישער ריח פון בשמים.

ענדליך האָט די פרוי וואַליאַן צוריק געלאָזען, און אין דער צייט וואָס ער האָט געווישט זיינע ליפּען האָט זי איהם בעקוקט מיט אזא שנעלען בליק, ווי א בליק, וואָס פאַטאָגראַפירט אָב א מענשען. זיין קורצער נעזעל און זיינע געדיכטע ברעמען איבער די שוואַרצע אויגען און אין אלגעמיין זיין געשטאַלט פון שטרייגער ערנסקייט האָבען איהר עפעס דערמאָהנט, און זי האָט זיך צוואוויינט. און געווויינט האָט זי אויך ניט אזוי ווי די מאַמע: איהר פּנים איז געבליבען אונבעוועגליך, און בלויז די טרעהרען האָבען געטריפט אויפן נאָך די אַנדערע — איין טרעהר האָט זיך נאָך ניט אראָבגעקייקעלט, ווי עס האָט איהם שוין דעריאָגט אַנאַנדער טרעהר. און אזוי פלוצלונג ווי זי האָט אָנגעהויבען ווייגען, אזוי האָט זי אויך אויפגעהערט פלוצלונג און האָט א פרעג געטהאָן:

— וואַליעטשקע, דו קענסט מיך ניט?

— ניין.

— איך פלעג דאָך קומען צו דיר. צוויי מאָל בין איך צו דיר געקומען. געדיינקסט?

עם קאָן זיין, אז זי איז געקומען; עס קאָן זיין, אז זי איז צוויי מאָל געקומען — אָבער פון וואַנען זאָל דאָם וואַליא וויסען?

וואַליאַ

וואַליאַ איז געזעסען און האָט געלעזען. דער בוך איז געווען זעהר א גרויסער, בלויז אויף א העלפט קלענער פון וואַליאַ'ן אַליין, מיט זעהר שוואַרצע און גרויסע שורות און מיט בילדער אין דער גאַנצער לענג פון'ם בלאַט. אום צו לייענען די אויבערשטע שורה, פלעגט וואַליאַ דאַרפען אויסציהען זיין קאָפּ כמעט איבער די גאַנצע בריים פון טיש, פלעגט זיך דאַרפען אויפהויבען און שטעלען זיך אויף די קניע אויפ'ן שטוהל און מיט דעם דיקען קורצינקען פינגער צוהאַלטען די אותיות, וועלכע פלעגען זיך פערלירען צווישען די אַנדערע אותיות; און וען עס פלעגט זיך מאַכען, אז ער פלעגט איין מאָהל פערלירען אן אות, איז איהם שוין ניט גרינג אָנגעקומען דערנאָך איהם אויפצוזוכען. איבער די דאָזיגע זייטיגע אומשטענדען, וועלכע די אַרויסגעבער פון ביכער האָבען ניט פאַראויס־געזעהען, איז ביי וואַליאַ'ן דאָס לעזען צוגעגאַנגען זעהר לאַנגזאַם, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ער איז געווען אזוי געשפאַנט און פאַראינטערעסירט אין'ם בוך.

אין'ם בוך האָט זיך דערצעהלט, ווי א גבור א אינגל, וועלכען מען האָט גערופען באָבא, פלעגט אָנכאַפען אַנדערע אינגלאַך פאר א האַנד אָדער א פוס פלעגען זיי זיך אָבריי־סען. דאָס איז געווען שרעקליך און קאָמיש, און דערי־בער האָט וואַליאַ שווער געאטהעמט, און אין זיין שווערען אטהמען האָט זיך געפיהלט זיין אנגענעהמע שרעק און ערוואַרטונג, אז ווייטער וועט עס זיין נאָך אינטערעסאַנטער. אָבער פלוצלונג האָט מען וואַליאַן געשטערט אין לעזען: עס איז אריינגעקומען די מאַמע מיט נאָך עפּעס א פרוי.

— אָט איז ער! — האָט געזאָגט די מאַמע און איהרע אויגען זיינען געווען רויט פון טרעהרען. דאָס האָט זי נאָר־וואָס געמוזט

— נו, אדיע, מיין ליעבינקער, מיין טהייערער ! — האָט געזאָגט די זאָנדערבארע פרוי און האָט וויעדער אָנגעהויבען צו־צודריקען איהרע ליפּען צו וואליא׳ס פּנים. — איך וועל באלד וויעדער קומען. ביסט דו צופריעדען וואָס איך קום ?

— יאָ, קום, האָט העפליך געבעטען וואליא, און וועלענדיג אז זי זאָל שוין וואָס גיכער אוועקגעהן, האָט ער געזאָגט : — יאָ, איך בין צופריעדען.

די בעזוכערין איז אוועק, און נאָר וואָס וואליא האָט בעוויזען צו געפינען אין בוך דעם וואָרט, אויף וועלכען ער האָט זיך אָבגעשטעלט, ווי עס איז אריינגעקומען די מאַמע, האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און האָט אויך אָנגעהויבען ווינען. וואליא האָט נאָך געקענט פערשטעהן וועגען וואָס יענע פרוי ווייזט : איהר פערדריסט מכתמא, פאר וואָס זי איז אזא ניט אנגענעהמע און לאנגוויליגע — אָבער די מאַמע, פון וואָס ווייזט זי ?

— הער, מאַמע — האָט א פערטראכטער געזאָגט וואליא : — מיר האָט די פרוי דערעסען ! זי זאָגט נאָר, אז זי איז מיין מאַמע. קאָנען דען זיין צוויי מאַמעס ביי איין אינגעל ?

— ניין, קינד מיינס, עס קאָנען ניט זיין. אָבער זי זאָגט אן אמת : זי איז דיין מאַמע.

— און ווער ביסט דו ?

— איך בין דיין טאַנטע.

דאָס איז פאר איהם געווען גאָר אן אונערוואַרטעטע ענטדעקונג ; אָבער וואליא האָט זיך פערהאלטען גאַנץ גלייכגילטיג צו דער דאָזיגער ענטדעקונג : א טאַנטע, זאָל זיין א טאַנטע — וואָס איז ניט אלץ אייגס ? פאר איהם האָט דאָס וואָרט ניט געהאט אזא בעדייטונג ווי פאר ערוואקסענע. אָבער די געווועזענע מאַמע האָט דאָס ניט פערשטאַנען און זי האָט אָנגעהויבען ערקלעהרען, ווי אזוי דאָס איז געקומען, אז זי איז געווען א מאַמע און איז געוואָרען א טאַנטע. לאנג, לאנג צוריק, וועו וואליא איז נאָך געווען גאָר א קליניטשקער . . .

— ווי א קליניטשקער ? אזא ? — וואליא האָט אויפגעהויבען די האַנד אויף א פיערטעל ארשין פון טיש.

— ניין, קלענער.

— אזא ווי קיסקע ? — איז פרעהליך איבערראשט געוואָרען

און וואָס איז די נפקא מינה, צו איז נעקומען די דאָזיגע אונבעקאַנטע פרוי, אָדער ניט ? זי שטערט איהם בלויז לעזען מיט איהר נאָכ־פרעגען זיך.

— איך בין דיין מאַמע, וואליא ! — האָט געזאָגט די פרוי.

וואליא האָט פערוואונדערט א קוק געטהאָן אויף זיין מאַמען, אָבער די מאַמע איז שוין אַרוים פון צימער.

— קאָנען דען זיין צווויי מאַמעס ? — האָט ער א פרעג געטהאָן — וואָס פאַר א נאַרישקייט דו רעדסט !

די פרוי האָט זיך צולאָכט, אָבער וואליאן איז דער גאַנצער ניט געפעלען געווען : עס איז קענטיג געווען, אז זי וויל גאָר ניט לאָכען און טהוט עס נאָר אַזוי, אָבצונאַרען. א וויילע האָבען זיי בייד געשוויעגען.

— דו קאָנסט שוין לעזען ? ווי געראָטען דו ביסט ! — זאָגט זי. וואליא האָט געשוויגען.

— און וואָס פאַר א בוך לעזט דו דאָס ?

— פון פרינץ באבא — האָט ערקלעהרט וואליא מיט ערנסטער ווירדע און מיט א געפיהל פון רעספעקט פאַר'ן גרויסען בוך.

— אַך, דאָס מוז זיין זעהר א אינטערעסאַנטע געשיכטע ! דערצעהל מיר, וואליעטשקע ! — האָט איהם צוגעשמייכעלט די פרוי.

און וויעדער האָט וואליאן איהר שטימע געקלונגען אונגאַטירליך און פאַלש, אָבוואָהל זי האָט געוואָלט רעדען וויך און קיילעכדיג, אזוי ווי די מאַמע, אָבער איהר קול איז געבליבען שטעכיג און שארף. די זעלביגע פאַלשקייט איז געווען אין איהרע בעוועגונגען ; זי האָט זיך א רוק געטהאָן אויפ'ן שטוהל און האָט אויסגעצויגען איהר האַלז, ווי זי וואָלט זיך צוקלייבען לאַנג און אויפמערקזאם צו הערען : און וועז וואליא האָט אָהן השק אָנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט זי זיך וויייטער פערטראכט, איז אריין אין זיך און איז פינסטער געוואָרען, ווי א געהיימע לאַנטערנע, אין וועלכער מען האָט פלוצלונג פערדוסט די טיהרעל. וואליא האָט זיך געפיהלט בעליידיגט, פאר זיך און פאר דעם פרינץ באבא ; ער האָט אָבער געוואָלט זיין העפליך און האָט שנעל דערזאָגט דעם סוף פון דער מעשה, צוליייגענדיג :

— דאָס איז אַלעס.

טעל, נאָר האָט נאָך ניט געשלאָפען, האָט דער אָנקעל מיט דער טאַנטע זיך צוגערעדט וועגען איהם און וועגען דער פרוי. דער אָנקעל האָט געראַטן מיט אַ בייזע באַקאַווע שטימע, פון וועלכער עס האָבען געציטערט די קריכטאַלענע היינגלאָך אויף דער לוסטרע און האָבען געפינקעלט מיט בלויע און רויטע פייערלעך.

— דו רעדסט נאַרישקייט, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונאַ. מיר האָבען קיין רעכט ניט אָבצוגעבען דאָס אינגעל, צוליעב איהם אליין האָבען מיר קיין רעכט ניט. וואַר וויים אויף וועלכע מיטלען די דאָזיגע פּערזאָן לעבט, זינט ער האָט זי אַוועקגעוואָרפען, דער . . . נו, זאָל איהם כאַפען דער טייוועל! דו פערשטעהסט דאָך וועגען וויעמען איך רעד. איך לאָז מיר דעם קאָפּ אָבהאַקען, אויב דאָס קינד וועט ביי איהר ניט רואיגירט ווערען.

— אָבער זי ליעבט איהם, גרישאַ.

— און מיר ליעבען איהם ניט? וואָס זיינען דאָס פאר אַ מאָדנע רייד, נאַסטאַסיא! עס זעהט אוים ווי דו וואָלסט אליין וועלען פּטור ווערען פון'ם קינד . . .

— ווי ערלויבט דיר דיין געוויסען אזוי צו רעדען!

— נו, נו, האָסט דו זיך שוין בעלַיידיגט. אָבער פרוה בעטראכטען די פראגע קאַלטבלוטיג, ניט געהיצט זיך. א וועלכע ניט איז צולאָזענע פויגעל וועט אָנפלאָדיען קינדער און וועט דיר זיי אונטערווארפען מיט א גרינגען האַרצען. און דערנאָך: זייט אזוי גוט און גיט מיר אָב מיין קינד, אזוי ווי דער ליובאָווניק האָט מיך אַוועקגעוואָרפען און מיר איז אומעטיג. איך האָב קיין געלד ניט אויף קאָנצערטען און אויף טהעאַטער, דערפאר גיט מיר א שפילכעלע! ניין, מיין שרה'טע, וועגען דעם וועלען מיר נאָך זיך א האַמפּער טהאָן!

— דו ביסט אָבער אונגערעכט צו איהר, גרישא. דו ווייסט דאָך אז זי איז א קראנקע, אן עלענדע . . .

— זאָלסט מיר אויפהערען, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונאַ! דו קאָנסט אויך א צדיק פון געדולד אַרויסברענגען, בנאמנות! דו פערגעסט זיך נאָר אויפ'ן קינד. דיר איז אלץ איינס, צו מען וועט פון איהם מאַכען אן אָרדענטליכען מענשען אָדער א לומפּ? און איך לאָז מיר

וואליא. זיין מויל האט זיך האלב צועפענט, די ברעמען האבען זיך אויפגעהויבען. ער האט אנגעדייט אויף דער וויסינקען קעצעלע, וועלכע מען האט איהם ניט לאנג געשענקט, און וועלכע איז נעווען אזוי קליין, אז זי איז מיט אלע פיער לאפקעס געלעגען אויף א קליין טעלערעל.

— יא.

וואליא האט זיך גליקליך צוגעכט, נאר באלד איז זיין פנים וויעדער געוואָרען ערנסט ווי געווהנליך און ווי אן ערוואקסענער מענש, וועלכער דערמאָהנט זיך אויף זיינע יוגענד־פעהלערען, האט ער בעמערקט:

— ווי קאָמיש איך האב געמוזט זיין!

נו, איז ווען ער איז געווען א קליינינקער און א קאָמישער ווי קיסקע, האט איהם די דאָזיגע פרוי געבראכט און אוועקגענעבען איהם, ווי קיסקען, אויף אימער. און איצט, ווען ער איז שוין געוואָרען אזא גרויסער און א קלוגער, ווייל זי איהם צונעהמען צו זיך.

— ווילסט דו געהן צו איהר? — האט א פרעג געטהאָן די גע־ווען מאמע און איז רויט געוואָרען פון שמחה, ווען וואליא האט ענטשיעדען און שטרענג געזאגט:

— ניין, זי געפעלט מיר ניט! — און ער האט זיך וויעדער גע־נומען פאר'ן בוך.

וואליא האט שוין געווען גערעכענט, אז דערמיט איז די זאך געענדיגט, ער האט אבער געמאכט א טעות. די דאָזיגע זאנדערבא־רע פרוי, מיט איהר לעבלאָזען פנים, ווי מען וואלט פון איהם אוים־געטרונקען דאס נאנצע בלוט; די דאָזיגע פרוי, וואס מען וויים ניט פון וואנען זי איז געקומען און וואוהין זי איז פערשוואנדען אָהן א סליאד, האט אויפגערודערט דאס שטילע הויז און האט איהם אנגע־פילט מיט פחד. די טאנטע־מאמע האט אפט געווייגט און האט אלע געפרעגט ביי וואליאן, צו וויל ער אוועקגעהן פון איהר; דער אנקעל־פאפא האט געבורטשעט, האט געגלעט זיין פליק, פון וואס די עט־ליכע האָאר אויף זיין קאפ האבען זיך אויפגעהויבען, און ווען די מאמע איז ניט געווען אין צימער פלעגט ער אויף אויספרעגען וואַ־ליאן, צו וויל ער גערן צו יענער פרוי.

איין מאל אין אבענד, ווען וואליא איז שוין געלעגען אין בע־

בען, האָבען איהם געלאָשטשעט, האָבען פאר איהם געבראכט גרוי־סע ביכער מיט קאָלירטע בילדער. די פרוי איז מעהר ניט געקומען; אָבער וואָליא'ן האָט זיך אָנגעהויבען דוכטען, אז זי שפירט איהם נאָך און היט איהם אָב לעבען די טיהרען, און ווי נאָר ער וועט אָרי־בער דעם שוועל, אזוי וועט זי איהם א כאַפ טהאָן און וועט איהם אוועקטראָגען ערגעץ אין שוואַרצע וועיטע מרחקים, וואו עם דרעהן זיך און אטהעמען מיט פייער מאוים'דיגע ברואים.

אבענד־צייט, וועו גריגאָרי אָריסטאָרכאָוויטש פלעגט זיין בע־שעפטיגט אין זיין קאָבינעט און נאָסטאַסיא פיליפּאָוונא פלעגט עפעס שטריקען אָדער פלעגט צולייגען קאָרטען, האָט וואָליא געלעזען זיינע ביכער אין וועלכע די שורות זיינען שוין געווען געדיכטער און קלענער. אין צימער איז געווען שטיל—שטיל, בלויז דאָס שורשען פון די איבערגעקערטע בלעטער האָט זיך געהערט, און וויילע־וויז האָט זיך פון קאָבינעט צוגעטראָגען דאָס באַסאָווע הוסטען פון'ם אָנ־קלע און דאָס טרוקענע קנאַקען אויפ'ן „שטשאָט". דער לאָמפּ מיט דעם בלויען אבאזשור האָט געווארפען א ליכטיגען שיין אויף דער בונטער סאַמעטענער טיש־דעקע, נאָר די ווינקלען פון הויכען צימער זיינען געווען פול מיט שטילען געהיימניספולען חשך. דאָרטען אין די ווינקלען זיינען געשטאַנען בלומען מיט פערשיעדענע מינים בלע־טער און וואָרצלען, וועלכע עם האָבען זיך ארויסגעזוהען פון דער ערד און זיינען געווען עהנליך צו ראַנלענדע שלאַנגען, און עם האָט זיך געדוכט, אז צווישען זיי בעווענט זיך עפעס א גרויסע א שוואַרצע.

וואָליא האָט געלעזען. פאר זיינע וויט־צוגעפענטע אויגען זיי־נען דורכגענאַנגען מורא'דיגע, שהנע און טרויעריגע בילדער, וועל־כע האָבען ערוועקט רחמנות און ליעבע, אָבער אָפּטער נאָך גרויס שרעק. וואָליא האָט רחמנות געהאַט אויף דער אָרימינקער רוסאַלקע, וועלכע האָט אזוי געליעבט דעם שהנעם פרינץ, אז זי האָט געאָפּ־פערט פון זיינטוועגען איהרע שוועסטער אין דעם טיעפען רוהיגען אָקעאַן; און דער פרינץ האָט ניט געוואוסט פון דער דאָזיגער ליעבע, וואָרום די אָרימע רוסאַלקע נעבעך איז געווען שטום, און דער פרינץ האָט חתונה געהאַט מיט דער פרעהליכער בת־מלכה; און עם איז געווען א יום טוב, אויפ'ן אָקרעגע האָט געשפיעלט מוזיק, און די פענסטער זיינען געווען בעלויכטען, וועו די רוסאַלקע נעבעך האָט

דעם קאָפּ אָבהאָקען, אז מען וועט פון איהם מאכען א לומפּ, א גנב, א טויגעניכטס און . . . א איך וויים וואָס !

— גרישא !

— איך בעט דיך מיט גוטען, נאסטאס׳א : רעג מיך ניט אויף ! פון וואנען נעהמט זיך ביי דיר די טייוועלשע פעהיגקייט אלץ איבערצושפּאַרען ? „זי איז אזא אונגליקליכע, אזא עלענדע נע־בע־ך" . . . — און מיר זיינען ניט עלענד ? קיין הארץ האָסט דו ניט, נאסטאסיא; צו וואָס האָט מיך דער טייוועל געשלעפּט מיט דיר חתונה צו האָבען ! דיר האָט געפּאַסט צו האָבען א מאן א תלוין !

די הארצלאָזע פרוי האָט זיך צואוויינט, און דער מאן האָט זי געבעטען מחילה, האָט זיך פערענטפערט, אז בלויז א נאר, א דומקאָפּף וועט זיך בעלײדיגען פון אזעלכע עושלשע זידלעריין וווי זיינע. ביסלעכווייז האָט זי זיך בערוהיגט און האָט א פרעג געטהאָן : — און וואָס זאָגט טאלאָנסקי ?

גריגאָרי אריסטארכאָוויטש האָט זיך וויעדער אָנגעצונדען.

— און פון וואנען האָט ביי דיר געגומען, אז טאלאָנסקי איז אזא חכם ? וואָס ער זאָגט ? ער זאָגט אז אלעס וועט אָבהענגען פון דעם, ווי דאָס געריכט וועט א קוק טהאָן . . . האָסט דו געזעהן א נייעס ? אזוי ווי אָהן איהם וואלט מען ניט וויסען, אז אלעס הענגט אָב דערפון, ווי דאָס געריכט וועט א קוק טהאָן. געווינס, וואָס קימערט דאָס איהם — האָט א פלאָפּעל געטהאָן, א פלאָפּעל געטהאָן, און ווייטער איז ניט זיין זאך. ניין, וועז איך וואלט געהאט א דעה, וואלט איך די דאזיגע אלע פוסטע פלוידער־זעק . . .

דא האָט נאסטאסיא פיליפּאָוונא פערמאכט די טיהר פון עסציימער, און די ענדע פון געשפּרעך האָט שוין וואליא ניט געהערט. ער איז נאָך אָבער לאנג געלעגען מיט אָפּענע אויגען און האָט אלץ נעזוכט צו פערשטעהן : וואָס איז דאָס פאר א פרוי, וועלכע וויל איהם נעהמען און רואינירען.

אויף מארגען האָט ער אין דער פריה גלייך געווארט, וועז די טאנטע וועט איהם פרעגען, צי וויל ער ניט געהן צו דער מאמע ; אָבער די טאנטע האָט ניט געפרעגט. און אויך דער אנקעל האָט ניט גע־פרעגט. אנשטאט דעם האָבען זיי ביידע געקוקט אויף וואליא׳ן וווי ער וואלט געווען געפעהרליך קראנק און וואלט דארפען באלד שטאר־

צוויי טיעפע קנייטשען פון ביידע זייטען מויל. וועז די דאָזיגע פרוי וועט נעהמען וואליא'ן, וועט ער שטארבען.

— הער, — האָט וואליא אַיין מאָל געזאָגט צו זיין טאַנטע, אבר־ רייסענדיג זיך פון בוך — הער, — האָט ער וויעדערהאָלט מיט זיין געזעהנליכען ערנסטען בליק, וואָס האָט געקוקט גליך אין די אויגען פון דעם, מיט וועמען ער האָט געראדט : — הער, איך וועל דיך רופען מאַמע און ניט טאַנטע. דו זאָגסט דאָס נאָר־ישקייט, אז יענע פרוי איז א מאַמע. דו ביסט די מאַמע, און זי איז ניט.

— פאר וואָס ? — האָט אויפגעפלאַמט נאסטאסיא פילִיפּאָוונא, ווי א מיידעלע, וועלכער מען האָט געגעבען א קאַמפלימענט. אבער צוואַמען מיט דער שמחה האָט זיך אין איהר שטימע געהערט אויך א מורא פאר וואליא'ן. ער איז געווארען אזא זאַנדערבאר, אזא שרעקענדיגער ; האָט מורא געהאט צו שלאָפען אליין ; ביינאכט פלעגט ער ריידען פון שלאָף און וויינען.

— אזוי. איך קען דיר דאָס ניט געבען צו פערשטעהן. דו גיב בעסער א פרעג ביי פאפא. ער איז מיר אויך א פאפא און ניט קיין אָנקעל — האָט ענטשיידען געענטפערט דער אינגעל.

— ניין, וואלעטשקע, זי זאָגט אן אמת : זי איז דיין מאַמע.

—וואליא האָט א טראכט געטהאָן און האָט געענטפערט מיט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש'ס טאָן.

— איך פערשטעה גאָר ניט פון וואַנען נעהמט זיך ביי דיר די דאָזיגע פעהיגקייט איבערצושפאָרען !

נאסטאסיא פילִיפּאָוונא האָט זיך צולאכט, אבער וועז זי האָט זיך געליגט שלאָפען האָט זי לאַנג געשמועסט מיט'ן מאַן. דער מאַן האָט געווירבעלט וויי א טערקישער פייקעל, האָט געזידעלט די פוסטע פלאפלער און די פויגלאָך, און איז דערנאָך צוזאַמען מיט דער פרוי געגאַנגען זעהן, וויי וואליא שלאָפט. לאַנג האָבען זיי געשוויגען און איינגעקוקט זיך אין פנים פון דעם שלאָפענדען אינגעל. דער פלאָם פון ליכט האָט זיך געווויגט אין גריגאָרי אריסטארכאָוויטש'ס טרויי־ סעלדיגע האַנד און דאָס האָט צוגעגעבען א פאַנטאסטישע, טויטליכע שפיעל דעם אינגעל'ס פנים, וואָס איז געווען וויים ווי די קישעלע, אויף וועלכע דער דאָזיגער פנים האָט גערוהט. עס האָט אויסגעזעהן אזוי ווי פון די דונקעלע גרויסע לעכער אונטער די ברעמען קוקען אויף

זיך אריינגעוואַרפען אין די פינסטערע כוואליעס אויף טויט. אַרימע, ליעבינקע רוסאלקעלע, אזא שטילע, אזא טרויעריגע, אזא מילדע!

אבער אפטער זיינען ערשיענען פאר וואליא'ן בייזע, מורא'דיגע מענשען־ברואים. אין דער פינסטערער נאכט זיינען זיי געפלויגען ערגעץ מיט זייערע שטעביגע פלייגלען, און די לופט האט געפיפט איבער זייער קאפ און זייערע אויגען האבען געברענט ווי רויטע קוילען. און דאָרט זיינען זיי ארומגעריגעלט געוואָרען פון אנדערע אזעלכע ברואים, און עס איז פאַרגעקומען עפעס געהיימניספולעס, שרעק־ליכעס. זייער געלעבטער איז שארף און שניידט ווי א מעסער; זייער יאמער איז לאַנג, קלאַגעדיג אז ס'איז א פחד; זיי פליהען אין דער קרום, ווי א פלעדערמויז, און טאנצען ווילדע, משונה'דיגע טענץ אונטער דער רויטער ליכטיגקייט פון פאקעלען, וועמעס קרומע פייערי־גע צונגען זיינען איינגעוויקעלט אין רויטע וואלקענס פון רויך; טויטע ווייסע קעפ מיט שוואַרצע בערד, און מענשליכעס בלוט . . . דאס אלעס איז ארויסגעקומען פון איין ווילדער, בייזער, געהיימער גבורה, וועלכע ווייל רואינירען דעם מענשען.

די בייזע און געהיימניספולע געשפענסטער האבען אנגעפילט די לופט, האבען זיך בעהאלטען צווישען די בלומען, האבען זיך גע־סוד'עט וועגען עפעס און האבען אנגעוויזען מיט זייערע ביינערדינע פינגער אויף וואליא'ן; זיי האבען ארויסגעקוקט פון פינסטערען צי־מער אויף איהם, האבען געקייכט און געקיכעלט לאבענדיג און האבען געוואַרט, וועז ער וועט זיך ליגען שלאפען, כדי זיי זאלען קענען ארומשוועבען איבער זיין קאפ; זיי האבען ארייגעקוקט פון נאר־טען אין די שוואַרצע פענסטער און האבען יאמערענדיג געווייגט צו־זאמען מיט'ן ווינד.

און דאס גאנצע דאזיגע בייזע און שרעקליכע האט אנגענומען די געשטאלט פון יענער פרוי, וועלכע איז געקומען נאך וואליא'ן. פיע־לע מענשען פלעגען בעזוכען גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטש'עס הויז, פלע־גען קומען און אוועקגעהן, און וואליא האט קיין מאל ניט געדיינקט זייערע פנים'ער, אבער דער פנים פון דער דאזיגער פרוי האט נע־לעבט אין זיין זכרון. דאס איז געווען אזא לאנגער, מאגערער, גע־לער פנים ווי ביי א טויטען קאפ, און האט געשמייכעלט אזוי כיטרע, מיט א פערשטעלטען שמייכעל, פון וועלכען עס שניידען זיך דורך

רען אינגלאך און מיידלאך. אָבער וואליא האָט אָנפאנגם ניט ליעב בעקומען די דאָזיגע נאָרישע קינדער, וועלכע רוישען, שרייען און פיהרען זיך אָהן דרך ארץ. זיי האָבען געבראכען בלומען, געריסען ביבער, זיינען געשפרונגען איבער די שטוהלען און האָבען זיך געשלאָגען, ווי קליינע אָבעזיאנקעס וועו מען לאָזט זיי ארוים פון שטייג; און ער, אן ערנסטער און פערטראכטער, האָט געקוקט אויף זיי מיט אונאָנגענעהמע איבערראשונג, פלעגט אוועק צו נאסטאסיא פיליפאָוונא און זאָגען:

— ווי זיי האָבען מיר דערעסען! איך וועל בעסער זיצען נעבען דיר.

— און ווי עס פלעגט קומען אבענד האָט ער וויעדער געלעזען. און וועו גריגאָרי אריסטארכאָוויטש פלעגט וועלען מיט גוטען אוועקנעהמען פון איהם דעם בוך, בורטשענדיג געגען די טיוועלשע מעשות, וואָס מאטערען אוים די קינדער, האָט וואליא געשוויעגען און האָט ענטשיעדען צוגעדריקט דעם בוך צו זיך. דער זעלבסט־געקרוינטער ערציהער איז אין פערלעגענהייט אבגעטראָטען און האָט זיך געביי־זערט, מאבענדיג פאָרווירפע דער פרוי:

— אט דאָס דאָזיגע רופט מען ערציהונג! ניין, נאסטאסיא, איך זעה, אז פאר דיר פאסט צו בעשעפטיגען זיך מיט קעצעלאך, און ניט קינדער ערציהען. האָסט איהם אזוי צולאזען גענאכט, אז מען קאָן אפילו דעם בוך פון איהם נאָר ניט צונעהמען. ניטא וואָס צו רייי־דען — א שעהנע לעהרערקע!

איין אין־דער־פריה, וועו וואליא איז געזעסען מיט נאסטאסיא פיליפאָוונא און געגעסען פרישטיק, איז אין עס־צימער אריינגעלא־פען מיט אימפעט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש. זיין הוט אראבגעפאָה־רען אויפ'ן פאטילניצע, דער פנים בעגאסען מיט שווייס; און אייי־דער ער איז נאָך אריינגעלאָפען אין טיהר האָט ער מיט שמחה גע־שריען:

— אבגעזאגט! דאָס געריכט האָט אבגעזאגט!

די בריליאנטענע אויריננלאָך אין נאסטאסיא פיליפאָוונא'ס אויערען האָבען זיך צופינקעלט און דער מעסער האָט א קלונג געטהאָן אויפ'ן טעלער.

— זאָגסט דו אן אמת? — האָט זי א פרעג געטהאָן, קוים כא־

זיי שווארצע אויגען, גלייכע און שטרייגע, זיי פּאַרדערען אן ענט־
פער און זיינען מתרה מיט צרות און שלעק, און די ליפּען קריכען זיך
מיט א משונה׳דיגען איראָנישען שמייכעל. ווי אין דעם דאָזיגען קינ־
דערשען קאָפּ וואָלט געווען אָבגעזיגעלט א טונקעלער אָבשיין פון יענע
בייזע און געהיימניספולע געשפּענסטער־בראָים, וועלכע האָבען שטום
געשוועבט איבער איהם.

— וואַליא ! — האָט געשעפּצעט א צושראָקענע נאַסטאַסיא פי־
ליפּאָוונא.

דער אינגעל האָט זיך טיף אָבגעזיפּצט, האָט זיך אָבער קיין
בעוועג ניט געטהאָן, ווי אן איינגעשמיידטער אין׳ם שלאָף פון טויט.

— וואַליא ! וואַליא ! — האָט זיך געהערט אויף דער גערויכטער
און ציטעריגער קול פון נאַסטאַסיא׳ס מאַן.

וואַליא האָט געעפּענט די אויגען, וועלכע זיינען געווען בעשא־
טענט פון די גערויכטע ברעמען, האָט א פּינטעל געטהאָן מיט זיי
איבער דעם שיין פון ליכט און איז אויפגעשפּרונגען אויף די קניע,
בליק און צושראָקען. זיינע נאַקעטע, מאגערע הענטלעך האָבען זיך
אזוי ווי א פּערלענער האַלז־באַנד ארומגעלייגט אַרום דער רויטער און
פולער האַלז פון נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא ; בעהאַלטענדיג דעם קאָפּ
אויף איהר ברוסט, שטארק פערקווטשענדיג די אויגען, ווי אוים
מורא זיי זאָלען זיך ניט עפענען אליין אָהן זיין ווילען, האָט ער גע־
שעפּצעט :

— איך האָב מורא, מאַמע, איך האָב מורא ! געה ניט אַוועק !

א שלעכטע נאַכט איז עס געווען. וועז וואַליא איז איינגעשלאָפען
האָט מיט גריגאָרי אַריסטאַרכאָוויטשען געטראָפען אן אָנפאל פון אַסט־
מא. דער הוסט האָט איהם געשטיקט און זיין דיקע ווייסע ברוסט
האָט זיך צוקענדיג אויפגעהויבען און אַראָבגעלאָזען אונטער די אייז־
קאמפּרעסען. צו אין־דער־פריה ערשט האָט ער זיך בערוהיגט און די
אויסגעמאַטערטע נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא איז איינגעשלאָפען מיט
דעם גערואנק, אז איהר מאן וועט חס חלילה ניט איבערלעבען דאָס
פערלירען פון׳ם קינד.

נאָך דעם ווי זיי האָבען געהאַט א פאמיליען־בעראטהונג איז בע־
שלאָסען געוואָרען, אז וואַליא דארף ווייניגער לעזען און אָפטער
זעהן זיך מיט אַנדערע קינדער. מען האָט צו איהם אָנגעהויבען פיה־

קער וואָס האָט זיך איינגעפונען אין דעם הויז, וואָלט צוריק פאָל־
שטענדיג געזונד ווערען, און אָלע האָבען אָנגעהויבען פריי און לייכט
צו אטהמען. וואָליא האָט געענדיגט צו האָבען א שייכות מיט די
מעשות פון שדים אין רוחות, און ווען עס פלעגען צו איהם אָנקומען
די קליינע אָבעזיאָנקעס, איז ער צווישען זיי געווען דער גרעסטער
שטיפערישער ערפינדער. אָבער אין די סאמע פאנטאסטישע שפי־
לעריין האָט ער אריינגעטראָגען זיין געווהנליכע ערנסטקייט און
גרינדליכקייט; און ווען עס איז אווען א שפיעל אין אינדיאָנער,
האָט ער גערעכענט פאר נויטהיג, אז ער מוז זיך אויסטהאָן א נא־
קעטער און פון קאָפּ ביז די פים אויסשמירען זיך מיט פארב.

אזוי ווי דאָס שפיעל האָט אָנגענומען אן ערנסטען כאראקטער,
האָט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש גערעכענט, אז ער אליין מעג נעה־
מען דעריין א שטארקען אנטהייל. אלם א בער האָט ער ניט געוויזען
קיין זעהר גרויסע פעהיגקייטען, אָבער דערפאר האָט ער געהאט זעהר
גרויסע מעלות אין דער ראָלע פון א אינדיאָנישען עלעפאָנט. און ווען
וואָליא איז שווייגענדיג און שטרייגג, ווי א וואהרער זוהן פון דער
נעטין קאָליא, געזעסען בייס טאטען אויפ'ן פלייצע און האָט גע־
קלאפט מיט'ן האמערל אויף זיין ראָזיגען פליק, האָט ער ווירקליך
דערמאָהנט מיט זיך א קליינעם אָריענטאלישען פרינצעל, וועלכער
הערשט דעספאָטיש איבער מענשען און חיות.

טאלאנסקי האָט געפרוביירט געבען גריגאָרי אריסטארכאָוויטשען
אָנצוהערענעם וועגען דער סודעבנע פאלאטא, וועלכע קאָן פיעליייכט
ניט איינשטימען מיט דער ענטשיידונג פון געריכט. אָבער יענער
האָט ניט פערשטאנען און האָט איבערהויפט ניט געקאָנט בעגרייפען,
ווי דריי ריכטער פון אירן געריכט קאָנען ניט איינפערשטאנדען זיין
מיט אן ענטשיידונג, וואָס איז ארויסגעגעבען געוואָרען דאָך אויך
פון דריי ריכטער, און די געזעצע זיינען דאָך דיזעלביגע אי דא, אי
דארט. וועו דער אדוואָקאט האָט אָבער אָנגעהויבען אריינ'טענה'ן,
האָט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש אָנגעהויבען בייז צו ווערען און האָט
ארויסגערוקט אלם דעם שטארקסטען בעוויז געגען טאלאנסקין גופא
אזא ארגומענט:

— איהר אליין וועט דאָך אויך זיין אין פאלאטא, ווי איהר
זייט געווען אין געריכט? היינט וואָס איז דא פארהאן וועגען וואָס

פּענדיג דעם אטהעם. גריגארי אריסטארכאוויטש האָט געמאַכט אן ערנסטען פּנים, כּדי מען זאָל זעהן אז ער זאָגט דעם אמת, האָט זיך אָבער באַלד פערגעסען וועגען זיין אבזיכט, און זיין פּנים האָט זיך בעדעקט מיט א גאַנצען נעץ פון פרעהליכע קנייטשען. דערנאָך האָט ער זיך ווייטער געכאַפּט, אז ער דארף האָבען א סאָלידען אויסזעהן, ווי עס פּאַסט פאר דער מעלדונג פון אזעלכע וויכטיגע נייעס, האָט ער זיך אָנגעוואָלקענט, האָט צוגערוקט א שטוהל צום טיש, האָט אויפ׳ן שטוהל אוועקגעלייגט זיין הוט און, זעהענדיג, אז דער פּלאַטז איז מיט עפּעם פערנומען, האָט ער גענומען אַצווייטען שטוהל. וועג ער האָט זיך אוועקגעזעצט, האָט ער שטרייכנג א קוק געטהאָן אויף נאַסטאַסיא פיליפּאָוונא, דערנאָך אויף וואַליא׳ן, האָט א וואונק געטהאָן צו וואַליא׳ן אויף זיין פרוי, און בלויז נאָך דער דאָזיגער בריי־טער הקדמה האָט ער אָנגעהויבען ערקלעהרען:

— איך האָב תמיד געזאָגט אז טאַלאַנסקי איז אזא חכם, וועלכען דו וועסט אפילו מיט א ציג ניט אריבעריאָגען. ניין נאַסטאַסיא פי־ליפּאָוונא, בעסער הויב גאָר נישט אָן, וועסט איהם ניט איבער־יאָגען.

— הייסט עס אן אמת?

אייביג ביסט דו מיט דיין צווייפעל. זאָט מען דאָך דיר געזאָגט: דאָס געריכט ענטשיידעט אקימאָוא׳ס פאַרדערונג אבצוזאָגען. בריה׳ש־דיג, אה, ברודערל׳ — האָט ער זיך א וועג געטהאָן צו וואַליא׳ן און האָט דערנאָך צוגעלייגט מיט א שטרייכנג אפּיציעלען טאָן, שטאַרק אונטערשטרייכענדיג די ווערטער: — און די הוצאות פאר׳ן משפּט ארויפצולייגען אויף איהר.

— וועט מיך די דאָזיגע פרוי ניט צונעהמען?

— שטות, ברודער׳ל! אך, איך האָב זיך גאָר פערגעסען: איך האָב דיר ביכער געבראכט!

גריגארי אריסטארכאוויטש האָט זיך א וואַרף געטהאָן אין פּא־דער־צימער, אבער נאַסטאַסיא׳ס פיליפּאָוונא׳ס געשריי האָט איהם אבגעשטעלט: וואַליא האָט אין אונמאַכט אבגעוואָרפען זיין בלייך־געוואָרענעם קאָפּ צום וועגטעל פון שטוהל . . .

עס איז אָנגעקומען א גליקליכע צייט. ווי א געפּעהרליכער קראנ־

וועז די ראָזיגע פרוי איז געקומען צו־צוגעהמען וואליא'ן, איז גריגאָרי אריכטאַרכאָוויטש ניט געווען אין דער היים ; ער איז געלעגען ביי טאַלאָנסקין אין הויז, אין שלאָף־צימער, און בלויז זיין ראָזער פליך האָט זיך אָבגעטהיילט פון דעם ווייסען ים מיט קישענס. נאכטאַסיא פיליפאָווגא איז ניט ארויס פון איהר צימער, און די דיענסט־מיידעל האָט פון דאָרט ארויסגעפיהרט וואליא'ן אן אָנגעקלייידעטען פאר'ן וועג. אויף איהם איז געווען א פוטערנער מאַנטעל און הויכע קאַלאָשען אין וועלכע ער האָט קוים געקאָנט הויבען די פיס. פון אונטער דער שפּסענער היטעל האָט ארויסגעקוקט דער בלייכער פנים מיט דעם גלייכען און ערנסטען בליק. אונטער'ן פּאכווע האָט וואליא געהאלטען א בוך, אין וועלכען עם האָט זיך דערצעהלט די געשיכטע וועגען דער אָרימער רוסאלקעל.

די הויכע ביינערדיגע פרוי האָט בעהאלטען איהר פנים אין דעם טיכענעם אָבגעניצעווטען מאַנטעל און האָט געבליפעט.

— ווי דו ביסט אויסגעוואקסען וואליטשקע ! גאָר דיך ניט צו־דערקענען — האָט זי געפרופט מאכען שפאס ; אָבער וואליא האָט פערריכט זיין אראָבגערוקטע היטעל און האָט געקוקט, גאָר ניט ווי זיין געוואָהנהייט איז געווען, ניט אין די אויגען פון יענער, וועלכע איז פון איצט אן געווארען זיין מוטער, נאָר אויף איהר מויל. איהר מויל איז געווען גרויס, אָבער מיט שעהנע, קלייגע צייהנער ; די צוויי קנייטשען פון ביידע זייטען מויל זיינען געבליבען אויף דעם זעלבען פלאַטע, וואו וואליא האָט זיי אויף פריהער געזעהן, אָבער זיי זיינען געווארען טיעפער.

— ביסט דו אויף מיר ניט בייז ? — האָט געפרעגט די מאמע. אָבער וואליא האָט ניט ענטפערענדיג אויף דער פראגע, א זאג געטהאן :

— נו, לאָמיר שוין גאהן.

— וואליטשקע ! — האָט זיך צוגעטראָגען א יאָמערדיגער געשריי פון נאסטאסיא פיליפאָווגא'ס צימער. זי האָט זיך געוויזען אויפ'ן שוועל מיט פערשוואָלענע אויגען פון טרעהרען און, א פאטש־טהאָנדיג מיט די הענד, האָט זי זיך א וואָרף געטהאן צום איינגעל, האָט זיך א שטעל געטהאן אויף די קניע און איז ווי פערשטאָרבען, ארויפלייגענדיג איהר קאָפּ אויף זיינע אקסלען. — בלויז די בריליאנטענע

צו רייזען, פערשטעה איך ניט. נאסטאסיא, וואלסט דו ווייניגסטענס געזאגט איהם, אז ער מעג זיך שעהמען.

טאלאנסקי האט געשמייכעלט, און נאסטאסיא פילופאוונא האט איהם געמאכט וויבע פארווירפע פאר וואס ער צווייפעלט אומזיסט. צייטענווייס פלעגט מען אויך רייזען וועגען יענער פרוי, אויף וועלכער מען האט אריפגעוואלפען די הוצאות פאר'ן משפט, און יערען מאל וועו מען האט וועגען איהר געדעדט האט מען צו איהר צוגעלייגט דעם אנרוף „ארימקע".

זינט די דאזיגע פרוי האט פערלאזען די מאכט אוועקצונעהמען וואלי'ן צו זיך, האט זי פערלאהרען אין זייע אויגען יענע גהיימניספולע שרעקליכע כישוף-גבורה, וועלכע האט געבראכט אזא פחד אויף איהם און האט צוקרימט זיין מאגערען פנים. וואליא האט איצט אנגעהויבען טראכטען וועגען איהר דאסזעלביגע, וואס וועגען אנדערע מענשען. ער האט אפט געהערט וויי מען רעדט, אז זי איז אן אונגליקליכע, און ער האט ניט געקאנט פערשטעהן פאר וואס. אבער איהר בלייכער פנים, פון וועלכען מען האט אויסגעזויגען דאס גאנצע בלוט, האט זיך פארגעשטעלט איצט פאר וואליא'ן אלס א נאטירליכער, אינפאכער און נאהענטער פנים.

די „ארימע פרוי", ווי מען האט זי גערופען, האט איהם אנגעהויבען צו אינטערעסירען און וועו ער האט זיך דערמאהנט וועגען אנדערע ארימע פרויען, וועגען וועלכע איהם איז אויסגעקומען צו לעזען, האט זיך ערוועקט אין איהם א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א וויבע צערטליכקייט. איהם האט זיך פארגעשטעלט, אז זי זיצט מסתמא אליין אין עפעם א פינסטערען צימער, האט מירא און וויינט אליין, וויינט אלץ, ווי זי האט געוויינט דעמאלט. איהם פערדריסט פאר וואס ער האט איהר דאן אזוי שלעכט דערצעהלט די מעשה וועגען פרינץ באבא.

. . . ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דריי ריכטער קאנען זיין ניט אינפערשטאנדען מיט דער ענטשיידונג פון אנדערע דריי, אויך אזעלכע ריכטער : די פאלאטא האט געענדערט די ענטשיידונג פון אקרוזשאי סור, און עס איז ארויסגעגעבען געווארען דער אורטהייל, אז דאס קינד בעלאנגט צו זיין לייבליכע מוטער. מען האט דערלאנגט אין סענאט, אבער דער סענאט האט ניט אנגענומען די קאסאציע . . .

די האַנד, אין וועלכער ער האָט נעהאַלטען דעם בוך, איז פער־פרוירען געוואָרען, ער האָט אָבער ניט געוואָלט בעטען די מוטער, אז זי זאָל נעהמען דעם בוך.

אין דעם קליינינקען ציטער, וואוהין מען האָט וואַליא'ן גע־בראַכט צופיהרען, איז געווען שמוציג און היים. אין א ווינקעל, אנטקעגען דער גרויסער בעט, איז געשטאַנען א קליינע בעטעלע, אזא אין א וועלכער וואַליא איז שוין לאַנג ניט געשלאָפען.

— פערפרוירען געוואָרען! נו, וואַרט, גלייך וועלען מיר טרינקען טהעע. ווי רויט די הענד זיינען ביי דיר געוואָרען! נו, איצט ביסט דו מיט דער מאַמע. פרעהט עס דיך? — האָט געפרעגט די מוטער מיט יענעם געצוואונגענעם שמייכעל, ווי פון א מענשען, וועלכען מען האָט דאָס גאַנצע לעבען געצוואונגען צו לאַכען אונטער די קלעפ פון א שטעקען.

מורא'האָבענדיג פאַר זיין אייגענע גלייכקייט, האָט וואַליא אוג־ענטשלאָסען געענטפערט:

— ניין.

— ניין? און איך האָב דאָך דיר געקויפט שפּילצייג. אָט גיב א קוק אויפ'ן פענסטער.

וואַליא איז צוגענאנגען צום פענסטער און האָט אָנגעהויבען בע־קוקען די צאַצקעס. דאָס זיינען געווען פאַפּירענע פערדלעך אויף גלייכע דיקע פיס, א מענשעלע מיט א רויטען קאַפּעלוש, מיט א נאַרישער צורה און דינינקע בלייענע סאָלדאַטיקלעך. וועלכע האָבען אויפגעהויבען איין פוס און זיינען אויף אייביג פערשטאַרבען אין דער דא'יגער פאָזע. וואַליא האָט זיך שוין לאַנג ניט געשפּילט מיט צאַצ־קעס און האָט זיי ניט געליעבט, אָבער אוים העפליכקייט האָט ער דאָס ניט ארויסגעוויזען פאַר דער מוטער.

— יאָ, גוטע צאַצקעס.

אָבער זי האָט בעמערקט דעם בליק, וואָס וואַליא האָט געוואָר־פען אויפ'ן פענסטער, און האָט געזאָגט ווידער מיט דעם זעלביגען אונאַנגענעהמען שמייכעל, וועלענדיג איהם פערגיטיגען:

— איך האָב ניט געוואוסט, מיין טייבעלע, וואָס דו ליעבסט. און די צאַצקעס האָב איך שוין געקויפט אזוי לאַנג צוריק.

וואַליא האָט געשוויגען, ניט ווייסענדיג, וואָס צו ענטפערען.

אויררינגען האָבען זיך שטאַרק געטרייסלט פינקלענדיג אין איהרע אויערען.

— קום לאָמיר געהן, וואליא — האָט א זאָג געטהאָן די הויכע פרוי, נעהמענדיג איהם פאר דער האנד — דא איז פאר אונז קיין פּלאטץ ניט צווישען מענשען, וועלכע האָבען פּאראורזאכט דיין מאַמען אזעלכע יסורים . . . אזעלכע פיניגונגען !

אין איהר טרוקענער שטימע האָט געקלונגען האָס, און איהר האָט זיך געוואלט א שטוים טהאָן מיט'ן פוס די פרוי, וואָס איז געשטאנען אויף די קניע.

— אוי, איהר מענשען אָהן הערצער ! האָבען געוואלט אָבנעהמען דעם לעצטען קינד ! . . . — האָט זי ארויסגערעדט מיט א בייזען שפּצען און האָט א ריס געטהאָן וואליא'ן פאר דער האנד : — קום ! זאלסט נאָר ניט זיין, ווי דיין טאטע, וועלכער האָט מיך אַוועקגעוואָרפען.

— זעהט איהם צו ! — האָט געזאָגט נאסטאסיא פיליפּאָוונא.

דאָס שליטעל פון איזוואָזטשיק האָט אָהן רויש אַוועקגעפיהרט וואליא'ן פון'ם שטילען הויז, מיט די וואונדערליכע בלומען, מיט דער געהיימניספולער וועלט פון מערכען, וועלכער איז ווייט און טיף ווי דער ים ; האָט איהם אַוועקגעפיהרט פון'ם הויז מיט די דונקעלע פענסטער, אין די שויבען פון וועלכע עס האָבען צערטליך געקלעטערט צווייגען פון בוימער. דאָס הויז איז באלד פערשוואונדען געוואָרען אין דער מאסע אנדערע הייזער, וועלכע זיינען אהנליך אייניג צו די אנדערע, ווי בוכשטאבען אין א שורה, און איז אויף אייביג פערשוואונדען פאר וואליא'ן. איהם האָט זיך געדוכט אז זיי שווימען איבער א טיף, די ברעגען פון וועלכען בעשטעהן פון דער לייכטענדער ליניע פון לאנטערנעס, וועלכע זיינען אזוי נאָהענט איינע צו די אנדערע, אזוי ווי קארעלען אויף דעם זעלבען שנירעל, אָבער ווען זיי זיינען צוגעפאָהרען נעהענטער, האָבען זיך די קארעלען צושאָטען און צווישען זיי איז געווען פינסטער, נאָר פון הינטען האָבען זיי זיך צונויפגעגאָסען אין איין לייכטענדער שורה. און דאן האָט וואליא געמיינט, אז דאָס אלעס איז א מעשה : ער אליין, די הויכע פרוי, וועלכע דריקט איהם צו זיך מיט איהרע בייניערדיגע האנד, און אלעס ארום.

חשך

I.

געווהנליך פלעגט פאסירען, אז וואס ער פלעגט ניט טהאן פלעגט איהם געלינגען; נור אין די לעצטע דריי טעג האבען זיך די אומשטענדען א קעהר גענהאן זעהר אונגינסטיג, זאגאר פיינדליך. ווי א מענש, וועמעס גאנצער ניט־לאנגער לעבען איז געווען עהנליך צו א מוראַ'דיג געפעהרליכע, שרעקליך צורייצטע שפיעל, האט ער שוין געוואוסט די פלוצלונגע ענדערונגען פון גליק און האט זיך געקענט רעכענען מיט זיי — אין קאן איז געשטאנען דאס לעבען גופא, זיין אייגענעם און פרעמדעם, און דאס אליין האט איהם שוין אויסגעלעהרנט צו זיין אויפמערקזאם, פלינק באנעהמען און קאלט, פעסט באַרעכענען.

עם איז אויסגעקומען אויף איצט אויסצודרעהען זיך עפעס א צופעליגע קלייניגקייט, איינער פון יענע צופעלע, וועלכע מען קאן ניט פאראויסזעהען האט ארויפגעפיהרט די פאליציי אויף זיין סליאך; און אט שוין צוויי מעת־לעת ווי נאך איהם, דעם בעוואוסטען טערראַריסט און באמבענ־וואַרפער, הערען ניט אויף נאכצוייאגען זיך שפיאַנען, אריינטרייבענדיג איהם אליין אין ענגערען, געשלאסענעם קרייז. איינע נאך דער אנדערער האט מען פון איהם אבגעשניטען די קאנכפיראטיוון קווארטירען, וואו ער וואלט זיך געקאנט בעהאלטען. עם זיינען נאך נעבליבען פריי פאר איהם בלויז עטליכע גאסען, בולוואַרען און רעסטאַראנען, אבער איבער דער שרעקליכער מיערקייט פון צוויי מעת־לעת ניט שלאפען און איבער דער שטענדיגער אנשטרייגונג צו זיין העכסט אויפמערקזאם, איז ער געווען אויף דאס ניי אין ככנות; ער האט געקאנט אינשלאפען אויף א באנק ערגעץ אין בולוואר אדער אויף אן איזוואזטשיקס דראשקע און זעהר אויף א

— איך בין דאָך אַן עלענדע, וואליעטשקע, איינע אליין אין דער גאנצינגער וועלט, איך האָב דאָך ניט אפילו כּיט וועמען אַן עצה צו האלטען זיך. איך האָב געמיינט, אז זיי וועלען דיר געפּע־לען זיין.

וואליא האָט געשווינגען. פּלוצלונג האָט זיך דער פּנים פון דער פּרוי אויסגעצויגען, טרעהרען האָבען שנעל־שנעל אָנגעהויבען טריפּען איינע נאָך די אַנדערע, און, ווי זי וואָלט פערלירען די ערד אונטער זיך, האָט זי א פּאָל געטאָאַן אויפ׳ן בעט, וועלכע האָט טרויעריג א סקריפּע געטאָאַן אונטער איהר קערפּער. פון אונטער איהר קלייד האָט זיך ארויסגעשטעלט א פּוס אין א גרויסען אלטען שוך מיט געל־גע־וואָרענע לאַסטיק און לאַנגע אויערלאַך. צודריקענדיג איהר האַנד צו דער ברוסט, מיט דער צוויטער דריקענדיג די שלייפען, האָט די פּרוי געקוקט ערגעץ דורך דער וואַנד מיט איהרע בלייכע, אָבבלאָקירטע אויי־גען, און האָט געשעפּצעט:

— זיי געפּעלען איהם ניט! . . . זיי געפּעלען איהם ניט! . . .

וואליא איז מיט ענטשלאָסענהייט צוגענאַנגען צום בעט, האָט ארויפּגעלייגט זיין קליינע העגטעל אויף דער מוטערס גרויסען מאָגע־רען קאָפּ און האָט געזאָגט מיט יענער ערנסטער גרינדליכקייט, מיט וועלכער עס האָבען זיך אויסגעצייכענט די רייד פון׳ם דאָזיגען אינגעל:

— ווייז ניט, מאַמע! איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. מיט צאַצקעס שפּיעלען זיך ווילט זיך מיר ניט, אָבער איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. ווילסט, וועל איך דיר לעזען וועגען דער אָרימער רוסאלקעלע? . . .

כען. עס האָט אמאל מיט איהם געטראָפען, אז ער האָט געדארפט אויספיהרען א טערראריסטישע טהאט און ער איז געווען אוועקגעשטעלט אלס זאפאסנער מיט זיין באמבע; ער האָט דעמאלט געזהען א דער'הרג'עטען פערד מיט א צוריסענעם הינטערטהייל און ארויסגעפאלענע געדערים; און די דאָזיגע שמוציגע, אבשטויסענדע, אונטיג־אונפערמיידליכע קלייניגקייט האָט אויף איהם געמאכט אן אונאנגענעהמערע ווירקונג אלס דער טויט פון זיין חבר, וועלכער איז צוריסען פון דער געוואָרפענער באמבע. און ער האָט זיך אייניגער־מאסען רוהיגערהייט, אהן פּחד און זאָגאר מיט שמחה פאָרגעשטעלט יענעם דאָנערשטאג, וען אויך איהם וועט אויסקומען מסתמא צו שטאָרבען — און אויף וויפיעל וויכטיג די דאָזיגע פאָרשטעלונג איז געווען, אויף אזוי פיעל אונווירדיג האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט דער אומשטאנד, וואָס ער וועט מוזען א נאכט פערבריינגען מיט א פּראָסטיטוטקע, מיט א פרויענצימער, וואָס בעשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס פרנסה — עפעס געמיינעם, שמוציגעם, כאאטישעם, וואָס האָט קיין זינען ניט.

אָבער ער האָט קיין אַנדער ברירה ניט געהאט. און ער איז געווען אזוי אויסגעמאטערט, אז ער האָט זיך געשאָקעלט פון מיעדקייט.

II.

עס איז נאָך געווען גאנץ פריה, א זייגער צעהן, וועו ער איז אהין צוגעפאָהרען, נור דער גרויסער, ווייסער זאל מיט די געגילטע שטוהלען און שפיגלען איז שוין געווען צוגעגרייט אויפצונעהמען געסט און אלע לאָמפען זיינען שוין געווען אָנגעצונדען. נעבען דער געפענסטער פיאָנאָ איז שוין געזעסען דער פיאניסט, א יונגער, זעהר אנשטענדיג אויסזעהענדער מענש אין א שווארצען ראָק — דאָס איז געווען איינע פון די טהייערע הייזער — און דער פיאניסט האָט געריכטרט, פאָרזיכטיג אראָבטרייסלענדיג דעם אש פון פאפיראָס, כדי ניט צו פערשמוצען די קלייידער, און האָט צונומען די נאָטען. אין א ווינקעל, נאָהענט צום האלב־דונקעלען גאסט־צימער זיינען אויף דריי שטוהלען אין דער רייהע געזעסען דריי מיידלעך און האָבען שטיל געהערט צוויישען זיך.

מיאוסען אופן ארויסנפאלען צו דער פאליציי אין די הענד, ווי א שיכור. דאס איז געווען דינסטאג. און דאנערשטאג, אין איין טאג ארום, האט געמוזט אויסגעפיהרט ווערן א גרויסע טעראריסטישע טהאט. מיט דער פערפערטיגונג צום מארד איז זייער גאנצע, ניט קיין גרויסע ארגאניזאציאן, געווען פערנומען א משך פון א לאנגע צייט, און דער „כבוד" צו ווארפען די דאזיגע לעצטע, ענטשיעדענע באמבע איז אנפערטרויט געווארען דוקא איהם. עס איז געווען נויטהוונדיג צו האלטען זיך פעסט אום יערען פריוז.

און אט דעמאלט, אין אקטאבער־אבענד, שטעהענדיג אויף דעם פלאץ, וואו עס קרייצען זיך איבער צוויי גרויסע גאסען, האט ער בעשלאסען צו פאהרען אין עפענטליך הויז, אין . . . עס געסעל. ער וואלט שוין לאנג געפרופט בענוצען זיך מיט דעם דאזיגען מיטעל, וועלכער איז אפילו ניט גאר זיכער, וועז עס וואלט ניט געווען דערבי אן אומשטאנד, וואס מאכט אזא טריט שווער: ער איז אלט געווען זעקס און צוואנציג יאהר און איז נאך געווען רייז, אונ־בעריהרט, האט לחלוטין ניט געווואוסט פון קיין פרויענצימער אלס פרוי און האט קיין מאהל ניט בעזוכט קיין עפענטליך הויז. אמאהל, אין זיינע יונגערע יאהרען, איז איהם אויסגעקומען צו פיהרען א שווערען קאמפף געגען זיין ברויזענדער תאוה, אבער די שטענדיגע צוריקהאלטונג איז מיט דער צייט געוואקרען א געוואהנהייט און אין איהם האט זיך אויסגעארבייט לחלוטין א גלייכגילטיגקייט צו פרויען. און איצט, וועז ער איז אוועקגעשטעלט געוואקרען אין אזא לאגע, געצוואונגען צו זיין נאהענט לעבען א פרוי, וואס באשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס א פרנסה, זהעהען זי נאך פיעלייכט א נאקעטע — האט ער געפיהלט א גאנצע רייהע פון פערשיעדענע אונבעקוועמלעכקייטען. ער האט בעשלאסען, אז אין דעם ערגסטען פאל, אויב דאס וועט זיך ווייזען פאר אונפערמיידליך, וועט ער זיך צונויפקומען מיט א פראסטיטוטקע, וואהרום איצט האט דאך דאס בשר־ודם'יגע שוין לאנג אין איהם ניט געברויזט, און מען דארף מאכען אזא וויכטיגען און אונגעהיירען שריט — וואס פאר א ראלע קאן דערין שפיעלען זיין אונבעריהרטקייט און דער קאמפף צו בלייבען ריין.

יעדענפאלס איז דאס געווען אונאנגענעהם, ווי עס איז אמאל אונאנגענעהם אן עקעלהאפטע קלייניגקייט, וועלכע מען מוז דורכמא־

עס, אייגענטלעך !" — און איהם איז געוואָרען לייכטער. ער האָט אָבער געמיזט פאָרטזעצען זיין אויבינג, געצוואונגענע פארשטעלט־קייט, וועלכע האָט געמאכט זיין לעבען צווייזייטיג, ווי אויף דער ביהנע — ער האָט זיך בריה'שדיג א דרעה געטהאָן פון די שפיצפינ־גער אויפ'ן קנאפעל, האָט א קנאק געטהאָן מיט די פינגער און האָט צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א ענגיטען שאלאטאך : צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א ענגיטען שארלאטאן : דאָ דיין נעסטעלע ?

— גלייך ? — האָט זיך פערוואונדערט דאָס מיידעל, אויפ־הויבענדיג איהרע ברעמען.

ער האָט זיך שפאַסהאפט צולאכט, אויסשטעלענדיג א רייהע גלייכע, פעסטע צייהן און ווערענדיג שטארק רויט האָט ער גע־ענטפערט.

— נעווים, צו וואָס זאָלען מיר פערלירען די שעצבארע צייט ?

— דאָ ווען זיין מוזיק, מיר וועלען טאנצען.

— נו, וואָס פאר א באטרעף האָט טאנצען, מיין פראכט ? א פוסטע פארדרעהעניש, אליין זיך פאר'ן עק כאפען. און די מוזיק וועלען מיר דאָך פון דאָרט קאָנען הערען, מיין איך.

זי האָט אויף איהם שמייכלענדיג א קוק געטהאָן.

— אביסעל הערט זיך.

ער האָט איהר אָנגעהויבען געפעלען צו זיין. א בריייטער, גרויס־בייניגער פנים איז בי איהם געווען און ריין ראזירט. זיינע באקען און א שמאלערפאם אויף זיינע דייטליך אָבגעצייכענטע ליפען זיינען געווען בלויליך, ווי עס איז בי אלע שווארצהאָריגען, ווען זיי זיינען ראזירט. זיינע דונקעלע אויגען זיינען געווען שהען, הגם עטוואס אונבעוועגליכעם איז געווען אין זייער בליק און זיי האָבען זיך שווער געקעהרט, ווי זיי וואלט אויסגעקומען צו מאכען א גרויסען שטח אין זייער יעדער קעהר. ניט קוקענדיג דערויף וואָס ער איז געווען ראזירט און וואָס ער האָט זיך געהאלטען פריי, פון דעסטוועגען האָט ער ניט אויסגעזוהען ווי קיין אקטיאָר און איז געווען מעהר עהנליך צו א רוסאפיציירטען אויסלענדער, צו אן ענגלענדער.

— ביסט דו ניט קיין דייטש ? — האָט דאָס מיידעל א פרעג גע־טהאָן.

וועו ער איז מיט דער בעל־הבית׳טע ארײַנגעקומען האָבען זיך צווישן פון די מיידלעך אויפגעהויבען און די דריטע איז געבליבען זיצען; יענע, וועלכע זיינען אויפגעשטאַנען, זיינען געווען שטאַרק אויסגעבלויזט, און די, וואָס איז געבליבען זיצען, איז געווען אַנגעטהאָן אין א שוואַרצע, אין גאַנצען געשלאָסענע קלייד. און יענע צווישן האָבען אויף איהם געקוקט גלייך, גלייכגילטיג, מיעד און פרעך; די איינע האָט זיך אָבער אָבגעקעהרט. איהר פּראָפיל האָט אויסגעזעהען אַזוי אייגפאך און רוהיג, ווי יעדעם אנשטענדיג מיידעל, זיינדיג פערטראכט. קיינטיג געווען, אַז זי האָט עס געהאַלטען אין דערצעהלען עפּעם פאר איהרע חברתות, און זי זיצט איצט און קלעהרט וועגען איהר ערצעהלונג, וועלכע זי זעצט פאָרט שטומערהייט ביי זיך אין די גערַאנקען. אָלם א שווייגענדע און פערטראכטע, אָלם אזא, וואָס האָט אויף איהם ניט געקוקט און אָלם אזא וואָס האָט אויסגעזעהען ווי אן אנשטענדיג מיידעל, האָט ער זי אויסגעקליבען.

ער האָט נאָך קיין מאָל קיין עפּענטליך הויז ניט בעזוכט אויף זיין לעבען, און ער האָט ניט געווואוסט, אז אין יעדען גוט־איינגעאָרדענטען הייזעל איז פּראַו אייגע אָדער צווי אזועלכע מיידלעך, וועלכע זיינען אָנגעטהאָן אין שוואַרץ, ווי נאָנעם אָדער יונגע אלמנות. זייער פּנים איז בליך, ניט געפּארבט און ערענסט. זייער מאכה איז צו מאכען דעם איינדרוק פון אנשטענדיגע אויף די, וועלכע זוכען אזועלכע. וועו זיי קומען אָבער אריין מיט מאנסלייט אין שלאָפ־צימער און שיכור׳ען זיך אָן, וועלן זיי ווי אלע פּראָסטיטוטקעס, און אמאל נאָך ערגער: מאכען אָפט סקאנדאלען, ברעכען געשיר, און טאנצען נאקעטערהייט אריין אין זאל און שלאָגען די געסט אפילו. דאָם זיינען יענער מין פערקויפּטע פרויען, אין וועלכע שיכור׳ע סטודענטען פערליבען זיך און מוסר׳ען זיי אָנצופאנגען אן אנשטענדיג לעבען.

ער האָט אָבער דערפון ניט געוואוסט. און וועו זי האָט זיך אויפגעהויבען, אזוי ווי ניט ווילענדיג און בייז, האָט איהם אָנגעקוקט מיט אונצופריעדענהייט, מיט אונטערגעשטריכענע אויגען און האָט בעזונדער שארף א בלאנק געטהאָן מיט איהר מאטען, בלייבען פּנים, האָט ער ווידער א טראכט געטהאָן: „ווי אנשטענדיג זי איז

הייט ; מיט פערזשמורעטע אויגען האָט זי געפֿרופט קוקען אין שפּי־
גל, אָבער דער שפּיגל האָט ניט געענטפערט אויף דער דאָזיגער
לייכטער בעוועגונג און האָט ווייטער אזוי ווי פריהער דייטלעך און
עקשנות'דיג אָבגעצייכענט דאָס שווארצע פערגליווערטע פּאָאָר. האָט
דאָס איהר אויסגעוויזען שעהן, אָדער דאָס האָט איהר דערמאָהנט
אויף עפּעס אייגענעס, אומעטיגעס — נור זי האָט שטיל געשמייכעלט
און האָט געדריקט לייכט זיין האַרט־אויסגעבויגענע האַנד.

— וואָס פאר א פּאָארעל ! — האָט זי געזאָגט פערטראכטער־
הייט, און עפּעס פּלוצלונג זיינען קענטיג געווארען איהרע לאנגע
גלאנציגע שווארצע ברעמען, מיט די דין־אויסגעבויגענע ברעגען.

ער האָט אָבער ניט געענטפערט און איז געגאנגען ווייטער, פיה־
רענדיג מיט זיך דאָס מיידעל, וועלכע האָט מיט איהרע הויכע פראנ־
צויזישע קנאפּעל געקלאפּט ווי צום טאַקט איבערן פּארקעט. א קאָרי־
דאָר, דונקעלע, קלייניע צימערלעך מיט אָפּענע טיהרען, און אין איין
צימער, אויף וועלכען עס איז געווען א קרומע אויפשריפט „ליובא",
זיינען זיי אריין.

— נו, אָט וואָס, ליובא — האָט ער געזאָגט ארומקוקענדיג זיך
און רייבענדיג שנעל די הענד אייניג אן דער אנדערע, ווי ער וואָלט
זיי זארגפול געוואשען אין קאלטען וואסער — מען האָט געדארפט
אביסעל ווייך און נאָך עפּעס דאָרט ? פרוכט פיעלייכט ?

— פרוכט איז ביי אונז זעהר טהייער.

— דאָס איז נארנישט. טרינקט איהר ווין ?

ער האָט זיך פארגעסען און האָט געזאָגט „איהר" ; ער האָט
זיך אפילו גלייך געכאפּט, ער האָט אָבער ניט געוואָלט זיך פאררייכ־
טען ; עפּעס איז געווען אין איהר ניט־לאנגעריגען דריקען זיין האַנד
אזעלכעס, אז ס'האָט זיך איהם דערנאָך ניט געוואָלט זאָגען איהר
„דו", שפּיעלען זיך מיט איהר און פארשטעלען זיך. און די דאָזיגע
געפּיהלען האָבען זיך, דוכט זיך, אויף איהר איבערגעגעבען. זי
האָט איהם אָנגעקוקט שטרייגג און נאָך א וויילע שווייגען האָט זי איהם
מיט א ציטערינען קול געענטפערט אונענטשלאָסען ; אָבער ניט אין'ם
זינען פון די ארויסגערעדטע ווערטער :

— יא, איך טרינק. וואָרט צו. איך קום גלייך צוריק. פון

— אביסעל, אבער מעהר אן ענגלענדער. לויבסט דו ענגלענ־דער ?

— אבער ווי גוט דו רעדסט רוסיש. גאר ניט קענטיג.

ער האָט זיך דערמאהנט אויף זיין ענגלישען פאספּאָרט, אויף דער צוקאליעטשעטע שפּראך, וואָס ער האָט גערעדט פאר דער לעצ־טער צייט און אז ער האָט זיך איצט גאר פארגעסען אז ער דארף זיך פּארשטעלען וויי עס דארף צו זיין, און ער איז ווידער רויט געוואָ־רען. ער איז שוין בייזלעך געוואָרען און האָט געשעפטלעך־טרוקען א נעהם געטהאָן דאָס מיידעל אונטערן עלענבויגען און האָט זי שנעל געפיהרט :

— א רוסישער, א רוסישער בין איך, נו, וואוהין דארף מען געהן ? ווייז ! אהער ?

אין׳ם גרויסען שפּיגעל ביז די דילען האָט זיך דאָס פּאָרעל דייטליך און שארף אבגעצייכענט. זי — שווארץ געקלייידעט, בליך און פון וויטען זעהר שעהן, און ער — א הויכער, ברייט־בייניגער, אויך אין שווארצען געקלייידעט און אויך בליך. אונגעוועהנליך בלאס האָט אונטער דעם עלעקטרישען העננ־לאמפּ אויסגעזעהען זיין אָפענער שטערען און זיינע רונדע באקען. און אנשטאט אויגען זיינען אי ביי איהם אי ביים מיידעל עפּעס שוואַרצע, געהיימניספולע, שעהנע טיעפקייטען. און אזוי אונגעוועהנליך שעהן האָט דאָס שוואַרצע, ערענסטע פּאָר אויסגעזעהען צווישען די וויסע וועגד, וואָס האָבען זיך געזעהען אין דעם ברייטען, גאָלדענעם ראהם פון שפּיגעל, אז ער אליין האָט זיך אבגעשטעלט א פערוואונדעטער און איהם איז דורכ־געלאָפען דער געראנק אין קאָפּ : גאָר אזוי ווי חתן־כלה. איבערי־גענס, האָבען זיינע געהירען וואהרשיינליך שלעכט געארבייט פון מיידקייט און ניט שלאָפען, און זיינע גרעאנקען פלעגען קומען אונ־ערוואַרטעט, אונבאַרעכענט, וואַרום אין א מינוט אַרום, וועו ער האָט וויעדער דערזעהען זייערע שוואַרצע, טרויער־געקלייידעטע גע־שטאלטען אין שפּיגעל, האָט זיך איהם א טראכט געטהאָן : גאָר אזוי ווי צו א לויה. אבער ביידעם איז פאר איהם געווען גליך אונאנ־גענעהם.

זיין געפיהל האָט זיך אפּנים אויך דעם מיידעל איבערגענעבען. זי האָט אויך, ווי ער, בעטראכט איהם און זיך פערוואונדערטער־

האָט דאָ ניט געגלעט איהם צערטליך איבער'ן געזיכט מיט זיין האַרי־
גער, שאַרסטקער האַנד; דאָ האָט ער געדרעהט די פּיס, די הענד,
געצויגען די אברים, ווי ער וואָלט וועלען צורייסען דעם קערפער. ער
האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען גענייצען, אונערבארמליך, ביז טרעהרען.
ער האָט אַרויסגענומען זיין בראונינג־רעוואָלווער, דרייי זאפאסנע
שאבטלעך מיט פּאטראָנען און מיט כעס האָט ער א בלאָז געטהאָן אין
לאָך פון רעוואָלווער, ווי אין א שליסעל — אַלעס איז געווען אין
אָרדנונג, און שלאָפען האָט זיך געוועלט אונערטרעגליך.

וועז מען האָט אַרייגעבראכט פרוכטען און ווייז און די פארשפּע־
טיגטע ליובא איז אַרייגעקומען, האָט ער פערשלאָסען די טיהר —
צוערשט בלויז אויפ'ן קייטעל — און האָט געזאָגט:

— הערט נור, ליובא . . . איהר טרינקט, זייט אזוי גוט.

— און איהר? — האָט זי א קוק געטהאָן אויף איהם האַלבזוי־
טיג א פערוואונדערטע.

— איך וועל שפּעטער. איך האָב, פארשטעהט איהר מיך, צוויי
מעת־לעת נאכאנאנד גע'שיכור'ט און האָב ניט אָנגעהויבען צו שלאָפען,
און איצט . . . — ער האָט שטאַרק א גענייץ געטהאָן, אויסדרעהענ־
דיג זיינע באקעניבייניער.

— נו?

— באַלד, באַלד. איין שטונדע בלויז וועל איך . . . אָט
גלייך. טרינקט דערווייל, שטערט זיך ניט, איך בעט אייך, און
עסט די פרוכט. פארוואָס האָט איהר געגומען אזוי וועניג?

— מעג איך אוועק אין זאל? מוזיק וועט דאָרט באַלד זיין.

דאָס איז אָבער גענוג אונבעקוועם. וועגען אזא זאָנדערבארען
גאסט, וואָס איז געקומען אין אזא פּלאַץ שלאָפען, וועט מען פאר־
פיהרען א גשפּרעך, און מען קאָן נאָך טרעפען — ניין, דאָס טויג
ניט. ער האָט געזוכט איינצוהאַלטען זיך פון געניצען, פערמאָכענ־
דיג דאָס מויל, און ער האָט זי א בעט געטהאָן איינגעהאַלטען און
ערענסט:

— ניין, ליובא, איך בעט אייך, בלייבט דאָ. איך האָב זעהר
ניט ליעב צו שלאָפען אַליין אין א צימער. געווים, דאָס איז אפשר
אוא קאפריז, אָבער איהר וועט דאָך דאָס מיר ענטשולדיגען . . .

— פאר וואָס ניט; בעצאָהלט איהר דאָך . . .

פרוכטען וועל איך הייסען ברייגגען בלויז צווייי בארען און צוויי עפעל. וועט עס זיין גענוג פאר אייך ?

אויך זי האָט איצט געזאָגט „איהר" אין'ם טאָן, ווי אזוי זי האָט דאָס וואָרט ארויסגערעדט, האָט נאָך געקלונגען די פריהערייגע אונענטשלאָסענהייט, א פראגע. אָבער ער האָט דערוויף ניט געקוקט, און בלייבענדיג אליין האָט ער זיך געזומען בעטראכטען דעם צימער. ער האָט פרובירט, ווי די טיהר פערשליסט זיך — פערשליסט זיך גוט מיט א קייטעל און מיט א שלאָס ; ער איז צוגעגאנגען צום פענסטער, צוועפענט ביידע ראהמען — עס איז דער דריטער שטאָק און קומט ארויס צום הויף. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ, האָט דערנאָך געפרופט מאכען עקספערימענטען מיט דער בעלייכטונג פון צימער : צווייי לעמפלעך און וועז איין לעמפעל פארלעשט זיך צינדט זיך אן דאָס אנדערע נעבען בעט, מיט א רויטען אבאזשור — גאָר ווי אין גרויסארטיגע האטעלען.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט א ציה געטהאָן מיט די אקסלען און האָט א קריץ געטהאָן מיט די צייהן, ווי ער וואָלט א לאך געטהאָן, אָבער ער האָט ניט געלאכט, ווי עס איז דער פאל מיט מענשען וואָס האָבען א בעהאלטענע נאטור און מוזען זיך איבער עפעס פארשטעלען תמיד, וועז זיי קומען אויס צו בלייבען אליין.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט זי בעטראכט ארום און ארום, דורכגעטאפט איהר געסטעפטע וואטאווע דעקע, וועלכע איז געווען אביסעל אָבגעדעקט, און מיט דער פלוצלונגער לוסט א שטיף צו טהאָן פון שמחה, וואָס ער וועט ענדליך קאָנען שלאָפען, האָט ער אינגעלש א דרעה געטהאָן מיט'ן קאָפּ, פארקרימט די ליפען און אויסגעשטעלט א פאָאר אויגען אין העכסטער איבערראשונג. ער האָט זיך אָבער באלד אוועקגעזעצט מיעדערהייד און געווארט אויף ליובא'ן. ער האָט געוואלט א טראכט טהאָן וועגען דאנערשטאג, וועגען זיין געפינען זיך אין עפענטליך הויז — **איצט אין אזא אָרט**, נור די גערואנקען זיינען געווען אונגעהארכזאם און האָבען זיך געטומעלט, שטערענדיג איין געדאנק דעם אנדערען. דאָס איז דער בעליידיגטער שלאָף צורייצט געווארען. ער איז שוין דאָ ניט געווען אזוי וועיך, ווי דאָרט, אויף דער גאס ; ער

— איהר האָט עס בעסער געדארפט אָבגעבען אין קאָנטאר. אלע גיבען ביי אונז אָב אין קאָנטאר.

— צו וואָס ? — האָט ער אויף איהר א קוק געטהאָן און האָט אראָבנעלאָזען די אויגען — אך, יא, יא . . . נו, דומהייטען, וואָס מאכט עס אויס.

— ווייכט איהר וויפיעל געלד דאָ איז ביי אייך ? וואָרום עס מאכט זיך, אז אַנדערע ווייסען ניט, און דערנאָך . . .

— איך ווייס, איך ווייס. קיימערט זיך ניט . . .

און ער האָט זיך אַוועקגעלענט, איבערלאָזענדיג העפליך פאר איהר אן אָרט ביי דער וואנד. און דער ענטציקטער שלאָף האָט מיט א ליבליכען שמייכעל צוגעטוליעט זיך צו זיין באק, צו דער צוויי־טער — מיילד אומארעמט איהם, געצערטעלט זיינע קניע און האָט זיך געשטילט זאנפט, ארויפליגענדיג זיין ווייכען, פוכיגען קאָפ ביי איהם אויף דער ברוסט. ער האָט זיך צולאכט.

— וואָס לאכט איהר ? — האָט אויך דאָס מיידעל ניט ווילענדיג געשמייכעלט.

— אזוי. ווי גוט ! וואָס פאר א ווייכע קישענס איהר האָט דאָ ! איצט קאָנען מיר אביסעל א שמועס טהאָן. פאר וואָס טרינקט איהר ניט ?

— מעג איך אויסטהאָן מיין יאקעל ? ערלויבט איהר ? וואָרום מיר וועט אויסקומען לאנג דאָ צו זיצען ! — אין איהר שטימע האָט געקלונגען א לייכטע איראָניע. נור דערזעהענדיג זיין צוטרויענספולען פנים און דערהערענדיג זיין העפליכען : „געווים, ביטטע געפעליגסט!" האָט זי ערענסט און איינפאך צוגעלייגט : מיין קאָרסעט איז אזוי שטייף, אז עס בלייבען פון איהם סמנים אויף דער לייב.

— געווים, נאטירליך, ביטע שעהן.

ער האָט זיך א ווייל אבגעקעהרט און איז ווידער רויט געוואָרען. צו מחמת דעם וואָס זיין ניט־אויסגעשלאפענקייט האָט געטומעלט זיי־נע געראנקען אָדער אפשר דערפאר וואָס צו זעקס און צוואנציג יאָהר איז ער נאָך געווען אזוי נאיוו, נור איהם האָט די העפליכקייט ג־קלונגען גאנץ נאטירליך אין אזא פלאץ, וואו אלעס איז ערלויבט ג־וועז און וואו קיינער בעט ביי קיינעם קיין הכשר ניט.

— יא, יא — איז ער אַ דריטען מאָל רויט געוואָרען. געווים. אָבער דאָס איז ניט וויכטיג. און . . . וועז איהר וויל‌ט . . . קאָנט איהר זיך דאָ אויך צוליגען. איך לאָז פאר איך אַ פּלאַץ. נור, זייט אזוי גוט און לייגט זיך שוין צו דער וואנד, איך מאכט דאָך ניט אוים ? . . .

— ניין, שלאָפען ווי‌ל איך ניט. איך וועל אזוי זיצען.

— לעזט עפעס.

— דאָ זיינען קיין ביכער ניטאָ.

— וויל‌ט איהר אפשר אַ היינטיגע צייטונג ? איך האָב דאָ. איהר קאָנט דאָ געפינען עפעס אינטערעסאנטעס.

— ניין, איך ווי‌ל ניט.

— נו, ווי איהר פארשטעהט. און איך, אויב איהר וועט מיר ערלויבען . . . — און ער האָט פערשלאָסען די טיהר, צווישי מאָל אַ דרעה־טאָנדיג דעם שלי‌סעל און האָט דעם שלי‌סעל אַריינגעלייגט אין קעשענע. ער האָט ניט באמערקט דעם זאָנדערבארען בליק, מיט וועלכען דאָס מיידעל האָט איהם נאָכגעקוקט. און איבערהויפּט אזוי אנשטענדיג, אזוי עדעל רייד‌ען האָט אויסגעזעהען אזוי משונה ווילד אין אזא פערדאמטען פּלאַץ, וואו די לופט איז געווען דורכגענומען מיט שנאפּס און זידלערי — פאר איהם האָט זיך דאָס אָבער אויס־געווויזען גאנץ נאטירליך, איינפאך און פאָלשטענדיג איבערצייגענד. און מיט דערזעלביגער העפליכקייט, ווי ער וואָלט דאָס געדארפט פאָהרען מיט דאמען אין א שיפעל, האָט ער זיך עטוואָס צושפּילעט און האָט אַ פרעג געטהאָן :

— וועט איהר מיר ערלויבען אויסטהאָן מיין ראָק ?

ליובא האָט זיך געפונען אבי‌סעל בעלייד‌יגט.

— איך בעט אייך. איהר זייט דאָך . . . — זי האָט אָבער ניט געענדיגט, וואָס.

— און מיין וועסטעל ? עס איז מיר צו ענג.

זי האָט ניט געענטפערט און האָט נור אַ קוועטש געטהאָן מיט דער פלייצע.

— אָט דאָ האָט איהר מיין טייסטער, געלד. זייט אזוי גוט, בעהאלט עס בי‌י זיך.

זיך מיט'ן שלאָף, פיהלענדיג אונבעוואוסט עפעס אן אונרוהיגקייט, א שרעק פאר עפעס.

די מוזיק אין זאל האָט אָנגעהויבען צו שפּיעלען; קורצינקע קלאנגען זיינען זיך צושפרונגען מיט הויל, פליכעוואטע קעפ. און עס האָט זיך איהם א טראכט געטהאָן: „איצט קאָן מען שלאָפען" — און ער איז גלייך פעסט אייגעשלאָפען. דער ליעבער, וואָלינער שלאָף האָט טריאומפירענד א קוויטש געטהאָן, האָט איהם היים ארומגענומען — און אין טיפען שווייגען, מיט פערהאלטענעם אטהעם, האָבען זיי אוועקגעשוועבט אין דער דורכזיכטיגער, שמעלצענדער טיפקייט.

* * *

אזוי האָט ער געשלאָפען א שטונדע, צווויי, מיט'ן פנים ארויף, אין דערזעלבער העפליכער פאָזע, ווי ער האָט זיך געלעגט; און זיין רעכטע האנד איז געווען אין קעשיע, וואו עס זיינען געווען דער שליסעל און דער רעוואָלווער. און זי, דאָס מיידעל מיט די נאקעטע ארעמס און האלז, איז געזעסען אנטקעגען, האָט נערויכערט, געטרונקען זיך שטיל קאניאק און ניט אראָבגענומען פון איהם די אויגען. ווייל־ענווייז האָט זי אויסגעצויגען איהר מאגערען, בייגזאמען נאקען כדי איהם בעסער צו זעהען און צוזאמען מיט דער דאָזיגער בעווענונג האָבען זיך געווייזען אויף איהרע ליפּען צווויי טיעפע, אנגעשטרייפטע קנייטשען. ער האָט פארגעסען דאָס אויבערשטע לעמפּעל אויסצולעשען, און א בעלויכטענער מיט דאָס שארפער העלקייט האָט ער אויסגעזעהען ניט יונג, ניט אלט, ניט קיין פרעמדער, ניט קיין נאָהענטער, נור עפעס גאָר אן אונבעקאנטער. אונבעקאנט די באקען, אונבעקאנט דער נאָז, א פארבויגענער מיט א שפּיץ, ווי ביי א פויגעל, און אן אונבעקאנטער, רעגעלמעסיגער, שטארקער, קרעפטיגער אטהעם. זיינע שוואַרצע געדיכטע האָאר זיינען געווען קורץ נעשוירען, ווי ביי א סאלדאט; אויף דעם לינקען שלייף, נעהנטער צו דער אויג איז געווען א קליינער שראם פון עפעס אן אמאָליגען קלאפ. קיין צלם אויפ'ן האלז איז ביי איהם ניט געווען.

די מוזיק פון זאל איז ווייל־ענווייז פערשטאָרבען און דאן ווידער צולאָזט זיך מיט קלאנגען פון פיאנא און פיעדעל, געזאנג און טופּעריי פון טאנצענדע פיס, און זי איז אלץ געזעסען, האָט נערויכערט

עס האָט זיך געהערט ווי עס שורשעט דאָס זייד און ווי עס צו־שפּילען זיך קנעפּלעך. דערנאָך א פּראָגע :

— זייט איהר ניט א שרייבער ?

— וואָס ? א שרייבער ? ניין, איך בין ניט קיין שרייבער. וואָס איז ? איהר לייענט ניט קיין שרייבער ?

— ניין, איך לייע ניט.

— פּאַר וואָס ? זיי זיינען מענשען . . . — ער האָט א לאַנגען, זיסען גענוס געטהאָן — נישט־קשה'דיגע מענשען . . .

— און ווי רופט מען אייך ?

א שווייגען, דערנאָך א פערשלאָפענער ענטפער.

— רופט מיך. אי . . . ניין, פּיאָטר . . . פּיאָטר.

ווידער א פּראָגע :

— און ווער זייט איהר ? ווער זייט איהר אזוינס ?

זי האָט געפּרעגט שטיל, אָבער פּאַרזיכטיג און פּעסט. און איהר שטימע האָט געמאכט אזא איינדרוק, ווי זי וואָלט מיט אמאָל, אין גאַנצען זיך צוגערוקט צו דעם לייגענדען. נור ער איז שוין געשלאָפען און האָט ניט געהערט. אויף אן אויגענבליק האָט א צאַנק געטהאָן א פערלאָשענער געדאַנק און פאר איהם האָבען זיך געמאָהלט די צוויי גאַנצע טעג און נעכט פון וואַהנזיניגער אַרומיאָגעניש אין איין בילד, וואו צייט און רוים האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין איין בונטע מאַסע פון שאטענס, ליכט און פינסטערניש, רוהע און בעוועגונג, מענ־שען, אונענדליכע גאסען, אן אונאויפהערליכעם דרעהען זיך פון רעדער. פּלוצלונג איז דאָס אלעס פערשוואונדען, פערזונקען, פער־לאָשען געוואָרען — און איהם האָט זיך פאַרגעשטעלט אין א מילדע האַלב־ליכטיגקייט און טיעפע שטילקייט דער ציטער פון א בילדער־גאַלעריע, וואו ער האָט זיך נעכטען צוויי שטונדען נאָכאַנאַנד בעהאַל־טען פון שפּיאָנען. עפּעס אזוי ווי ער וואָלט זיצען אויף א רויטען, זאמטענעם זעלטען־וועיכען דיוואן און קוקען אָהן אויפהער אויף א גרויסען שוואַרצען בילד ; און פון דעם אלטען, שוואַרצען, פּלע־צערווייז אָבגעריבענעם בילד זיצט עפּעס אזא רוהיגקייט, אז די אויגען רוהען זיך אוים און די גערַאנקען ווערן אזוי זאנפט, אז ער האָט, אינשלאָפענדיג שוין, אייניגע מינוטען א ראַנגעל געטהאָן

מיט איהרע דורכזיכטיג ראזיגע שולטערן און ברוסט, מיט די געהויבענ־ניספול דונקעלע, אונבעוועגליכע אויגען, האט ער א טראכט גע־טהאן: זי האט מיך אַרויסגעגעבען! ער האט זיך אבער צודרינג־ליכער איינגעקוקט, האט זיך טיף אבגעאטהעמט און האט זיך פער־ריכט: ניין, נאך ניט אַרויסגעגעבען, אבער וועט אַרויסגעבען.

— שלים!

ער האט זיך ווידער אבגעזיפצט און האט א פרעג געטהאן קורץ:

— נו? וואס?

אבער זי האט געשוויגען. זי האט געשמייכעלט פייערליך און בייז, האט געקוקט אויף איהם און האט געשוויגען, נאר אזוי ווי זי וואלט איהם שוין גערעבענט פאר איהרען, און ניט געאיילט, ניט געכאפט, האט זי געוואלט א ווייל הנאה האבען פון איהר מאכט.

— וואס האבט דו דאס געזאגט נור־וואס? — האט ער איבער־געפרעגט א בעזארגטער.

— וואס האב איך געזאגט? שטעה אויף, אט וואס איך האב געזאגט. גענוג שוין. האסט א שלאף געטהאן — גענוג. מען דארף דאך עפעס דרך ארץ אויך האבען. דא איז ניט קיין נאכטלעגער, מיין ליעבינקער!

— צינד אן דאס לעמפעל — האט ער איהר נעהייסען.

— איך וויל ניט.

ער האט אליין געגומען און אנגעצונדען. און איצט, ביי דער העלער שיין, האט ער דערזעהען אונענדליך בייזע, שווארצע, אונ־טערגעשטרייכטע אויגען און א מויל צונויפגעפרעסט מיט האס און פעראכטונג. איהרע נאקעטע הענד האט ער דערזעהען; און זי אין גאנצען — א פרעמדע, אן ענטשלאסענע, פערטיג אויף דאס ערגס־טע. אבשטויסענד האט איהם אויסגעוויזען זיך די דאזיגע פראכטי־טוטקע.

— וואס איז מיט דיר — ביסט דו שיכור? — האט ער א פרעג געטהאן ערענסט און אונרוהיג און האט אויסגעצויגען די האנד נאך זיין הויכען, אנגעקראכמעלטען קראגען. אבער זי איז געווען פלינ־קער פון איהם, זי האט א כאפ געטהאן דעם קראגען און האט א שלייד־ער געטהאן ערגעץ אין ווינקעל, הינטערן קאמאד.

— איך וועל ניט געבען!

כאפּיראָסען און צוגעקוקט זיך צום שלאָפענדען. אויפמערקזאם, אויס־ציהענדיג די האַלז, האָט זי בעקוקט זיין לינקע האַנד, וואָס איז גע־לעגען אויף זיין ברוסט: זעהר בריט ביי דער לאַנדאניע און גרויס, רוהיג פינגער. לינגענדיג אויף דער ברוסט, האָט זי געמאַכט דעם אייגדרוק פון אַ משא, וואָס דריקט שמערצליך. גאַנץ שטיל האָט דאָס מיידעל אראָבגענומען זיין האַנד און בעזאָרגט אוועקגעלייגט אין דער לינג פון קערפער אויף דער בעט. דערנאָך איז זי האַסטיג אויפגעשטאַנען און האָט מיט כח אַ לאַש געטהאָן דעם אויבערשטען לעמפּעל און האָט אָנגעצונדען דעם אונטערשטען לעמפּעל, אונטער דעם רויטען אבאזשור.

נור ער האָט אפילו דאָס מאָל ניט אַ ריהר געטהאָן זיך, און זיין ראָזיגע געווארענער פּנים איז געבליבען אלץ אזוי אונבעקאַנט און האָט געשראָקען מיט דער רוהיגער אונבעוועגליכקייט. זי האָט זיך אָבגע־קעהרט, האָט ארומגענומען איהרע קניע מיט די צארטע, ראוע הענד, האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ אויף צוריק און האָט געקוקט אויפ'ן סופּיט ניט אַ פּינטל טאַנ'דיג מיט איהרע שווארצע אויגען. צוויישען איהרע פעסט צונויפּגעדריקטע צייהן איז געבליבען שטעקען דער ניט דער־רויבערטער, פערלאָשענער פאפּיראָס.

III.

עפּעס אונערוואַרטעטעס און שוידערליכעס האָט פאַסירט. אין דער צייט וואָס ער האָט דאָ געשלאָפען האָט געטראָפען עפּעס גרויסעס, וויכטיגעס — דאָס האָט ער פערשטאַנען באַלד ווי ער האָט נור גע־עפענט די אויגען גלייך ווי ער האָט דערהערט עפּעס אַ קלאַנג פון אן זאָנבאַקאַנטע, הייזעריגע שטימע, איידער ער האָט נאָך צייט גע־האָט אויפצוכאַפּען זיך פון שלאָף. מיט יענעם געפיהל פון דערשפּירען אַ גפעאהר, וואָס האָט זיך ביי איהם און זיינע חברים אויסגעארבייט ווי א בעזונדער, נייער חוש, האָט ער דערשפּירט, אז עפּעס טהוט זיך. האַסטיג האָט ער אראָבגעלאָזען די פים און האָט זיך געזעצט; מיט'ן האַנד האָט ער פעסט געדריקט דעם רעוואָלווער, בעת ער האָט מיט די אויגען, שארף און זיכטיג דורכגעזוכט דעם ראזיגען טומאן. אן וועו ער האָט דערזעהען, אז זי זיצט אלץ אין דערזעלבער פאָזע,

— איך ווייס — האָט זי געענטפערט פעסט, געהויבען ביי זיך, אונטערשטרייכענדיג די ווערטער — דו ביסט א רעוואָלוציאָנער. אָט ווער דו ביסט.

— און פון וואנען וויסט דו דאָס ?

זי האָט שפּאכהאפט א שמייכעל געטהאָן.

— פון וואנען ? מיר וואָהנען דאָך ניט אין וואָלד.

— נו, און ווען אפילו . . .

— אהא, ווען אפילו. אָבער לאָז מיין האַנד. געגען א פּרויענ־ציפער קאָנט איהר אַלע ווייזען, אז איהר האָט כח. לאָז אָב !

ער האָט אָבגעלאָזט איהר האַנד און האָט זיך געזעצט, קוקענ־דיג אויף איהר האַרטנעקיג און פול מיט שווערע רעיונות. אין זיינע מוסקולען האָט זיך עפּעס בעוועגט, עפּעס אזוי ווי א קייקעל וואָלט דורך זיי דורכגעלאָפען, אָבער זיין פּנים איז געווען ערענסט, רוהיג און טרויעריג. און ווידער האָט, ער מיט זיין פערזאָרגטען, טרויעריגען פּנים איהר אויסגעזוהען אלס א פּרעמדער, אונבעקאַנטער און אפּנים זעהר א גוטער.

— נו, וואָס קוקסט דו אזוי אויף מיר ! — האָט זי גראָב א ענ־שריי געטהאָן און גאנץ אונערוואַרטעט פאר זיך אליין האָט זי צוגע־לייגט א צינישען, שמוציגען זידעל־וואָרט. ער האָט אויפגעהויבען די ברעמען, א פערוואונדעטער, אָבער די אויגען האָבען זיך קיין קעהר ניט געטהאָן און האָט אָנגעהויבען צו רייַדען הויך, דומפּ און משונה'דיג, ווי ער וואָלט געווען אויף א וווייטען שטח פון איהר.

— הער, ליובא. געווים, דו קאָנסט מיך אריסגעבען, און ניט בלויז דו, נור יעדער, וואָס געפינט זיך דא, כמעט יעדער מענש פון גאס קאָן דאָס טהאָן. איין געשריי : „האַלט, כאפּט !" און עס וועלען זיך באַלד אנזאמלען צוהנדלויפּע, הונדערטע און וועלען שוין זוכען צו פאָקען, אפילו דער'הרג'ענען. און פאר וואָס ? בלויז דער־פאר וואָס איך האָב קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן, בלויז דער־פאר וואָס איך האָב מיין גאנצען לעבען אַוועקגעגעבען פאר די דאָזיגע מענשען גופא. פארשטעהסט דו די בעדייטונג פון די ווערטער : דעם גאנצען לעבען אָבגעגעבען ?

— ניין, איך פארשטעה ניט — האָט דאָס מיידעל פרעך גע־ענטפערט. אָבער זי האָט אויפמערקזאם געהערט.

— וואָס נאָך ? — האָט ער איינגעהאַלטענערהייט א געשריי געטהאָן און האָט אנגעכאַפט איהר האַנד און א דריק געטהאָן פעסט, קרעפטיג, ווי ער וואָלט זי ארומגעפאַסט מיט א רונדען אייזערנעם רייף, אז איהר דינע האַנד האָט אונמעכטיג צושפרייט די פינגער.

— לאָז, עס טהוט וועה ! — האָט געזאָגט דאָס מיידעל, און ער האָט לייכטער געדריקט, אָבער האָט די האַנד ניט אָבגעלאָזט.

— זעה, גיב אכטונג !

— וואָס איז, ליעבינקער ? ווילסט מיך דערשיסען, וואָס ? און אין קעשינע וואָס איז דאָס דאָרט ביי דיר ? א רעוואָלווער ? נו, אדרבא, דערשיס, דערשיס, איך וועל אקאַרשט זעהן, ווי וועסט דו מיך דאָס דערשיסען ? ווי געפעלט עס דיר, הא ? קומיט צו געהן צו א מיידעל און לייגט זיך גאָר שלאָפען ! דו טרינק, זאָגט ער, און איך וועל שלאָפען. אז ער איז אן אָבגעשוירענער, אן אבגעראזירטער, מיינט ער שוין, אז קיינער וועט איהם ניט דערקענען. און אין דער פאַליציי ווילסט דו געהן ? אין דער פאַליציי, מיין ליעבינקער, ווילסט דו ניט געהן ?

זי האָט זיך צולאכט הויך, לוסטיג — און ווירקליך, ער האָט געזעהען, אז אין איהר געזיכט איז עפעס א פערצווייפעלטע, ווילדע שמחה — עפעס אזוי ווי זי וואָלט פון זינען אראָב. און ווען ער האָט א טראכט געטהאָן, אז עפעס איז פאַרלאָרען אויף אזא מיאוסען אופן, אז איהם וועט נאָך אויסקומען צו באגעהן א דומען, ברוטאַלען, אונווייכטיגען מאָרד און צום סוף ערשט ארויפאַלען — איז איהם נאָך שוידערליכער געווארען. ער האָט געקוקט אויף איהר ענטשלאָסען, רוהיג אויסערליך, אָבער אין גאנצען וויים, און ער האָט ניט דורכגעלאָזען קיין בעוועגונג איהרע, קיין וואָרט און האָט נאָכגעדיינקט.

— וואָס שוויגסט דו ? האָט דיר דער צונג אָבגענומען פון שרעק.

סיידען א נעהם טהאָן איהר בייגזאמע, שלאָנגיגע האַלז און דערשטיקען ; שרייען וועט זי ניט בעווייזען. און ניטא וואָס צו בעדויערען — ווירקליך, זי דרעהט מיט'ן קאָפ ווי א שלאַנג, וועלן ער האַלט זי איצט מיט זיין האַנד אויף איין אָרט. וואָס צו בעדויערען איז ניטא, אָבער דאָרט, אונטען, אין הויז ?

— און דו ווייסט, ליובא, וואר איך בין ?

די מוזיק אונטען האָט זיך ווידער שרעקלעך צושפּיעלט ; די די־לען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען פון די טופּערי פון פּים. עמי־צער א בעזויפּענער האָט זיך ווילד צושרירען, ווי ער וואָלט יאָגען א גאַנצע מחנה ציבושעווטע פערד. און ביי זיי אין צימער איז געווען שטיל ; שוואַך האָט זיך געוויגט דער טאַבאַק־רויך און איז צוגאַנגען אין דעם ראָזיגען טומאָן.

— אָט דאָס איז מיין לעבען, ליובא ! — א בעהערשטער פון די עראינערונגען פון זיין ריינעם און שעהנעם לייִדענשאַפטליכען לעבען, האָט ער פערטראַכטערהייט אראָבגעלאָזען די אויגען. זי האָט גע־שוויגען. פלוצלונג האָט זי זיך אויפגעהויבען און ארויפגעוואָרפען א טיכעל אויף איהר נאַקעטע שולטערן. אָבער בענעגענדיג זיין פער־וואונדערטען און כמעט דאנקבארען בליק, האָט זי זיך צושמייכעלט און האָט מיט כעם אָבגעשלייִדערט די טוך, מאַכענדיג מיט די הענד אַזוי אַז איין ראָזיגע, צאַרטע ברוסט האָט זיך אין גאנצען אויפ־געדעקט. ער האָט זיך אָבגעקעהרט און האָט א קוועטש געטהאָן מיט די אקסלען.

— טרינק ! — האָט געזאָגט דאָס מיידעל — געגוג דיר צו ברע־כען זיך.

— איך טרינק לחלוטין ניט.

— דו טרינקסט ניט ? און איך טרינק ! — זי האָט זיך בייז צולאכט.

— אויב ביי דיר איז פּאראן א פּאפּיראָס, וועל איך נעהמען.

— מיינע זיינען שלעכטע.

— מיר איז אַלץ איינס.

וועו ער האָט גענומען דעם פּאפּיראָס האָט ער הנאה געהאַט צו זעהען ווי איהר העמד האָט זיך ווידער אויפגעהויבען — עס האָט זיך אין איהם ערוועקט א האָפנונג, אז עס וועט אלעס רעכט ווערן. גע־רויכערט האָט ער שלעכט, ער האָט ניט פערצויגען זיך ; דעם פּא־פּיראס האָט ער געהאַלטען ווי א פרוי, צוווישען צווי אויסגעצויגענע פינגער.

— אפילו רויכערען קאָנסט דו דאָך ניט — האָט זי מיט כעם א זאָג געטהאָן און האָט ארויסגעריסען פון זיין האַנד דעם פּאפּיראָס — וואַרף אַוועק !

— און טהאן וועלען דאָס די מענשען, איינע אויס דומהייט, אַנדערע אויס שלעכטסקייט, ווייל, אַ ליובא, דער פערדאָרבענער קאָן ניט פערטראָגען דעם עהרליבען, דער בייזער קאָן ניט לייִדען דעם גוטען . . .

— און פארוואָס זאָל מען זיי ליעב האָבען ?

— דיינק ניט, ליובא, אז איך וויל דאָס אומישנע ריהמען זיך פאר דיר. אָבער גיב אַ קוק : וואָס איז אַזוינס מיין לעבען, מיין גאַנצעס לעבען ? פון פערצעהן יאָהר אן שלעפּ איך זיך אַרום איבער די טורמעס. פון גימנאַזיע האָט מען מיך ארויסגעיאָגט, פון דער־היים ארויסגעיאָגט — די עלטערן האָבען מיך ארויסגעיאָגט. מען האָט מיך איין מאָל שוין שיער ניט דערשאָסען, על פּי נס גערעטעוועט זיך. און אַזוי איז מיין גאַנצעס לעבען, און וועלן דו בעדיינקסט, אז אַזוי געהט דאָס גאַנצע לעבען, דורכאויס פון אַנדערע וועגען — און פאר זיך קיין זאָך ניט. גאָרנישט.

— פאר וואָס זשע ביסט דו דאָס אזא גוטער ? — האָט דאָס מיי־דעל אַ פרעג געטהאָן ווי אָבלאַכענדיג. ער האָט אָבער ערענסט גע־ענטפערט.

— איך וויים ניט, מסתמא בין איך געבוירען געוואָרען אזא.

— זעהסט, און איך בין גראדע געבוירען געוואָרען אַ שלעבטע. און געקומען בין איך דאָך אויף דער וועלט דורך דעמזעלבען פּלאַץ וואָס דו — מיט'ן קאָפּ ! — זעהסט שוין !

אָבער ער האָט ווי ניט געהערט און ער האָט פאָרטגעזעצט מיט דעמזעלבען ארייִנטראכטען זיך אין זיך, אין זיין פערגאַנגענהייט, וועלכע איז איצט ענטשטאַנען פאר זיינע אויגען אזוי אונערוואַרט און אויסנפאך העלדיש :

— גיב אַ טראכט : מיר איז איצט אין גאַנצען זעקס און צוואַנ־ציג יאָהר, מיינע האָאר זיינען שוין גרויליך נעבען די שלייפען, און זויך האָב דאָך ביז איצט נאָך — ער האָט זיך פארהיקעט, האָט אָבער באַלד געזאָגט ווייטער פעסט, זאָגאר גדלות'דיג : איך האָב דאָך ביז איצט נאָך קיין פרוי ניט פערזוכט. פארשטעהסט, לחלוטין. דו ביכט עס די ערשטע, וואָס איך זעה אזוי, און איך מוז דיר דעם אמת זאָגען, איך שעהם זיך אַביסעל, וועלן איך קוק אויף דיינע נא־קעטע הענד.

און אַרויסווייזענדיג, אַז ער פערהאַלט זיך צו איהר ווי צו אַ מענשען, האָט ער אָנגענומען איהר האַנד און האָט מיט רעספּעקט צו־געטראָגען צו זיינע ליפּען.

— וועכען ? מיר ?

— יא, ליובא, דיר.

און גאַנץ שמיל, ווי זי וואָלט איהם דאנקען, האָט דאָס מיידעל ארויסגערעדט :

— אַרויס ! אַרויס פון דאנען, גוּלם !

ער האָט גלייך ניט פערשטאַנען.

— וואָס ? !

— גיה ! אַרויס גיה פון דאנען, אַרויס !

שווייגענדיג, מיט גרויסע טריט, איז זי דורכגענאנגען דעם צ־מער, האָט דערלאַנגט פון ווינקעל זיין ווייסען קראָגען און האָט איהם אַ וואָרף געטהאָן מיט אַזאַ אויסדרוק פון אבשטויס, ווי דאָס וואָלט געווען אַ שמוציגע, פּאסקודנע שמאָטע. און שטאָלץ, שווייגענדיג, ניט קוקענדיג אפילו אין יענער זייט, וואו דאָס מיידעל איז געשטאַנען, האָט ער רוהיג און לאַנגזאם געגומען אָנטהאָן דעם קראָגען. אָבער גלייך אויף דער רגע האָט ליובא, ווילד אַ קוויטש טאָהנ׳דיג, דערלאַנגט איהם אַ פּאטש אין זיין געראָזירטער באק. דער קראָגען האָט זיך אוועקגעקייקעלט איבער די דילען און ער אליין האָט זיך אַ שאָקעל געטהאָן פון׳ם פּאטש, אָבער ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס. אַ שרעקליך בליכער, כמעט בלוי, נור אַלץ אַזוי שטום, מיט דעמזעלבען שטאָלצען אויסדרוק פון גדלות און פער־וואונדערונג, האָט ער אויף איהר אויסגעשטעלט זיינע שווערע, אוג־בעוועגליכע אויגען. זי האָט נאָכאָנאַנד געאטהעמט און האָט אויף איהם געקוקט מיט שרעק.

— נו ? ! — האָט זי אַרויסגעהויכט.

ער האָט אויף איהר געקוקט און געשוויגען. אַ פערריקטע פון זיין שטאָלצען שווייגען, אַ צושראָקענע, ניט וויסענדיג אַליין וואָס זי טהוט, ווי זי וואָלט עפּעס געהאָט געגען זיך אַ שטומע, געמויער־טע וואנד, האָט זי איהם אַ כאַפּ געטהאָן פאר די אקסלען און מיט גוואַלד אַ זעץ געטהאָן איהם אויף דער בעט. זי האָט זיך דאן צוגע־בויגט נאָהענט, צום סאמע פּנים, צו די אויגען.

— ביזט שוין ווידער בייז . . .

— יא, בייז . . .

— פאר וואָס, ליובא ? בעטראכט דאָך, איך האָב דאָך ווירק־ליך צוויי נעבט ניט געשלאָפען, ווי א וואָלף ארומגעלאָפען איבער'ן שטאָדט. וואָס וועט דיר שוין ארויסקומען דערפון, וואָס דו וועסט מיך ארויסגעבען, וואָס מען וועט מיך צונעהמען. און פערגעס ניט, ליובא, אז סתם אזוי א לעבעדיגען וועלען זיי מיך ניט נעהמען.

ער איז אנשוויגען געוואָרען.

— דו וועסט שיסען ?

— יא. איך וועל שיסען.

די מוזיק האָט זיך איבערגעריסען, אָבער יענער וויילדער שיכור, וועלכער האָט פארלאָרען דעם זינען פון בעזויפענהייט, האָט נאָך אלץ געוואָיוועט ; עמיצער האָט איהם פערשטאָפט דאָם מויל מיט'ן האַנד און פון צווישען די פינגער האָבען זיינע קולות דורכגעריסען נאָך שוידערליכער און פערצווייפעלטער. אין ציימער האָט געשמעקט מיט פארפיום אָדער מיט שמעק־זויף פון ביליגען זאָרט ; דער ריח איז געווען געדיכט, פייכט און צולאָזען. אויפ'ן וואנד זיינען געהאנגען צוקנייטשט און פלאך קלייד־לעך און יאקלעך, און דאָם אלעס איז געווען אזוי אבשטויסענד, אז עס איז געווען שווער זיך פארצושטע־לען, אז דאָם דאָזיגע הייסט לעבען, און אז מענשען זאלען שטענדיג פיהרען אזא לעבען. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט'ן פלייצע נאָך אמאל, ווי ער וואָלט עס ניט קאָנען פארשטעהן, און ער האָט זיך לאנגזאם אומגעקוקט.

— ווי איז עס דא ביי אייך ? — האָט ער געזאָגט א צוטראָגענער און האָט אויסגעשטעלט די אויגען אויף ליובא'ן.

— וואָס ? — האָט זי קורץ געפרעגט.

און א קוק טאָהנ'דיג אויף איהר ווי זי שטעהט, האָט ער פער־שטאַנען, אז אויף איהר דארף מען רחמנות האָבען. און ווי נור ער האָט דאָס פערשטאַנען, האָט ער אויפריכטיג אויף איהר רחמנות בע־קומען.

— אַרעמע ליובא.

— וואָס — האָט זי געפרעגט.

— גיב מיר דיין האַנד.

אין אונעגלֵיכע יסורים איז געלעגען צונויפגעקנייטשט א פרוי און האָט געיאָמערט, ווי עס קאָנען יאָמערן בלויז מענשען אויף א פער־לאָרענעם לעבען, אויף עפעם אונגעהייער גרויסעם, וואָס איז פון לעבען אויף אייביג אוועקגעוואָרפן געוואָרען. איהרע פערשארפטע, נאָ־קעטע לאָפּעטקעם זיינען זיך ווייַטעוויז צונויפגעקומען כמעט אין אייַ־נעם, עפעם אזוי ווי מען וואָלט איהר אונטערן ברוסט אונטערלייגען פייער, ברענענדיגע קוילען, און ווייַטעוויז האָבען זיי זיך צוצויגען, ווי זי וואָלט זיך ערגעץ פארגעהן, צודריקענדיג צום האַרצען איהר בייַנקשאפט, איהרע יסורים. און די מוזיק האָט זיך ווידער צו־שפּיעלט; א בריהלֵיכערם האָט מען איצט געשפּיעלט, און עם האָט זיך געהערט ווי שפּאָרען קנאקען. מסתמא זיינען דאָס אָפּיצערען געקומען.

ער האָט זיך פערלאָרען — אזעלכע טרעהרען האָט ער נאָך קיין מאָל ניט געזעהען. ער האָט ארויסגענומען די הענד פון די קעשינעס און געזאָגט שטיל:

— ליובא!

זי האָט אלץ געווייַנט.

— פאר וואָס ווייַנסט דו אזוי, ליובא!

עפעם האָט זי געענטפערט, אָבער אזוי שטיל אז ער האָט נאָר־נישט דערהערט. ער האָט זיך צוגעזעצט צו איהר אויף דער בעט, האָט אָנגעבויגען זיין גרויסען אבגעשאָרענעם קאָפּ און האָט ארויפ־געלייגט זיין האַנד אויף איהר אקסל — מיט א ווילדען ציטער האָט די האַנד געענטפערט אויף דעם אויפשוידערן פון די דאָזיגע אָרעמע, נאקעטע פרויען־שולטערן.

— איך הער דאָך ניט וואָס דו זאָגסט, ליובא! . . .

און עפעם ווייַטעם, דומפּעם, אָנגעזאָפּטעם מיט טרעהרען:

— געה איצט ניט . . . דאָרט . . . אָפּיצערען זיינען געקו־מען . . . זיי וועלען . . . דיך . . . זיי קאָנען נאָך . . . אך, גאָט, וואָס זשע איז עם אזוינס! . . .

זי האָט זיך שנעל אויפגעהויבען און איז געבליבען שטיל זיצען. זי האָט פערבראָכען די הענד און מיט בריַיט צוועפענטע אויגען פון שרעק האָט זי געקוקט אין פּוסטען חלל פון צימער. דאָס איז געווען א מורא'דיגער בליק און האָט געדויערט איין מאָמענט, און ווידער

— נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? וואָס טהוסט דו דאָס אַווינס מיט מיר, לומפּ דו איינער. מיין האַנד געקושט ! אויספיינען זיך געקומען אַהער ! וואָס ווילסט דו פון מיר האָבען, אונגלויביג וואָס איך בין !

זי האָט איהם געטרייסעלט פּאר די אקסלען ; איהרע דינע פּינגער האָבען געגראבעלט זיין לייב דורכ'ן העמד.

— האָסט קיין פּרויען ניט געקענט, לומפּ איינער — יא ? מיר ווילסט דו דאָס דערצעהלען ? מיר, וועלכע אַלע מענער . . . אַלע . . . וואו־זשע איז דיין געוויסען ? וואָס האָסט דו צו מיר ! א לעבעדיגער וועלּ איך זיך זיי ניט אָבגעבען, יא ! און איך, איך בין א טויטע, פּארשטעהסט דו, לומפּ איינער — א טויטע בין איך. און אָט וועלּ איך דיר אנשפּייען אין דיין פּנים . . . נא . . . לעבעדיגער ! נא דיר, לומפּ, נא ! און איצט געה, געה !

ער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאלטען זיין כעס, האָט זי א שטויס געטהאָן פון זיך אַוועי, אז איהר פּאטילויצע האָט זיך אָבגעשלאָגען אן דער וואנד. אפּנים ער האָט דעם פּערשטאַנד פּערלאָהרען, וואָרום ער האָט באלד נאָך דעם האַסטיג אַרויסגעכאַפּט זיין רעוואלווער, — ווי עמיצער, אהנ־צייהנערדיגער, איינגעפאלענער מויל וואלט א שמייכעל געטהאָן. אָבער דאָס מיידעל האָט ניט געזעהען ניט זיין פּערשפּייטען, נאַסען, פון כעס צוקרימטען פּנים, ניט דעם שווארצען רעוואלווער. פּערקוועטשענדיג מיט די הענד די אויגען, ווי זי וואלט זיי אריינדריקען טיפּ אין מח, איז זי דורכגענאנגען מיט שנעלע טריט, האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין בעט, מיט'ן פּנים אַראָפּ און האָט זיך שטיל צוואווינט.

עס האָט זיך אויסגעלאָזען אלץ ניט דאָס, וואָס ער האָט ערווארט. עס איז אַרויסגעקומען עפּעס אן אונזין ; עס איז אַרויסגעקראָבען מיט זיין צוקרימטען פּנים דער ווילדער, שיכור'ער, היסטעריסער כאָאס. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט'ן פּלייצע, האָט בעהאלטען דעם ניט־נויטהיגען רעוואלווער און האָט גענומען ארומשפּרייזען איבער'ן צימער. דאָס מיידעל האָט געווינט. ער איז ארומגעגאנגען און ארומגעגאנגען, ווידער און ווידער — זי האָט נאָך אלץ געווינט. ער האָט זיך ענדליך אָבגעשטעלט נעבען איהר, מיט די הענד אין די קעשינעס, און האָט גענומען קוקען. אין פּערצווייפלונג

מען, פון טריט. עס האָבען געקלונגען שפּאָרען, ווייך און דעליקאט, ווי עס פּאסירט בלויז ביי גאָר יונגע אָפּיצערען, און דאָס אלעס ווערט נעהנטער, נעהנטער און — איז געבליבען שטעהן ביי זייער טיהר. ער האָט זיך האַכטיג א שטעל געטהאָן — אין טיהר האָט שוין עמיצער געקלאפט, פּריהער מיט די פינגער, דערנאָך מיט'ן קולאק, און עפּעס א פּרויענשטיכע האָט הייזעריג נעשריען:

— ליובא, עפּען!

IV.

ער האָט געקוקט אויף איהר און גע wאָרט.

— גיב מיר דאָס טיכעל — האָט זי געזאָגט ניט קוקענדיג און האָט אויסגעשטרעקט די האַנד. זי האָט שטארק אָבגעוויישט דעם פּנים, האָט זיך הויך אויסגעשנייצט, האָט איהם א וואַרף געטהאָן דאָס טיכעל אויף די קניע און איז געגאנגען צום טיהר. ער האָט נעקוקט און גע wאָרט. געהענדיג האָט ליובא פערלאָשען דאָס עלעקטריש לעמפּעל, און עס איז מיט אמאל גע wאָרען אזוי פינסטער, אז ער האָט דעראהרט זיין אטהעם, wעלכער איז עפּעס שווערלעך גע wאָרען. אין ער האָט עפּעס, ניט wיסענדיג אליין פאר wאָס, wידער נעזעצט זיך אויף דער בעטעל, wעלכע האָט שוואך א סקריפּע געטהאָן.

— נו, wאָס איז דאָס דאָרט? wאָס דאַרפט איהר? — האָט א פּרעג געטהאָן ליובא דורך דער טיהר, ניט אבשפּאַרענדיג, און איהר שטימע איז געוועז אַבסעל אונצופריעדען, אָבער רוהיג.

עטליכע פּרויענשטימען האָבען אָנגעהויבען צו קלינגען אויף איין מאהל, איבערשלאָגענדיג איינע די צווייטע, און אויך א מענער שטימע, wעלכע האָט עפּעס זאָנדערבאר העפּליך, אָבער פעסט זיך אנגעהויבען בעטען.

— ניין, איך wעל ניט געהן.

wוידער האָבען די שטימען זיך צוקלונגען, און איבערהאָקענדיג זיי, wי א שהאר האַקט איבער א צואוויקעלטען זייד־פאדים, האָט זיך wוידער דערהערט די מענליכע שטימע, יונג און איבערציגענד, און ארויסקומענדיג פון wייסע, געזונדע צייהנער און wאָנצעם, און

איז זי געלעגען מיט'ן פנים אראָב און האָט ווידער געווײנט. און פון אונטען האָבען ריטמיש געקנאקט די שפּאָרען, און דער פּיאניסט, וועלכער איז אפּנים געווען אויפגערעגט און אנגעשראָקען פון עפּעס האָט מיט מיה אָבגעקלאפּט צום טאקט א האָסטיגע מאזורקע.

— גיב א טרונק אָביסעל וואסער, ליובאטשקע! נו, טרינק דאָך, איך בעט דיך — האָט ער געשעפּצעט צובויגענדיג זיך צו איהר. איהר אויער איז געווען פארדעקט מיט איהרע האָאָר, און רעבענע־דיג אז זי הערט געווים ניט, האָט ער פּאָרזיכטיג אָבגעשאָרט די שוואָרצע, פרוזירטע האָאָר און האָט דערזעהן א קלײנע, רויטע באָ־ראדאווקע.

— איך בעט דיך, טרינק דאָך.

— ניין, איך וויל ניט. ניט נויטהיג. עס וועט אזוי אויך אריי־בערגעהן.

זי האָט זיך ווירקליך בערוהיגט. זי האָט אויפגעהערט צו שלוכ־צען — און האָט אָנגעהויבען אויפכליפּען, איינס, צוויי — לאנגע, דומפּ כליפּען, ביז די אקסלען האָבען אויפגעהערט צו טרייסלען זיך און זיינען געבליבען אונבעוועגליך און טיף פערטראכט. און ער האָט שטיל־ינקערהייט זי געגלעט, פון האלז ביז די האפט־שפּיצען פון העמד און ווידער.

— פיהלסט דו בעסער, ליובא? . . . ליובאָטשקא?

זי האָט ניט געענטפערט, האָט זיך בלויז טיף אָבגעזופצט און א קעהר טאָהנ'דיג זיך האָט זי האָסטיג און קורץ אויף איהם א קוק געטהאָן. זי האָט דאן אראָבגעלאָזען די פים, געוועצט זיך מיט איהם גלייך, האָט נאָך אמאָל א קוק געטהאָן אויף איהם און מיט איהרע האָאָר אָבגעוווישט זיין פנים, די אויגען. ווידער אמאָל אָבגעזופצט און אײנפאך צערטליך אוועקגעלייגט איהר קאָפּ אויף זיין אקסל, און ער האָט אויך אזוי אײנפאך ארומגענומען זי און שטיל צוגעדריקט צו זיך. איהם האָט שוין איצט ניט געשטעלט אין פערלעגענהייט דאָס, וואָס זיינע פינגער האָבען בעריהרט איהרע נאקעטע שולטערן. אזוי זיינען זיי געזעסען לאנג און געשוויגען, און אונבעוועגליך האָ־בען געקוקט פאָראויס זייערע דונקל געווארענע אויגען, ארום וועל־כע עס האָבען זיך מיט אמאָל געביליעט שוואָרצע רינגען.

פלוצלונג האָט זיך פון קאָרידאָר דערהערט דער קלאנג פון שטי־

— ניט זעהר שטאַרק. וועל זייט איהר אַ געבאָרענער ?

— מיין פאטער איז א דאקטאָר, אַ מיליטער־ארצט. מיין זיי־דע איז געווען א פויער. מיר שטאמען פון דער סעקטע סטאראַ־אבריאדצעס.

— ליובא האָט א פאראינטערעסירטע א קוק געטהאָן אויף איהם.

— אַזוי גאָר ! און קיין צלם אויפ'ן האלז האָט איהר ניט.

— א צלם ? — האָט ער א לאַך געטהאָן — מיר טראָגען דעם צלם אויף אונזער רוקען.

דאָס מיידעל איז לייכט בייזלעך געווארען.

— איהר האָט דאָך שלאָפען געוועלט, וואָלט איהר זיך בעסער לעגען איידער אזוי צו פארשוועגדען די צייט.

— ניין, איך וועל זיך שוין ניט לעגען. איך ווייל שוין איצט ניט שלאָפען.

— ווי איהר ווילט זיך.

— עס האָט געפאלגט א לאַנגעם, אונבעקוועמעם שווייגען. ליובא האָט געקוקט ארונטער און האָט פערטראכטערהייט געדרעהט דאָס רינגעל אויף איהר פינגער. ער האָט בעקוקט רונד און ארום דעם צימער, און האָט אויסגעווייכט פון א קוק צו טהאָן אויף איהר. זיינע בליקען האָבען זיך אבגעשטעלט אויף דאָס קליין גלעזעל קאָניאק, וואָס איז געווען ניט דערטרונקען. און פלוצלונג האָט מיט אן אונגעוועהנ־ליכער קלאָהרקייט איהם זיך פאָרגעשטעלט, אז דאָס אלעס איז שוין אמאל געווען : דאָס גלעזעל, אויף טאקע מיט קאָניאק, און דאָס מיידעל, וואָס דרעהט דאָס רינגעל, און ער גופא — ניט דער איצטיגער, נור עפעס א צווייטער, אביסעל אנאנדערער, א בעזונ־דערער עפעס. און פונקט אזוי האָט זיך נור־וואָס דאן געענדיגט די מוזיק, גאָר אזוי ווי איצט, און עס האָט זיך אויך געהערט דער שטי־לער קלאנג פון שפאָרען. ווי ער וואָלט שוין אמאל עפעס געלעבט — נור ניט אין דעם הויז, אין אן אנדער הויז, וואָס איז עהנליך צו דעם ; ער האָט דאָרט עפעס געטהאָן, זאגאר א וויכטיגע פערזאָן איז ער דאָרט געווען און איבער איהם איז דאָס אלעס פאָרגעקומען.

דער דאָזיגער זאָנדערבארער געפיהל איז געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט צושראָקען א טרייסל געטהאָן כיט'ן קאָפ ; און די פאר־

די שפּאָרען האָבען אָבגעקלונגען דייטליך, ווי ער וואָלט זיך פערניגט, רוידענדיג. זאָנדערבאר: ליובא האָט זיך צולאכט.

— ניין, ניין, איך וועל ניט געהן. — יא, גוט, גוט, גוט, זאָל מען זי רופען ליובא אָבער איך וועל ניט געהן.

ווידער א קלאפּ אין טיהר, ווידער געלעכטער, קלאנג פון שפּאַרען, זידלעריי און אלעם האָט זיך אוועקגעטראָגען פון טיהר און איז פערלאָשען געוואָרען ערגעץ אין ענדע פון קאָרידאָר. אָנטאפּענדיג אין דער פינסטער מיט דער האַנד זיין קניע, האָט זיך ליובא געזעצט לעבען איהם, אָבער דעם קאָפּ האָט זי שוין אויף זיין אקסעל מעהר ניט געלייגט. און זי האָט קורץ איהם געגעבען צו פארשטעהן:

— אָפּיצערען פערשטאַנען דאָס א באָל. זיי רופען עס אלעמען צונויף. א קאָטיליאן וועט מען טאַנצען.

— ליובא — האָט ער אָנגעהויבען צו בעטען זי צערטליך: — ציגד, זיי אזוי גוט, אן דעם לאָמפּ. זיי ניט בייז.

זי האָט זיך שווייגענדיג אויפגעהויבען און האָט א דרעה געטהאָן דאָס קנאפּעל. און זי האָט זיך געזעצט שוין ניט לעבען איהם, נור אויף א שטוהל געגען בעט, ווי פריהער. איהר פנים איז געווען פערוואָלקענט, אונפרייגדליך, אָבער העפליך — ווי א בעל־הבית'טע וואָס מוז אויסשטעהן א ניט־אנגענעהמען בעזוך, וואָס ציהט זיך צו לאַנג.

— זייט איהר ניט בייז אויף מיר, ליובא?

— ניין, פאר וואָס?

— איך האָב זיך געווואונדערט, ווי פרעהליך איהר האָט געלאכט. ווי קאָנט איהר עס?

זי האָט ניט קוקענדיג אויף איהם א שמייכעל געטהאָן.

— פרעהליך, לאך איך. אָבער איהר טאָרט איצט ניט אַרויסגעהן. מען דארף ווארטען ביז די אָפּיצערען וועלען זיך צוגעהן. זיי וועלען באלד אָנפאַנג.

— גוט, איך וועל דא אויפּציהען. א דאנק אייך, ליובא.

זי האָט ווידער א שמייכעל געטהאָן.

— פאר וואָס איז שוין ווידער א דאנק? ווי העפליך איהר זייט.

— געפעלט דאָס אייך?

— עפּעס קאַלטלעך — האָט זי א זאָג געטהאָן.

— יא, קאַלטלעך — האָט ער צוגעשטימט, הגם אין׳ם קליינעם צימער איז געווען היים. און ווידער האָט זיך אָנגעהויבען א לאַנגער, אנגעשטרייגנטער שווייגען. פון זאַל האָבען זיך צוגעטראָגען די הויכע צורופס־קלאַנגען פון טרומייט.

— זיי טאַנצען — האָט ער געזאָגט.

— זיי טאַנצען — האָט זי געענטפערט.

— פאר וואָס זייט איהר אויף מיר אַזוי בייז געווארען, ליובא . . . און געגעבען מיר א פּאטש ? . . .

דאָס מיידעל האָט א ווייל געשוויגען און דערנאָך שניידיג געענטפערט :

— אַזוי האָט מען געדארפט, האָב איך אויך דערלאַנגט א פראסק. איך האָב דאָך אויך ניט צוגע׳הרג׳עט, היינט וואָס איז דאָ צו פרעגען ? — זי האָט בייז געלאכט.

„אַזוי האָט מען געדארפט", האָט דאָס מיידעל געזאָגט, און זי האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע שווארצ־בערינגעלטע אויגען, האָט געשמייכלט א בלייכע, א צושראָקענע, אבער האָט ענטשלאָסען געזאָגט : „אַזוי האָט מען געדארפט". א גריבעלע האָט זיך געווייזען אונטער איהר מאַרדע. עס איז געווען שווער פארצושטעלען זיך, אז דער דאָזיגער קאָפּ — דער דאָזיגער בייזער בלייכער קאָפּ — איז ערשט מיט א מינוט צוריק געלעגען אויף זיין אקסל און אז זי האָט ער דאָס געגלעט ! . . .

— אַזוי איז עס ! — האָט ער געזאָגט טרויעריג. עטליכע מאל איז ער זיך דורכגענאנגען איבערן צימער, אביסל אבגעדרוקט פון׳ם מיידעל, און וועג ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט, איז זיין פּנים געווען פרעמד, בייז, שטאַלץ. ער האָט געשוויגען און האָט געקוקט מיט אויפגעהויבענע ברעמען צום סופּיט, וואו עס האָט געשפּיעלט א ליכטיגער פלעק מיט ראָזיגע ברעגען. עפּעס א קליינס, א שווארצעס איז דארט געקראָכען — מסתמא האָט דאָס פון וואַרעמקייט אבגעלעבט א פארשפּעטיגטע הערבסט־פליעג. זי האָט זיך אויפגעכאפּט אין מיטען נאכט און פארשטעהט גארנישט און וועט באלד ווידער שטאַרבען. ער האָט זיך אבגעזיפצט.

דאָס מיידעל האָט זיך הויך צולאכט.

שטעלונג איז שנעל פערשוואונדען, אבער ניט גאָר אין גאנצען: עס איז נאָך פערבליבען א לייכטער, ניט אבגעמעקטער סליאד פון די צוריטעלטע עראינערונגען וועגען א זאך, וואָס איז גאָר ניט געוען. ער האָט דערנאָך אין פערלויף פון דער דאָזיגער אונגעוועהנלי־כער נאכט וויפיעל מאל געכאפט זיך, אז קוקענדיג אויף עפעס א זאך אָדער אויף א פנים, פלעגט ער זיך וועלען דערמאהנען, וואו ער האָט זיי שוין איין מאל געזעהען, ווי ער וואָלט זיי וועלען ארויסרופען פון דעם טיעפען חשך פון דער פערגאנגענהייט אָדער בעסער פון דאָם קיין מאל ניט געווען.

וען ער וואָלט ניט געוואָלט אזוי זיכער אין זיין בעוואוסטזיין, וואָלט ער געוואָגט אז ער איז שוין דאָ א מאל געווען — אזוי האָט זיך איהם מינוטענווייז דא אויסגעוויזען אלעס אזוי געווען־לויך און בע־קאנט. און דאָם איז איהם געווען אונאנגענעהם, וויל דאָם האָט איהם געמאכט עפעס פרעמד צו זיך גופא און צו זיינע נאָהענטע און געמאכט איהם נאָהענט צום עפענטליכען הויז מיט דעם דאָזיגען וויל־דען, אבשטויסענדען לעבען.

עס איז געוואָרען שווער וויטער צו שוויגען, און ער האָט א פרעג געטהאָן:

— פאר וואָס טרינקט איהר ניט?

זי האָט א ציטער געטהאָן.

— וואָס?

— איהר וואָלט בעסער אויסגעטרונקען, ליובא. פאר וואָס טרינקט איהר ניט?

— איך וויל ניט אייגע אליין.

— ליידער אָבער טרינק איך ניט.

— און אליין וועל איך ניט טרינקען.

— איך וועל בעסער אויפעסען א בארגע.

— עסט, דערויף האָט מען זיי דאָך געבראכט.

— און איהר ווילט קיין בארגע ניט?

דאָם מיידעל האָט ניט געענטפערט און האָט זיך אבגעקעהרט. זי האָט אָבער דערפיהלט וויי ער קוק אויף איהרע נאקעטע, לייכטע, ראזיגע שולטערן, און זי האָט אויף זיי ארויפגעוואָרפען א גרויע, געשטריקטע טיכעל.

שטרייגנטען שטערן איז עפעס געווען איצט א כּין שטיינערנע האַרט־קייט, וואָס האָט געדריקט זיינע אויגען.

— איך ווייס ניט — האָט זי געענטפערט אויף פער'עקשנ'ט און האָט אויסגעמיידט זיין בליק.

זי האָט ניט געוואָלט ענטפערן. ער האָט געקוועטשט מיט די פֿלייצעס און האָט ניט אויפגעהערט צו בעאַבאכטען זי. געווהנלעך פֿלעגט ער דיינקען שווער און לאַנגזאַם, אָבער איין מאָל האָט איהם עפעס אויפגערעגט, האָבען שוין זיינע געדאנקען געארבייט האַסטיג און ניט אָבווענדעניג זיך אין קיין זייט, כּמעט מעכאַניש. עפעס אַזוי ווי די קראפט פון א וואסער־דרוק וואָס לאָזט זיך ארונטער לאנג־זאם און צושמעטערט שטיינער, צובויגט אייזערנע קלעצער, צו־קוועטשט מענשען, גלייכגילטיג, לאַנגזאם און זיכער, אויב זיי פאַ־פאדיען זיך אונטער איהר. זיין געדאנק איז באוועגט געוואָרען איצט אכזריש, פעסט און דריקענדיג, ניט אבקעהרענדיג זיך אין קיין זייט, רעכטס אָדער לינקס, בלייבענדיג גלייכגילטיג צו המצאות, האַלב־ענטפערס און אנדייטונגען, ביז דער געדאנק זאָל פערגעהן ביז יענעם ווייטען לאַגישען גרעניץ, הינטער וועלכען עס איז פוסט־קייט און געהיימנים. זיין געדאנק איז ניט געווען אבגעזונדערט פון איהם, ער איז געווען צונויפגענאַסען מיט איהם גופא, ער האָט גע־דיינקט מיט'ן נאנצען גוף און יעדער לאַגישער שלום איז פאר איהם גלייך געוואָרען א טהאַט־זאך — ווי דאָס פאסירט בלויז מיט זעהר געזונדע, אונמיטעלבאַרע מענשען, ביי וועלכע זייערע געדאנקען זיינען ניט קיין שפּיעלבעל.

זייענדיג איצט צוטומעלט, צוטראָגען, אַראָבגעשלאָגען פון גלייכען וועג, ווי אן אונגעהיירער לאקאמאטיוו, וואָס איז אין'ם חשך פון נאכט אראָב פון די רעלסען און טראָגט זיך עפעס מיט א וואונדערליכער קראפט, שפּרינגענדיג איבער בערגלעך און נריבער — אזוי האָט ער געזוכט א וועג, וועלכען ער האָט אונבעדינגט געוועלט געפינען. אָבער דאָס מיידעל האָט געשוויגען, און האָט אפּנים קיין לוסט ניט געהאט צו רייזען.

— ליובא, קומט לאָמיך זיך רוהיג דורכרייזען. מען דארף

דאָך . . .

ווידער :

— וואָס פרעהט איהר זיך אזוי ? — האָט ער קאַלט א קוק געטהאָן און האָט זיך אָבגעקעהרט.

— גאָרנישט, אזוי זיך. איהר זעהט דאָך טאקע אזוי אוים ווי א שרייבער ? איהר בעלַיידיגט זיך דערפון ניט ? ער האָט אויך אזוי פריהער רהמנות און דערנאָך ווערט ער אין כעם, פאר וואָס איך קניע ניט פאר איהם ווי פאר א הייליגען בילד. נור עפעס געפינט ער זיך בעלַיידיגט. וועז אזא וואָלט געווען א גוטע וואָלט ער ניט מוחל געווען פאר קיין אין לעמפעל, וואָס מען פארפעהלט פאר איהם אָנצוצינדען, — זי האָט זיך צולאכט.

— פון וואַנען קענט איהר דאָס אזוי שרייבער ? איהר לעזט דאָך קיין זאָך ניט.

— איינער קומט אהער אריין — האָט געענטפערט ליובא.

ער האָט זיך פערטראכט, אויסשטעלַענדיג אויף איהר אן אונבעוועלַיכען, שווערען, זעהר רוהיגען, בעאַבאכטענדען בליק. ווי א מענש, וואָס האָט זיין גאנצען לעבען פערבראכט אין קאמפף, האָט ער אויך אין'ם מיידל טומאנע דערפיהלט א רעבעלירענדע נשמה, דאָס האָט איהם ניט געלַאָזט רוהען און האָט איהם געצוואונגען אויסצופָארשען און אויסצוגעפינען : פאר וואָס האָט זיך עס דוקא צו איהם אויסגעלַאָזען איהר כעם ? און דאָס, וואָס זי האָט געהאט געשפטען מיט שרייבער און אודאי פערבראכט מיט זיי, און אויך דאָס, וואָס זי האָלט זיך מאנכעם מאל אזוי רוהיג און רעספעקטפול און רעדט אזוי בייז — דאָס אלעם האָט איהר ערהויבען אין זיינע אויגען, און איהר פאטש האָט בעקומען א מעהר ערענסטע און וויכטיגערע בעדייטונג, ווי בלויז א פשוט'ער, היסטעריישער אויסברוך פון א האלבבעזויפענע און האלב־נאקעטע פראָסטיטוטקע. און אנשטאט וואָס ער איז פריהער געווען בלויז אויפגעבראכט אבער בשום אופן ניט בעלַיידיגט, האָט ער איצט אָנגעהויבען צו פיהלען זיך בעלַיידיגט — און ניט בלויז מיט'ן שכל.

— פאר וואָס האָט איהר מיר געגעבען א פאטש, ליובא ? וועז מען פאטשט עמיצען, מוזט איהר איהם זאָגען פאר וואָס דאָס קומט איהם — האָט ער ווידערהאָלט זיין פראגע, צושטעהענדיג צו איהר מיט עקשנות און בייז. אין די מוסקולַען פון זיין פנים און אָנגע־

— נו, ווי איהר זעהט מיך לעבען, קאפעניוטינקע מיין שרייבער ! א פאָלשטענדיגער שרייבער ! ווי זשע זאָל מען אייך ניט שלאָגען, מיין ליעבענקער !

אפּנים, דאָס וואָרט שרייבער האָט פאר איהר בעדייט א זידעלע וואָרט און זי האָט מיט דעם אויכגעדריקט איהר אייגענעם, בעשטימטען זינען. און שוין ניט נעהמענדיג לחלוטין אין אנבעטראכט, מיט פולער פעראכטונג, ווי האָבענדיג צו טהאָן מיט א האָפנונגסלאָזען איראָט אָדער מיט א פּיאניצע, איז זי זיך פריי דורכגעגאנגען איבערן צימער און האָט נור פון דער זייט א זאָג געטהאָן :

— האָב איך דיר טאָקע א שטאַרקען פּאטש געגעבען, וואָס ? האָסט זיך עפּעס אזוי צופּעשצעט ?

ער האָט ניט געענטפערט.

מיין שרייבער זאָגט, אז איך קאָן געבען קלעפּ. עס קאָן זיין, אז ביי איהם איז אן איידעלערע צורה, אָבער אין דיין פּויערשען פּיסק וויפיעל מען זאָל ניט אריינהאקען וועסט דו ניט פיהלען ! אה, איך האָב שוין א היבשע ביסעל מענשען צו'הרג'עט די מאָרדע, אָבער פאר קיינעם פערדריסט מיך אזוי ניט, וויי פאר מיין שרייבערעל. שלאָג, זאָגט ער, שלאָג, איך האָב דאָס כשר פערדינט. און א שיכור איז ער, א פאסקודניק, אפילו שלאָגען איהם ווערט עקעלהאפט. אזא לומפּ. און פון דיין פנים האָב איך זיך די האַנד צוקלאפט. נא — קוש, וואו איך האָב זיך אבגעשלאָגען.

זי האָט א רוק געטהאָן איהר האַנד צו זיינע ליפּען, און האָט ווידער שנעל אָנגעהויבען ארומצושפּרייזען. איהר אויפרעגונג האָט געשטיגען, און מינוטענווייז האָט זיך נעדוכט, ווי זי וואָלט געשטיקט ווערן פון עפּעס זיסיגעס : זי האָט זיך געריבען די ברוסט, האָט געאטהעמט מיט א בריט צופּעפּנט מויל און האָט אונבעווואוסטערהייט געכאפּט זיך אלין פאר די פארהאנגלעך פון פענסטער. אין אזוי ארומנעהענדיג האָט זי שוין צוויי מאל זיך אָנגעגאָסען קאָניאק און אויסגעטרונקען. צום צווייטען מאל האָט איהר מרה־שחורה'דיג געמאכט די בעמערקונג :

— איהר האָט דאָך ניט געווואלט טרינקען אליין ?

— עס פעהלט כאראקטער, מיין ליעבינקער ! — האָט זי געענטפערט — און איך בין שוין פערגיפּטעט . . . טרינק איך ניט

— ליובא, הערט. איהר האָט מיר געגעבען א פּאטש, און איך וועל דאָס אזוי ניט אבלאָזען.

זי האָט א לאַך געטהאָן :

— אזוי ? נו, וואָס וועט איהר מיר טהאָן. איהר וועט אפשר מאנען צום געריכט ?

— ניין. איך וועל אבער אזוי לאנג קומען צו אייך און מאנען, ביז וואנען איהר וועט מיר ניט ערקלעהרען.

— אדרבא, ביטע ! דאָס וועט דער בעל־הבית'טע איינבריינגען.

— איך וועל קומען מאָרגען. איך וועל קומען . . .

און פלוצלונג, כמעט אין דערזעלבער צייט וואָס ער האָט א טראכט געטהאָן, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועט ער קאָנען קומען — האָט ער געטראָפען, האָט פערשטאַנען זאָגאר אויף זיכער, פאר וואָס דאָס מיידעל האָט אזוי געהאַנדעלט. ער איז זאָגאר א דערפרעהטער געוואָרען.

— אך, אזוי הייסט דאָס ! איהר האָט עס מיר געגעבען א פּאטש פאר וואָס איך האָב אייך בעדויערט, פאר וואָס איך האָב אייך בעליידיגט מיט מיין רחמנות האָבען אויף אייך. יא, דאָס איז טאקע געווען נאָריש. אמת, איך האָב ניט געוואָלט אייך דערמיט בעליידיגען, אבער עס קאָן זיין, אז דאָס איז ווירקליך א בעליידיגונג, איין מאָל זייט איהר א מענש, גלייך מיט מיר . . .

— גלייך מיט אייך ? — זי האָט א לאַך געטהאָן.

— נו, זאָל זיין געזונ. גיט די האַנד, לאָמיר שליסען פריעדען. ליובא איז ווידער בלייבלעך געוואָרען.

— איהר ווילט, איך זאָל אייך ווידער אריינפאָהרען אין דער מאָרדע ?

— אייער האַנד בעט איך דאָך, ווי א חבר ! קאמעראדשאפט־ליך ! — האָט ער א געשריי געטהאָן אויפריכטיג, מיט א באסאוועץ שטימע.

אבער ליובא האָט זיך אויפגעהויבען און אבגעהענדיג אביסעל ווייטער האָט זי געזאגט :

— ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען . . . אדער איהר זייט א גולם, אדער מען האָט אייך ווירקליך ווייניג געשלאָגען !

זי האָט א קוק געטהאָן אויף איהם און האָט זיך הויך צולאכט :

האָט זיך פּליגק א הויב געטהאָן פון די קניע און האָט זיך געזעצט. געאטהעמט האָט זי שווער.

— הייסט עס, איהר וועט ניט אנטהאָן ? א שאָד, איך וואָלט אייך אָנגעקוקט.

ער האָט עפּעס אָנגעהויבען רעידען, האָט זיך פערהאקט און האָט פּאַרטגעזעצט אונעטשלאָכען, צוציהענדיג די ווערטער :

— הערט, ליובא . . . נאטירליך, איך . . . דאָס זיינען אַלץ פּוסטע זאכען. און אויב איהר ווילט ניט אנדערש, קאָן מען . . . פּאַרלעשען דאָס פייער. פּאַרלעשט דעם לאָמפּ, ליובא.

— וואָס ? — האָט זיך דאָס מיידעל פערוואונדערט און האָט בריוט צועפּענט די אויגען.

— איך ווייל זאָגען — האָט ער זיך פערבאפּט — אַז איהר זייט א פרויענצימער, און איך ! . . . געווים, איך בין געווען אונגע־רעכט . . . איהר ניט מיינט, אַז דאָס איז רחמנות, ניין, נאָר ניט רחמנות . . . איך בין אַליין אויך . . . פּאַרלעשט דאָס פייער. ליובא.

שמייכלענדיג אויס פערלעגענהייט, האָט ער צו איהר אויסגע־צויגען די הענד מיט דער אומגלומפּערטער צערטליכקייט פון א מענשען, וועלכער האָט נאָך קיין מאל ניט געהאָט צו טהאָן מיט קיין פרויענצימער. און ער האָט דערזעהען : צונויפּשליסענדיג קראמפּ־האפט די פינגער, האָט זי זיי צוגעטראָגען צו איהר אונטערבאק און ווי זי וואָלט זיך אין גאנצען פערוואנדעלט אין איין אונגעהייערען, אין געהויבענער ברוסט אויפגעהאלטענעם אטהעם. און איהרע אויגען זיינען גרויס געוואָרען, און געקוקט האָט זי מיט פּחד, מיט אנגסט, מיט אונערטרעגליכער פּראכטונג.

— וואָס איז אייך, ליובא ? — האָט ער זיך אָבגעצויגען. און ניט צונעהמענדיג די פינגער, כמעט שטיל, מיט פערגליווערטען שרעק, האָט זי געזאָגט :

— אַך, דו לומפּ ! מיין גאָט, וואָס פאר א לומפּ דו ביסט !

שרעקליך רויט ווערענדיג פון שאנדע, און אָבגעשטויסענער, א בעליידיגטער פון דאָס, וואָס ער גופא האָט בעליידיגט, האָט ער א טופע געטהאָן מיט'ן פוס און האָט אין איהרע בריוט צועפּענטע אויגען, אין זייער מוראַ'דיגען שרעק און אנגסט, א שליידער געטהאָן

א ווייל, הויבט עס מיך דערנאך אן שטיקען. איך וועל שוין פּגר'ן דערפון.

און פּלוצלונג, אזוי ווי זי וואלט ערשט איצט איהם באמערקט, האט זי פערוואונדערט א וואַרף געטהאן אויף איהם א בליק און האט זיך צוקוייכט פאר געלעכטער.

— א, דאס ביסט דו! נאך אלין דא, ניט אוועקגענאנגען. זיין, זיין! — און מיט א משונה'דיג אויסדרוק פון די אויגען האט זי א רים געטהאן פון זיך דאס טיכל און ווידער האבען זיך דערזעהען איהרע ראזיגע שולטערן און די מאגערע צארטע הענד.

— און צו וואס האב איך אזוי אייגנעוויקלט? דא איז אזוי אויך היים, און איך . . . דאס האב איך איהם געהיט, זעהר נויטיג טאקע . . . הערט, איהר וואלט בעסער אויסטהאן אייערע הויזען. דא זיינען אזעלכענע; דא קאן מען זיין אהן הויזען. אפשר זיינען ביי אייך שמוציגע אונטער־הויזען, קאן איך אייך געבען מיינע. קיין סכנה ניט, וואס זיי זיינען מיט א שפאלט? פאלגט מיך, טהוט אן! נו, לייבינקער, נו, גוטינקער, נו, עס קאסט אייך דען טהייער . . .

זי האט געקוייכט און האט זיך געשטיקט פון קייכענדען געלעכ־טער, האט זיך ביי איהם געבעטען, האט צו איהם אויסגעשטרעקט איהרע הענד. זי האט דערנאך האסטיג אראבגעלאזען זיך אויף די דיל־ען, האט זיך געשטעלט אויף די קניע און, כאפענדיג זיינע הענד, האט זי זיך געבעטען:

— נו, לייבינקער, נו, די הענדטעלעך וועל איך אייך צו־קושען! . . .

ער האט זיך אבגערוקט און האט א זאג געטהאן מיט א טרויערי־גער בוינקשאפט:

— וואס האט איהר צו מיר, ליובא? וואס האב איך אייך גע־טהאן איך פערהאלט זיך אזוי גוט צו אייך . . . פאר וואס זייט איהר אזוי צו מיר, פאר וואס? האב איך אייך דען געטהאן וועלכע עגמת נפש? נו, אויב איך האב אייך געמאכט פערדרוס, פערצייהעט מיר. איך בין דאך דערייך לחלוטין, אין די דאזיגע אלע זאכען . . . גאר ניט געניט . . .

זי האט א קוועטש געטהאן די נאקעטע פלייצע מיט פעראכטונג,

געטהאָן אין די גדלות'דיגע אויגען פון דער פּראָסטיטוטקע, וועלכע האָט זיך פּלוצלונג א הויב געטהאָן, ווי דורך א נס, צו דער הויכער מדרגה פון אן אונגעזעהענעם כּבוד און האָט פון דאָרט מיט שטרייגער אויפמערקזאמקט אראָבגעקוקט צו א קליין נפש'ל, א שרייענדיגעם, א נעבעכדיגם, וואָס איז געווען ביי איהר צופוסען. זי האָט שוין ניט געלאָכט, אפילו קיין אויפגערעגטקייט איז אין איהר ניט געווען צו מערקען, און די אויג האָט ניט־וועלענדיג געזוכט די טרעפּלעך, אויף וועלכע זי שטעהט — אזוי פון אויבען אראָב האָט געקאָנט קוקען די דאָזיגע פרויענצימער.

— וואָס ווילכט דו? — האָט ער געפרעגט, ניט אָבטרעטענדיג, אלץ נאָך א צובייזערטער, נור שוין אונטערוואָרפען דער ווירקונג פון איהר רוהיגען, גדלות'דיגען בליק.

און שטרייגג, מיט א מאויב'דיגער איבערציגונג, הינטער וועלכער עם האָבען זיך געזיהלט מילאָנען ציט־אָטענע לעבענס, און ימים פון ביטערע טרעהרען, און א פייערדיגער, אונאויפהערליכער ווידערשטאַנד פון דער עמפּעהרטער גערעכטיגקייט — האָט זי א פרעג געטהאָן:

— וואָס פאר א רעכט האָסט דו צו זיין אזא פיינער מענש, ווען איך — בין א פערדאָרבענע?

— וואָס? — האָט ער ניט גלייך פערשטאַנען, א צושראָקענער פון'ם תהום, וועלכער האָט נעבען זיינע סאמע פים צועפּענט זיין שווארצען גהינום־מויל.

— איך האָב שוין לאנג אויף דיר געווארט.

— דו אויף מיר געווארט?

— יא, אויף דעם גוטען האָב איך געווארט. פינף יאָהר געווארט, אפשר מעהר. זיי אלע, וויפיעל זייערע עם פלעגען ניט קומען, האָבען זיך בעקלאגט, אז זיי זיינען לומפּען. און לומפּען זיינען זיי טאקע. מיין שרייבער האָט אנפאנגס געטענה'ט, אז ער איז א שעהנער מענש, און דערנאָך האָט ער זיך מודה געווען, אז ער איז אויך א לומפּ. אזעלכע דארף איך ניט.

— וואָס זשע דארפסט דו?

— דיך דארף איך, ליעבינקער מיינער. דיך. יא, פונקט אזעלכער! — זי האָט רוהיג און אויפמערקזאם באקוקט איהם פון קאָפּ

זיין טאשענטיבעל און צורייצט אויסגעשריען:

— פּראָסטיטוטקע ! שטיק שמוץ ! שוויג !

אָבער זי האָט שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און האָט ווידער־האָלט :

— מיין גאָט ! מיין גאָט, וואָס פאר א לומפּ דו ביסט !

— שוויג, שמוץ איינע ! דו ביסט שיכור. דו ביסט פון זינען אראָב. דו מיינסט אין אמת'ן, אז איך דארף נויטהיג דיין פּאסקודנעם קערפּער. דו מיינסט אפּשר, אז איך האָב זיך ריין געהאַלטען מיין גאנצען לעבען צוליעב אזעלכער, ווי דו ביסט. שטיק שמוץ, שלאָגען דארף מען דיך ! — ער האָט זיך פערמאָסטען מיט דער האנד, אראָבצולאָזען א פּאטש, האָט אָבער זיך אָבגעהאַלטען.

— מיין גאָט ! מיין גאָט !

— און מען האָט נאָך אויף זיי רחמנות ! אויסראָטען דארף מען זיי, די דאָזיגע פּאסקודסטווא, די פּאסקודסטווא. און אלע, וואָס קומען צו אייך, די גאנצע לומפּיגע באנדע . . . און וועגען מיר, וועגען מיר האָסט דו דאָס געהאָט די פּרעכטייט צו טראכטען, אז . . . ! — ער האָט קרעפּטיג א נעהם געטהאָן איהרע הענד און האָט זי א שלייד געטהאָן אויפ'ן שטוהל.

— א שעהנער מענש ! יא ? א שעהנער ?— האָט זי געקייכט מיט ענטציקונג, ווי זי וואָלט זיך אָהן א שיעור דערפרעהט.

— יא, א שעהנער ! אן עהרליכער דעם גאנצען לעבען ! א ריי־נער ! און דו. ווער ביסט דו אזעלכע, פּאסקודסטווא דו, אונגליק־ליכע חיה ?

— א שעהנער ! א פיינער ! — האָט זי זיך פערטרונקען מיט ענטציקונג.

— יא, א שעהנער. איבערמאָרגען געה איך צום זיבערען טויט, פון מענשען וועגען, און דו ? דו וועסט שלאָפען מיט מיינע הענ־קער. רוף אהער דיינע אפּיצערען. איך וועל דיך א וואָרף טהאָן זיי צו די פים : נעהמט אייער נבלה ! . . . נו, רוף.

ליובא האָט זיך לאנגזאם אויפגעהויבען. און ווען ער, אן אויפ־געריגטער, א שטאָלצער, מיט בריים צושפּרייטע נאָזלעכער, האָט אויף איהר א קוק געטהאָן — האָט ער בעגעגענט אויף אזא שטאָלצען און נאָך מעהר פּראכטענדען בליק. אפּילו בעדויערונג האָט א לייכט

וואַרט, וועל איך דען איצט קיין געדולד ניט האָבען פינף מינוט צו וואַרטען !

זי האָט זיך אראָבגעלאָזען אויפ'ן שטוהל און, ווי א פארגעפיהל פון א קומענדער אונגעוועהנליכער שמחה, האָט זי פערבראָכען די נאקעטע הענד און האָט פערמאָכט די אויגען.

— אך, ליעבינקער, ליעבינקער דו מיינער ! . . .

— דו האָסט געזאָגט : ס'איז א שאנדע א גוטער צו זיין ?

— יא, ליעבינקער, א שאנדע.

— דאָס הייסט דאָך . . . — ער האָט זיך אָבגעשטעלט פון פחד.

— דאָס איז עס דאָך. האָט זיך דערשראָקען ? נישט־קישה, נישט־קישה. דאָס איז אנפאנגם בלויז אזוי שרעקליך.

— און דערנאָך ?

— וועז דו וועסט בלייבען מיט מיר וועסט דו שוין זיך דערווייסען, וואָס דערנאָך.

ער האָט ניט פערשטאנען.

— וואָס הייסט, איך וועל בלייבען ?

פערוואנדערט איז אויך געווארען דאָס מיידעל :

— איז דען איצט, נאָך דעם אלעם, פאר דיר מעגליך וואוהין ניט איז צו געהן ? זעה, ליעבינקער, נאר ניט. דו ביסט דאָך ניט אויך אזא לומפ, ווי די אנדערע. דו ביסט דאָך טאקע א גוטער — וועסט דו בלייבען, וועסט ערגעץ ניט געהן. ניט אומזיסט האָב איך דאָך אויף דיר געווארט.

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָט ער שארף א זאָגט געטהאָן.

זי האָט אויף איהם שטרייגג א קוק געטהאָן, זי האָט אפילו מיט'ן פינגער זיך א בייזער געטהאָן.

— ניט גוט. רייד ניט אזוי. איין מאָל איז דער אמת צו דיר געקומען, פערנייג זיך מיט הכנעה פאר איהם, און זאָג ניט : דו ביסט פון זינען אראָב. דאָס רעדט מיין שרייבער אזוי : פון זינען אראָב ! דערויף איז ער א לומפ. און דו זיי אן עהרליכער.

— און ווי אז איך וועל ניט בלייבען ? — האָט ער פינסטער א שמייכעל געטהאָן מיט זיינע בליקי געווארענע, צוקרימטע ליפען.

ביז די פים און האָט צוישטימיג געשאָקעלט מיט'ן בלייכען קאָפּ — יא, א דאנק דיר, וואָס דו ביסט געקומען.

און איהם, וועלכער האָט באר קיין זאך ניט מורא געהאט, איז געווארען מאוים'דיג.

— וואָס־זשע דארפסט דו ? — האָט ער ווידערהאָלט צוריק־טרעטענדיג.

— איך האָב געדארפט אַבען א גוטען, וועמען צו פאטשען, לייבינקער, אן אמת גוטען טאקע. און יענע פאסקודניקעס זיינען ניט ווערטה אפילו, אז מען זאָל זיי שלאָגען, בלויז די הענד פער־שמירען. נו, אט האָב איך דיר א פאטש געגעבען, און איצט קאָן איך זיך דאָס הענטעלע א קוש טהאָן. לייב־הענטעלע, האָסט א גוטען געפאטשט !

זי האָט זיך צולאכט און, ווירקליך, זי האָט געלעט און דריי מאָל א קוש געטהאָן איהר רעכטע האַנד. ער האָט ווילד געקוקט אויף איהר, און זיינע געדאנקען זיינען איצט געלאָפען מיט א פערצווייי־פעלטע שנעלקייט ; און עס האָט זיך שוין דערנעהענטערט דאָס שוי־דערליכע און אונמענליכע צו פערריכטען, ווי דער טויט.

— וואָס האָסט דו געזאָגט . . . געזאָגט וואָס האָסט דו ?

— איך האָב געזאָגט, אז עס איז א שאנדע צו זיין א גוטער. און דו האָסט דאָס ניט געוואוסט.

— ניט געוואוסט — האָט ער עמעמרמעלט, האָט זיך פלוצלונג פערטראכט און ווי ער וואָלט גאָר פארגעסען וועגען איהר. ער האָט זיך געוועצט.

— נו, איצט אָט, זיי וויסען.

זי האָט געערדט רוהיג, און נור דערפון, ווי איהר ברוסט האָט זיך באוועגט אונטער דער העמד, איז געווען צו מערקען יענע טיעפע אויפרעגונג, דאָס פערשטיקטע טויזענד־שטימיגע געשריי.

— נו, דערוואוסט זיך ?

— וואָס ? — האָט ער זיך אויפגעכאפט.

— דערוואוסט זיך ? זאָג איך.

— וואַרט !

— איך וועל וואַרטען, לייבינקער. פינף יאָהר האָב איך גע־

— איך ווייס ניט — האָט ער געזעגטפערט א פערטראכטער.

— זעהסט ! דו וואָלסט דאן געזאָגט : נעהם בעסער מיין לעבען, נור לאָז מיר איבער מיין עהרע ; דו גיסט אַוועק דאָס, וואָס קאָסט ביליגער. ניין, דאָס טהייערסטע גיב מיר אַוועק ; גיב מיר אַוועק דאָס, אָהן וואָס דו קאַנסט ניט לעבען. אָט וואָס!

— פאר וואָס זאָל איך דיר עס אַוועקגעבען ? פאר וואָס ?

— וואָס הייסט, פאר וואָס ? אלץ טאָקע פאר דאָס זעלביגע, דו זאָלסט ניט האָבען פאר וואָס צו שעהמען זיך.

— ליובא ! — האָט ער א פערוואונדערטער א געשריי געטהאָן — הער, אָבער דו ביסט דאָך אליין א . . .

— א גוטע, ווילסט דו זאָגען ? איך האָב שוין דאָס אויך געהערט. שוין ניט איין מאָל האָב איך דאָס פון מיין שרייבער'ל געהערט. אָבער דאָס איז ניט אמת, ליעבינקער. איך בין די סאמע עכטע נקבה. דו וועסט בליבען, וועסט דו דאָס אליין אויסגעפינען.

— איך וועל דאָך אָבער ניט בלייבען ! — האָט ער א געשריי געטהאָן צוווישען די צייהן.

— שריי ניט, ליעבינקער. מיט'ן געשריי וועסט דו גאָרנישט קאַנען כאָטען געגען דעם אמת. דער אמת איז, ווי דער טויט — קומט ער, נעהם איהם צו, אזא ווי ער איז. עס איז שווער וועו מען דערזעהט פנים אל פנים דעם אמת, דאָס וויים איך אן זיך ! — אוו שעפצענדיג, קוקענדיג איהם גלייך אין די אויגען, האָט זי צוגעליגט : — גאָט אליין איז דאָך אויך, א גוטער !

— נו ?

— איז מעהר גאָרנישט . . . פארשטעה אליין, אוו איך וועל גאָרנישט רייטען מעהר. נור שוין אט פינף יאָהר, ווי איך בין אין קלויסטער ניט געווען. דאָס איז ער דיר, דער אמת !

דער אמת — וועלכער אמת ? וואָס איז דאָס פאר א מין נייער שרעק, וועלכען ער האָט נאָך קיין מאָל ניט פערזוכט, אזא שרעק, וועלכען ער האָט ניט געוואוסט קיין מאָל, ניט זעהענדיג דעם טויט פאר די אויגען, ניט קוקענדיג דעם לעבען גופא אין די אויגען ? אמת !

זייענדיג א מוסקול־געזונדטער, שטאַרק־קעפיגער, וועלכער האָט געוואוסט בלויז יא אָדער ניין, איז ער געזעסען מיט דעם קאָפּ

— וועסט בלייבען ! — האָט זי געזאָגט מיט זיכערהייט — וואו־הין וועסט דו דען איצט געהן ? האָסט ניט וואוהין צו געהן. דו ביסט דאָך אן עהרליכער. דאָס האָב איך נאָך דאן פערשטאַנען, וועז דו האָסט מיר די האַנד א קוש געטהאָן. א נאַר, טראַכט איך מיר, אָבער אן עהרליכער. דו בעלויידיגסט זיך ניט, וואָס איך האָב דיך פאר א נאַר גערעכענט ? דו ביסט דאָך אַליין שולדיג. פאר וואָס האָסט דו מיר פאַרגעשלאָגען דיין אונשולד ? האָסט געמיינט : איך וועל איהר אָבגעבען מיין אונשולד, וועט זי אָבטרעטען. אך, נאַרשלע, נאַרשלע ! אָנפאנגס האָב איך זיך אפילו בעלויידיגט : וואָס זשע, טראַכט איך מיר, האלט ער מיך שוין נאָר אפילו פאר קיין מענשען ניט, אָבער דערנאָך האָב איך דערזעהען, אז דאָס קומט אויך פון דער גוטסקייט פון דיינער. און דו האָסט גערעכענט : איך וועל איהר אוועקגעבען מיין אונשולד, און דערמיט וואָס איך האָב דאָס געטהאָן וועל איך נאָך רוינער, נאָך אונשולדיגער זיין אלס פריהער, און איך וועל מקבל זיין צוריק אזוי ווי א מין ניט אויסגעביטענעם רו־בעל. איך שיינק דעם רובעל אן ארעמאן, און ער גיט איהם מיר צו־ריק ; איך שיינק איהם אן ארעמאן און ער גיט איהם מיר ווידער צו־ריק. ניין, לִיעבינקער, אויף אזאַן אופ'ן וועט דאָס ניט געהן.

— וועט ניט געהן ?

— נ־נ־יי־ן, טהייערינקער — האָט זי צוצויגען דאָס וואָרט — ניט אזא נאר האָסט דו געטראָפען. אזשלכע סוהרים האָב איך שוין גענוג געזעהען. רויבען אן מילִיאָנען און שיינקען דערנאָך א רובעל א נדבה אויף א קלויסטער, און מיינען, אז זיי זיינען צדיקים. ניין, דו בוי מיר אויס א גאַנצען קלויסטער. גיב מיר אוועק דאָס טהייערס־טע, וואָס דו פארמאַגסט, נעהמסט דו גאָר און גיסט מיר א נדבה דיין אונשולד ! עס קאָן זיין, אז דערפאר שיינקסט דו מיר די דאָ־זיגע אונשולד, וויל דו דארפסט זי שוין מעהר ניט, א פערשימעל־טע . . . האָסט דו א כלה.

— ניין.

און ווי וואָלט געווען אז דו וואָלסט געהאַט א כלה און זי וואָלט דיך ערוואַרטען מאַרגען מיט בלומען, מיט קושען, מיט ליעבע — וואָלסט דו מיר דעמאָלט אויך דיין אונשולד אוועקגעגעבען אָדער ניט ?

געענדיגט — ער קאָן שוין מעהר קיין גוטעָר ניט זיין. ער האָט ביז איצט בלויז דערמיט געלעבט וואָס ער איז א גוטער געווען, בלויז דאָס איז געווען זיין פרייד אין לעבען, בלויז דאָס האָט ער געשטעלט העכער פון לעבען און טויט — און איצט איז דאָס שוין אויס, און ניטאָ מעהר. חשך. און צו ער וועט דאָ בלייבען, צו ער וועט זיך צוריקקעהרען צו זיינע אייגענע — קיין אייגענע זיינען שוין ביי איהם מעהר ניטאָ. נאָך וואָס איז ער געקומען אין דעם דאָזיגען פערפלוכטען הויז! וואָלט ער בעסער אויף דער גאס געבליבען, אין די הענד פון שפיאָנען וואָלט ער זיך בעסער איבערגעבען, אין טורמע וואָלט ער ליעבערשט געגאנגען — נו וואָס איז אַזויגס שרעקליכעס אין טורמע, אין וועלכער מען קאָן נאָך אין עס איז נאָך קיין שאנדע ניט דאָרט — צו זיין א גוטער! איצט אָבער — שוין צו שפעט אפילו אין טורמע צו געהן.

— דו ווייסט? — האָט אונרוהיג א פרעג געטהאָן דאָס מיידעל.

— ניין! — האָט ער שארף אן ענטפער געטהאָן — איך ווייס קיין מאָל ניט.

— און מען דארף טאקע ניט, ליעבינקער. דאָס איז פאר אונז, פרויען; מיר קאָנען ווייגען, אָבער איהר טאָרט ניט. אויב איהר וועט זיך אויף צואוויינען, ווער־זשע וועט דאן גאָט ענטפערען?

יא, אן אייגענע, און אָט די דאָזיגע — אן אייגענע.

— ליובא! — האָט ער א געקרייגטער אויסגעשריען — וואָס־זשע איז צו טאָהן! וואָס־זשע איז צו טאָהן.

— בלייב מיט מיר. מיט מיר בלייב — דו ביסט דאָך מיינער איצט.

— און זיי.

דאָס מיידעל האָט זיך אָנגעוואָלקעהנט.

— וועלכע נאָך זיי?

— מענשען, מענשען! — האָט ער א געשריי געטהאָן אן אויפגעבראכטער — מענשען, צוליעב וועלכע איך האָב געארבייט! ניט פאר זיך דאָך, ניט פאר מיין אייגענעם פערגניגען האָב איך דאָס אלעס געטראָגען — פארגעבריייט זיך צו טויטען!

— רייד מיר ניט פון מענשען! — האָט שטרייגג א זאָג געטהאָן

אנגעלעהנט אויף די הענד און האָט לאנגזאם איבערגעטראָגען זיינע אויגען, ווי ער וואָלט זיי איבערבריינגען פון איין ברעג לעבען צו דעם אנדערן. און דאָס לעבען איז צופאלען, ווי א שלעכט צונויפגעקלעפט, פערמאכט קעסטעל אונטער א הערבסט־רעגען. און אין די צופאלענע שטיקלעך איז שוין ניט געווען צו דערקענען דאָס גאנצע, דאָס שעה־נע, דאָס ריינע, דעם ארון קודש, וואו עס האָט זיך פריהער אויפ־געהאלטען זיין נשמה. ער האָט זיך עראינערט איצט אויף די ליעבע, אייגענע מענשען, מיט וועלכע ער האָט פערבראכט זיין לעבען ביז אהער און האָט מיט זיי געארבייט, זייענדיג מיט זיי וואונדערלעך פעראיניגט, טהיילענדיג מיט זיי פרייד און לייד — און זיי האָבען איהם איצט אויסגעזוהען פרעמד; זייער לעבען איז פאר איהם געווא־רען אונפערשטענדלעך; זייער ארבייט — אן אונזינן. עפעס אזוי ווי עמיצער וואָלט פלוצלונג א כאַפ טהאָן מיט קרעפטיגע הענד זיין נשמה און וואָלט זי איבערגעבראכען, ווי מען ברעכט איבער א שטע־קען איבער דער האַרטער קניע, און די עקען צוואוואַרפען אין בוידע זייטען. אין א גאנצען א פאָאר שטונדען ערשט ווי ער איז דא, ערשט א פאָאר שטונדען ווי ער איז פון דאָרטען — און דוכטען דוכט זיך איהם אזוי ווי זיין גאנצען לעבען וואָלט ער דא געווען, דא געגען דער האַלב־נאקעטער פרויענצימער, וואו ער הערט די ווייטע מוזיק, די קנאקערייי פון די שפּאָרען, און ווי ער וואָלט פון דאנען קיין מאל ניט געהאט אַוועקגעגאנגען. און ער וויים ניט, צו איז ער ערגיץ אויבען אָדער אונטען — ער וויים בלויז, אז ער איז דאגעגען; יסורים'דיג איז ער געגען דאָס אלעס, וואָס איז נור־וואָס ערשט, נאָך היינט בייטאג ערשט געווען דער גאנצער אינהאלט פון זיין לעבען, פון זיין נשמה. א שאנדע א שהנער מענש צו זיין . . .

ער האָט זיך דערמאהנט איצט אויף די ביכער, פון וועלכע ער האָט זיך געלערענט, ווי מען דארף לעבען און ער האָט געשמייכעלט ביטערליך. ביכער! אָט איז זי א בוך — זיצט מיט נאקעטע הענד, כיט פערמאכטע אויגען, מיט דעם אויסדרוק פון זעליגקייט אויף איהר בלייכען, אויסגעמאטערטען פנים און זי וואַרט געדולדיג. א שאנדע א גוטע צו זיין . . . און פלוצלונג האָט ער מיט א שמערצלי־כע בייזקשאפט, מיט פחד און מיט אן אונערטרעגליכען וועהטאג דערפיהלט, אז יענעם לעבען האָט זיך שוין אויף אייביג פאר איהם

מיט די צייכן. און געהענדיג אין זיינע געדאנקען אויף צוריק האָט ער זיך עראינער אויף דעם ליעבען רעוואָלווער אין קעשינע, אויף דער צוויי־טאָגיגער יאָגעניש, די פלאכע טיהר אָהן א הענטעל, און ווי ער האָט געזוכט דאָס גלעקעל, און ווי עס איז ארויסגעקומען דער געשוואָלענער לאקיי, וועלכער האָט נאָך ניט בעוויזען אָנצוטהאָן זיין פראק, אין איין קאטונענער שמוציגער העמד, און ווי ער איז אריינגעגאנגען מיט דער ווירטהין אין ווייסען זאל, און האָט דערזעהען די דאָזיגע דריי, די פרעמדע.

און אַלץ פרייער איז איהם געוואָרען — און ענדליך איז איהם געוואָרען קלאָהר אַז ער איז דערזעלביגער ווי ער איז געווען, און איז פאַלשטענדיג פריי, פאַלשטענדיג פריי און קאָן געהן וואוהין ער ווילּ.

ער האָט שטריינג א פיהר געטהאָן די אויגען איבער דעם אונבעקאנטען צימער, מיט דער איבערצייגונג פון א מענשען, וועלכער האָט אויף אן אויגענבליק ערוואכט פון שווערע שיכרות און דערזעהט זיך אין א פרעמדער סביבה, און בעאורטהיילט אַלעס וואָס ער דערזעהט :

— וואָס איז דאָס ! וואָס פאר אן אונזינן ! וואָס פאר אן אומגעלומפערטער חלום !

— —

אָבער די מוזיק האָט געשפּיעלט. אָבער די פרויענצימער איז געזעסען מיט פערבראָכענע הענד און האָט געלאכט, ניט האָבענדיג קיין כח צו רויידען, אן אָבגעשוואכטע אונטער דער משא פון וואהנזיניגען, ניט־געזעהענעם גליק. אָבער דאָס איז דאָך ניט געווען קיין חלום.

— —

— איז וואָס־זשע איז דאָס ? איז דאָס — דער אמת ?

— דער אמת, ליעבינקער ! אונגעשיעדען זיינען מיר מיט דיר.

דאָס איז — דער אמת. אמת — די דאָזיגע פלאכע, צוריבענע קליידלעך, וואָס היינגען אויף דער וואנד אין זייער נאָקעטער אבשיי־ליכקייט. אמת — די דאָזיגע בעט, אויף וועלכער טויזענדע שיכור'ע מאנסלייט האָבען זיך געשלאָגען אין דער צאפּלענעם פון פאסקודנער תאוה. אמת — דאָס דאָזיגע שמעקעדיגע, אלטע, פייכטע געשטאנק, וואָס קלעפט זיך צום פנים און פון וועלכער אמת — זי, די

דאָס מיידעל און איהרע לײַפּען האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען — דו זאָלסט מיר בעסער פון מענשען ניט רעדען! איך וועל זיך וויטער שלאָגען! דו הערסט!

— וואָס איז דיר געשעהען? — האָט ער זיך פערוואונדערט.

— און איך וואָס בין — א הונד? און מיר אַלע וואָס זיינען — הינד? לײַבינקער, זיי בעסער פאַרזיכטיג! האָסט זיך צולײַעב מענשען בעהאַלטען פון אמת, גענוג. בעהאַלט זיך מעהר ניט פון׳ם אמת, טהייערינקער, ניטא פון אמת וואו צו בעהאַלטען זיך! און אויב דו לײַבסט מענשען, און אויב דו האָסט רחמנות אויף אונזער ביטער לעבען — דאן אָט, נעהם מיך. און איך, מיין לײַבינקער — וועל דיך נעהמען.

V.

מיט פערבראָכענע הענד איז זי געזעסען, אין גאנצען אין א מין כלות הנפש, אין גאנצען א וואהנזיניג גליקליכע — ווי משוגע געווארען: האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און, ניט צופעפענדיג די זעליג טרוימענדע אויגען, האָט זי גערעדט לאנגזאם, כמעט גע־זונגען:

— לײַבינקער מיינער, טרינקען וועלען מיר מיט דיר. ווייגען וועלען מיר מיט דיר — אך, ווי זים מיר וועלען ווייגען, לײַבינקער דו מיינער. פאר׳ן גאנצען לעבען וועל איך זיך אויסווייגען! מיט מיר געבליבען, ניט אוועקגעגאנגען. ווי גור איך האָב דיך היינט דערזעהען, אין שפיגעל, האָט זיך מיר גלייך א צאפעל געטהאָן: אָט איז ער, מיין באַשערטער, אָט איז ער, מיין לײַבינקער. און איך וויים ניט וואר דו ביסט, צו א ברודער מיינער ביסט דו, אָדער א חתן, אָבער אין גאנצען אן אייגענער ביסט דו מיר, אין גאנצען א נאָהענטער, אין גאנצען א לײַבינקער געווינשטער מיינער . . .

און ער האָט זיך אויף דערמאהנט אויף דער שווארצער, שטומער טרויער־פּאָר אין דעם געגליטען ראָהם פון שפיגעל, און אז ער האָט יענעם מאָמענט געשפירט: ווי צו א לויה — און איהם איז פלוצלונג געווארען אזוי אונערטרעגליך שמערצהאפט, אזא ווילדער חלום האָט עם אַלעם אויסגעזוהען, אז ער האָט פון האַרץ־וועה א קריץ געטהאָן

איך בין א גוטער ? זאָל זי אויך, זאָלען אלע זוכען גוט צו זיין . . . צוטהייל דיין פערמעגען פאר אַרעמע־לייט. אָבער דאָס איז דאָך דאָס פארמעגען און דער קריסטוס, אין וועלכען איך גלויב ניט. אָדער ווייטער : ווער עס וועט זיין נשמה אַוועקלויגען — ניט זיין לעבען, נור זיין נשמה, דאָס איז וואָס איך פערלאנג. האָט אָבער דען קריס־טוס אַליין געזינדיגט מיט די זינדיגע, איז ער געווען א נואף, האָט ער ג'שיכור'ט ? ניין, ער האָט זיי בלויז מוחל געווען, זאָגאר ג־לעבט. נו, און איך לעב זי אויך, איך פערצייהע, איך האָב רחמנות — צו וואָס־זשע נאָך אַליין גופא ? יא, אָבער זי געהט דאָך גאָר אין קלויסטער ניט. און איך אויך ניט. דאָס איז ניט קריסטוס, הייסט עס, דאָס איז גאָר עפעס אנדערעס, שרעקליכערעס. דאָס איז דער טייפעל !

— ווי שרעקליך, ליובא !

— שרעקליך, ליעבינקער. שרעקליך איז פאר אמעגשען צו בע־געגען זיך מיט'ן אמת.

זי רעדט שוין ווידער וועגען אמת. אָבער פאר וואָס זאָל עס זיין שרעקליך ? פאר וואָס זאָל איך מורא האָבען, וועו איך אַליין וויל אזוי ? געווים איז ניטא פאר וואָס מורא צו האָבען. וועל איך דען דאָרט, אין אָפענער גאס, בעפאָר די דאָזיגע צוועפענטע מייל־ער, וועל איך דען ניט זיין העכער פון זיין אלעמען ? א נאקעטער, א שמוציגער, אן אָבגעריסענער — א שוידערליכען פנים וועל איך דאן האָבען — אַליין אלעם אוועקגעבענדיג, וועל איך דען דאן ניט זיין דער גרויזאמער אויסרופער פון דער אייביגער גערעכטיגקייט, וועלכע אפילו גאָט אַליין מוז פאָלגען — אנדערש איז ער קיין גאָט ניט !

— ניטא קיין שרעקליכעס, ליובא !

— ניין, ליעבינקער, פאראן. האָסט קיין מורא ניט, דאָס איז גוט, אָבער איהם ניט רוח. מען דארף ניט.

אזוי הייסט עס האָב איך געענדיגט. ניין, ניט דאָס האָב איך ערוואַרט. ניט דאָס האָב איך ערוואַרט פאר מיין יונגען, שעהנעם לעבען. מיין גאָט, אָבער דאָס איז דאָך וואהנזינן, איך בין פון זינען אראָב ! נאָך ניט שפעט. נאָך מעגליך אַוועקצוגעהן !

— ליעבינקער דו מיינער ! — האָט גענפלאפעלט דאָס מיידעל, פארברעכענדיג די הענד.

דאָזיגע פרוי מיט דעם בלייבען, אויסגעמאטערטען פנים און מיט דעם רחמנות'דיג גלויבען שמייבעל.

ווידער האָט ער אָנגעשפּארט זיין שווערען קאָפּ אויף די הענד, האָט געקוקט פון אונטערן שטערן, ווי א וואלקן, וועלכען אָדער מען דער'הרג'עט אָדער ער אליין וויל וועמען דער'הרג'ענען, און ער האָט געטראכט אָהן א סדר:

איז דאָס דער אמת, הייבט עס . . . דאָס הייסט, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועל איך פון דאנען ניט אוועק, און אלע וועלען זיך דערוויסען פאר וואָס איך בין ניט אוועק פון דאנען, בין געבליבען מיט א מיידעל . . . אָנגעטרונקען זיך . . . און מען וועט מיך אָנרופען: פעררעטהער, פייגלינג, לומפּ. מאָנכע וועלען מיך אפשר פארטהיידיגען, וועלען פרובירן פארשטעהן, טרעפען . . . ניין, בעסער שוין דערוויל ניט צו האָבען, זאל בעסער בליבען אזוי. א סוף איז א סוף. אין דער פינסטערנעס. און וואָס וויטער? איך ווייס ניט, פינסטער. מסתמא וואָס שרעקליכעס — איך ווייס דאָך נאָך ניט זייערע גאנגען. ווי משונה: מען דארף זיך לעהרנען צו זיין א פערדאָרבענער. ביי וועמען לעהרנען זיך? ביי איהר? . . . ניין, זי טויג ניט, זי ווייס דאָך אליין אויך ניט. אָבער איך וועל שוין דאָס קאָנען. אויב פערדאָרבען, דארף מען זיין פערדאָרבען בתכלית, אזוי, אז . . . אך, עפּעס גרויסעס וועל איך חרוב מאכען! און דערנאָך? און דערנאָך וועל איך וועלן ניט איז קומען צו איהר אָדער אין שיינק, אָדער אויף קאטארגע, און וועל זאָגען: איצט שעהם איך זיך שוין ניט; איצט פיהל איך זיך שוין אין קיין זאך ניט שולדיג געגען אייך; איצט בין איך אליין שוין אזא ווי איהר, א שמוציגער, א געזונקענער, אן אונגליקליכער. אָדער איך וועל ארויסגעהן א געזונקענער אויפ'ן מארק און וועל זאָגען: זעהט, וואָס איך בין! איך האָב אלעס געהאט: שכל, עהרע, ווירדע, און אפילו — שוידערליך גאָר א טראכט צו טהאָן — אפילו אונשטערבליכקייט; און דאָס אלעס האָב איך געווארפען אונטער די פים פון א פראָכטיטוטקע, האָב פון אלעס זיך ענטאוגט בלויז דערפאר, ווייל זי איז א געזונקענע. וואָס וועלען זיי זאָגען? זיי וועלען צוגעפענען די מיילער, וועלען זיך וואונדערן און וועלען זאָגען: „דומקאָפּ!" געווים, דום. בין איך דען שולדיג דעריין וואָס

טע, אוּן עהנלִיכער צו אַ יונג מיידעל אַיידער צו אַ פּרוי. אָבער דאָס איז דאָך אַלץ איינס. ער האָט געמאַכט אַ טריט צו דער טיר.

— אוּן איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט פערבלִייבן.

— וואָס ?

— אוּן איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט פערבלִייבן. מיט מיר.

— נאָך וואָס ?

— דער שליסעל איז ביי דיר, אין קעשענע. אַזוי : כדי מיר זאָל בעסער זיין.

עס האָט שוין אַ קלוּנג געטהאָן דער שליסעל.

— נו, וואָס־זשע. געה זיך. געה צו דיינע גוטע, אוּן איך . . .

. . . אוּן אָט דאָן, אין דער דאָזיגער לעצטער מינוט, וועו עס איז געבלִיבן בלוּוז צו עפענען די טיר אוּן אהינטער איהר ווידער געפינען די חברים, דאָס שעהנע לעבען אוּן דעם העלדישען טויט — האָט ער בעגאַנגען אַ ווילדען, אונפערשטענדלִיכען שריט, וועלכער האָט פּראָוונגלִיקט זיין גאַנצען לעבען. צו דאָס איז געווען אַ משוגעת, וועלכע כאַפּט אַמאָל גאַנץ פּלוצלוּנג אַן די שטאַרקסטע אוּן די רוהיגסטע גייסטער, אַדער אפשר ווירקלִיך האָט ער — אונטער דער קוויטשער־רי פוּן דער שיכור'ער פּידעל, אין די וועגד פוּן אַן עפענטלִיך הייזעל, אונטער דעם ווילדען כישוף פוּן דער פּראָסטיטוטקעם אונטערגעשטרי־כענע אויגען — ענטדעקט עפּעס אַ מין לעצטע, שרעקלִיכע וואַרהייט פוּן לעבען, זיין אייגענע וואַרהייט, וועלכע אַנדערע מענשען האָבען ניט געקאָנט אוּן קאָנען ניט פּארשטעהן. נור צו אַ משוגעת אַדער אַ געזונדער פערשטאַנד, צו אַ שקר אַדער אַ נייבעגריפענער אמת — ער האָט דאָס אַנגענומען פעסט, אָהן צוריק־טרעטען, מיט יענער זיכערהייט פוּן אַ פאָקט, וועלכע האָט זיין גאַנצען פריהערigen לעבען אויסגעצויגען אין איין גלייכער פייעריגער לִיניע, פלִיהענפעהיג, ווי אפּיל.

ער האָט דורכגעפיהרט לאַנגזאַם, זעהר לאַנגזאַם מיט'ן האַנד איבער'ן האָאָריגען האָרטען שאַרבען אוּן ניט פערמאַכענדיג אפילו די טיהר — איינפאַך איז ער צוגעגאַנגען אוּן געזעצט זיך צוריק אויף דעם אַלטען פּלאַץ אויפ'ן בעט.

— וואָס איז מיט דיר ? האָכט עפּעס פּאַרגעסען ? — האָט זי

ער האָט אויף איהר בייזלעך א קוק געטהאָן. אין איהרע זעלינ־ געשלאָסענע אויגען, אין דער בלאנזשענדען, גליקליכען אונזיניגען שמייכעל איז געווען א שמאכטענדע דורשט, א ניט־געזעטיגטער הונגער. ווי זי וואָלט אויפגעפרעסטען עפּעס אונגעהיירעס און וועט אויפפרעסטען נאָך. בייז האָט ער א קוק געטהאָן אויף די דינע, צארטע הענד, אויף די דונקעלע גריבלעך אונטער די פאכווענ און האָט זיך אונגעאיילט אויפגעהויבען. און מיט דער לעצטער אנשטרענגונג צו ראטעווען עפּעס שעצבארעס — דאָס לעבען, אָדער דעם זינן, אָדער דעם אלטען, גוטען אמת — אונגעאיילט און ערענסט האָט ער זיך אָנגעהויבען אָנטהאָן. ער קאָן דעם האלזטוך ניט געפינען.

— הער, האָכט דו מיין האלזטוך ניט געזעהען ?

— וואוהין ? — האָט זיך די פרויענצימער אומגעקוקט. איהרע הענד זיינען אראבגעפאלען פון קאָפּ, און זי האָט זיך אין גאנצען א ציה געטהאָן פאראויס, צו איהם.

— איך גאָה אַווק.

— געהסט אַווק ? — האָט זי ווידערהאָלט אויסציהענדיג די ווערטער — גאָהסט אַווק ? וואוהין ?

ער האָט בייז א לאָך געטהאָן.

— האָב איך דען ניט וואוהין צו געהן. איך גאָה צו מיינע חברים.

— צו די גוטע ? דו האָסט מיך אבגענארט ?

— יא, צו די גוטע — האָט ער ווידער א לאָך געטהאָן. ענדליך האָט ער זיך אָנגעטהאָן ; האָט א פיהר געטהאָן מיט די הענד איבער די זייטען :

— דערלאנג מיר מיין טייסטער.

זי האָט דערלאנגט.

— און דעם זייגער ?

זי האָט איהם דערלאנגט. דער זייגער איז געלעגען דא, אויפ'ן טישעל.

— אדיע.

— האָסט זיך דערשראָקען ?

ווי זאָנדערבאר זי האָט זיך געענדערט : ווייעוויז א מעכטיגע, זאָגאר א מוראָ'דיגע, און ווייעוויז, אזוי ווי איצט, א פערטרויער־

זי איז אויף איהם ארויפגעשפרונגען, קוויטשענדיג פון ענטצי־קונג און האָט איהם אָנגעהויבען צו שטיקען מיט איהרע קורצע, שטאַרקע קושען, אויף וועלכע ער האָט ניט בעוויזען צו ענטפערען. ווי קאָמיש: א פרעמדע, און קושט אַזוי! ער האָט זי פעסט צו־נויפגעדריקט מיט זיינע הענד, אַז זי האָט ניט געהאַט קיין מעגליכ־קייט צו באוועגען זיך אין ער האָט זי געהאַלטען אַזוי א קורצע צייט, שוויינענדיג, אין האָט זיך אַליין אויף קיין באוועג ניט געטהאָן; עפּעס אַזוי ווי ער וואָלט וועלען אויספּרובירען די מאַכט פון רוהיג־קייט, די מאַכט פון דער פרוי און זיין אייגענע מאַכט. און די פרוי איז אונטערטעניגליך אין מיט ענטציקונג פערשטומט געוואָרען אין זיינע הענד.

— נו, גוט! —האָט ער געזאָגט און האָט זיך אָבגעזיפצט אונ־בעמערקטערהייט.

און ווידער האָט זיך די פרוי צוצאפּעלט, ברענענדיג פון ווילד־דער ענטציקונג ווי א פייער. און זי האָט אַזוי פיל געמאַכט דעם צימער מיט איהרע בעוועגונגען, ווי זי וואָלט געווען דאָ ניט איינע, נור עטליבע אַזעלכע האַלב־וואַהנזיניגע פרוען וואָלטען רויידען, באַ־וועגען זיך, צאפּלען זיך, ארומגעהן, קושען. זי האָט איהם אָנ־געטרונקען מיט קאָניאק און האָט אַליין געטרונקען. פלוצלונג האָט זי זיך א כאַפּ געטהאָן און האָט אַזוש א פּאַטש געטהאָן מיט די הענד.

— און דער רעוואָלווער! דעם רעוואָלווער האָבען מיר דאָך גאָר פארגעסען! גיב אהער, גיב גיכער, מען דארף איהם אָבטרא־גען אין קאנטאר.

— צו וואָס?

— מען דארף איהם ניט, איך האָב מורא פאר די דאָזיגע זאכען. און ווי, אַז ער שיסט אוים פלוצלונג?

ער האָט א לאַך געטהאָן אין האָט איבערגעזאָגט.

— און אז ער שיסט אוים פלוצלונג? יא. און אַז ער שיסט אוים פלוצלונג?

ער האָט אַרויסגענומען דעם רעוואָלווער און האָט לאַנגזאם, ווי ער וואָלט פרופען אָבוועגען אין האַנד די שוואַכקייט פון דאָס רוהיגע, געהאָרבזאמע געווער, איבערגעבענדיג איהם דעם מיידעל. ער האָט אויף די פאטראָנען דערלאַנגט איהר.

זיך פערוואונדערט : אזוי אונערוואַרטעט איז פאר איהר איצט געווען דאָס, וואָס איז געשעהען.

— ניין.

— וואָס זשע דען ? פאר וואָס געהסט דו ניט צוועק ?

און רוהיג, מיט דעם אויסדרוק פון א שטיין, אויף וועלכען דאָס לעבען האָט מיט דער שווערער האַנד אויסגעאַקט א נייעם מורא'דיגען, לעצטען געבאָט, האָט ער געזאָגט :

— איך וויל ניט זיין קיין גוטער.

זי האָט געוואַרט, ניט וואַגענדיג צו גלויבען — א צושראָקענע איז זי געוואָרען פלוצלונג פון דאָס, וואָס זי האָט אליין געזוכט און נאָך וואָס זי האָט געשמאַכט אזוי לאנג. אויף די קניע האָט זי זיך געשטעלט. און קוים שמייכלענדיג האָט ער, ערהויבענדיג זיך איבער איהר, שוין אויף א נייעם, אויף א שוידערליכען אופן, ארויפגעלייגט זיין האַנד איהר אויפ'ן קאָפ און האָט ווידערהאָלט :

— איך וויל ניט זיין קיין גוטער.

מיט גרויס שמחה האָט זי זיך געגומען עסק'ן, האָט איהם געגומען אויסטהאָן, ווי א קינד, האָט געגומען אָבשניר לען זיינע שיך, האָט געפלאַנטערט די קניפלעך, האָט געגלעט זיין קאָפ, זיינע קניע, און האָט אפילו ניט א לאָך געטהאָן — אזוי איבערפילט איז געווען איהר האַרץ. פלוצלונג האָט זי א קוק געטהאָן אויף זיין פנים און איז א פארציטערטע געוואָרען.

— ווי בלייך דו ביסט ! טרינק, טרינק גיכער. דיר איז שוועך, פעטינקא ?

— אלעקסיי רופט מען מיך.

— וואָס איז ניט אלץ איינס. ווילסט, וועל איך דיר אנגיסען א גלאָז ? אָבער זעה, ניט בריה זיך אָב, וועז מען איז ניט געוועהנט איז שווער צו טרינקען פון א גלאָז.

און צוגעפענעדיג דאָס מויל האָט זי געקוקט ביז ער האָט אויסגעטרונקען, לאנגזאם, ניט זיכער שלינגענדיג צו ביסלעך. ער האָט זיך צוהוסט.

— דאָס איז גאָרנישט, גאָרנישט. מען קאָן גלייך זעהען, אז דו וועסט גוט טרינקען ! אזוי ביכט דו מיר א לייט ! וואָס פאר א פרייד דאָס איז פאר מיר !

מיאום׳ע אָדער אַלטע, צוגעפארבטע און מיט אונטערגעשטריכענע אויגען, מיט די האָאָר אָנגעקעמט איבער׳ן שטערען. מאָנכע פון זיי האָבען זיך געמאכט ווי זיי וואָלטען זיך געשעהמט און האָבען געקיכעלט, אַנדערע האָבען רוהיג און איינפאך געווארט אויף קאָניאק און האָבען אויף איהם געקוקט ערענסט, דערלאַנגענדיג איהם די האַנד און בעגריסענדיג איהם ביים אריינגעהען. קענטיג, קענטיג, אז זיי האָבען זיך שוין געקליבען צו לייגען זיך שלאָפען, ווארום זיי זיינען אַלע געווען אָנגעטהאָן אין לייכטע קאָפאָטס, און איינע, אן אונגעהייער דיקע, א פויל און גלייכגילטיגע, איז געקומען זאָגאר אין איין אונטערקליידעל, מיט נאָקעטע, אונגעוואהנליך דיקע הענד און פעטע, ווי צושוואָלענע, בריסט. די דאָזיגע דיקע און נאָך איינע מיט א בייזען, פוינעלשען, אַלטען פנים, אויף וועלכען עס איז געלעגען פודער, ווי בלאטיגע קאָלף אויף א וואנד, זיינען געווען פאָלשטענדיג שיכור, די איבריגע זיינען געווען פרעהליך בעזויפען. און די דאָזיגע אַלע האַלב־נאָקעטע, צוועפענטע, לאבענ׳דיגע זיינען געווען ארום איהם, און דער אונערטרענליכער ריח פון די קערפערס, פון שמעקעדיגע זויף, פון שנאַפס און פון זיסליכער פייכטקייט האָט פארשמעקט דעם גאַנצען צימער. דער פארשוויצטער לאקיי איז געקומען צוליפען מיט קאָניאק און פּאָרטוויין, און אלע מיידלעך האָבען איהם בעגעגענט מיט אין כאָר פון קולות:

— מארקושא! ליעבינקער מארקושא! מארקושא!

אפנים אַז מנהג איז עס שוין געווען צו בעגעגענען איהם מיט אויסגעשרייען, ווארום אפילו די דיקע, שיכור׳ע האָט אויך פויל א הוזשע געטהאָן:

— מארקושא!

און דאָס אַלעס איז געווען אזוי אויסערגעווענליך: מען האָט געטרונקען, צוגעווינשעווועט זיך, גערעדט אַלע מיט אמאָל און עפעס וועגען זייערע אייגענע אנגעלעגענהייטען. די בייזע, מיט׳ן פנים פון א פויגעל, האָט צורייצט און שרייענדיג דערצעהלט וועגען א גאַסט, וועלכער האָט זי גענומען פאר א בעשטימטער צייט, און דערנאָך איז עפעס צווישען זיי ארויסגעקומען. אָפט האָבען זיי אריינגעמישט שמוציגע זידלעריי, אָבער זיי האָבען די זידעל־וועטער ארויסגערעדט ניט גלייכגילטיג, ווי מאַנסלייט, נור תמיד עפעס

— טראָג אָב.

און וועז ער איז געבליבען אליין, אָהן א רעוואָלווער, וועלכען ער האָט געטראָגען אזוי פיעל יאָהרען, כּיט דער טיהר האלב־אָפען און פון ווייטען האָבען זיך צוגעטראָגען פרעמדע, אונבעקאַנטע שטי־מען און דער שטילער קלאנג פון שפּאָרען — האָט ער ערשט דער־פיהלט די גאנצע אונגעהייערע מ׳אַ, וועלכע ער האָט אַרויפגענומען אויף זיינע פּליצעס. ער איז זיך שטיל דורכגענאנגען אין ציכער און א קעהר טאָהנ׳דיג זיך מיט׳ן פּנים אין דער זייט, וואו יענע האָ־בען זיך געדארפט געפינען, האָט ער א זאָג געטהאָן :

—נו ?

און ער איז פערגליווערט געוואָרען, די הענד פערליגט אויף דער ברוסט, די אויגען געוועדעט אין דער זייט, וואו עס האָבען זיך גערארפט געפינען יענע. און אין דעם קורצינקען וואָרט איז געווען אויסגערויקט זעהר פיעל : אי דער לעצטער אַריע, אי א שטומער אַרויסרוף, אי א פּעסט־ענטשיעדענער, בייזער ענטשלוס צו קעמפּפען געגען אלעמען, אפילו געגען די אייגענע, און אביסעל איז דעריין אויך געווען א שטילעס בעקלאגען זיך.

אזוי האָט איהם געפונען שטעהענדיג ליובא, וועז זי איז געקו־מען צו לויפען און גערעדט אויפגערעגטערהייט, נאָך ניט אריבער־טרעטענדיג דעם שוועל :

— ליעבינקער, דו וועסט דאָך ניט בייז זיין אויף מיר ? נו, זיי ניט אין כעס ; איך האָב אַהער גערופען מיינע חברתות. אזוי נור, עטליכע. דאָס מאכט נישט. פּארשטעהסט ! מיר האָט זיך זעהר פארגלוסט וויזען זיי דיך, מיין באשערטען, מיין ליעבינקען. זיי זיינען וואויל, זיי האָט היינט קיינער ניט געגומען, און זיי זיינען האָרט אלע אליין. און די אָפּיצערען זיינען זיך צוגאנגען אין די בעזונדערע ציכערען. איין אָפּיצערל האָט דערזעהען דיין רע־וואלווער און האָט איהם געלויבט : זעהר א גוטער, זאגט ער. נישט־קישה ? ליעבינקער, נישט־קשה ? — האָט איהם דאָס מיידעל גע־שטיקט מיט קורצע, האסטיגע, שטארקע קושען.

און יענע זיינען שוין דערווייל אריינגעקומען, אונטערקוויטשענ־דיג, חנ׳דלענדיג זיך, און האָבען זיך צוזעצט כסדר, איינע לעבען דער אנדערע. ס׳זיינען דאָרט געווען פינף אָדער זעקס, די סאמע

פון אייזערנע קייטען, און פערצווייפעלטער געבעט און דער קייבענ־ דער שטן־געלעכטער פון טויזענדע ריעזיגע העלזער און דער שווארצער היכעל־געוועלב איבער דעם אונבעקאנטען קאפּ.

אזוי איז ער געזעסען מיט זיין בלייכען בריט־בויניגען פּנים, וווערענדיג פלוצלונג אזא נאהענט, אזא אייגענער מיט די דאזיגע אלע אונגליקליבע, וועלכע האבען דא געהוזשעט ארום איהם.

און אין זיין חרוב געוואלענער, אויסגעברענטער נשמה און אין זיין רואינירטער וועלט האט ווי א ווייסער פייער פון צוטיבעלצטע שטאל געפינקעלט און געלויכטען הל בלויז זיין צוגליהטער וויזען. בלינד איז נאך געווען זיין רצון, צוועקלאז נאך, און האט זיך שוין שמאכטענד געבויגען; און פיהלענדיג אן אונבעגרעניצטע מאכט, די פעהיגקייט אלעם צו בעשאפען און אלעם חרוב צו מאכען, איז זיין קערפער ווי אייזען פערהארטעוועט געווארען.

און ער האט פלוצלונג א זעץ געטהאן מיט'ן פויסט אין טיש:

— ליובקא! טרינק!

א שטראהלענדע, א שמייכלענדע, האט זי אונטערטהעניג אנ־ געגאסען די גלעזלעך. ער האט איפגעהויבען זיין גלעזעל און האט א זאג געטהאן:

— פאר אונזער ברודערשאפט!

— דאס מיינסט דו פאר יענע? — האט א מורמל געטהאן ליובא.

— ניין, פאר די. פאר אונזער ברודערשאפט! פאר די לוכ־ פען, פאר די שופטען, פאר די פייגלינגע, פאר די צוטראטענע פון לעבען. פאר די, וואס שטארבען פון סיפילים . . .

די מיידלעך האבען זיך צולאכט, נור די דיקע האט פויל גע־ מאכט דעם פּאַרוואורף:

— נו, דאס, מיין טהייערינקער, איז שוין צופיעל.

— שווייג! — האט א געשריי געטהאן ליובא, בליק וווערענדיג — ער איז מיין באשערטער!

— פאר אלע, וואס זיינען בלינד געבוירען געוואָרען. זעהע־ דיגע! לאמיר זיך אויסשטעכען די אויגען, וואורום עם איז א שאנ־ דע — ער האט א זעץ געטהאן מיט'ן פויסט אין טישעל — וואורום עם איז א שאנדע פאר די זעהענדיגע צו קוקען אויף די געבאָרענע

מיט א בעזונדער שטעביגקייט, מיט אן ארויסרוף ; זיי האָבען אַלע זאכען אָנגערופען אָפען מיט'ן נאָמען.

אָנפאנגס האָבען זיי זיך צו איהם ווייניג צוגעקוקט, און ער אַליין האָט אויך עקשנות'דיג געשוויגען און האָט בלויז געקוקט. די גליקליכע ליובא איז צוזאמען מיט איהם געזעסען אויף דער בעט, ארומגעהמענדיג זיין האַלז מיט איהר האַנד, האָט אַליין ווייניג גע־טרונקען, נור פאר איהם האָט זי יעדע וויילע צוגענאָסען. און אָפט האָט זי איהם איינגעראמט אין אויער.

— ליעבינקער !

ער האָט פיעל געטרונקען, אָבער שיכור איז ער ניט געוואָרען; אין איהם איז פאָרגעקומען עפעס אזעלכעס, וואָס קומט ניט זעלטען פאָר אין מענשען אונטער דער געהיימניספולער ווירקונג פון שטאַרקען אל־קאהאָל. ווי לאנג ער האָט געטרונקען איז אין איהם פאָרגעקומען ווי א מין אונגעהייערע, צושטערענדע ארבייט, וועלכע קומט פאָר שנעל און טויב. אזוי ווי אלעס, וואָס ער האָט אין לויף פון זיין לע־בען זיך דערוואוסט, האָט ליעב בעקומען און דורכגעדאכט, זיינע געשפּרעכען מיט חברים, ביכער, די געפּעהרליכע און בעניימטערנ־דע טהעטיגקייט — וואָלט פאר'שרפה'ט געוואָרען שטיל, אָהן רויש, פערניכטעט אָהן א סליאד, נור עפעס אזוי ווי ער גופא וואָלט דערפון ניט חרוב געוואָרען, נור פארקעהרט, משונה'דיג קרעפטיגער און פעסטער געוואָרען. ווי ער וואָלט מיט יעדע אויסגעטרונקענע גלעזל צוריקקעהרען זיך צו זיין אורשפרונג — צום זיידען, צום עלטער־זיידען, צו יענע עלעמענטאַרע, אורשפרינגליכע בונטאַרעס, פאר וועלכע בונטעווען זיך איז געווען א רעליגיאָן און די רעליגיאָן איז געווען — בונט. ווי א בלאָקירענדער פּאַרב אונטער זודיגען וואַסער, אזוי איז אַראַבגעוואַשען געוואָרען און אבגעבלאקירט געוואָרען די פרעמדע ביכער־חכמה, און אנשטאט איהר איז ענטשטאַנען זיינע, אן אייגענע, א ווילדע און פינסטערע, ווי א קול פון דער שוואַרצער ערד גופא. און מיט א ווילדער בריייטקייט, מיט געדיכט־טיפע, אונבעגרעניצטע וועלדער, מיט ברעגלאָך צושפּרייטע פעלדער האָט געאטהעמט די דאָזיגע לעצטע פינסטערע חכמה זיינע ; אין איהר האָט זיך געהעריט דער צומישטער גלאָקען־געשריי, אין איהר האָט זיך געזעהען דער בלוטיגער אבשיין פון שריפות ; און דער קלאנג

געלעכטער. זיי האָבען געקייכט פון געלעכטער, ווי עס קאָנען בלויז קייכען בעזויבענע, כיט דעם גאנצען הפקר פון זייערע געפיהלען; זיי האָבען געקייכט, ווי כען קאָן קייכען בלויז אין א קליינעם ציכערל, וואו די לופט איז שוין אָנגעזעטיגט געוואָרען מיט קולות, אז ווייטערע קולות קאָנען שוין קיין חלל ניט געפינען און זיי ווערן הילכיג אָבגעשלייפערט צוריק, בעטויבענדיג. כען האָט געווויינט פון געלעכטער, כען האָט זיך געקייקעלט איינע אויף די אנדערע, כען האָט געאָכערט; די דיקע האָט זיך צוקוואקטשעט מיט א דיניקע שטיכע און איז אָהן כוחות אַראָבגעפאלען פון שטוהל; ענדליך, קוקענדיג אויף זיי, האָט ער זיך אליין צוגאָסען מיט א געלעכטער. עפעס אזוי ווי די גאנצע שדים־זוערלט וואָלט זיך אהער פערזאמעלט אום צו בעגלייטען מיט קייכענדען געלעכטער זיין קליינינקע, אונשולדיגע עהרליכקייט אין קבר אריין — און עס האָט זיך צוקייכט מיט געלעכטער די געשטאָרבענע עהרליכקייט גופא. ניט געלאכט האָט בלויז ליובא. ציטערענדיג פון עמפּעהרונג האָט זי געבראכען די הענד, האָט עפעס אונפערשטענדליך געשריען און, ענדליך האָט זי זיך געוואָרפען מיט איהרע פויסטען שלאָגען די דיקע, און יענע האָט זיך קוים־קוים אָבגעווועהרט מיט איהרע נאקעטע רונדע הענד, ווי קלעצער.

— געוג! — האָט ער א געשריי געטהאָן. אבער זיי האָבען ניט געהערט. ענדליך זיינען זיי בים־לעכווייז שטילער געוואָרען.

— געוג! — האָט ער נאָך אמאל א געשריי געגעבען — וואָרט! איך וועל אייך נאָך עפעס בעווייזען.

— הער אויף מיט זיי! — האָט געזאגט ליובא, אבווישענדיג מיט'ן פויסט איהרע טרעהרען — מען דארף זיי אלעמען ארוים־יאָגען!

— דו האָסט זיך דערשראָקען? — האָט ער א קעהר געטהאָן צו איהר דעם פנים, וועלכער האָט זיך נאָך געטרייסעלט פון קייכענדען געלעכטער — עהרליכקייט האָט זיך דיר פארוועלט? נאר איינע — דאָס איז בלויז וואָס דו באגעהרסט די גאנצע צייט! טרעט אָב פון מיר!

און ניט שוינקענדיג איהר מעהר קיין אויפמערקזאמקייט, האָט

בלינדע. אויך מיט אונזערע לאמטערנעלעך קאנען מיר ניט בעלייכטען דעם גאנצען חשך, דאן לאמיר פארלעשען די ליכט און לאמיר אלע קריכען אין דער פינסטערניש. אויב עס איז ניטאָ קיין גן־ערן פאר אלעמען, דאן דארף איך איהם פאר מיר אויך ניט — וואהרום דאָס איז דאָך שוין ניט קיין גן־עדן, מיידלעך, נוה, פשוט איז פשוט, א שווייגערי. מיידלעך, לאמיר אויסטרינקען דערפאר, אז אלע ליכטער זאלען צולאשען ווערען. טרינקט, חשך!

ער האָט זיך לייכט א שאקעל געטהאָן און האָט אויסגעטרונקען. געוועדט האָט ער שווערלעך, אבער פעסט, קלאָהר, מיט אן אבשטעל, אויסשפרעכענדיג דייטליך יעדעס וואָרט. קיינער האָט ניט פערשטאנען זיין ווילדע רעדע, אבער ער איז אלעמען געפעלען געוואָרען — געפעלען געוואָרען איז ער גופא, א בלייכער און עפעס גאָר אויף בעזונדער אופן א בייזער. פלוצלונג האָט האסטיג אנגעהויבען צו ריידען ליובא, אויסשטרעקענדיג די הענד:

— ער איז מיין באשערטער. ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער, ביי איהם זיינען פאראן חברים, און איצט וועט ער בלייבען מיט מיר.

— טרעט אריין צו אונז, אויך מארקושאס פלאץ! — האָט פויל א זאָג געטהאָן די דיקע.

— שווייג, מאינקא, איך וועל דיר די מאָרדע צושלאָגען! ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער.

— מיר זיינען אלע געווען עהרליכע — האָט געזאָגט די בייזע, די אלטע. און די איבעריגע האָבען אונטערגעכאפט:

— ביז איך בין אלט געוואָרען פיער יאָהר בין איך געווען אן עהרליכע . . . איך בין נאָך איצט אויך אן עהרליכע, איך שווער גאָט!

ליובא האָט זיך שיער ניט צואווייגט:

— שווייג, שמוציגע וואָס איהר זייט. ביי אייך האָט מען אוועקגענומען אייער עהרליכקייט, און ער האָט אליין אוועקגענעבען. האָט גענומען און אוועקגענעבען: נא דיר אוועק מיין עהרליכקייט! איך ווילּ ניט קיין עהרליכקייט! איהר זייט אלע דאָ . . . און ער איז נאָך אן אונשולדיגער . . .

זי האָט זיך צוכליפעט — און אלעס האָט אויסגעשאָסען אין א

אָנגעהויבען צו טרעטען מיט די פּיס. וועז ניט די ערענסטקייט פּון די בעזויפּטע פּנים'ער, וועז ניט די ווילדהייט פון די פּערטומאנעטע אויגען, וועז ניט די בייזקייט פון די צוזרעהטע, צוקרימטע מיילער — מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז דאָס איז עפּעס א מין נייער, בעזונדער טאנץ אָהן מוזיק און אָהן ריטהמוס.

און איינצעפּענדיג זיינע פינגער אין זיין האָרטען האָאָר־בעדעקטען שוואַרבען — האָט ער רוהיג און ערענסט־שטרייענג געקוקט.

* * *

עס האָבען געהערט אין דער פינסטער צוויי שטימען.

ליובא'ס קול, א נאָהענטער, אויפּמערקזאמער, פיהרענדער, מיט א לייכטען ציטער פון א בעזונדער פּחד, ווי עס איז תמיד דער קול פון א פרוי אין דער פינסטער — און זיין קול, פעסט, רוהיג, ווי פון ווייט. די וועלטער חאָט זי אַרויסגערעדט צו האָרט, צו דייטליך, און בלויז דערויף האָט זיך נאָך געפיהלט די ניט אין גאנצען אויסגעניכטערטע בעזויפּענהייט.

— זיינען ביי דיר די אויגען אָפען? — האָט זי א פרעג געטהאָן.

— אָפען.

— טראכסט דו וועגען עפּעס?

— איך טראכט.

שטיל און פינסטער, און ווידער דער אויפּמערקזאמער, פּאָר־זיכטיגער וווייבערשער קול:

— דערצעהל מיט עפּעס וועגען דיינע חברים. קאָנסט דו?

— פּאר וואָס ניט? זיי זיינען געווען . . .

ער האָט געזאָגט „געווען" ווי לעבעדיגע רעידען וועגען טויטע, אָדער ווי א טויטער וען ער וואָלט געקאָנט רעידען וועגען לעבעדיגע. און ער האָט דערצעהלט רוהיג, כמעט גלייכגילטיג, און אין דער רעגעלמעסיג פליסענדער שטימע האָט זיך געהערט דער קופּער־קלאנג פון לויה־גלאָקען — ווי אן אלטער מאן דערצעהלט פּאר קינדער א מעשה וועגען אמאָליגע גבורים פון די לאנג פערפלאָסענע צייטען. און אין דער פינסטערקייט, וואָס האָט ווייט צורוקט די גרעניצען פון צימער, זיינען ענטשטאנען פּאר ליובא'ס צויבער־פערוואונדעטען בליק

ער זיך געווענדעט צו די איבעריגע, איז אויפגעשטאנען און האט אויפגעהויבען די הענד אין דער הויך :

— הערט. וואַרט. איך וועל אייך גליך וויזען. קוקט אהער, אויף מיינע הענד.

פרעהליכע, נייגעריגע האבען זיי געקוקט אויף זיינע הענד און האבען געהאַרכזאם, ווי קינדער, געווארט מיט צועפענטע מיילער.

— אט — האט ער א טרייסעל געטהאַן מיט די הענד — אט האלט איך אין מיינע הענד מיין לעבען. זעהט איהר ?

— מיר זעהען ! ווייטער !

— שעהן איז געווען מיין לעבען ; ריין און פרעכטיג איז עס געווען, ווי יענע שעהנע וואַזען פון פּאַרצעלאַן. און אט זערט : איך גיב עס א שליידער ! — ער האט א לאַז געטהאַן אראָב די הענד מיט א קרעכץ, און אלע אויגען האבען זיך צוגעקוקט צו דער ערד, אזוי ווי דאַרט וואלט ווירקליך געווען געלעגען אן איידעלע צאַרטע זאַך, וואס האט זיך צובראכען אויף שטיקלעך — דאס שעהנע, מענשליכע לעבען.

— צוטרעט עס מיט אייערע פים, מיידלעך ! צוטרעט אזוי, אז עס זאל קיין ברעקעל ניט בלייבען ! — האט ער א טופּע געטהאַן מיט דער פוס.

און ווי קינדער, וועלכע אמוזירען זיך מיט א נייע שטיפערייי, אזוי האבען זיי אלע מיט א קוויטשעריי און געלעכטער אנגעהויבען שפרינגען און טרעטען מיט די פים יענעם פלאץ, וואו עס איז אונגעזעהענערהייט געלעגען די צובראכענע, איידעלע, פּאַרצעלאַנענע וואזע — דאס שעהנע, מענשליכע לעבען. און וואס ווייטער האט זיי אלץ מעהר אנגעכאפט די ווילדהייט. אנשוויגען געוואַרען איז דאס קייכענדע געלעכטער און די קוויטשעריי. בלויז דאס שווערע אטהעמען און סאפען און דאס טרעטען מיט די פים, ווילד, אונער־בארמליך, אונאיינשלינגענד.

ווי א בעליידיגטע קעניגין, איבערן אקסעל, האט אויף איהם געקוקט ליובא מיט צוקאַכטע אויגען, און פלוצלונג, ווי זי וואלט ערשט איצט געכאפט זיך צום שכל, ווי זי וואלט ערשט איצט משוגע געוואַרען — האט זיך זיך אויף מיט א פרעהליכען יאמער א וואַרף געטהאַן אין מיטען צווישען אלע טופּענדע פרויען, און האט האסטיג

קענדען גערויך פון ציטער הויך דורכגעקלונגען א נייער, אונבעקאנטער קול — דער קול פון א מענשען:

— לִיעבער! איך בין דאָך אויך א פרוי!

— וואָס־זשע ווילסט דו?

— קאָן איך דאָך אויך געהן צו זיי!

ער האָט געשוויגען. און פלוצלונג האָט זיך איהר אין זיין שווייגען, אין דעם וואָס ער איז געווען זייערער א חבר און געלעבט מיט זיי, אָנגעהויבען אויסווייזען, אז ער איז אזא בעזונדערער, אזא וויכטיגער, אז איהר איז געווָארען אונבעקוועם — ווי קומט זי צו לִיגען מיט איהם, אזוי פּראָסט, לִיגען געבען איהם און ארומנעהמען איהם! זי האָט זיך אביסעל אָבגערוקט, האָט אוועקגעלייגט איהר האַנד אזוי, אז זי זאָל איהם ניט מאכען שטאַרק פיהלען איהר בעריהרונג. און פארגעסענדיג איהר האָם צו די גוטע, איהרע אלע טרעהרען און קלָלות, איהרע לאַנגע יאָהרען פון עלענדקייט אין׳ם פערדאַרבענעם הויז, א בעזיגטע פון דער שעהנהייט און פון דער זעלבסט־אויפאָפּערונג פון זייער לעבען — איז זי אויפגערעגט געוואָרען ביז רויט ווערען, ביז טרעהרען, ווען איהר איז ארויפגעקומען א שרעקליכער געדאנק, אז יענע וועלען אפשר זי גאָר ניט וועלען אריינענעהמען.

— לִיעבער, וועלען זיי מיך אריינענעהמען? פאר וואָס זשע זאָל דאָס אזוי זיין, גאָט מיינער! זאָג, ווי מיינסט דו, ווי מיינסט דו, וועלען זיי מיך צונעהמען? וועלען זיי זיך ניט אבעקלען. וועלען זיי ניט זאָגען: דו קאָנסט ניט, דו ביכט א שמוציגע, דו האָסט געהאַנדעלט מיט זיך? זאָג דאָך!

א ווייל שווייגען, דערנאָך אן ענטפער, וואָס ברייגט צריים:

— זיי וועלען אריינענעהמען. פאר וואָס דען ניט?

— לִיעבינקער דו מיינער! וואָס זשע זיינען זיי אזעלכע . . .

— גוטע — האָט געענטפערט די מענלִיכע שטימע, ווי ער וואָלט א שטאָל געטהאָן א טאמפען קיילעכיגען פונקט. און אן ערמונטערטע, מיט ריהרענדען צוטרוי האָט דאָס מיידעל ווידערהאָלט:

— יא. גוטע.

און אזוי לִיכטיג איז געווען איהר שמייכעל, אז עס האָט אוים־געוויזען ווי דער חשך גופא וואָלט א שמייכעל געטהאָן, און עפעס

א קליין הייפל מענשען, שרעקליך יונגע, אָהן פאטער און מוטער, האָפנונגסלאָז פריינדליך אי יענער וועלט, געגען וועלכער זיי קעמפען, אי יענער — פאר וועלכער זיי קעמפען. אוועקגעגאנגענע אין זייער פאנטאזיע אין דער וויייטער צוקונפט, צו מענשען ברידער, וועלכע זיינען נאָך ניט געבוירען געוואָרען; בלייבע געהען זיי דורך זייער קורצען לעבען; פערבלוטיגטע שאָטענס, געשפענסטער, מיט וועלכע מענשען שרעקען איינע די אנדערע און זינלאָז־קורץ איז זייער לעבען: יעדען פון זיי ערוואַרט די תליה, אָדער קאטארגע, אָדער וואהנזינן; וויייטער האָבען זיי ניט וואָס צו ערוואַרטען — קאטארגע, תליה, וואהנזינן. און צווישען זיי זיינען פאראן אויך פרויען . . . .

ליובא האָט צושראָקען א קרעכץ געטהאָן און האָט זיך א הויב געטהאָן אויף די עלענבויגענס.

— פרויען! וואָס רעדסט דו, ליעבינקער!

. . . יונגינקע, אויידעלע מיידעלעך, נאָך גאָר קינדער כמעט, געהען מוטהיג און העלדיש אין די טריט פון די מענער און קומען אום . . .

— קומען אום! מיין גאָט! — ליובא האָט זיך צוכליפעט און האָט זיך צוגעדריקט צו זיין אקסל.

— וואָס — עס ריהרט דיך?

— קיין זאך ניט, ליעבינקער, סתם אזוי. דערצעהל, דערצעהל!

און ער האָט דערצעהלט וויייטער. מערקווירדיג: דער אייז האָט זיך פערוואנדעלט אין פייער; און די בעגרעבנים־קלאנגען פון זיין אבשיעדס־רעדע האָט פאר איהר מיט איהרע אָפענע, ברענענדע אויגען האָבען פאר איהר אָנגעהויבען פלוצלונג צו קלינגען די בשורות פון א נייעם, פרייד־פולען, מעכטיגען לעבען. טרעהרען זיינען שנעל אָנגעלאָפען אין איהרע אויגען און זיינען גלייך פערטריקענט געוואָרען, ווי אויף א פייער; אן אויפגערעגטע מיט ווידערשטאַנד, האָט זי שמאכטענד געהערט, און ווי א האָמער אויף הייסען אייזען, אזוי האָט זיין יעדעס וואָרט געשמידט אין איהר א נייע קלינגעדע נשמה. גלייכמעסיג האָט זיך ארונטערגעלאָזען דער האָמער, און אלץ קלינגענדער איז געוואָרען איהר נשמה — און פלוצלונג האָט אין דעם שטי־

איך וויל אזוי ניט ליגען. איך וויל זיך אָנטהאָן.

אפנים זי האָט זיך אָנגעטהאָן און האָט זיך געזעצט, וואַרום דער שטוהל האָט לייכט א סקריפּע געטהאָן. און עס איז געוואָרען אזוי שטיל, ווי אין צימער וואָלט קיינער ניט געווען. און לאנג איז אזוי שטיל געווען; און א רוהיגער, ערענסטער קול האָט געזאָגט:

— ליובא, דאָרט, אויפ'ן טיש איז דוכט זיך געבליבען קאניאק. טרינקט אויס א גלעזעל און לייג זיך.

VI

עס איז שוין געווען גאנץ ליכטיג, און אין הויז איז געווען שטיל ווי אין יערען הויז — ווען עס איז ערשיענען פּאָליציי. נאָך לאנג צווייפלען און מורא האָבען אז עס זאָל ניט ארויסקומען א סקאנדאל און פּראנטוואָרטליכקייט, איז מארקושא אוועקגעשיקט געוואָרען אין דער פּאָליצי מיט א געניוער און פּינקטליכער מעלדונג וועגען דעם זאָנדערבארען בעזוכער, און אפילו זיין רעוואָלווער מיט די פּאַטראָנעס. און דאָרט האָט מען גלייך געטראָפען וועד דאָם איז. שוין דריי טעג ווי די פּאָליציי האָט פּאנטאזירט בלויז וועגען איהם און האָט געפיהלט אז ער מוז זיין דאָ; נאָהענט ערגעץ; און זיין לעצטער סליאד איז פערשוואונדען דאָרט טאקע אין יענעם געסעל. מען האָט שוין אפילו געווען בעשלאָסען צו מאָבען א אָבלאָווע אויף אלע עפענטליכע הייזער פון יענעם קוואָרטאל, אָבער אימיצער האָט עפעס אָנגעוויזען א נייעם וועג ווי צו זוכען, א פאלשען וועג, און מען האָט וועגען דער אבלאָווע אויפ'ן הייזעל פּארגעסען.

אונרוהיג האָט זיך צוקנאקט דער טעלעפּאָן. און שוין אין א האלבע שטונדע ארום, אין אקטאָבער־קעלט, אבראמענדיג מיט די פּאדעשוועם דעם פּראָסטיגען גרונד, האָט זיך איבער די פּוסטע גאסען באווענט אן אונגעהייערע מאסע פּאָליציי און שפּיאָנען. פּאר־אויס, פיהלענדיג מיט'ן גאנצען קערפּער זיין בייזע מיסטיאָן צו געהן פּאָראויס, איז געגאנגען דער פּריסטאוו, א זעהר הויבער, בעיאה־רענטער מאָן, אין א בריטען, פּארמענעם מאנטעל, ווי א זאק. ער האָט געגעניצט, האָט איינגעגראָבען זיין רויטליך נאָז אין די גרויע

מינים שטערנדלעך האָבען אָנגעהויבען ארומצולויפען, בלויאינקע, פינטעלעך. א נייער אמת איז פאר דער פרוי געקומען, אָבער ניט פחד, נור שמחה האָט דער אמת געטראָגען פאר איהר.

און אן איינגעהאלטענע, בעטענדע שטימע :

— לאָמיר־זשע געהן צו זיי, ליעבינקער ! דו וועסט מיך אהין פיהרען ; וועסט דו זיך ניט שעהמען, וואָס דו וועסט בריינגען אזא ? זיי וועלען דאָך פארשטעהן ווי אזוי דו ביסט אריינגעפאלען אהער. נו, ווירקליך, אז מען יאָגט זיך אזוי נאָך א מענשען, וואו־זשע זאל ער זיך אהינ־טהאָן ? ניט נור אהער, אפילו אין א מיסט־גרוב קאָן מען אמאל אריינקריכען. און איך . . . און איך . . . איך וועל שוין סטאַרוועון זיך. וואָס־זשע שווייגסט דו ?

א שטרייגג־ערנסטער שווייגען, אין וועלכען עס הערט זיך דאָס קלאפען פון צוויי הערצער — איינס אָפט, האַסטיג, אונרוהיג, און דאָס צווייטע — האַרט, זעלטענווייז, זאָנדערבאר זעלטען־ווייז.

— דיר איז א שאָנדע צו בריינגען אזא ?

א שטרייגג־ערנסטער, לאָנגער שווייגען, און אן ענטפער, פון וועלכען עס האָט א וועהע געטהאָן מיט קעלט און מיט האַרטקייט פון א שטיין.

— איך וועל ניט געהן. איך ווייל ניט זיין קיין גוטער.

א שטיל־שווייגען.

— זיי זיינען פריצים ! — האָט עפעס משונה'דיג און עלענד דורכגעקלונגען זיין שטימע.

— ווער ? — האָט זי דומפ א פרעג געטהאָן.

— יענע, די פריהערדיגע.

ווידער א לאָנגער שטיל־שווייגען — ווי פון דער הויך ערגעץ וואָלט זיך אראָבגעריסען א פויגל און פאלט, רוישלאָז דרעהענדיג זיך אין דער לופט מיט איהרע ווייכע פליגלען און קאָן בשום אופן ניט דערגרייכען צו דער ערד אום דערשלאָגען צו ווערן און בלייבען רוהיג ליגען. אין דער פינסטערקייט האָט ער דערפיהלט, ווי ליובא האָט שווייגענדיג, שטיל און פאַרזיכטיג אריבערגעקליבען זיך איבער איהם, און האָט אָנגעהויבען עפעס עסק'ן זיך.

— וואָס איז ?

אז „ער" איז פשוט א לומפ ; און ער האָט זיך אליין געשעהמט פאר זיינע נעכטיגע אינגלישע רייד.

— א העלפ ! געווים ! מיין גאָט, אויב ער וועט נור, דער לייד־אק, אויב ער וועט נור א שאָקעל טהאָן זיך, וועל איך איהם דער־הרג־ענען, ווי א הונד. מיין גאָט !

און ער האָט וויטער געטראכט פארוואָס איהם, דעם אלטען פריסטאוו, ביי וועמען עס טרייסעלען זיך שוין די פים פון רהומאטיז, וויל זיך נאָך אזוי לעבען ? און מיט אמאל האָט ער געטראָפען, דאָס איז דערפאר, וויל אויף דער גאס איז א פרעסטעל. ער האָט זיך א קעהר געטהאָן אויף צוריק און האָט מיט וויל־דען כעס א געשריי געטהאָן :

— מארש ! אין אָרדנונג ! געהען, אזוי ווי די שעפסען . . . איהר . . .

און אונטערן מאנטעל האָט אונטערגעבליאזען דער ווינד, און דער ראָק איז געווען עפעס בריט, אז דער גאנצער קערפער האָט זיך אין די בגדים געבאמבעלט, ווי ער וואלט עפעס פלוצלונג מיט אמאל מא־גער געוואָרען. די לאָראָניעס פון די הענד האָבען אבער געשוויצט, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ס'איז געווען אזא קעלט.

מען האָט דאָס הויז אזוי ארומגערינגעלט, ווי מען וואלט זיך געקליבען צו ארעסטירען ניט אין אייניגען שלאָפענדיגען מענשען, נור ווי א גאנצער רעגימענט שונאים וואלט דאָרט געווען פארשטעקט; און שטילינקערהייט, אויף די שפיץ־פינגער, האָבען זיי זיך דער־קליבען דורך דעם פינסטערען קאָרריידאָר ביז יענער שרעקליכער טיהר. עם האָט זיך דערהערט א פערצווייפעלטער קלאפ, א געשריי, פייגע סטראשונקעם דערשיסען איהם דורך דער טהיר ; און וועז זיי האָבען זיך אריינגערישען ענדליך ווי א געדיכטער לאווא־שטראָם, אין דעם קליינעם צימער, אראָבשלאָגענדיג כמעט פון די פים די האלב־נא־קעטע ליובא, און האָבען אנגעפיעלט דעם קליינעם חדר'ל מיט שטי־וועל, שינעלען און ביקסען, האָבען זיי דערזעהען : ער זיצט אויף דער בעט אין איין העמד, די נאקעטע, האָריגע פים ארונטערגע־לאָזען אויף דר'ערד, זיצט און שווייגט. און עס איז ניט געווען דאָרט ניט קיין באָמבע, ניט קיין אנדערע מורא'דיגע זאכען. דאָס איז געווען בלויז א געוועהנליכער צימער פון א פראָסטיטוטקע, א

וואָנצעם און האָט אַלץ געטראכט מיט האַרץ־וועה, אז עם וואָלט בע־
סער געווען צו ווארטען אויף די סאָלדאטען, אז עם איז אן אונזינן
צו געהן אויף אזא מענשען אָהן סאָלדאטען, בלויז מיט אומגעלומ־
פּערטע, פערשלאָפענע פּאָליציייסקע, וואָס קאָנען ניט שיסען. און
ער האָט שוין ביי זיך אין די געדאנקען זיך עטליכע מאָל אָנגערופען
„א קרבן פון פּפליכט" און האָט דערבי שוועך און לאנג געגעניצט.

דאָס איז געווען אן אלטער פּריסטאוו, וועלכער איז תמיד גע־
וען א ביסעל שיכור'לעך און פערדאָרבען איבער די עפענטליכע היי־
זער, וואָס געפינען זיך אין זיין קוואַרטאָל און וועלכע האָבען איהם
געצאָהלט א היבישע כיטבע פאר זייער עקויכטענין; און שטאַרבען
האָט זיך איהם גאָר ניט געוואָלט. וועז מען האָט איהם היינט אויפ־
געהויבען פון בעט, האָט ער לאנג איבערגעלייגט דעם רעוואָלווער
פון איין האַנד אין דער אנדערער, און הגם עס איז געווען ווייניג צייט,
האָט ער געהייסען רייניגען זיין ראָק, ווי ער וואָלט זיך דאָס געקלי־
בען צום מוסטירען. נאָך נעכטען האָט מען אין אוטשאסטאק גערעדט
צווישען זיך וועגען איהם, וועגען וועלכען די פּאָליציי האָט די לעצ־
טע טעג געהאָלטען אין איין פאנטאָזירען, און דער פּריסטאוו האָט
מיט זיין ציניזם פון אן אלטען שיכור אָנגערופען איהם א העלד, און
זיך אן אלטע פּאָליציייסקע שליוכע. און וועז זיינע אונטער־פּריסטאוום
האָבען זיך צולאכט, האָט ער זיי ערשטהייט פערזיכערט, אז
אזעלכע העלדען זיינען נויטהיג, וועז אפילו בלויז צוליעב דעם, אז
מען זאָל זיי היינגען.

— היינגסט איהם אויף — איז אי איהם אנגענעהם אי דיר אנ־
גענעהם. איהם, ווייל ער געהט גלייך ארויז אין גן־עדן, און מיר —
אָפּ א בעשטעטיגונג אז העלדען האָבען זיך נאָך ניט אויסגענומען אין
דער וועלט, זיי זיינען נאָך פאראן. נו, וואָס שצירעט איהר די
צייהנער, ווי איך זאָג אייך — ריכטיג!

— אמת, ער אליין האָט אויך דערבי געלאכט, וואָרום ער
האָט שוין לאנג פארגעסען וואו אין זיינע וועלטער איז אמת און וואו
שקר, און אז זיין נאנצער פער'שיכור'טער לעבען, וועלכער איז ווי
מיט א טאבאק־רויך פערצוויגען, איז אזוי מיאום פערדאָרבען. נור
היינט, אין דעם אָקטאָבער־מאָרגען, געהענדיג איבער די קאלטע גא־
סען, האָט ער קלאָהר דערפיהלט, אז דאָס נעכטיגע — איז ליגען אין

לעבקויט — אויפ'ן מיידעל, וואס האט געציטערט אין א ווינקעל און ער האט פלוצלונג א צווייפעל געטאן.

— צו איז דאס יענער? — האט ער א פרעג געטאן אן א זייט ביים שפיאן — עפעס ווייזט מיר אוים אזוי ווי . . .

דער שפיאן, וועלכער האט זיך גוט איינגעקוקט אין זיין פנים האט בעשטעטיגענד א שאקעל געטאן מיט'ן קאפ:

— ס'איז יענער. ער האט נור־וואס אבראזירט זיין בארד. מען קאן פון זיינע באקען־ביינער איהם דערקענען.

— יא, די באקען־ביינער זיינען פון א רוצח, דאס איז אמת . . .

— און אויף די אויגען גיט א קוק. איך וועל זיינע אויגען דערקענען צווישען טויזענדע.

— די אויגען, יא . . . ווייז אקארשט דאס בילד.

לאנג האט ער זיך איינגעקוקט אין דעם מאטען, ניט־דעטוש־טען בילד — און אויפ'ן בילד איז ער געווען אזוי שהין, עפעס א בעזונדער רייעער יונגער מענש מיט א גרויסען, רוסישען, צוליגטען בארד. דער בליק איז געווען, דוכט זיך, דערזעלביגער, נור ניט אזא אנגעוואלקענטער, זאנדערן א רוהיגער און קלאהרער. די באקען־ביינער האבען זיך גאר ניט געזעהען.

— זעהסט: די באקען־ביינער זעהען זיך ניט.

— יא, אבער אונטערן בארד זיינען זיי דאך. און אויב מען זאל דורכטאפען מיט די אויגען . . .

— יא, אזוי איז עס אפשר, אבער . . . פלעגט מיט איהם טרעפען פער'שיכור'ען זיך?

דער שפיאן, א הויכער, א מאגערער, מיט א געלען פנים און שיטער בערדעל, אליין א געפערלעכער פיאניצע, האט מיט א מין פארענטפערן איהם א שמייכעל געטאן.

— ביי זיי געהט קיין שיכרות ניט אן.

— דאס ווייס איך אליין אויך, אז ביי זיי געהט דאס ניט. אבער . . . הערט — איז צו איהם צוגעגאנגען דער פריסטאוו: — האט איהר דאס אנטהיל געגומען אין דעם אטענטאט אויף נ . . .? — ער האט מיט רעספעקט אנגערופען א זעהר וויכטיגע בעוואוסטע פאמיליע.

שמוציגער, עקעלהאפטער, וועז עס ווערט ליכטיג אויף טאָג ; א צו־טראָטענע ברייטע בעט, צוואוּאַרפענע קליידער, א פארגאָסענער, פארפאסקודיעטער טיש פון געטראנק ; און אויף דער בעט איז גע־זעסען א ראזירטער, בריט־באקיגער מאנספארשוין מיט א פערשלאָ־פענעם, אביסעל צוגעשוואָלענעם פנים און האָאריגע פים און האָט געשוויגען.

— הענד אין דער הויך ! — האָט א געשריי געטהאָן פון הינטער זיין רוקען דער פריסטאוו און האָט שטאַרקער געדריקט דעם רעוואָל־ווער אין זיין פערשוויצטער האנד.

ער האָט די הענד ניט אויפגעהויבען און ניט געענטפערט.

— בעזוכען ! — האָט א געשריי געטהאָן דער פריסטאוו.

— וואָס זוכען, אז ס׳איז קיין זאך ניטא ! מיין גאָט ! אפילו דעם רעוואָלווער האָב איך דאָך אָבגעטראָגען ! — האָט געשריען ליובא און איהרע צייהנער האָבען געקלאפט פון פחד. זי איז אויך געווען אין איין צוריבענער העמד בלויז ; און צוויישען די אָנגעטהאָנענע אין שינעלען, האָבען זיי ביידע, א האַלב־נאקעטער מאנספּערשוין און האַלב־נאקעטע פרויענצימער, ארויסגערופען שאנדע, עקעל און אן אבשטויסיגען רחמנות. מען האָט ארומגעזוכט אין זיינע קליידער, ארומגעטאפט די בעט, ארייגגעקוקט אין די ווינקלען, אין קאמאָד, און מען האָט גארנישט געפונען.

— איך האָב דאָך אלייז אָבגעטראָגען זיין רעוואָלווער ! — האָט אלץ אהן א טעם געטענה׳ט ליובא.

— שוויג, ליובקא ! — האָט דער פריסטאוו א געשריי גע־טהאָן. ער האָט געקענט דאָס מיידעל, האָט אמאל צוויי, דריי, מיט איהר גענעכטיגט, און ער האָט איהר איצט געגלויבט ; אָבער אזוי אונערוואַרטעט איז געווען אזא גליקליכער פאל, אז פון שמחה האָט זיך געוועלט שרייען, קאמאנדעווען, ווייזען זיין מאכט.

— ווי איז די פאמיליע ?

— איך וועל ניט זאָגען. און וועל אין אלגעמיין אויף פראגען ניט ענטפערן.

— געווים, געווים ! — האָט שטעביג געענטפערט דער פריסטאוו, האָט זיך אָבער א ביסעל צושראָקען. ער האָט אָבער דערנאָך א קוק געטהאָן אויף די האָאריגע, נאקעטע פים, אויף דער גאנצער אבשיי־

פון אלעם איז געווען : די געשלאָגענע ליובא אליין האָט זיך אויף צולאכט. מיט אנגענעהמקייט האָט זי געקוקט אויף דעם אלטען פּריסטאוו, ווי זי וואָלט הנאה האָבען פון זיין חוזק מאכען, פון זיין פּרעהליכען כאראקטער, און זי האָט געלאכט. אויף איהם האָט זי קיין איין מאל ניט א קוק געטהאָן, זינט די פּאליציי איז אנגעקומען, נאאיוו און אָפענהערציג פּערראטהענדיג איהם. ער האָט דאָס געזעהען און האָט געשוויגען, שמייכלענדיג זאנדערבאר, עהנליך צו דעם, ווי עס וואָלט שמייכלען אין וואלד א גרויער, איינגעוואקסענער שטיין אין דער ערד, א באדעקטער מיט שימל. און ביים טיהר האָבען זיך שוין דערווייל אנגעקליבען האלב־נאקעטע פרויען ; צווישען זיי זיינען געווען אויך יענע, וואס זיינען נעכטען מיט איהם געזעסען. אָבער געקוקט האָבען זיי גלייכגילטיג, מיט א טעמפּער נייגעריגקייט, ווי זיי וואָלטען איהם דאָס דערזעהען צום ערשטען מאל ; און עס איז קענטיג געווען, אז דאָס נעכטיגע האָבען זיי לחלוטין פארגעסען. מען האָט זיי באלד אַרויסגעאָגט.

עס איז שוין געווארען גאָר טאָג און אין׳ם צימער׳ל איז געווארען אלץ אבשטויסענדער און עקעלהאפטער. עס זיינען ערשיענען צוויי אפיצערען, ניט אויסגעשלאפענע, מיט אבגעניצעוועטע פּנים׳ער, אבער אנגענקלידעטע, רייניע און זיי זיינען אריין אין צימער.

— אונמענליך, מיינע הערען, ביי גאָט, אונמענליך ! — האָט פּוילערהייט געזאָגט דער פּריסטאוו און האָט בייז געקוקט אויף איהם. זיי זיינען אויך צוגענאנגען און האָבען איהם בעקוקט פון קאָפּ ביז די פים, האָבען בעקוקט ליובא, און האָבען אונזשענירט געמאכט בעמערקונגען.

— א פיינער יונג ! — האָט געזאָגט א יונגינקער אפיצערל, דערזעלביגער, וואס האָט אלעמען איינגעלאדען לעצטע נאכט צום קאָטיליאן. ביי איהם זיינען ווירקליך געווען פּרעכטיגע ווייסע צייהנער, פּוכיגע וואָנצעס און צערטליכע אויגען מיט גרויסע, מיידעלשע ברעמען. אויף דעם ארעסטירטען האָט דער אפיצערל געקוקט מיט א פּראכטענדען רחמנות און האָט אזוי געקנייטשט דעם פּנים, ווי ער וואָלט געווען פּארטיג צו־צואוויינען זיך — ווי אזוי־זשע איז דאָס געווארען, מיין הערר, אי־אי־אי ! — האָט ער געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און האָט געקרימט דעם פּנים מיט עגמת־נפש.

אבער יענער האָט געשוויגען און האָט געשמייכעלט. ער האָט בלויז אביסעל געווינט איין האָריגען פוס מיט צוקרימטע פינגער.

— מען פרעגט דאָך אייך.

— לאָזט איהם. ער וועט דאָך ניט ענטפערען. לאָמיר ווארטען אויף דעם זשאנדארמסקען ראטמיסטר מיט'ן פראָקוראר. יענע וועלען איהם שוין צווינגען צו רעידען!

דער פריסטאוו האָט זיך צולאכט, נור אויפ'ן הארצען איז איהם אלץ ערגער און ערגער געווארען. וועו מען איז געקראכען אונטער דער בעט, האָט מען דאָרט עפעס א קעהר געטהאָן און צוגאָסען, און עס האָט איצט זעהר פאסקודנע געשמעקט אין דעם ניט אויסגעלופטע טערטען צימער. „ווי עקעלדיג!" — האָט א טראכט געטהאָן דער פריסטאוו, הגם וואָס איז נוגע צו רייניהייט איז ער ניט געווען קיין גרויסער מפונק, און ער האָט איצט מיט אבשטויס א קוק געטהאָן אויף דער נאָקעטער, וויגעדיגער פוס. ער וויגט נאָך מיט'ן פוס! דער פריסטאוו האָט זיך א קעהר געטהאָן: א יונגער, וויים־האָריגער גארדאוואי מיט לחלוטין וויים ברעמען: האָט געקוקט אויף ליובא'ן און האָט הנ'דעלדיג געשמייכעלט, האָלטענדיג דעם ביקס מיט ביידע הענד ווי א נאכט־שומר אין דאָרף האלט דעם שטעקען.

— עי, ליובקא! — האָט א געשריי געטהאָן דער פריסטאוו: פארוואָס האָסט דו עפעס, דו טאָכטער פון א צויג, גלייך ניט געמסר'ט, וועו עס איז ביי דיר?

— איך האָב דאָך . . .

דער פריסטאוו האָט איהר אראָבגעלאָזען א פאטש אין איין באק, אין דער אנדערער.

— אָט איז דיר! אָט איז דיר! איך וועל דאָ אייך וויזען!

ביי יענעם האָבען זיך אויפגעהויבען די ברעמען און ער האָט אויפגעהערט צו וויגען מיט דער פוס.

— אייך געפעלט דאָס אפנים ניט, יונגער מענש? — דער פריסטאוו האָט וואָס וויטער אויף איהם געקוקט אלץ מיט מעהר פעראכטונג — גארנישט צו מאכען! איהר האָט אָט דעם פיסק געקושט, און מיר דעלאנגען אין'ם פיסק . . .

און ער האָט זיך צולאכט, און געשמייכעלט האָבען אויף אביסעל אין פערלעגענהייט די פאָליציייסקע. און וואָס וואונדערליכער

— דו, מישא, וועסט דאָס קיין מאָל ניט פארשטעהן.
— זיי זיינען דאָך אָבער ניט קיין פייגלינגע !
— דו ביסט אן אידאָליסט, מישא, ביי דיר האָט נאָך די מילך אויף די ליפּען ניט אָבגעטריקענט זיך . . .
— שמשון און דלילה ! — האָט איראָניש א זאָג געטהאָן א נידריגער, פּאָנפּעוואטער אָפּיצער, מיט א קלייניגקען, האָלב־אויג־געפּאָלענעם נאָז און הויך פערגרייזעלטע וואָנצעם.
— ניט דלילה האָט דאָס איהם דער שיקזאָל געשיקט, נור אזא וואָס האָט איהם דערשטיקט.
אָלע האָבען זיך צוגאָכט.
דער פּריסטאוו האָט געלאָכט מיט הנאה און האָט געווישט פון אויבען אראָב זיין רויטען, אראָבגעהאָנגענעם נאָז ; ער איז פּלוצלונג צו איהם צוגענאָנגען און האָט זיך געשטעלט אזוי אום צו פארשטעלען איהם פון די אָפּיצערען מיט זיין בריייטען גוף און בריייטען ראָק — און האָט זיך צורעדט מיט א פערשטיקטען קול, ווילד גלאָצענדיג מיט די אויגען :
— שעהמט זיך ! . . . די הויזען וואָלט איהר לכל הפּחות אָנגעטהאָן ! . . . דאָס זיינען דאָך אָפּיצערען . . . א שאנדע. אויך א העלד . . . האָט זיך פערבונדען מיט א מיידעל, מיט א פאסקודסטווא . . . וואָס וועלען דיינע חברים זאָגען, הא ? . . . אוי־וך, דו בריאה . . . !
אויסציהענדיג אנשטרייגענד איהר נאקעטע האלז, האָט זיך ליובא צוגעהערט. און אזוי זיינען געשטאנען, אייגע נעבען די אנדערע, דריי וואהרהייטען, דריי פערשיעדענע וואהרהייטען פון לעבען : דער אלטער כאבאריק און שיכור, וואָס האָט געשמאכט נאָך העלדען ; די פערדאָרבענע פרוי, אין וועמעס נשמה עס איז שוין אריינגעוואָרפען געוואָרען די זריעה פון העלדישקייט און זעלבסט־אָפּפּערונג — און ער. נאָך דעם פּריסטאוווס ווערטער איז ער עטוואָס בלייכער געוואָרען און אקוראט ווי ער וואָלט וועלען עפּעס זאָגען, נור — אנשטאט דעם האָט ער א שמייכעל געטהאָן און האָט ווידער גענומען רוהיג וויגען זיין האָאריגע פּוס.
די אָפּיצערען זיינען זיך ביסלעכווייז צוגאנגען, די פּאָליציייסקע האָבען זיך צוגעוועהנט צו דער לאגע, צו די צווייי האָלב־נאקעטע

— אזוי איז דאָס, הערר אנארכיסט. ניט ערגער פון אונז, זינ־דיגע, מיט מיידעלעך. אפנים אויך א שוואכער בשר־ודם נעבעך ? — האָט זיך צולאכט אן אנדערער, אן עלטערער.

— פאר וואָס־זשע האָט איהר אבגענעבען אייער רעוואָלווער ? איהר וואָלט דאָך לכל הפחות געקאָנט שיסען. נו, איך פארשטעה, איהר זייט אַרויסגעפאָלען אהער, נו, דאָס קאָן טרעפען מיט יעדען, אבער דעם רעוואָלווער פאר וואָס האָט איהר אבגענעבען ? דאָס פאסט דאָך ניט פאר די חברים ! — האָט זיך געהיצט דער יונגינקער און האָט גענומען ערקלעהרען דעם עלטערען : — ווייסט איהר, הערר קנאַררע, ביי איהם איז געווען א דריי־רעהריגער ברויגינג, שטעלט זיך פאָר ! אך, ווי אונפאסיג דאָס איז !

און שפאָטענד שמייכלענדיג פון דער הויכקייט פון זיין נייער וואהרהייט, וועלכע איז נאָך דער וועלט ניט בעוואוסט, האָט ער גע־קוקט אויף דעם יונגען אפיצערעל און האָט גלייכגילטיג געוויגט מיט'ן פוס. און ער האָט זיך ניט אנגענהויבען צו שעהמען דערמיט, וואָס ער איז כמעט א נאקעטער, וואָס ביי איהם זיינען האָאריגע, שמו־ציגלעכע פים מיט צוקרימטע פינגער. און אויב מען וואָלט איהם אזוי אַרויסגעפיהרט אויפ'ן מענשען־פולען אפענעם מארק־פלאץ אין שטאָדט און מען וואָלט איהם אוועקגעזעצען פאר די אויגען פון פרויען, מענער און קינדער — ער וואָלט אויך דאן אזוי גלייכגילטיג שאקלען זיין האָאריגע פוס און וואָלט שפאָטיש געשמייכעלט.

— פארשטעהען זיי גאָרנישט, וואָס דאָס איז אזוינס קאמעראד־שאפט ! — האָט געזאָגט דער פריסטאוו, בייזי־קרום קוקענדיג אויף דער וויגענדער פוס און האָט פולערהייט געגומען איבערצייגען די אפיצערען : — מען טאָר ניט רעדען, מיינע הערען, ביי גאָט, מען טאָר ניט. איהר וויסט אליין די אינסטרוקציאָנען.

אבער עס זיינען פריי אריינגעקומען נאָך אפיצערען, האָבען זיך צוגעקוקט, האָבען זיך צוגעדרעט אויינער, אפנים דעם פריסטאוו א בעקאנטער, האָט איהם בעגריסט, דערלאנגענדיג די האנד. און ליובא האָט שוין קאקעטירט מיט די אפיצערען.

— שטעלט זיך פאָר, א ברויגינג, מיט דריי קוילען, און ער, דער נאָר, האָט איהם אליין אבגענעבען — האָט דערצעהלט דער יונ־גער אפיצערעל — איך פארשטעה עס ניט !

— וואָס ? — האָט זיך פלוצלונג צובושעוועט דער פּריסטאַוו — ער, פּעדאַסעיענקא, נעהם זיי. און דעם ביקס שטעל אוועק, באַלוואַן !

— לייבינקער ! פּאר וואָס־זשע האָסט דו דעם רעוואָלווער אוועקגענעבען — האָט ערעוועט דאָס מיידעל, אָבשלאָגענדיג דעם פּאָליציייסקען — פּאר וואָס־זשע האָסט דו קיין באָמבע ניט גע־בראכט . . . מיר וואָלטען זיי . . . מיר וואָלטען זיי . . . אַלע־מען . . .

— פערשטאָפּט איהר דאָס מויל !

א געשטיקטע, שווייגענדיג שוין האָט זיך פערצווייפעלט געראַנ־געלט די פרוי און האָט געזוכט צו בייסען די האַרטע פינגער, וואָס האָבען זי אָנגעכאַפּט. און א פערלאָרענער, ניט וויסענדיג ווי צו קעמפּפען מיט א פרוייענצימער, כאַפּענדיג זי פאר די האָר, פאר דער נאַקעטער ברוסט, האָט זי דער וויים־האָאָריגער גאַרדאַוואי א שלייד־דער געטהאָן צו דער ערד און האָט שרעקליך געסאָפּעט. און אין קאָ־רידאָר האָבען זיך שוין געהערט א מאַסע הויכע שטימען און עס האָבען שוין געקלונגען די שפּאָרען פון די אָנקומענדע זשאַנדארען. און אייי־נער האָט עפּעס געריפען מיט א ווייכער האַרציגער, זינגענדער באריי־טאָן־שטימע, ווי דאָס וואָלט ערשיינען אן אָפּערען־זינגער, ווי דאָס וואָלט ערשט איצט זיך אָנגעהויבען אן ערנסטע, ווירקליכע אָפּערא.

דער פּריסטאַוו האָט צורעכט געמאַכט זיין ראָק.

מענשען, און זיינען געשטאנען שלאָפענדיג, מיט יענער אבוועזענ־
הייט פון וועלכען ניט איז געדאנקען, ווי עס זיינען די פנים'ער
פון אלע וועכטער. און אוועקלייגענדיג די האנד אויפ'ן טיש האָט זיך
דער פריסטאוו טיף און טרויעריג פערטראכט וועגען דעם, אז שלאָ־
פען וועט שוין היינט ניט אויסקומען וועז, אז מען דארף שוין געהן
אין אוטשאסטאק און אָנהויבען עסקים. און נאָך וועגען עפעס, וואָס
איז געווען נאָך אומעטיגער און לאנגווייליגער.

— מעג איך זיך אָנטהאָן? — האָט א פרעג געטהאָן ליובא.

— ניין.

— מיר איז קאלט.

— נישט־קשה, וועסט קאָנען זיצען אזוי אויך.

דער פריסטאוו האָט אויף איהר ניט געקוקט. זי האָט זיך אָנ־
געבויגט, האָט אויסגעצויגען איהר דינע האלז און האָט יענעם עפעס
א שפּעצע געטהאָן, צערטליך, מיט די ליפען בלויז. ער האָט פרע־
גענדיג אויפגעהויבען זיינע ברעמען, און זי האָט ווידערהאלט:

— ליעבינקער, ליעבינקער מיינער! . . .

ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און האָט ווייך א שמיי־
כעל געטהאָן. און דאָס, וואָס ער האָט צו איהר אזוי צארט א שמיי־
כעל געטהאָן און האָט, הייסט עס, גארנישט פארגעסען, און דאָס,
וואָס ער, אזא שטאלצער און גוטער איז געווען נאקעט און פון אלע־
מען פערהאסט, און זיינע שמוציגע פיס — דאָס אלעס האָט פלוצ־
לונג אָנגעפיעלט איהר הארץ מיט אונדולדזאמער ליעבע און וואהנזיני־
גען, בלינדען צארען. זי האָט א קוויטש געטהאָן און איז געפאלען
אויף די קניע, אויף די נאסע דיליען און האָט ארומגעכאפט מיט די
הענד זיינע קאלטע, האָאריגע פיס.

— טהו זיך אָן, ליעבינקער! — האָט זי א געשריי געטהאָן פער־
צווייפעלט: — טהו זיך אָן!

— ליובקא, טרעט אב! — האָט זי אָבגעשלעפט דער פריסטאוו
— ער איז דאָס ניט ווערטה!

דאָס מיידעל איז אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

שווייג, דו אלטער לומפּ! ער איז בעסער פון אייך אלעמען!

— ער איז א פיה!

— דאָס ביסט דו א פיה!

דער פּאָרזיצענדער, א דיקער, ברוגז׳דיגער מאן מיט גרויע וואָנצען, רופט אויס מיט זיין געווײנלעכע שטימע די עדות.

— יעפימאָוו ! ווי איז אייער נאָמען ?

— יעפים פּעטראָוויטש יעפימאָוו.

— איהר זייט איינשטימיג צו נעהמען א שבועה ?

— יאָ, איך בין איינשטימיג.

— נעהט אַן א זייט. קאראסאָוו !

— אנדרעי יעגאָריטש. איך בין איינשטימיג.

— טא נעהט . . . בלומענטאל !

א גרויסע היבשע קופּקע עדות, ארום צוואַנציג אומגעפּעהר, הויבט אָן איבערצורוקען זיך פון אײן אָרט אויף דעם אַנדערען.

בשעת דער פּאָרזיצענדער שטעלט א פּראָגע ענטפערען ניט אַלע עדות אויף אײן אופן : אַנדערע ענטפערען קלאָהר, דייטלעך און נעהן גלייך אָב אַלײן אָן א זייט ; אַנדערע אָבער ווערען אביסעל צוטומעלט, זיי קוקען זיך האַלב דערשראָקען ארום, אויב דער פּאָרזיצענדער מיינט דאָס זיי אָבער אַנדערע, וועלכע האָבען דעם זעלבען נאָמען.

דער אנגעקלאָגטער איז נאָך א יונגער מענש ; ער שטעהט מיט ארַאבגעלאָזענע אויגען און דרעהט נערוועז זיינע וואָנצען. מען בעשולדיגט איהם אין גנבה און אין געלד פערשווערונג.

בשעת מען האָט אויסגערופען אייניגע פון די עדות האָט ער אויפגעהויבען שנעל דעם קאָפּ א קוק געטהאָן מיט פּעראַכטונג אויף די אויסגערופענע און עס איז געווען קענטיג, אז ער איז געווען פערטיעפט אין זיינע מחשבות.

דער אדוואָקאַט איז נאָך אויך געווען א יונגער מענש, ער איז געשטאַנען אויף אײן אָרט, געצויגען זיך, געגענעצט און געקוקט דורכ׳ן פענסטער אויף דעם שנעע וואָס איז געפאלען אין דרויסען. ער האָט זיך גוט אויסגעשלאָפען אין יענעם טאָג און אַבגענעסען אין בופעט א גאַנץ געזונדען פרישטיק : שפּאַק מיט אַרבעס.

עס איז נאָך געווען איבערגעבליבען מעהר ניט ווי עטליכע מענשען, וואָס מען האָט נאָך נעראַרפט אויסרופען, בשעת דער פּאָרזיצענדער האָט פּלוצלונג בעמערקט, אז איינער האָט נאָך ניט אָבגענעבען די שבועה.

די קריסטין

הינטער די פענסטער איז געפאלען א נאסע שנעע ; אין דער
געריכטס־געבוידע איז געווען גאנץ ווארעם, פרעהליך, לעבעדיג פאר
אלע די יעניגע, וואס זיינען געווארטנט געווען צו קומען אלע טאג
אהער, בעגעגענען דא פערשיעדענע בעקאנטע, טונקען די זעלבע
פעדערם אין די זעלבע טינטערם.

פאר די אויגען האבען זיך דא אבגעשפיעלט דראמען ניט ערגער
ווי אין טהעאטער — אזוי פלעגט מען זיי טאקע אנרופען „געריכטס־
דראמען" — און עס איז געווען גאנץ אנגענעהם צו קוקען אויף דאס
פובליקום, צו הערען דאס גערויש אין די קאריդארען, אין בופעט
איז אויך געווען גאנץ פרעהליך ; מען האט שוין אנגעצונדען דארטען
די עלעקטרישע לאמפען און די טישען זיינען געווען ארומגעשטעלט
מיט פערשיעדענע געשמאקע „צובייסען". מען האט געגעסען, גע־
טרונקען און געשמועסט. בעמערקענדיג אונטער דעם פובליקום גאנץ
אפט א פערכמארעטע פער'דאגה'טע געזיכט, האט זיך קיינער ניט
גענומען דאס צום הארצען — פערקעהרט, עס האט נאך אויסגעזוהן,
אז אזוי איז גוט, אזוי דארף זיין, איבערהויפט אין אזא ארט, וואו
יעדען טאג שפיעלען זיך אף „גערעכטס־דראמען". אט דארטען, אין
יענעם צימער, האט זיך איינער פון די אנגעקלאגטע דערשאסען ;
אט דא ניט ווייט שטעהט א סאלדאט מיט א ביקס. עס איז פרעהליך,
בעקוועם, אנגענעהם.

אין די צווייטע קרימינאל־אבטהיילונג געפינט זיך א גרויסער
פובליקום. מען פערהאנדעלט דארטען א גרויסען פראצעס. אלע זי־
צען שוין דארטען אויף זייערע ערטער : די געשוואָרענע, דער ריכ־
טער, די אדוואקאטען. דער רעפארטער שטעהט ביי זיינע קלייגע
צונויפגעלייגטע בויגעלעך פאפיער, וועלכע ער האט שוין אנגעגרייט
פון פריהער.

אָבגערוקט אין יעצט שטעהט זי מיט איהר בייטעל אין איהרע געלֿב־ליכע העגד אזוי, אז מען קען איהר זעהן אין גאנצען.

— פיעלֿייכט געהערט איהר צו אזא כעקטע, וואָס האלֿט ניט פון א שבועה ? האָט קיין מורא ניט, זאָגט ארויס גאנץ פריי. דער געריכט, וועט עס אָננעהמען פאר א תירוץ.

— ניין !

— איהר געהערט ניט צו א סעקטע ?

— ניין !

— עס קען זיין איהר האָט מורא, אז אין אייער ערות־זאָגען וועט איהר ארויסרעדען אזא זאך, וואָס עס קאָן אייך זיין שעדלֿיך. אָבער דערפאר האָט איהר ניט וואָס מורא צו האָבען, ווייל דער גע־זעטץ גיט אייך דאָס רעכט ניט צו ענטפערען אויף די פראגען, וואָס איהר האלֿט פאר ניט פאסענד פאר אייך.

— ניין !

דער פאָרזיצענדער זיצט און קוועטשט מיט די אקסלֿען ; ער גיט א ווינק צו א מיטגלֿיעד פון געריכט, וועלֿכער געהט גלֿייך אונ־טער צו איהם, און הויבט אָן שטילֿערהייד מיט איהם צו שעפטשען.

— דאָ איז עפעס ניט גלֿאָט, עס מוז עפעס זיין א אורזאכע, וואָס זי שווייגט. פיעלֿייכט איז זי שוואנגער ?

— וואָס האָט דאָס צו טהאָן מיט שוואנגער־זיין ? אויסערדעם איז גאָר ניט צו מערקען אויף איהר. — הערט, קאראוליָנע ! דער געריכט ווילֿ דורכאוים וויסען פאר וואָס איהר שווייגט. וואָרום איהר פערשטעהט דאָך, אז מיר קענען ניט, כתם אין דער וועלט אָרויס, אָהן א שום סבה, בעפרייען אייך פון א שבועה געבען. איהר זאלט ענטפערען, איהר הערט אָדער ניט ?

בלֿייבענדיג גאנץ רוהיג אויף איין אָרט, ענטפערט זי עפעס, אָבער אזוי שטילֿ, אז קיינער קען ניט הערען.

— דער געריכט קען ניט הערען, רעדט העכער !

דער ערות האָט א הוסט געטהאָן און גאנץ הויך אויסגעשריען :

— איך בין א „פראָסטיטוטקע".

דער אדוואָקאט, וואָס איז געשטאנען און האָט אונטער־געקלֿאפט מיט'ן פום אין טאקט צו זיינע געדאנקען, האָט א קעהר געטהאָן דעם קאָפּ און שארף א קוק געטהאָן אויף די ערות. „עס וואלֿט שוין

— איהר זייט איינשטימיג אָבצוגעבען די שבועה ?

— ניין !

אזוי ווי אייגער וואָס קריכט ארויף אין דער פינסטער אויף א קלאָטץ און צוקלאפט זיך דעם קאָפּ, אזוי האָט דער פּאָרזיצענ־ דער פערלאָרען מיט אמאָל דעם המשך פון זיינע פראגען און האָט זיך אָבגעשטעלט.

ער האָט זיך געסטארעט ארויסצוגעפינען אין די קופּקע עדות דעם מענשען, וואָס האָט געענטפערט אזוי דרייסט, אזוי זיכער, עס איז איהם געווען אָבער שווער צו ערקענען וויל אלע גלייך האָבען געענטפערט זעהר מוטהיג און אלע גלייך האָבען אויף איהם גע־ קוקט גאנץ רוהיג. ער האָט גענומען די ליסטע און האָט א קוק געטהאָן.

— פעלאגעיא וואסילעוע קאראָולאָווא ! איהר גיט אָב א שבועה ? — האָט ער נאָך אמאָל איבערגעפרעגט, קוקענדיג מיט בייזע אויגען אויף דער פרוי.

— ניין !

יעצט האָט שוין דער פּאָרזיצענדער גוט דערזעהן די פּערזאָן וואָס האָט געענטפערט „ניין".

דאָס איז געווען א פרוי פון מיטלע יאָהרען, א גאנץ שעהנע מיט שוואַרצע האָאָר. ניט אכטענדיג דערויף וואָס זי איז געווען גאנץ אנשטענדיג געקלייידט האָט זי ניט אויסגעזעהן ניט רייך און ניט געביליעט. אין די אויערן האָט זי געהאט א פּאָאָר גרויסע אויריננ־ לעך ; און אין די הענד, וועלכע זי האָט געהאלטען צונויפגעליגט אויף דעם בויך האָט זי געהאלטען א קלייניעם בייטעל.

ענטפערענדיג אויף די פראגען וואָס מען שטעלט איהר, בע־ וועגט זי מעהר ניט ווי דעם מויל — די געזיכט אָבער מיט די אויער־ רינגלעך אין די אויערן און די הענד בלייבען גאנץ אונבעוועגט.

— זייט איהר א „פראוואסלאווע ?"

— יאָ, א פראוואסלאווע.

— פאָר וואָס ווילט איהר, אויף אזא אופן ניט שווערען ?

דער עדות קוקט איהם גלייך אין די אויגען און שווייגט. די מענשען, וואָס זיינען געשטאנען פון פּאָרענט, האָבען זיך אביסעל

אדער א מאהאמעדאנער. אט דאָ פאר אונזערע אויגען זיצען מענשען פון פערשיעדענע פראָפעסיאָנען: איך, די געשוואָרענע, דער פראָקוראָר — יעדער פון אונז האט זיין באך און פונדעסטוועגען האלטען מיר זיך אלע פאר קריסטין.

דעם גערעכטס־מיטגלידער, וואָס איז געשטאנען פון דער לינקער זייט, איז ניט געפעהלען געווארען די רעדע, פון דעם פארזיצענדען, ער האט זיך איינגעבויגען אביסעל און א שעפטשע געטהאָן איהם אין אויער:

— וואָס דערצעהלט איהר דאָ פאר משלים מיט מערדער, גזלנים, פראָפעסיאָנען, וואָס פאר א פנים האט דאָס אין א געריכט צו דערצעהלען אזעלכע מעשיות, וואָס פאסט פאר א קראָם. פע, ס'איז מיאוס.

— אלזא, האט דער פארזיצענדער וויעדער געוועגדעט זיך צום עדות — קאראָאולאָווא, אייער פראָפעסיאָן געהט אונז דאָ גאָר ניט אָן. איהר היט דאָך מסתמא אָב וועלכע עס איז רעליגיעזע מנהגים, איהר געהט דאָך מסתמא אין קירכע . . . איהר געהט?

— ווי אזוי קען איך געהן אין קירכע?

— אָבער צום פאָפ מתודה זיין זיך אויף אייערע עבירות געהט איהר דאָך?

— ניין!

דער עדות ענטפערט הויך און דייטליך. איהרע הענד, מיט דעם בייטעל, וועלכען זיי האלטען, זיינען אזוי ווי פערגליווערט געווארען דעם אויף דעם בויך. איהר קאָפ בלייבט אונבעוועגט, מעהר ניט די גרויסע אוירינגלעך אין די אויערן כאפען עטוואס אונטערשאָקלעך זיך.

פון דעם עלעקטרישען ליכט אדער פון אויפרעגונג איז דער פארב פון איהר געזיכט געוואָרען עטוואָס רויטער. ביי יעדער מאל וואָס דער עדות שרייט אוים „ניט" קוקט זיך דאָס פובליקום אום מיט א צופריעדענעם שמייכעל אויף די ליפען.

איינער, איין ארבייטער, וועלכער איז געשטאנען גאנץ פון הינטען איז געווען בעזאָנדערס צופריעדען פון די דרייסטקייט פון דעם עדות; ער האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט אונטערגעמורמעלט: „א, דאָס הייסט גערעדט!"

צייט זיין די עלעקטרישע לאמפען אנצינדען", האט ער א קלאהר גע־
טהאן; און אין דעם זעלבען מאמענט טאקע, האט דער „פריסטאוו",
אזוי ווי צוטרעפענדיג איהם, א קוועטש געטהאן א פאאר קנעפ
און עס איז געווארען ליכטיג. דאס פובליקום, די געשווארענע, די
עדות הייבען אויף די קעפ און קוקען אויף די רעהרען וואס זיינען מיט
אמאל ליכטיג געווארען; מעהר ניט די ריכטער, וואס זיינען שוין
געוואהנט צו די עפעקטען פון פלוצלונגדיגע ליכט, בלייבען זיצען
גאנץ גלייכגילטיג אויף זייערע ערטער.

יעצט איז נאך געווארען אנגענעהמער ווי פריהער: עס איז זיך
ליכטיג, וואהרעם און דער שנעע וואס פאלט דרויסען איז אזוי דונ־
קעל . . .

איינער פון די געשווארענע גיט א קוק אויף קאראאולאווא און
זאגט שטילערהייד זיין שכן:

— מיט'ן בייטעל.

יענער שאקעלט צו שווייגענדיג מיט'ן קאפ.

— טא איז וואס אז איהר זייט א פראסטיטוטקע, איהר זייט
דאך אבער א קריסטין — הערט זיך א קול.

— ניין, איך בין ניט קיין קריסטין. וועז איך וואלט געווען א
קריסטין, וואלט איך ניט געפיהרט אזא לעבען.

די לאגע איז געווארען זעהר א שווערע. דער פארזיצענדער איז
געזעסען אן אנגעבלאזענער און האט זיך בעראטהען שטילערהייד מיט
דעם גאריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען פון דער לינקער
זייט. ער האט געוואלט עפעס רייד־ען, אבער עס איז געווען ניט בע־
קוועם, ווייל דער גאריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען
רעכטס פון איהם, האט אויסגעזוהען צו גלייכגילטיג צו דער גאנצער
געשיכטע.

— קאראאולאווא! דער גאריכט האט בעשלאסען צו דערקלעה־
רען אייך אייער פעהלער. איהר זאגט זיך אב פון געבען א שבועה,
וויל זייענדיג א פראסטיטוטקע, האלט איהר זיך ניט מעהר פאר א
קריסטין. דאס איז אבער א גרויסער טעות פון אייער זייט. וואס
פאר א בעשעפטיגונג א מענש זאל ניט האבען, האט דאס קיין שום
שייכות ניט צו זיין רעליגיאן. מען קען אפילו זיין א מערדער, א
רויבער, א גזלן און אין דער זעלבער צייט זיין א קריסט, א איך

— פאטער׳ל ! איהר זעהט דאָך ווי דער עדות קאראָאולאָווא האָט זיך איינגע׳עקשנ׳ט און ווי׳ל בישום אופן ניט שוועדען. איך ווי׳ל אייך, אלזא בעטען פיעלייכט וועט איהר אזוי גוט זיין און איבער־צייגען קאראָאולאָווא, אז זי איז נאָך א קריסטין, ניט אכטענדיג אויף איהר פראָפעסיאָן און אז זי מעג אָבגעבען די שבועה. עדות ! געהט אונטער אביסל׳ נעהנטער !

קאראָאולאָווא האָט געמאכט צוויי טריט פאָרוועדטס ניט ענ־דערנדיג די פּאָזע פון איהר קעדפער.

דער גלח איז געבליבען אביסל׳ אין פערל׳עגענהייט, ער איז רויטל׳יך געוואָרען און האָט א שעפּטשע געטהאָן עפעס דעם פאָרזי־צענדען.

— אי, ניין פאָטער׳ל, איהר מוזט עס טהאָן ; אויב ניט קענען זיך נאָך די איבעריגע עדות אויף פער׳עקשנ׳ען.

דער גלח האָט צורעכט געמאכט דעם צלם, וואָס ער האָט ג־טראָגען אויפ׳ן האַרצען, איז נאָך מעהר רויט געוואָרען און האָט געזאָגט מיט א נידעריגען קול :

— „סודאַרינא", אייערע געפיהל׳ען מאכען אייך עהרע, אָבער אָט דיעזע געפיהל׳ען זיינען ניט קריסטל׳יך . . .

— איך האָב דאָך אל׳יין געזאָגט, נאָך פריהער, אז איך רעכען מיך ניט פאר א קריסטין.

דער גלח האָט א וואָרף געטהאָן א רחמנות־בל׳יק אויף דעם פאָר־זיצענדען, וועל׳כער האָט זיך אין דעם זעל׳בען מאָמענט אָבגעקעהרט צו קאראָאולאָווא :

— עדות, איהר הערט נאָר אויס דעם פאָטער׳ל ; ער וועט שוין אייך דערקל׳עהרען.

— מיר אל׳ע, סודאַריניע, — האָט דער גלח אָנגעהויבען מיט א ל׳יעבל׳יכע שטימע — זיינען זינדיגע מענשען. יעדער פון אונז פערדיענט עבירות, וועהר מיט געראָנקען, וועהר מיט טהאָטען ; אין משפט׳ן איבער אונזער געוויסען קען קיינער ניט אויסער דעם אל־מעכטיגען. די צרות, די יסורים, וואָס ער שיקט אָן אויף אונז, דאַרפען מיר איבערטראָגען מיט געדולד, און אונטערטהעניגקייט, ווי איוב האָט געטהאָן, נאָר ווי גרויס אונזער זינד זאָל ניט זיין, דאַרפען מיר אונז קיין מאָל ניט האל׳טען פאר אזעל׳כע רשעים, וואָס

— נו, און דאוועט איהר ווייניגסטענס ?

— ניין, אמאל האב איך געדאוועט, אבער יעצט ניט.

דער געריכטס־מיטגליעד איז געוואָרען אונגעדולדיג און האט א שפּטשע געטהאן דעם פּאַרזיצענדען :

— וואם טאלקאוועט איהר אזוי לאנג מיט איהר אליין, עס זיינען דאך דא חוץ איהר נאך עטליכע עדות פון זעלבען מין ווי זי . . .

— עדות פּוסטאשקינא, אייער פּראָפעסיאָן אויב איך האב קיין טעות ניט, איז דאכט זיך אויך . . .

— אויך א „פּראָסטיטוטקע !" — האט אויסגעשריען א יונגע עדות אין א שהנע היטעלע. איהר איז אויך געווען דער גערעכט גאנץ געפּעהלען ; זי האט שוין צייט געהאט איבערצוקוקען זיך פון ווייטען כּיט דעם אדוואָקאט ; דער האט ביי זיך א קלעהר געטהאן : „זי וואלט זיין א גאנץ גוטע קעכין, זי וואלט געקראָגען א סך טרינק־געלד."

— נו, ווילט איהר אבגעבען א שבועה ?

— יאָ, איך ווילּ.

— איהר זעהט, קאַראָאולאָווא, אייער קאלעגין גיט א שבועה, און איהר, קראָוויטשענקא, איהר גיט אָב א שבועה ?

— יאָ, איך ווילּ אבגעבען — האט קראָוואטשענקא געענטפערט מיט א גראָבע באס־שטימע.

— זעהט איהר, קאַראָאולאָווא, אלע עדות זיינען זיך גאָר ניט מישב און שוערען גלייך, און וואם וועט זיין מיט אייך ?

קאַראָאולאָווא שווייגט.

— איהר וועט שוערען ?

— ניין !

פּוסטאשקינא איז געשטאנען נעבען קאַראָאולאָווא און האט זיך פּרעהליך אונטערגעשמייבעלט, קוקענדיג אויף איהר. קאַראָאולאָווא האט איהר געענטפערט אויך מיט א שמייכעל און איז באלד וויעדער ערענסט געוואָרען.

דער געריכט האט וויעדער אנגעהויבען צו בעראטהען זיך. דער פּאַרזיצענדער האט געמאכט א האלב רעליגיעזע, ערנסט געזיכט און האט זיך אומגעקעהרט צום גלח, וועלכער איז געשטאנען אנגעגרייט מיט זיינע „הייליגקייטען" אבצונעהמען די שבועה.

האָט שוין אזא נאטור ; איהר אליין איז צייטענווייז פערדרוסליך, וואָס זי איז אזעלכע, אָבער זי קען זיך ניט איבערמאכען.

אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס, האָט מיחל געווען א פּראָסטי־טוטקע, וועו זי האָט נאָר תשובה געטהאָן — האָט דער גלח פּאָרטגע־זעצט צו דרשנ'ען.

— איז דאָך דאָס אלץ געוועדט, אז מען טהוט תשובה, איך האָב דאָך אָבער קיין תשובה ניט געטהאָן.

— עס מאכט ניט אוים, עס וועט אָנקומען די שעה, וועו דער טשאד וועט אייך ארויס פון קאָפּ און איהר וועט וועלען א בעל־תשובה.

— אָבער וועו ? בישעת איך וועל שוין זיין א אלטע, בישעת איך וועל זיך שוין קלייבען אויפ'ן וועג . . . א שעהנעם פּנים קען האָבען דאן מיין תשובה־טהאָן : דעם נאָנצען לעבען געזינדיגט, גע־טהאָן, וואָס די האַרץ האָט געגלוסט און פּאר דעם טויט ערסט, וועו עס איז שוין זאָ ווי זאָ קיין כח ניטאָ, נעהמען אוו וועלען א בעל־תשובה, וואָס פּאר א פּנים קען דאָס האָבען. ניין, איך וועל שוין מוזען אזוי בלייבען.

— אך, וואָס פּאר א תשובה קאָן שוין זיין אויף דער עלטער — האָט צוגעשטימט קראָווטשענקא, וואָס איז געשטאָנען נעבען קא־ראָולאָווא — א נאָנצען לעבען געזונגען פּרעהליכע ליעדער, גע־שיכור'ט, געקעהרט א וועלט, פּערבראכט מיט מענער אוו פּאר יציאת־נשמה כאָפּען אוו וועלען א בעל־תשובה. וועד פּערשטעהט דאָס ניט, אז ס'איז שוין א פּערפּאלענע זאך.

— קראָווטשענקא האָט א טראָט געטהאָן עטוואָס נעהנטער צו קאַראָולאָווא אוו האָט אראָב גענומען א פּאָאר פּערים, וואָס האָבען זיך אָרום געפּלאָנטערט אויף קאַראָולאָווא'ס אקסלען. זי האָט זיך אפילו ניט א ריהר געטהאָן.

דער אַדוואָקאט דערזעהענדיג, וויי גראַציעז אוו דרייסט די בייי־דע פּרויען שטעהן, האָט ביי זיך א קלאָהר געטהאָן : זיי דארפען זינגען א „דועט" ניט שלעכט ; זיי האָבען אלעזכע געזונדע בריסט ; פּאר וואָס קאָן איך דאָס ניט דערמאָנען, וואו זייער הויז גע־פינט זיך ?

דער פּאַרזיצענדער האָט א מאך געטהאָן מיט די הענד אוו מא־כענדיג וויעדער א פּרומען אוו מילדען פּנים האָט ער געזאָגט צום

פּאר זיי העלפּט ניט מעהר קיין תשובה. אויסשפּרעכען איבער זיך זעלבסט א אורטהייל, אז מיר זיינען שוין פערפּאלענע און אויס־שלעסען זיך מיט דעם אייגענעם ווילען פון דער קירכע איז די שוועהרסטע עבירה: דאָס איז פונקט, ווי מיר וואלטען דאמיט זאָ־גען צו גאָט, אז זיין פיהרונג פון דער וועלט איז ניט קיין ריכטיגע, ניט קיין עהרליכע. עם קען זיין, אז די ליידען, וואָס גאָט האָט אויף אייך אָנגעשיקט, איז כדי אויסצופּרובען אייך, כדי צו ברעכען אייער האַרץ; איהר אָבער נעהמט עס ניט אריין אין זינען און בלייבט גרויס ביי זיך, שטאָלץ . . .

— נו, זאָגט אליין, פּאטער'ל, וואָס פּאר א גרויסקייט, וואָס פּאר א שטאָלצקייט קען זיין אין אזא לאָגע, ווי איך געפּין זיך.

. . . איהר שטעלט זיך געגען דעם געריכט פון קריסטוס און זאָגט זיך אָב מיט פּרעכהייט פון פערבינדונג מיט דער הייליגע קירכע, איהר קענט דעם סימבאָל פון גלויבען?

— ניין!

— אָבער איהר גלויבט דאָך אין אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס?

— ווי דען, אודאי גלויב איך.

— טאָ ווייסט, אז יעדער מענש, וואָס גלויבט אין קריסטוס, נעהמט שוין דאמיט אלייז דעם נאָמען קריסט.

— איהר פערשטעהט, עדות — כאפּט אונטער דער פּאָרזיצענ־דער — מען דארף מעהר ניט ווי גלויבען אין קריסטוס.

ניין! — ענטפערט קאראוואָוא ווי ענטשלאָסען — וואָס איז די פּעולה, אז איך גלויב, וועז איך בין אזא . . . איך דאווען אפילו קיין מאָל ניט.

— דאָס איז אמת — האָט די עדות פּוסטאשקינא אונטערגע־כאפּט. זי דאווענט קיין מאָל ניט. אָט דאָ ניט לאַנג האָט מען גע־בראכט צו פיהרען אין אונזער הויז א הייליגע בילד (פון גאָטעס־מוטער), ווי זי האָט דאָס דערזעהן, האָט זי קיין שאלות ניט גע־מאכט און איבערגעקליעבען זיך גלייך אין די אנדערע העלפּט פון הויז, כדי ניט אָנצוזעהן די בילד. מיר האָבען זיך ביי איהר געבע־טען זי זאָל דאָס ניט טהאָן, אָבער עס האָט גאָר ניט געהאָלפּען. זי

געוועהן גאנץ זעלטזאם. מען האָט געזעהן, אז איהם רופען עפעם, אז ער קען ניט איינזיצען אויף אירט : א רגע פלעגט ער שטעהן אין וויעדער זעצען זיך ; דאָ האָט ער זיך אנגעשפּאַרט מיט זיין ברוכט אָן דעם פּילט, דאָ האָט ער זיך געצויגען און געטרייסעלט אין אלע זייטען. עס איז געווען קלאָהר, אז ער וויל עפעם זאָגען.

— וואָם וויל איהר זאָגען, הער פּראָקוראָר ? אָבער איך בעט אייך איהר זאָלט ניט מאריך זיין.

— זאָגט מיר, עדות — האָט זיך דער פּראָקוראָר געוועגדעט צו קאראָלאָווא — ווי איז אייער נאָמען ?

— גרושע.

— דער נאָמען אייערער איז, אלזא, אגראָפענא. דאָם איז איין עכט קריסטליכער נאָמען. ווי עם ווייזט אוים האָט מען אייך געטויפט אין בייס טויפען האָט מען אייך א נאָמען געגעבען אגראָפענא.

— ניין, בייס טויפען האָט מען מיר א נאָמען געגעבען פּעלאגעיע.

— איהר האָט דאָך ערסט געוואָגט פּאר אלעמען, אז מען רופט אייך גרושע, און גרושע איז דאָך די אבקערצונג פון אגראָפענא !

— דאָם מאכט ניט אוים, געטויפט האָט מען מיך מיט דעם נאָמען פּעלאגעיע און איצט רופט מען מיך גרושע.

דער פּראָקוראָר האָט ווייטער געוואָלט טענה'ן, אָבער דער פּאר־זיצענדער האָט איהם ניט געלאָזען.

דער פּראָקוראָר האָט אבגעשפּיעלעט אביסעל זיין ראָק און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין אירט.

קאראָלאָווא האָט געוואָרט. אין גאריכטס־זאל איז געוואָרען א שטיקעל ראזרוך ; דאָם פובליקום האָט אנגעהויבען אונטערצוריי־דען ; דער פּריסטאוו האָט שוין עטליכע מאל געדראָהט מיט'ן פינגער, אָבער עם האָט וועניג גיהאָלפען ; די לאגע איז געווען ניט קיין אנ־גענעהמע : עם האָט אויסגעזעהן אזוי ווי דאָם פובליקום האָט קיין רעספּעקט פּאר די ריכטער.

— שטיל זאָל ווערען ! ווער רעדט דאָם דאָרטען ? ! פּריסטאוו, אויב איהר מערקט, אז אייגער רעדט, וואַרפט איהם אַרויס.

דאָ האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אירט דער עלטערער פון די געשוואָרענע און האָט זיך געוועגדעט צום גאריכטס־פּאָרזיצענדען :

גלח : — האָט קיין פּאראיבעל ניט, פּאטער'ל, ווער האָט זיך דאָס געקאָנט ריכטען, אז זי איז אזא איינגעשפּאַרטע. זייט מיר מוחל, וואָס איך האָב אייך אומזיסט מטריח געווען.

— דער גלח האָט זיך א נייג געטהאָן און איז צוגענאנגען צו זיין סטענדער. די הענד זיינע, וואָס האָבען אָט ערשט געהאלטען דעם צלם, האָבען געציטערט.

אין דעם פּובליקום האָט זיך געהערט א שעפּטשענעם. דער אר־ בייטער מיט די שיטערע בערדעל, וואָס האָט די גאנצע צייט געקלי־ בען נחת פון קאראאוקאווא'ס ענטפערס, איז יעצט אריינגעפאלען אין גרעסערע התפעלות. ער האָט געצויגען זיין האלז נאָך אלע זייטען, וואו ער האָט געהערט שעפּטשענדיג זיך און האָט אונטערגעברומט פאר זיך : „אָט דאָס איז אריינגעזאגט."

דער אנגעקלאגטער, וואָס איז געשטאנען די גאנצע צייט און צוגעקוקט די סצענע מיט קאראאוקאווא, איז געווען זעהר אונצופריע־ דען, וואָס מען זיכט איהם די עצמות דורך די לאנגע אונטערברע־ כונגען. ער האָט געקוקט מיט פּראכטונג אויף קאראאוקאווא, גע־ דרעהט זיינע וואָנצען און וועגען עפּעם געטראכט.

דער גערויכט האָט זיך אנגעהויבען וויעדער בעראטהען.

— נו, וואָס זאל מען טהאָן מיט איהר, איהר זעהט דאָך, אז זי איז אן אמת'ע אידיאָטקע, מענשען ווילען זי אריינברייגען אין גן־ערן און זי בריקעט זיך.

— נאָך מיין מיינונג, האָט זיך אבגערופען איינער פון די גע־ ריכטס־מיטגליעדער, וואלט מען געדארפט אונטערזוכען אויב זי איז גאנז בייס זינען.

מיט עטליכע הונדערט יאָהר פריהער פלעגען די ריכטער אפט אורטהיילען צום טויט אזעלכע פרויען, וואָס מען פלעגט האלטען פאר מכשפות ; אין דער אמת זיינען זיי געווען ניט קיין מכשפות, נאָר איינפאכע נערווען־קראנקע.

— איהר הויבט שוין וויעדער אן מיט אייערע מעשות ; אויב שוין יע אונטערזוכען, וואלט מען דארפען אונטערזוכען צוערסט דעם פּראקוראָר : איהר זעהט, וואָס ער גיט דא אן ?

דער פּראקוראָר איז נאָך געווען זעהר א יונגער מענש מיט קלייניע וואָנצען, ער האָט געטראָגען א הויכען קראגען און האָט עפּעם אויס־

מיט א דינונקען, קינדערשען קול — אט וואס איך וועל דיר זאגען, קאראאולאווא, מיט גאט קאנסט דו זיך רעכענען, ווי דו ווילסט, אבער אויף דר'ערד דארפסט דו ערפילען דיינע פפליכטען, ווי יעדער אנדערער. היינט האסט דו זיך אבגעזאגט פון געבען א שבועה אויף דעם סמך, וואס דו ביסט ניט קיין קריסטין, און כאראגען קענסטו נאך איינעם בע'גנב'ענען אדער בע'גזלן'ען. דו האסט געזינדיגט, — קיין סכנה ניט; קענסט תשובה טהאן און אלעס איז ווידער גוט. אויף דערויף בויט מען דאך קירכען, כדי די זינדיגע זאלען האבען וואו די עברות אבצושאקלען. פון גלויבען אבער אבטרעטען טהארסט דו ניט, ווייל אויב אייערע פראסטע מענשען וועלען שוין צו גלויבען אויף אויפהערען, וועט מען דאך פשוט א טאג ניט קאנען לעבען אויף דער וועלט.

— איך לייקען נאר ניט, אז עס קאן נאך זיין, איך זאל אנ־הייבען גנב'ענען: איך האב דאך געזאגט, אז איך בין קיין קריסטין. דער סוחר האט א מאך געטהאן מיט'ן קאפ, זיך צוגעזעצט און, אויפגעוועדיג זיך עטוואס צו זיין שכן האט ער הויך אויסגעשריען.

— אין אזא „באבע" קאן מען די הענד צוברעכען איידער מען ריהרט איהר פון אָרט.

— די „גראבאטשעס", הערר ריכטער, זיינען אויך ניט אלע גרויסע צדיקים — האט זיך וויערער אריינגעמישט פוסטאשקינא — אט וועל איך אייך דערצעהלען א פאקט. דא ניט לאנג איז ביי אונז געווען אייגער א גראבער סוחר, ער האט אויסגעזעהן אונגעפעהר אזוי ווי דער, וואס זיצט דא; נו, ער האט זיך אנגעזויפען, אנגעפרע־סען, די וועלט געקעהרט און ענדליך האט ער זיך געמומען דעם פעקל און געוואלט ארויסקריכען דורך די הינטער טיהר, ניט בעצאהלענדיג א גראשען. עס איז נאך גוט, וואס ער איז אנידערגעפאלען, אז מען האט איהם אנגעכאפט און געפרעגט: „וואס פאר א דרך ארץ איז דאס פאר א סוחר צו וועלען גנב'ענען?" האט ער געענטפערט, אז ער האנדעלט מיט וועקסענע ליכט פאר די קירכען און ער קאן ביי זיך ניט פועל'ען, אז אזעלכע הייליגע געלד, ווי זיינע זאלען ארויי־פאלען אין אזעלכע זינדיגע הענד ווי אונזערע, און נאך מיין מיי־נונג . . .

— שווייג, זאגט מען אייך! איהר הערט?

— קען איך פרענען עטוואָס ביי'ן עדות ? . . . קאראָלאָווא, איז עס לאַנג, ווי איהר זייט ביי אייער איצטיגען פראָפעסיאָן ?

— שוין אכט יאָהר.

— און וואָס האָט איהר ביז דאן געטהאָן ?

— איך בין געווען א דיענסט־מיידל.

— און ווער האָט אייך פערפיהרט ? דער זוהן אָדער דער בעל־הבית ?

— דער בעל־הבית.

— האָט ער אייך גוט בעצאָהלט ?

— ער האָט מיר געגעבען צעהן רובל, א זילבערנע בראָש און קאשמיר אויף א קלייד. ער האָט געהאַט איין אייגענעם מאַגאַזין אין מאַרק.

— כדי געווען פאר אזא מקח צו לאָזען זיך פערפיהרען.

— איך בין נאָך געווען דאן יונג און נאַריש. איך וויס אליין, אז איך האָב וועניג געקריעגען.

— און קינדער האָט איהר געהאַט ?

— איך האָב געהאַט אייניעם.

— און וואו האָט איהר איהם הינגעטהאָן ?

— אין א יתומים־הויז.

— און קראנק זייט איהר געווען ?

— יא.

דער אלטער האָט זיך אבגעקעהרט, אוועקגעזעצט און געזאָגט :

— וואָס פאר א קריסטין ביסט דו אין דער אמת'ען, אז דו קענסט פערקויפען דיין נשמה דעם טייפעל פאר צעהן רובל.

— ניט אלע גיבען אזוי וועניג, אנדערע אלטע, וואָס קומען צו אונז, צאָהלען א סך מעהר. — אָט דא ניט לאַנג איז ביי אונז געווען איין אלטער אזוי ווי איהר — האָט זיך אריינגעמישט פוסטאַשקינע.

דאָס פובליקום האָט זיך פאנאנדער גענאכט.

— עדות, קיינער פרעגט אייך ניט, מישט זיך ניט, ווען מען רעדט צו אייך ניט.

— לאָזט שוין מיך אויך א וואָרט זאָגען, אויב מען האלט שוין ביי'ן רעדען — האָט זיך אבגערופען איין אלטער זעהר דיקער סוהר

פרויען, האט זיך נאך צוגעמישט דער פערדרום, וואס אוא גראבע „באבע" האט דא געמאכט א אנשטעל, אזוי ווי זי וואלט זיין קליגער, פערשטענדיגער, ווי אלע אנווועזנדע: קליגער אפילו פאר דעם פאַרזיצענדען און דעם פראקוראר. דאס הייסט דאך צום נארן מאבען אזעלבע גרויבע הכמים, ווי די געריכטס־בעאמטע. דער פערדרום איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו דער ארבייטער מיט דער שיטערער בערדעל, וואס האט געהאט די גאנצע צייט אזוי פיעל התפעלות פון קאראאוליוא, איז שוין אויך געווען בייז אויף איהר און אומקעהר־דעגדיג זיך צו א שבן, וואס איז געשטאנען נעבען איהם האט ער מיט צארן געזאגט: „איך וואלט איהר געוויעזען, ווי צו עקשן'ען זיך".

— הערט, הערר פאַרזיצענדער, ביי אונז איז דא א גריכט, אדער א משוגעים הויז? וואס איז דא מיט אונז? מיר זיינען די ריכטער, אדער זי? א גאנצע האלבע שעה, ווי מיר פערהערען זיך דא מיט א באבע! איך דאנק אייך פאר אייער טובה.

— וואס ווילט איהר פון מיר? איך מאך דאס דען מיט א כיון? איהר זעהט דאך, ווי זיי שלעפען אונז ארויין וואס וועלט איהר אין א דיספוט, טא וואס זאלען מיר דען טהאן? מיר מוזען דאך עפעס ענטפערען . . . איהר ווילט עפעס, הערר געשוואָרענער פאַרזיצענ־דער, פרעגען? איהר קאנט. אבער מאכט דאס, איך בעט אייך, וואס קורצער, מיר האבען שוין אזוי אויך געבאדערט א איבריגע האלבע שעה.

— אייער לאגע, עדות, איז ווירקליך זעהר א טרויעריגע, איך פיהל אייך פון פולען הארצען מיט — האט געזאגט מיט א אומעריגע שטימע דער פאַרזיצענדער פון די געשוואָרענע, — נאר נאך אלעס דעם איז א אונרעכט צו פערשטעהען די אידעע פון קריסטענטהום אויף אזא זאנדערבארען אופן ווי איהר. נאך אייך קומט אוים, אז דער גאנצער קריסטענטהום בעשטעהט אין גאר נישט אין קירכע, צלם'ען זיך און נאך צערעמאניעס. דער עיקר קריסטענטהום בעשטעהט אין די „מיסטישע" נאהענטקייט צו גאט . . .

— ענטשולדיגט — האט דער פאַרזיצענדער אונטערבראכען — קאראאוליוא, איהר ווייסט, וואס איז דער טייטש פון וואָרט „מיסטיש"?

— ניין!

— זיי זיינען איינפאכע גנבים און גאָר.

— מען זאָגט אייך איהר זאָלט שווייגען, אז ניט וועל איך היי־סען מען זאָל אייך ארויסווארפען. וואָס ווילט איהר פּראָקוראָר, זאָגען ?

— לאָזט מיר א ווילע. הערט קאראָלאָוא, איך פערשטעה, אז דער נאָמען גרושע, וואָס מען רופט אייך איצט, איז מעהר ניט ווי א צונאָמען און דער ריכטיגער נאָמען אייערער איז פּעלאָנגעיע, הייסט דאָך דאָס, אז איהר זיינט געטויפט נאָך דעם קריסטליכען מנהג ; ווי מיר ווייסען איז דאָס טויפען דער עיקר פון קריסטענטהום און ווי באלד אזוי, איז דאָך אומזיסט אייערע טענות, אז איהר זיינט קיין קריסטין ניט. — דער פּראָקוראָר האָט זיך אָנגענאָפּט אָן דיעזע טהע־כע און האָט ניט געוואָלט אוועקגעהן פון איהר.

דער פּאָרזיצענדער איז אין כעס געוואָרען אויף דעם פּראָקוראָר, וואָס ער טשעפּעט זיך צום נאָמען און האָט אונטערגעברוכט שטילער־הייד : „ער וועט שוין באלד צוטשעפּען זיך צו איהר פּאסטפּאָרט". עס האָט איהם אָבער ניט געפּאסט צו אונטערברעכען איהם און ער האָט דאָס געמאכט אביסל אידעלער : ער האָט זיך געוועגדעט צו קא־ראָלאָוא און וויעדערהאָלט קורץ, וואָס דער פּראָקוראָר האָט גע־זאָגט :

— איהר הערט, וואָס דער פּראָקוראָר זאָגט אייך ? איין מאָל זאָגט אהר געטויפט, זיינט איהר א קריסטין. זיינט איהר איינ־שטימיג ?

— ניין !

— נו, זעהט איהר, פּראָקוראָר, זי איז ניט איינשטימיג.

אין געריכטס־זאל איז געוואָרען א סומאטאָכע. אלע אָנווועזע־דע האָבען זיך געפיהלט עפּעס ניט גוט. אלע זיינען געווען זעהר אונ־צופּריעדען, וואָס צוליעב דעם קאפּריז פון א איינגע'עקשנ'טע, איינ־געשפּאָרטע „באבע" איז פערשטעהרט געוואָרען דער אָנגענעהמער, געלאסענער גאנג פון די גאריכטס־פּראָצעדור. עס איז זיך געווען אזוי רוהיג, שטיל, פייערליך, אז עס איז געווען פשוט א נחת, — דאָרף איינפאלען איינע א גראבע פּויערטע צו פּראָווען עקשנות און צו צו־שטערען דעם נאָרמאלען לויף פון דעם פּראָצעס פערהאנדלונג. און צום גענוהנליכען, היימליכען האס, וואָס די מענער האָבען צו

דער ארבייטער, וועלכער איז אין דיעזען מאָמענט וויערער געווען פון קאראאולאָווא׳ס צד, האָט א קראָץ געטהאָן די שיטערע בערדעל און געמורמעלט: „איצט, באָבע, זאָלסט דו היטען דיינע ביינער, מען וועט דיר געבען אזא גאָב, אז עס וועט דיר פינסטער ווערען אין די אויגען. מען מעג שוין אָנצינדען א ליכט נאָך קאראאולאָווא׳ס נשמה".

— שטיל זאָל זיין! פריסטאוו, וואָס שווייגט איהר?

דער פריסטאוו גיט א טראָט צו דעם אָרט, וואו עס הערט זיך רעדענדיג, אָבער ווי מען בעמערקט איהם ווערט וויעדער שטיל און ער נעהט אויף זיין אָרט.

— נו, מיר׳ן שוין מאכען א סוף, שרייט אויגער פון די געריכטס־מיטגליעדער. עס ווערט א סקאנדאל.

— מען קאָן שוין ווירקליך מאכען א סוף... איהר, הערר אדוואָקאט, האָט נאָך עפעס צו זאָגען? אלץ, דוכט זיך, איז שוין דאָ קלאָהר, ניטאָ מעהר וואָס צו רעדען.

דער אדוואָקאט האָט זיך אויסגעגליכט, אויסגעצויגען דעם האלז און געזאָגט:

— קוים האָט דער פראָקוראָר געהאָט רעכט צו רעדען, מעג איך אויך עפעס זאָגען.

— עס געהט אייך גאָר אום לעבען! האָט דער פאָרזיצענדער האלב אירָגניש ארויסגעמורמעלט. מילא רעדט, אז איהר ווילט שוין דוקא, אָבער מאכט דאָס וואָס קירצער.

דער אדוואָקאט האָט זיך אָבגעקעהרט צו די געשוואָרענע און אָנגעהויבען רעדען:

— די פולפולים פון דעם פראָקוראָר מיט דעם פריסטאוו איבער אמונה־זאכען . . . — האָט ער געזאָגט לאנגזאם.

— הערר אדוואָקאט, איך בעט אייך איהר זאָלט קיין פערזאָגען ניט אָנגרייפען — האָט דער פאָרזיצענדער אונטערבראָכען שטרייענג.

דער אדוואָקאט גיט זיך א נייג צו די ריכטער און זאָגט:

— איך הער.

נאכהער גיט ער זיך א קעהר צו די געשוואָרענע, נעהמט זיי דורך מיט זיינע שארפע בליקען און פלוצלונג לאָזט ער ארָאָפ דעם קאָפּ, פערקלעהרענדיג זיך קענטיג איבער זעהר א וויכטיגען ענין. ביידע הענד האלט ער אויף זיין ברוכט, זיינע אויגען זיינען צוגע־

— איהר זעהט, הערר געשוואָרענער פּאָרזיצענדער, אז זי פּערשטעהט ניט דעם וואָרט „מיסטיש", מען דארף ריידען מיט איהר אויף זעהר איינפאכען לשון; פּערגעסט ניט, אז זי איז א גאנץ אונווויסענדע באבע.

— פּראָסטער רעדען קאָן איך ניט, האָט געענטפערט דער גע־שוואָרענער פּאָרזיצענדער, איך זאג קורץ, אז דער עיקר פון קריס־טענטהום איז נאָהענט זיין צו גאָט, דאָס איז אַלעס.

— איהר פערשטעהט קאַראָלאָווא, דער עיקר פון קריסטענ־טהום איז — אין נאָהענט זיין צו גאָט.

— וואָס פאר א נאָהענטקייט צו גאָט קאָן מען פערלאנגען פון א מענשען, וואָס האָט אזא פּראָפעסיאָן ווי איך . . .

— וואָס האָט איהר, עדות, צוזאָגען? — האָט דער פּאָרזיצענ־דער געוועגדעט זיך צו א פּריסטאוו.

דער פּריסטאוו האָט א קלאפ געטהאָן מיט די שפּאָרען, אויסגע־שטעלט די ברוסט און געזאָגט:

— הערר פּאָרזיצענדער, ערלויבט מיר אבגעהן איין ווייל מיט קאַראָלאָווא אן א זייט.

— צוליעב וואָס דארפט איהר דאָס?

— צוליעב די שבועה, אייער עקסעלענץ. איך בין אין זייער שטוב איין איינגעהער. איך קען זיי אַלעמען זעהר גוט און זיי קענען מיך. אז איך וואָלט איהר א נעהם טהאָן א ווייל אין מיינע הענד, וואָלט זי שוין קיין צערעמאָניעם ניט געמאכט און גליך געשוואָרען.

— ניין — האָט קאַראָלאָווא געענטפערט א קוק טהוענדיג אויף דעם פּריסטאוו און וועגדיג בליך.

— אי וואָלט איהר ביי מיר געשוואָרען!

— און איך זאג אייך ניין!

— מיר וועלען זעהן!

— נו, מיר וועלען טאקע זעהן!

— געגוג צו פּלוידערען! און איהר פּריסטאוו דארפט זיך אויך ניט אברופען, אז מען רעדט צו אייך ניט.

דער פּריסטאוו האָט וויעדער א קלאפ געטהאָן מיט די שפּאָרען און אבגעגאנגען א ברוגז'דיגער.

צווישען דעם פּובליקום איז וויעדער געוואָרען א שטיקעל גערוויש.

ביים אדוואָקאט אין קאָפּ איז עפּעס פּלוצלונג דורכגעלאָפּען א בילד. זיינע פינגער זיינען איהם קאַלט געוואָרען און מיט א ציטער־דיגע שטימע האָט ער פּאַרטגעזעצט:

— זי איז אירן קריסטין. איך וועל דאָס אייך בעווייזען, הערען געשוואָרענע. ווי איהר האָט דאָ געהערט פון די עדות פּוסטאַשקינא און פון קאַראַולאָווא זעלבסט, ווייסט איהר, ווי אַזוי זי איז געקומען צו אַזא צושטאַנד. זי איז געקומען פון דאָרף אין שטאָדט אירן עהרליכע נאַאיווע מיידעל אין איהרער פולען רייזקייט און אָפענהערציגקייט. אין שטאָדט איז זי אָנגעקומען דיענען צו א פיינעם מענשען א סוהר, וועלכער האָט נאָר געוזכט זיינע תאוות נאָך־צוגעבען. עס איז אוועק א צייט און די אונשולדיגע קאַראַולאָווא כאַפּט זיך, אז זי איז שוואַנגער. דעם קינד האָט זי געבוירען ערגעץ אין א שייער, ווייל א פיינער בעל־הבית א סוהר וועט דאָך ניט זיין אזוי דום צו לאָזען ביי זיך אין שטוב אזא עסק.

— אפשר קענט איהר דאָס מאכען אביסעל קירצער? מיר ווייסען דאָך שוין, אז קאַראַולאָווא איז א פּראָסטיטוטקע. די הערן געשוואָרענע זיינען אויך ניט קיין קינדער. זיי פערשטעהן ווי דאָס געהט צו. וויעדער האָט איהר גלאָט געהאט א טעות. איהר זאָגט, אז זי איז פון א דאָרף און זי איז גאָר פון א שטאָדט, פון וואָראָניעזש.

— איך וויל זאָגען, אז אין הארצען טראָגט קאַראַולאָווא דעם ריכטיגען קריסטליכען אידעאל. זי פערשטעהט ווי מענשען דארפען לעבען נאָך די רייגע לעהרע פון קריסטענטהום. אָבער די ביטע ע ווירקליכקייט מיט איהרע פיינע בעלי־בתים, וועלכע זוכען געברויכען דעם אנדערענם גוף און נשמה פאר א שפּיעל־צייג פון זייערע תאוות, מאכט דעם דאָזיגען גרויסען אידעאל פאר אונמעגליך. אין דיעזען שרעקליכען קאמפף צווישען דעם געווישען, וועלכער רייסט זיך צו לעבען ריין און ערהאבען און די גרויזאמע ווירקליכקייט, וועלכע צווינגט דעם מענשען צו ווערען א חיה, — אין דיעזען קאמפף ווערט צוריסען אויף שטיקער די הארץ פון קאַראַולאָווא. דאָ פאר אייערע אויגען שטעהט זי א פרעהליכע, א לאכענדיגע, שטעלט זיך אָבער פאָר, וויפיעל טרעהרען, וויפיעל זיפצען לאָזט די זעלבע קאַראַולאָווא ארויס אין דער שטיל, אין דער פינסטער, בשעת קיינער זעהט ניט. וויפיעל געווישענביסע, וויפיעל בייזע געדאנקען צוריסען

מאכט, די ברעמען אינגעקאָרטשעט און ער זעהט אוים אזוי ווי אייגער, וואָס קלייבט זיך א נאָם טהאָן. די געשוואָרענע מיט דעם פובליקום קוקען אויף איהם מיט דער גרעסטער שפּאַנונג, קלעהרענדיג, אז פון זיינע הכנות וועט ארויסקומען עטוואס אונגעוועהנליכעס, בלויז די ריכטער, וואָס זיינען שוין געוואָהנט צו אזעלכע זאכען זיצען זיך גאנץ רוהיג.

פון זיין פערקלעהרטערהייט האָט זיך דער אדוואָקאט אויפגעכאפט ביסלעכווייז. צוערשט האָבען זיך ארַאבגעלאָזען זיינע הענד פון הארצען, נאכהער האָבען זיך געעפענט די אויגען און ענדליך האָט זיך אויפגעהויבען אויף דער קאָפּ. די ערשטע וועהרטער זיינען געוון:

הערהען ריכטער און הערהען געשוואָרענע! איהר האָט געהערט אָט דאָ ערשט דעם דיאלאָג צווישען דעם פרִיסטאוו און דעם עדות קאראקטעריסטיק. די בעדייטונג דערפון, פערשטעהט איהר דאָך, אז מען זאָל נעהמען אין בעטראכט די מיטלען, וועלכע אונזער אדמיניסטראציאָן נעהמט אָן צוליעב דעם צוועק, אז אלע, וועלכע זיינען וויכטיגע פון פראוואָסלאווייע זאָלען מיט געוואלד וויעדערארויסגעשלעפּט ווערען...

— אדוואָקאט! וואָס איז מיט אייך? איך קאָן אייך ניט ערלויבען צו רייד‌ען שלעכטעס אויף די אדמיניסטראציאָן, וואָס איז אוועקגעשטעלט געוואָרען פון גאָט.

דער אדוואָקאט ענטשולדיגט זיך און רעדט וויטער.

— איך האָב געוואָלט בלויז זאָגען, אז די קאראאולאווא, וואָס איהר זעהט דאָ, וואָלט ניט אבגעטראָטען פון איהר אנשויאונג אפילו, אז מען וואָלט איהר געדראָהט מיט די שרעקליכסטע אינקוויזיציאָנס מיטלען. אין דער פערזאָן פון קאראאולאווא זעהן מיר דעם העכטעס־טען טיפּ פון א קריסט, נאָר פון דעם אנדערען זייט. זי זאָגט זיך אָב פון קריסטענטהום, אין אמת'ן אבער הייסט דאָס ניט אבגעזאָגט זיך, נאָר פערקעהרט — פערהיילִיגט דעם קריסטענטהום. צוליעב דעם כבוד פון דעם קריסטענטהום זעלבסט מוז זי זיך ביי איהרען יעצטיגען צושטאנד פון איהם אבזאָגען. קאראאולאווא איז א אמת'ע מארטירער פון קריסטענטהום, ניט ערגער פון די פערצייטיגע מארטירער. וועהן זי זאָגט „ניין" איז דאָס אין דער ווירקליכקייט „יא"..

האלטען אומגעקעהרטע ביער פלעשלעך. אנשטאט א קראנץ אויף דעם קאָפּ האָט מען מיר אָנגעטהאָן א גרויסע ש׳סל. איינער א גאסט אין א פרויען־קלייד איז געווען דער גלח און נאָך איינער דער אונטערפיהרער. מיר זיינען אלע הייליגקייטען אזוי מיאום געוואָרען, אז איך קאָן דערוויף ניט א קוק טהאָן. אין קירכע געה איך קיין מאָל ניט און מייד אויס צו געהן אפילו פערביי. מען זאָגט מיר פון דאָונען. פון בעטען ביי גאָט. אָבער וואָס זאָל איך דאָונען, וואָס זאָל איך בעטען ביי גאָט! איך האָב געבעטען ביי איהם ער זאָל מאכען, אז איך זאָל ניט האָבען קיין קינד — האָב איך געהאָט. נאָכדעם האָב איך איהם געבעטען מיין קינד זאָל ניט שטאָרבען — איז ער יא געשטאָרבען. וועניג האָב איך דען געבעטען ביי איהם, בשעת איך בין נאָך געווען נאָרישער! איך פלעג שטענדיג בעטען, אָבער עם האָט קיין מאָל ניט געהאָלפען. א דאנק די גוטע מענשען, וועלכע האָבען מיר אָבגעוואָהנט פון דעם בעטען. איינער א סטודענט האָט דאָס מיר הויפט־זעכליך אָבגעוואָהנט. ער האָט מיר אָנגעהויבען רעדען איין מאָל אזוי, ווי איהר: פון מיין יוגענד, פון מיין ערציהונג, פון מיין לאָגע ביז איך האָב זיך פאָנאָנדערגעווויינט און אויסגעשרייען: „אי ווי ווערט מען שוין פטור פון דיעזען ארט". דער סטודענט האָט מיר געטרייסט און געזאָגט: „איצט ביסט דו עהנליך אויף א מענשען". קאָראָל־לאָווא האָט א זיפץ געטהאָן און אנטשוויגען געוואָרען.

— און איהר — האָט זיך דער פאָרזיצענדער געוועגדעט צו פוסטאשקינא און קראָוטשינקא: איהר וועט שווערען?

— יאָ, מיר וועלען שווערען — האָבען זיי געענטפערט וויי־נעגדיג.

— הערר פאָרזיצענדער, האָט דער פראָקוראָר געזאָגט, אזוי ווי קאָראָלאָווא האָט דאָ דערצעהלט א סך פאקטען פון לייכטזיניגקייט געגען רעליגיאָן, וועלכע קענען גערעכענט ווערען פשוט פאר א גאָ־טעס־לעסטערונג, וואָלט איך, אלס פראָקוראָר, וועלען פאָנאָנדער פרעגען די זאך געווויער. איך וואָלט וויעלען ערפאָהרען פון איהר, אויב זיי גערוינקט פיעלייכט וועלכע עם איז נעמען.

— וואָס פאר א גאָטעם־לעסטערונג איז דאָ. זיי זיינען איינפאך געווען שיכור. הויז דעם קען איך דען גערענקען, וועלכע מענשען זיינען געווען ביי מיר? דער טייוועל קען זיי גערענקען אלעמען.

די ברוסט פון דיעזע אונגליקליכע אין יעדע מינוט, וואָס זיי דערמאהנט זיך, אז זי קאָן ניט לעבען נאָך די געזעצע פון איהר גע־וויסען און פערשטאַנד און מוז זיך פערקויפען צו יעדער ניעדערטרעכ־טיגען מענשען.

עס קאָן זיין, אז אין דער שטילער נאַכט, וועז קיינער זעהט ניט קריעכט זי אויף די קניע צו די הייליגע בילדער אום זיי צו קושען, אָבער דערמאהנענדיג זיך, אז איהר גאַנצער קערפער איז בעפלעקט, רוקט זי זיך אָפּ צוריק מיט די שרעקליכסטע שמערצען. און אזא מענש הייסט ביי אייך א געגנער פון קריסטענטהום. וואָס דען הייסט ביי אייך א קריסט?

— וואָס דער אדוואָקאַט זאָגט איז ניט אמת — האָט קאַראַוו־לאָווא אונטערבראָכען — עס איז ניט אמת אז אין דער שטיל לויף איך מיט א געבעט צו די הייליגע בילדער, אז אין דער שטיל טהו איך תשובה. איך האָב שוין געזאָגט עטליכע מאָל, אז וויסענדיג, אז מען דארף מאָרגען וויעדער זינדיגען האָט דער תשובה טהאָן קיין שום זין ניט.

זי האָט אויפגעמאכט איהר פּאָרטמאָנע ארויסגענומען עטליכע מטבעות און געוויזען דעם אדוואָקאט.

— איהר ווייסט פון וואַנען איך האָב מיין גאַנצעם געלד? דאָס איז דאָך אלץ פון מיין פערקויפען זיך. אלץ וואָס איך טראָג אויף מיר, אלץ וואָס אין מיר זעלבסט, איז דאָך קיין אַנדער זאַך, ווי די אויסבייטונג פון מיין קערפער מיט די זעעלע. ווי קומט צו מיר שעהמען זיך אָדער האָבען געוויסען? אויף דיעזע געפיהלען מיינע טרעט מען מיט די פים שוין יאָהרען גאַנצע, טאָ ווי אזוי האָבען זיי געקענט ביי מיר בלייבען.

ביי מיר איז איצט ניטאָ קיין שום היילינקייטען. הייסט מיר א שפּיי טהאָן אויף דעם צילם, וועל איך דאָס גליך טהאָן.

קראָוטשענקא האָט אָנגעהויבען שטילערהייד וויינען. די טרעה־רען האָבען זיך ביי איהר געגאָסען און זי האָט זיי שטענדיג אָבגעווישט מיט'ן טאַשענטיכעל.

— איהר רעדט דאָ פון שעהמען זיך. מיט א פּאָאָר טעג פריהער איז געקומען צו אונז א נאַסט און מען האָט געמאכט אויף שפּאַס א חתונה, וואו איך בין געווען די כלה. אנשטאט ליכט האָט מען ג־

— . . . און דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען מיין שרעקליכע געלד פערשוועדונג ביי די וויבער . . . איז דאָס ניט אמת : איך בין געווען דאָרטען אין גאנצען פיער מאָל און דעם לעצטען מאָל האָב איך אויסגעגעבען אין סך־הכל . . .

די עלעקטרישע ליכט ברענט גאָנץ העל, אויף דרויסען איז א גע־דיכטע פינסטערניש און אין זאָל איז זיך פרעהליך, וואַרעם און אנ־גענעהם.

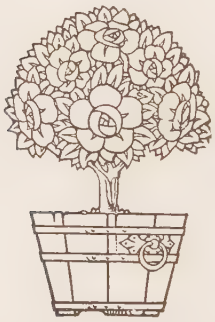

די ריכטער האָבען אַ לאַנגען ישוב הדעת, שעפּטשען זיך מיט דעם פֿראָקוראָר, אָבער קומען ניט צו אַ פּעסטען בעשלוס. שליעסלעך בלייבט ביי זיי, אַז מען זאָל פּערהערען קאַראָלאָווא אָהן אַ שבועה.

די איבריגע עדות האָבען זיך צוגעזוקט אין א געריכט קופּקע צום עמוד. קאַראָלאָווא בלייבט שטעהן גאַנץ אונטען און זעהט פּאר זיך אַ גאַנצע מאַסע פון פּאָטעלניצעס: אויסגעקראָכענע, האָריגע, שפּיציגע און רונדע.

דער גלח האָט אַ געשריי געטהאָן: „הייבט אויף די הענד!" אַלע האָבען אויפגעהויבען די הענד.

— איך פערשפּרעך און שוואר פּאר דעם אַלמעכטיגען גאָט און דעם הייליגען עוואַנגעליום . . .

אַלץ איז איינגעלאדעט און עס געהט ווי געשמירט. אין דער גאַנצער צייט פון דער שבועה און די קוסענעס דעם צלם איז קאַראָלאָווא געשטאַנען אונבעוועגלעך און געקוקט אויף איין פונקט: אויף דעם רוקען פון דעם פּאַרויצענדען.

מען האָט ארויסגעפיהרט אַלע עדות חוץ די קאַראָלאָווא.

— קאַראָלאָווא, דער געריכט בעפרייט אייך פון אַ שבועה, אָבער געדענקט, אז איהר דארפט זאָגען דעם גאַנצען אמת נאָכ'ן געוויסען.

— וואָס פאר אַ געוויסען! איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז איך האָב קיין געוויסען ניט.

— זי קען דאָך משוגע מאַכען — האָט דער פּאַרויצענדער אַ געשריי געטהאָן פערצווייפעלט — דערצעהלט דעם אמת, א סוף דעם אמת; זאָל זיין אָהן אַ געוויסען.

— איך וועל דערצעהלען וואָס איך וויים.

אַ האַלבע שעה שפּעטער איז שוין די געריכטס־פּראָצעדור אין איהר פולען גאַנג. עס לויפען פראגען און ענטפערם, עס קריצט די פּען פון פּראָקוראָר, וואָס זיצט און פערשרייבט עפּעס מיט אימפּעט; דער אנגעקלאגטער גיט אויספיהרליכע און לאנגע ערקלעהרונגען. די הענד האַלט ער אויף הינטער און קוקט אַלע רגע אויף דעם באַלקאָן.

— . . . דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען די קוויטאַנציע פון לאמבארד איז דאָס געווען אַזא מעשה . . .

דער הונד האָט זיך איבערגעקהרט אויפ'ן רוקען, ווי פון צופיעל גע־
פיהל'ען, האָט געשצירעט די ווייסע צייהן און האָט לייכט געבור־
טשעט, א לוסטיגער, א גערייצטער. און ער האָט געזיפצט, האָט
איהם גע'לאשצעט און האָט געטראכט, ווי ער האָט אויך דער וועלט
מעהר קיינעם ניט, וועל'כער זאָל איהם אזוי ליעבען.

וועז וול'אדימיר מיכאיל'אוויטש פל'עגט זיך צוריקקעהרען אמאָל
אהיים פריהער און איז ניט געווען מיעד פון דער ארביט, פל'עגט
ער זיך זעצען שרייבען און דעמאָלט פל'עגט זיך דער הונד צונויפדרע־
הען ווי א בויגל ערגעץ אויפ'ן שטוהל, נעבען איהם, פל'עגט ווייל'ע־
וויז עפענען איין שווארצע אויג און פל'עגט דרעמל'ענדיג דרעהען מיט'ן
עק. און וועז וול'אדימיר מיכאיל'אוויטש פל'עגט אָנהייבען ארומגעהן
איבער'ן צימער, אן אויסגעמאטערטער פון די יסורים פון זיינע הל־
דען, אן אויפגערעגטער פון זיין שאפונגס־פראָצעס, א דערשטיקטער
פון רעם צופ'לום פון גערָאנקען און בילדער, און ער פל'עגט רויכערן
א פאפיראס נאָך א פאפיראס, האָט דער הונד מיט אן אונרוהיגען
בליק איהם נאָכגעפאל'גט און האָט נאָך שטאַרקער גערָרעהט מיט'ן עק.

— וועל'עז מיר מיט דיר וועלען אמאָל בעריהמט, וואסיוק ? —
האָט ער געפרעגט רעם הונד און יענער האָט צושטימענד געפאָכעם
מיט'ן עק.

— וועל'עז מיר דאן עסען לעבערקע, יא ?

— יא — האָט געענטפערט דער הונד און האָט זיך זים געצוי־
גען : לעבערקע האָט ער ליעב געהאט.

אָפט פל'עגען זיך ביי וול'אדימיר מיכאיל'אוויטשען צונויפקומען
געסט. דאן פל'עגט זיין מוהמע, ביי וועל'כער ער האָט געוואָהנט, צו־
נויפל'ייהען ביי די שכנים געשיר, האָט זיי אָנגעטרונקען מיט טהעע,
שטל'ענדיג א סאמאוואר נאָך א סאמאוואר, פל'עגט נעהן בראנפען
קויפען, קאל'באסע און פל'עגט שווער זיפצען, ארויסנעהמענדיג פון
דעק פון קעשיע א פערשמאל'צענעם רובל. אין רעם אָנגערויכערטעז
צימער האָט געקל'ונגען פון קולות. מען האָט זיך געשפאַרט, גל'אכט,
געריעדט ליצנות'דיגע און שארפע זאכען, בעקל'אגט זיך אויפ'ן שיק־
זאל און מקנא געווען איינער רעם צווייטען ; מען האָט וול'אדימיר
מיכאיל'אוויטשען עצות געגעבען, ער זאל אוועקווארפען די ליטעראטור
און זאל זיך אָנהויבען בעשעפטיגען מיט עפעס אנדערעם, וואָס לוינט

א פרײנד

ווען ער האָט שפּעט בײנאַכט אָנגעקלונגען ביי זיך אין טיהר, איז דער ערשטער קלאַנג נאָכ'ן גלעקל געווען דאָס הילכיגע בילען פון הונד, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי די מורא פאר א פרעמדען, אי די פרייד אז דאָס קומט אן אייגענער. דערנאָך האָט זיך געהערט דאָס שלעפּען זיך פון קאלאשען און דער סקריפּ פון אבריגלען די טיהר.

ער איז אריינגעגאנגען און האָט זיך אויסגעטהאָן אין דער פינסטער, פיהלענדיג ניט ווייט פון זיך די שווייגענדע פרויען־פיגור. זיי־נע קניע האָבען צערטליך געגראבעלט די הינדישע נעגעל און די הייסע צונג האָט געלעקט זיין פערגליווערטע האנד.

— נו, וואָס ? — האָט געפרעגט די פערשלאָפענע שטימע מיט א טאָן פון אָפּיציעלען אנטהייל.

— גאָרנישט. בין מיער — האָט קורץ געענטפערט וולאדימיר מיכאילאוויטש און איז אַוועק אין זיין צימער. קלאָפענדיג מיט די נעגעל איבער די נעוועקסטע דילען איז נאָך איהם נאָכגעגאנגען דער הונד און איז אריפּגעשפרונגען אויף דער בעט. וועז דאָס ליכט פון אָנגעצונדענעם לאָמפּ האָט אָנגעפילט דעם צימער האָט וולאדימיר מיכאילאוויטשעס בליק בעגעגענט דעם עקשנות'דיגען בליק פון הונד'ס שוואַרצע אויגען. זיי האָבען צו איהם געערדט : קום דאָך, לאשצע מיך. און אום צו מאכען דעם דאָזיגען וואונש פערשטענדליכער, האָט דער הונד אויסגעצויגען זיינע פאָדערסטע לאפעס, האָט אַוועקגע־לייגט אויף זיי מיט א זייט דעם קאָפּ, און דער הינטער־חלק האָט שפּיעלענדיג זיך גהויבען און דער עק האָט זיך געדרעהט ווי דאָס הענ־טעל פון א קאטערינקע.

— פרײנד מיינער אייניציגער ! — האָט געערדט וולאדימיר מי־כאילאוויטש און האָט גענלעט די שוואַרצע, גלאנציגע, ווייכע וואָל.

אויפ'ן סופּיט אויף איין פּונקט, אויף א פּלעק, וועלכען ער האָט שוין לאנג בעמערקט, און האָט געדיינקט, ווי ער פּערניכטעט זיין לעבען, און וועט קיין מאָל ניט האָבען, ניט קיין רוהם, ניט קיין גליק. ער האָט זיך געפיהלט אונווירדיג און שוואך און עלענד, — א שרעק.

די אונענדליכע וועלט האָט געקאָכט מיט בעוועגליכע מענשען און עס איז ניט געווען קיין איין מענש, וועלכער זאָל קומען צו איהם און טהיילען מיט איהם זיינע יסורים — דעם וואהנזיניג־שטאָלצען באָגעהר בעריהמט צו זיין און דאָם בעוואוסטזיין פון זיין ניכטס־ווירדיג־קייט. מיט א ציטערענדער האַנד פלעגט ער זיך א כאַפּ טהאָן פּאר'ן שטערען און האָט געדריקט די ברעמען, אָבער ווי שטאַרק ער האָט זיי ניט געדריקט, האָט א טרעהר דורכגערונען און האָט זיך אַראָב־געגליטשט איבער דער באק, אויף וועלכער עס איז נאָך געווען דער טעם פון פערקויפליכע קושען. און ווען ער האָט אַראָבגעלאָזען די האַנד, איז זי אַרויפגעפאלען אויף אן אנדער שטערען, אַגלאָטער, א וואליגער און דורך דעם טומאָן פון טרעהרען האָט זיין בליק בענגע־גענט די שוואַרצע, מילדע אויגען פון'ם הונד, און זיין אויער האָט געכאַפּט זיינע שטילע זיפצען. און א גערוהרטער, א געטרויסטער האָט ער גענומרמלט:

— מיין פריינד, מיין אוינציגער פריינד! . . .

ווען ער פלעגט בעסער ווערן פלעגען צו איהם ווידער קומען פריינד און האָבען איהם וויך פאַרגעווארפען, האָבען איהם געגעבען עצות און גערעדט צו איהם ווענען דער שרליכקייט פון בהאנפען. און יענע פריינד, ווענען ער האָט שיכור'ערהייט בעליידיגט, האָבען איהם אויפגעהערט בעגריסען. זיי האָבען פערשטאַנען, אז ער האָט חלילה קיין שלעכטס ניט געמיינט, ווען ער האָט זיי שיכור'ערהייט בעליידיגט, אָבער זיי האָבען זיך ניט געוואָלט אנשטויסען אויף אונ־אנגענעהמליכקייט. אזוי זיינען פערלאָפען די טשאדנע, קאָפּ־שווינד־לענדע נעבט און די שטראפענדע ליכטיגע טעג אין קאמפּף מיט זיך גופא, מיט דער אייגענער אונבעוואוסטזיגקייט און עלענדקייט. און אָפט פלעגען זיך אין דער פוסטער דירה הילכיג לאָזען הערען די טאָג־טעם טריט און אויף דער בעט פלעגט זיך הערען דאָם מורמלען, עהנליך צו א זיפץ:

— פריינד מיינער, מיין אוינציגער פריינד! . . .

בעסער. איינע האָבען גע׳טענה׳ט, אז ער מוז זיך קורירען, אנדערע האָבען מיט איהם געטרונקען לחיים און האָבען גערעדט וועגען דער שערלאָקויט פון בראנפען פאר זיין געזונד. ער איז דאָך אזוי קראנק, שטענדיג נערוועז. דערפאר פאסירען מיט איהם אנפעלע פון מרה־שחורה, דערפאר זוכט ער אין לעבען דאָס אונגליקליכע. אלע זיינען מיט איהם געווען פּער „דו״ און אין זייערע שטימען האָט געקלונגען אנטהייל, און זיי האָבען איהם פרוינדליך איינגעלאדען צו פאָהרען מיט זיי אויסען שטאָדט פאָרטצוועצען שיכור׳ען. און וועז ער פלעגט, א פּדעהליבער, לוסטיגער, לאכענדיג אָהן אן אורזאכע און שרייענדיג העכער פון אלעמען, אוועקפאָהרען מיט זיי, האָבען איהם בעגלייט צוויי פּאָאר אויגען: די גרויסע אויגען פון דער מוהמען, בייזע אוז פאָרוואורפס־פולע, און די שוואַרצע, אונרוהיג־מילדע אויגען פון׳ם הונד.

וועז ער פלעגט טרינקען און פלעגט זיך צוריקקעהרען אהיים אן אויסגעשמירטער אין קרייד און אין בלאָטע און אָהן א היטעל, פלעגט ער ניט געדיינקען וואָס ער האָט געטהאָן. מען פלעגט איהם דערצעהלען אז אין דער צייט פון שכרות האָט ער בעלידיגט פרוינד, און אין דער היים האָט ער פּעראורזאכט יסורים דער מוהמען, וועל־כע האָט געווויינט און ג׳טענה׳ט אז זי וועט זיך אויפהיינגען, וואָרים זי קאָן אזא לעבען ניט איבערטראָגען, און ער האָט געפייניגט דעם הונד דערפאר, וואָס ער גההט צו איהם ניט לאשצען זיך. און וועז דער הונד פלעגט א צושרעקענער, א ציטערענדער, שצירען די צייהן, האָט ער איהם געשמיסען מיט א רימען, עם פלעגט אנקומען דער פאלגענדער טאָג; אלע האָבען שוין געענדיגט די טעגליכע אר־בייט, און ער פלעגט ערשט אויפשטעהן פון שלאָף א קראנקער, א צובראכענער. דאָס הארץ האָט זיך נערוועז געצאפפעלט אין ברוסט און איז פערשטאָרבען, אנפילענדיג איהם מיט שרעק פאר דעם נא־העגטען טויט, זייגע הענד האָבען געציטערט.

פון יענע זייט וואנד, אין קיך, האָט געקלאפט די מוהמע און דער קלאנג פון איהרע טריט פלעגט אבהילכען אין דער פוסטער און קאלטער דירה. זי האָט מיט וולאדימיר מיכאילאוויטש ניט אנגעהוי־בען רייד־ען און פלעגט איהם שטומערהייט דערלאנגען וואסער, א בייזע, אונפערצייהענדע. און ער האָט געשווויגען, האָט געקוקט

— וואָס, ברודער'ל, וויל‌סט לעבערקע ? — פל‌עגט ער פרעגען.

— כ'וויל — פל‌עגט צושטימענד דרעהען מיט'ן עק וואסיוק.

— נו, וואָרט, איך וועל קויפען. וואָס ? וויל‌סט, איך זאָל דיך לאשצען ? קיין צייט ניטאָ, ברודער'ל, ניטאָ קיין צייט, של‌אָפ.

יעדע נאכט פל‌עגט ער פרעגען דעם הונד וועגען לעבערקע, נור האָט שטענדיג פארגעסען עם צו קויפען, וואָרים זיין קאָפ איז געווען פערנומען, פול מיט פל‌עגער פון נייע שאפונגען און מיט געדאנקען וועגען דער פרויענצימער, וועל‌כע ער האָט ליעב בעקומען. בל‌וז איין מאָל האָט ער זיך דערמאנט וועגען לעבערקע ; דאָס איז געווען אין אבענד, איהם איז אויסגעקומען צו געהן פערבי א קצב'ישע קל‌ייט און געארעמט מיט איהם איז געגאנגען די שהנע פרויענצימער און האָט פעסט געפרעסט איהר על‌ענבויגען צו זיינעם. ער האָט איהר שפאסהאפט דערצוהל‌ט וועגען זיין הונד, האָט גע‌לויבט זיין שכל און פערשטענדל‌יכקייט. אביסל אויספיינענדיג זיך, האָט ער איהר דערצוהל‌ט, אז עס זיינען ביי איהם אמאל געווען שרעקל‌יכע, שווע־רע מינוטען, וועו ער האָט גערעכענט דעם הונד פאר זיין אייגיגען פרייגד, און האָט שפאסהאפט דערצוהל‌ט וועגען זיין פערשפרעכען צו קויפען פאר'ן הונד א לעבערקע, וועו ער וועט גל‌יקל‌יך זיין . . . ער האָט פעסטער געפרעסט צו זיך איהר ארעם.

— קינסטל‌ער ! — האָט זי לאכענדיג אויסגעשריען — איהר קענט אפי‌לו א שטיין מאכען ריידען ; און איך האָב הינד זהר ניט ל‌יעב : מען קאָן פון זיי אזוי ל‌ייכט אנגעשטעקט ווערן.

וול‌אדימיר מיכאי‌לאוויטש האָט איינגעשטימט, אז פון א הונד איז זהר ל‌ייכט אנגעשטעקט צו ווערן, און האָט געשווייגען וועגען דעם, אז ער האָט צייטענווייז געקושט דעם שווארצען גל‌אנציגען שנוק.

איין טאָג האָט וואסיוק געשטיפט מהר אל‌ם געוועהנל‌יך, און צו אבענד, וועו וול‌אדימיר מיכאי‌לאוויטש איז געקומען אהיים, איז ער ניט געקומען איהם אנטקעגען, און די מוהמע האָט ערקל‌עהרט אז דער הונד איז קראנק. וול‌אדימיר מיכאי‌לאוויטש איז אונרוהיג גע־ווארען און איז געגאנגען אין קיך, וואו אויף א דינעם אונטערגע־בעט איז גע‌לעגען דער הונד. זיין נאז איז געווען טרוקען און היים,

און ענדליך איז זי נעקומען, די דאזיגע בעריהמטהייט ; נעקומען אונגעוואַרטעט, אונגעטראפען און האָט אָנגעפיהלט מיט ליכט און לעבען די פוסטע וואָהנונג. די טריט פון דער טאנטע זיינען פערטרונקען געוואָרען אין דער טופערי פון פריינדליכע פים ; דער שאטען פון עלענד איז פערשוואונדען און פערשטומט געוואָרען איז דאָס שטילע מורמלען. פערשוואונדען איז אויך די בראנפען, דער דאזיגער בעגליטער פון עלענד, און וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט שוין מעהר ניט בעליידיגט, ניט די מוהמען, ניט די פריינד. און אויך דער הונד איז געווען מלא שמחה. זיין ביללען אין די שפעטע נעכט, איז נאָך קלינגענדער געוואָרען, וועז ער פלעגט קומען, דער איינציגער פריינד, א גוטער, א פרעהליכער, לאכענדער, און דער הונד אליין האָט זיך אויך אויסגעלערענט לאכען ; זיין אויבערשטע ליפ פלעגט זיך אויפהויבען, צועפענענדיג ווייסע צייהן און דער נאָז האָט זיך געקנייטשט מיט אזעלכע קאָמישע פאלדען. פרעהלעך, שטיפעריש האָט דער הונד אָנגעהויבען שפיעלען, האָט געכאפט זיינע זאכען און האָט זיך געמאכט ווי ער וואָלט זיי געווען אוועקטראָגען, און וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט אויסגעשטרעקט די האנד איהם צו כאפען, האָט ער איהם צוגעלאזען אויף א טריט, און איז ווידער אנטלאפען, און די שווארצע אויגען האבען שעלמיש גענפינקעלט. אמאל פלעגט וולאדימיר מיכאילאוויטש אָנווייזען אויף דער מוהמע און שרייען : „בויס, וואסיוק" און דער הונד האָט זיך געמאכט ווי ער וועלט אין כעם און איז אנגעפאלען אויף איהר, האָט געצופט איהר קלייד, בלייבענדיג אָהן אטהעם און האָט געוואונקען קרומלאך די שוואַרצע אויגען, קוקענדיג שעלמיש אויפ'ן פריינד. דער מוהמעם דינע ליפען האבען זיך געקרימט מיט א בייזען שמייכעל ; זי האָט געגלעט דעם שפיעלענדיגען הונד איבער'ן גלאנציגען קאָפ און געזאגט :

א קלוגער הונד, נור קיין זוף ליעבט ער ניט.

און אין די נעכט, וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט געארבייט און בלויז דאָס ציטערן פון די שויבען פון דער פאהרעניש אין דרויסען האָט געשטערט די שטילקייט, האָט דער הונד שפירזאם געדרעמעלט נעבען איהם און פלעגט זיך אויפכאפען פון דער קלענסטער בעוועגונג.

איז קראנק געווען, און נאָרנישט. און מאָרגען וועט מען פון דעסט־ווענען דארפען א רוף טהאָן דעם טיהר־ארצט. יעדענפאלס דארף מען ניט טראכטען וועגען הונד און וועגען אייגענער אונדאנקבארקייט — העלפען העלפט דאָס ניט און דעם גליק פארקלענערט דאָס.

אין דער פריה איז דעם הונד געוואָרען זעהר שלעכט. ער איז געווען געמאטערט פון ברעכען, און זייענדיג ערצויגען אין רעגעלען פון שטרייגער אנשטענדיגקייט, האָט ער זיך יעדען מאָל קוים אויפ־געהויבען פון געלעגער און ארויסגעהן אין דרויסען, שאָקלענדיג זיך, ווי א שיכור'ער. זיין קלייגער, שוואַרצער קערפערל האָט געגלאנצט ווי תמיד, אָבער דער קאָפ איז געווען קראפטלאָז געזונקען, און די גרוי געוואָרענע אויגען האָבען געקוקט טרויעריג און פערוואונדערט. צוערשט האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש אליין מיט דער מוהמען צו־עפענט דעם הונד דאָס מויל מיט די גענ געוואָרענע יאָגלעם, און האָט ארייגענאָסען די מעדיצין, אָבער דער הונד איז געוואָרען אזוי פער־מאטערט, האָט געהאָט אזוי פיעל יסורים, אז וולאדימיר מיכאילא־וויטשען איז געוואָרען שוואר צו קוקען אויף איהם און ער האָט איהם איבערגעלאָזען אויף דער מוהמעם הענד, זי זאָל זיך זאָרגען פאר איהם. און וועז ער האָט פון יענער זייט וואנד דערהערט דעם הונדם שוואכעם קרעכצען, האָט ער פערמאכט מיט די הענד די אויערן און האָט זיך אליין געוואונדערט ווי ליעב ער האָט דאָס ארעמע הינטעל.

אבענד איז ער אוועק פון הויז. וועז ער האָט פאר'ן אוועקגעהן ארייגעגעקוקט אין קיך, איז די מוהמע געשטאנען אויף די קניע און האָט געגלעט מיט איהר טרוקענער האנד דעם הונדם הייסען זיידענעם קאָפ. אויסציהענדיג די פיסלעך ווי שטעקלעך איז דער הונד געלעגען שווער אונבעוועגליך, און בלויז וועז מען האָט זיך אָנגעבויגען צום סאמע שנוקעל, האָט מען געקענט הערען די שטילע און אָפטע קרעכ־צען. זיינע אויגען, וועלכע זיינען שוין אין גאנצען גרוי געוואָרען, זיינען געווען אויסגעשטעלט אויף דעם ארייגעגעקומענעם און וועז ער האָט פאָרזיכטיג א פיהר געטהאָן מיט'ן האנד איבער'ן שטערען, זיי־נען די קרעכצען געוואָרען העכער און יאמערנדער.

— וואָס, ברודער'ל, שלעכט ? נו, וואַרט, וועסט געזונד ווערען, וועל איך קויפען לעבערקע.

און די אויגען זיינען מוטנע געווארען. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן עק און האָט טרויעריג א קוק געטהאָן אויפ'ן פריינד.

— וואָס, אינגעלע, קראנק ? נעביכקע מיינער.

דער עק האָט זיך שוואך באוועגט און די שוואַרצע אויגען זיינען פייכט געווארען.

נו, ליעג, ליעג.

— מען האָט געדארפט אוועקפיהרען איהם צום טהיר־ארצט, און איך האָב נאָר מאָרגען קיין צייט ניט — האָט א טראכט געטהאָן וולאדימיר מיכאילאוויטש און האָט פארגעסען אויפ'ן הונד, טראכטענדיג נאָר וועגען יענעם גליק, וואָס איהם וועט בריינגען די ליעבע פון'ם שעהן מיידעל. דעם גאנצען מאָרגעריגען טאָג איז ער אין דער היים ניט געווען, און ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אהיים, האָט זיין האנד לאנג געשארט, זוכענדיג דאָם גלעקעל, און ווען ער האָט שוין געפונען איז ער געשטאנען לאנג און געטראכט, וואָס ער דארף טהאָן מיט דעם הילצערנעם הענטעל.

— אך, יא, איך דארף דאָך אנקלינגען — האָט ער א לאָך געטהאָן און האָט זיך צוזונגען : עפענט מיר ! . . .

איינזאם האָט א קלונג געטהאָן דאָם גלעקעל, דאָם שלעפען זיך פון קאלאשען האָט זיך געלאָזען הערען און עס האָט א סקריפע געטהאָן דעם ריגעל. זינגענדיג איז וולאדימיר מיכאילאוויטש אריינגעגאנגען אין זיין צימער, איז לאנג ארומגעגאנגען ביז וואנען ער האָט זיך געמאכט, אז ער דארף אנצינדען דעם לאמפ ; ער האָט זיך דערנאָך אויסגעטהאָן, אבער האָט נאָך לאנג געהאלטען אין האנד דעם אראבגעצויגענעם שטיוועל און האָט אויף איהם געקוקט אזוי, ווי דאָם וואלט געווען דאָם שעהן מיידעל, וועלכע האָט היינט געזאגט איהם אזוי אייגנאָך אן הארציג : יא, איך ליעב אייך. און ווען ער האָט זיך שוין אוועקגעלייגט האָט ער נאָך אלץ געזעהען איהר פנים, ביז וואנען אין איין רייהע מיט דעם פנים איז ניט ענטשטאנען די שווארצע, גלאנציגע מאָרדע פון'ם הונד, און מיט א שארפען וועהטאָג האָט א שטאָך געטהאָן אין הארצען די פראגע : און וואו איז וואסיוק ? איהם האָט אנגעהויבען פלאגען דער געווישען, וואָס ער האָט פארגעסען אויפ'ן קראנקען הונד, אבער ניט זעהר בעזאָנדערנס : עס האָט דאָך שוין געטראפען ניט איין מאָל, אז וואסיוק

די דילען, איז עלענדערהייט געשטאָרבען יענער, וועלכער איז געוען זיין פרייגד. און ער האָט מורא געהאַט, וואָס וועט א טראכט טהאָן וועגען איהם, דעם ערענסטען מענשען, די מוהמע, וועו זי וועט דערהערען אז ער ווייגט נאָכ'ן הונד.

פון דעמאָלט אָן איז אריבער א לאַנגע צייט. די בעריהמטהייט איז אוועק פון וולאדימיר מיכאילאוויטש אויף אזוי פּלוצלונג ווי זי איז געקומען. ער האָט אָבגענאָרט די האָפנונגען, וועלכע מען האָט אויף איהם נעלייגט, און אלע זיינען געווען בייז אויף איהם, פאר וואָס די האָפנונגען האָבען זיך ניט פערווירקליכט און זיי האָבען אויסגעלאָזען זייער כעם אין ביטערע רעדען און קאלטען אָבלאכען. און דערנאָך, ווי דאָס דעקעל פון אן ארון, אזוי האָט זיך איבער איהם פערמאכט די טויטע, שווערע פערגעסענהייט.

יענע פרויענצימער האָט איהם אוועקגעוואָרפען: זי האָט זיך אויף געריבענט פאר אן אָבגענאָרטע פון איהם.

עס זיינען אריבער טשאדנע, קאָפּ־שווינדלענדע נעכט און אָהן רחמנות שטראפענדע וווייסע טעג און אָפּט, אָפּטער פון פריהער, פלעגען זיך היילכיג הערען אין דער פוסטער וואָהנונג די טריט פון דער מוהמע, און ער איז געלעגען אויף זיין בעטל, האָט געקוקט אין דעם בעקאנטען פלעק אויפ'ן סופיט און האָט געמורמלט:

— פרייגד, אייגציגער פרייגד מיינער . . .

און קראפטלאָז איז געפאלען די ציטערנדע האנד אויף א פוסטען פלאץ.

— און וועסט ביי מיר מוזען עסען דאן זופ — האָט שפּאַסהאפט געסטראשעט די מוהמע.

דער הונד האָט פערמאַכט די אויגען, וולאדימיר מיכאילאוויטש אין אוועק אן ערמוטהיגטער פון׳ם שפּאס; ער איז שנעל ארויס דרויסען און האָט געדונגען אן איזוואזטשיק, וואַרים ער האָט מורא געהאט, אז ער וועט פארשפּעטיגען דעם ראַנדעוואו מיט נאטאליא לאוורענטיעוונא.

אין דער דאָזיגער הערבסט־נאכט איז די לופט געווען אזוי ריין און פריש, און אויפ׳ן הימעל האָבען געגלינצערט אזוי פיעל שטערען. זיי זיינען געפאלען, איבערלאָזענדיג נאָך זיך א פייעריגען סליאד, אין האָבען אויפגעפלאַמט, בעלייכטענדיג מיט א בלויע ליכטיגקייט דעם שהנעם פרויען־פּנים און זיי האָבען זיך אָבגעשפּיגעלט אין די דונקעלע אויגען — ווי א ליכט־פליגעלע וואָלט ערשיינען אויפ׳ן גרונד פון א שווארצען טיפען ברונען. שיינענדע, מיט ציטערנדע שטימען פון ליעבע האָבען זיי געמורמעלט וועגען דער פרייד פון לעבען. און די שמאכטענדע ליפּען האָבען קלאנגלאָז געקושט די דאָזיגע אויגען און די באקען, פּריש ווי די לופט פון דער נאכט.

צופאַלרענדיג צום הויז, האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש זיך דערמאהנט וועגען הונד און זיין ברוסט האָט אנגעהויבען צו ניכעוועגען פון דונקעלען פאַרגעפיהל. וועז די מוהמע האָט געעפענט די טיהר, האָט ער א פרעג געטהאָן:

— נו, ווי איז וואסיוק?

— ג׳ע׳פּגר׳ט. אין א שטונדע ארום ווי דו ביסט אוועק.

דעם ג׳ע׳פּגר׳טען הונד האָט מען שוין ארויסגעוואַרפען און אוועק־וואַרפען ערגעץ און דאָס אונטערגעבעט איז שוין געווען אויסגעראמט. אָבער וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט דעם טויטען גוף ניט געוואָלט זעהען. דאָס וואָלט פאר איהם געווען צו שווער. וועז ער האָט זיך געלייגט שלאָפען און אין דער פּוסטער וואָהנונג זיינען פערשטומט געוואָרען אלע קלאנגען, האָט ער זיך צוואווייגט, קוים איינהאלטענדיג זיך. שטומערהייט האָבען זיך געקרימט זיינע ליפּען און טרעהרען זיינען אָנגעלאָפען אונטער די געשלאָסענע ברעמען און האָבען זיך שנעל אראָבגעקייקעלט אויף דער ברוסט. איהם איז נעווען שענדליך, וואס ער האָט געקושט א פרויענצימער אין יענעם מאָמענט, וועז דא, אויף

Baycrest Centre
for Geriatric Care

THIS BOOK MAY BE KEPT 21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

FORM # 215-1152